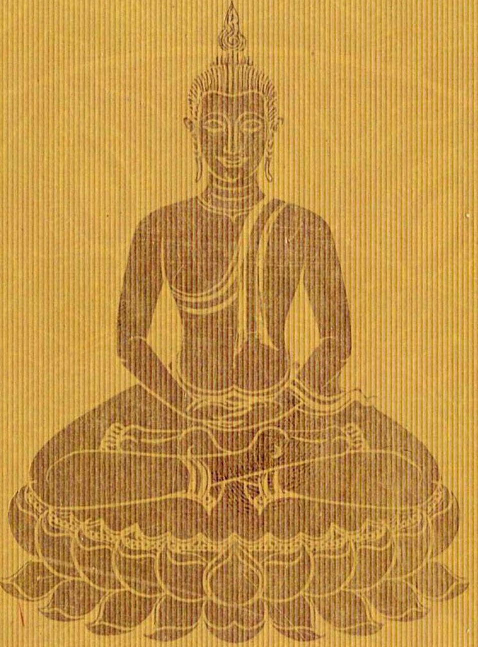

อริยะ ธรรมราชา

๙ พระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

รวบรวมโดย

พระครูบวรธรรมคุณ
วัดป่าศรีสุราษฎร์

อริยะ ธรรมราชา
๙ พระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

อริยะ ธรรมราชา

พระมหากษัตริย์แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี

เรียบเรียงโดย

พระครูบวรธรรมคุณ

เจ้าคณะอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย

วัดป่าศรีสุราษฎร์ ผู้จัดพิมพ์

พุทธศักราช ๒๕๖๐

พิมพ์แจกเป็นธรรมทาน

อริยะ ธรรมราชา
พระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ISBN	978-616-445-498-9
รวบรวมโดย	**พระครูบวรธรรมคุณ (ฉัตรอุดม ฉินฺนาลโย)** เจ้าคณะอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย (ธ.)
ที่ปรึกษา	**ท่านนพวัชร สิงห์ศักดา** (อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม) **อาจารย์พลาดิศัย สิทธิธัญกิจ** (ประธานศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาไทย) **คุณวัชรวงศ์ ธนะแพทย์, คุณประเดิม นิลศิริ, คุณเจ้าพระยา ท่าพระจันทร์**
พิมพ์ครั้งที่ ๑	เดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐ **จำนวนที่พิมพ์** ๒,๐๐๐ เล่ม
จัดพิมพ์โดย	**วัดป่าศรีสุราษฎร์** เลขที่ ๙๙ หมู่ ๖ ต.หนองบัวสันตุ อ.ยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม, ๔๔๒๑๐ โทรศัพท์: ๐๘๑ ๕๗๔ ๐๓๔๔
พิสูจน์อักษร	พระนพ.สถาพร สุขุมาโล, พระดร.เรืองฤทธิ์ มหิทฺธิโก พว.ประณีต ประสาระเอ, อ.ประภากร คุตไชยกุล, อ.รำไพ แพนลิ้นฟ้า, อ.สุนทรา ชัยพิพัฒน์,
คณะทำงาน	อ.อัมพร วงวาศ, อ.อุทัยทิพ ครองสนั่น, ศน.รุ่งอรุณ สิงห์สุพรรณ, คุณสิรินาถ วงษ์ประยูร, คุณอุมารินทร์ บุบผา, คุณปิลันธนา วงวาศ, คุณภัทราภรณ์ ชัยพิพัฒน์, อ.อัจฉรี จันจ่าย คุณวรี อยู่ลำนาน, คุณมณีรัตน์ พะโยโค, คุณณัฐธพงษ์ นิลศิริ, คุณปาลพงศ์ อัศวพัฒนากูล, คุณเฉลิมขวัญ เวียงยา, คุณนันธิดา พิศวง, คุณพีรพัฒน์ พรหมเพศ
ออกแบบปก	อ.อดุลย์ เกษไทยสงค์
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์แคนนา กราฟฟิค เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ โทร. 0-2865-8454-5

ที่ รล ๐๐๐๕.๒/๖๖๔๗ สำนักราชเลขาธิการ

พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๙ กรกฎาคม ๒๕๕๘

เรื่อง โปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาต

นมัสการ เจ้าอาวาสวัดศรีสุราษฎร์ อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม

อ้างถึง ลิขิตวัดศรีสุราษฎร์ ลงวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๘

ตามที่พระคุณท่านได้มีลิขิตขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ ภาพพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมราโชวาท พระราชดำรัส พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสคัดตัดตอน ตามสำเนาที่แนบมา เพื่อเชิญไปลงพิมพ์ในหนังสือ "อริยะ...ธรรมราชา" ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม สำหรับมอบแก่บุคคลทั่วไป โรงเรียน และสถานปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว โปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาต

(นายจิตรพัฒน์ ไกรฤกษ์)

รองราชเลขาธิการ ปฏิบัติราชการแทน

ราชเลขาธิการ

กองข่าว

โทร. ๐๒ ๒๒๐ ๗๒๐๐ ต่อ ๓๔๐๒

โทรสาร ๐๒ ๒๒๐ ๗๓๒๒

เว็บไซต์ : www.ohm.go.th

ปรารภธรรม

ตั้งแต่โบราณกาล ประเทศไทยประกอบด้วยสถาบันหลัก ๓ สถาบัน คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทั้ง ๓ สถาบัน มีความสัมพันธ์กันลึกซึ้ง โดยเฉพาะสถาบันศาสนา เพราะคนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย พระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแน่นแฟ้น พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ และเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจบำรุงทุกศาสนาในราชอาณาจักรพระราชทานพระราชทรัพย์เพื่ออุปถัมภ์บำรุงพระศาสนามาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

ตลอดระยะเวลาอันยาวนานล่วงมาถึงสามศตวรรษนี้ พระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ทรงแสดงให้เห็นมาโดยตลอดว่า ทรงมีความเคารพในพระรัตนตรัย เป็นความจริงเชิงประจักษ์สามารถพิสูจน์ได้ตลอดระยะเวลาอันยาวนาน ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จนถึงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูรรัชกาลที่ ๑๐

ความเคารพยึดมั่นพระรัตนตรัยของพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์นั้น ไม่ใช่ปฏิบัติสืบกันไปตามพระราชประเพณีพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ล้วนทรงเคารพยึดมั่นในพระรัตนตรัยด้วยพระสติอันรู้พระองค์ และด้วยพระปัญญาที่ทรงรู้และเข้าพระราชหฤทัยในพระสัทธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอันเป็นวิธีปฏิบัติของพุทธมามกะ

พระมหากษัตริย์ในพระราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์ จึงทรงมีบทบาทในการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาด้วยพระชนม์ชีพและด้วยเกียรติยศความเป็นกษัตริย์ ดังจะเห็นได้จากการที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงมีพระปฐมบรมราชโองการแสดงพระราชปณิธานอย่างชัดเจนว่า

ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยกพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบขันธสีมา รักษาประชาชนและมนตรี

หนังสือ **"อริยะ ธรรมราชา"** จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน และทำให้เห็นเหตุผลของความสำคัญที่คนไทยจะต้องช่วยกันดำรงไว้ซึ่งความศรัทธาและความจงรักภักดีในพระมหากษัตริย์ไทยให้คงอยู่คู่สังคมไทย อีกทั้งช่วยเพิ่มพูนศรัทธาและความมุ่งมั่นในการจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรสืบไป

สมเด็จพระวันรัต

(สมเด็จพระวันรัต)
กรรมการมหาเถรสมาคม
ปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต

วัดบวรนิเวศวิหาร
กันยายน ๒๕๖๐

อนุโมทนากถาธรรม

พระพุทธศาสนากับสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสองสิ่งสำคัญที่อยู่คู่กับชนชาติไทยมาตั้งแต่บรรพกาล พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ได้ทรงรับพระราชภาระอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนามาอย่างต่อเนื่อง ทรงน้อมนำคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นหลักในการปกครองอาณาประชาราษฎร์ มีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาพระพุทธศาสนาใน ๔ ด้าน สำคัญคือ ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ และศาสนพิธี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรม น้อมนำหลักทศพิธราชธรรมและคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นหลักในการปกครอง ทรงเป็นพุทธมามกะทั้งโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญและโดยจารีตประเพณี พระองค์ทรงปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่พุทธศานิกชนได้อย่างสมบูรณ์ยิ่ง ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจด้านพระพุทธศาสนาตามพระราชประเพณีที่พระบุพรมหากษัตริยาธิราชได้ทรงบำเพ็ญมาอย่างดีเยี่ยม ทรงเป็นพุทธอัครศาสนูปถัมภก โดยทรงอุปถัมภ์บำรุงพุทธศาสนาในทุก ๆ ด้าน ด้านศาสนธรรม เช่น ได้ทรงอุปถัมภ์การชำระและจารึกพระไตรปิฎก การศึกษาพระปริยัติธรรม ตลอดจนส่งเสริมการปฏิบัติธรรมอันเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา ด้านศาสนบุคคล เช่น ได้ทรงอุปถัมภ์คณะสงฆ์และพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ ด้านศาสนวัตถุ เช่น ได้ทรงอุปถัมภ์การสร้างศาสนวัตถุและได้ทะนุบำรุงถาวรวัตถุทางพระพุทธศาสนา ทรงพระราชทานวิสุงคามสีมาให้แก่วัดในพระพุทธศาสนา

จึงถือได้ว่าตลอดการครองราชย์ของพระองค์ท่าน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ทรงเป็นพุทธอัครศาสนูปถัมภกและพุทธมามกะตัวอย่างแก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ปฏิบัติพระราชภาระกิจทางพระพุทธศาสนาอย่างมากมายเกินจะคณานับ

ขออนุโมทนากับท่านพระครูบวรธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดป่าศรีสุราษฎร์ (ธ) จังหวัดมหาสารคาม ที่ได้มีดำริจัดทำหนังสือ "อริยะ ธรรมราชา" ซึ่งรวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรี

ขอกุศลเจตนาในครั้งนี้ ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ พระองค์ผู้เสด็จสู่สวรรคาลัยพระองค์นั้นด้วย เทอญ

(สมเด็จพระมหาวีรวงศ์)
กรรมการมหาเถรสมาคม
เจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศาราม

นิยมธรรม

พุทธศาสนา กับสถาบันพระมหากษัตริย์มีส่วนสัมพันธ์กันตั้งแต่ระยะเริ่มต้น เมื่อมีการออกเผยแผ่พุทธศาสนา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จไปยังเมืองราชคฤห์ในมคธรัฐ ซึ่งเป็นมหานครที่มีประชาชนอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด มีเจ้าลัทธิที่มีชื่อเสียงตั้งสำนักอบรมสานุศิษย์ติดต่อกันมาอย่างถาวร นับเป็นพันปี

พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าการทำให้กษัตริย์ผู้ปกครองรัฐฐะ ให้มีศรัทธาความเชื่อความเลื่อมใสได้อย่างมั่นคงแล้ว ย่อมเป็นเรื่องง่าย ที่จะทำให้ผู้อยู่ใต้การปกครองกลับเปลี่ยนความคิดเห็น ที่ยึดติดในลัทธิเก่า ๆ กลับมาเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยเหตุผลที่ดีได้ไม่ยาก ผลปรากฏว่าพระเจ้าพิมพิสาร ราชาแห่งแคว้นมคธได้รับรสแห่งพระสัทธรรม กระทั่งได้บรรลุมรรคผลและได้มอบถวายป่าไม้ไผ่ แด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้สร้างเป็นวัดแรกในโลก มีนามว่า **“เวฬุวัน”**

แม้ในระยะต่อมา จะเห็นได้ว่าพุทธศาสนาล้วนได้รับความอุปถัมภ์จากผู้นำในระดับพระราชา สืบทอดกันมามิได้ขาดสาย โดยเฉพาะในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็น องค์เอกอัครศาสนูปถัมภกที่ยอดเยี่ยม ทรงส่งสมณทูตไปยังนานารัฏฐะ (ต่างประเทศ) เป็นครั้งแรกถึง ๙ สาย ประเทศไทยก็รวมอยู่ใน ๙ สายนั้นด้วย ตามประวัติศาสตร์ของชาติไทย พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ และเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกด้วยดีตลอดมา

หนังสือ **“อริยะ ธรรมราชา”** เล่มนี้มุ่งให้เห็นความสัมพันธ์ที่แนบแน่นสนิท อันยาวไกลที่ทำให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองคู่กันมากับสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้เลยแม้แต่น้อย

ขออนุโมทนาในความอุตสาหะวิริยะของผู้รวบรวมและเรียบเรียงไว้ ณ ที่นี้

(พระธรรมดิลก)
เจ้าคณะภาค ๙ (ธ)
วัดป่าแสงอรุณ จ.ขอนแก่น

นิยมธรรม

คนไทยโชคดีที่เกิดมาใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร มีหลักฐานว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทได้หยั่งรากลงในดินแดนสุวรรณภูมิมานานนับพันปีแล้ว ปรากฏเป็นหลักฐานที่จับต้องได้ก็คือ ศาสนสถานและศาสนวัตถุ พบได้ทั่วทุกภาคของประเทศ แต่ที่สำคัญคือ พุทธธรรม ซึ่งพระอริยสงฆ์ได้ศึกษาและปฏิบัติจนเกิดความเห็นแจ้งแล้วนำมาเผยแผ่สั่งสอนคนไทยรุ่นแล้วรุ่นเล่า จนเกิดเป็นปรากฏการณ์ที่ว่า **"คนไทยมีพุทธธรรมในใจ"** พวกเราคนรุ่นปัจจุบันที่เป็นอุบาสกอุบาสิกาจะต้องช่วยกัน นำเอาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระอริยสงฆ์ดังกล่าวมาเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ ให้กว้างขวางออกไป

คนไทยโชคดีที่เกิดมาใต้ร่มฉัตรของพระมหากษัตริย์เจ้าตั้งแต่โบราณจวบจนปัจจุบัน มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากมาย ที่พระเจ้าแผ่นดินของไทยทรงประกาศตนเป็นพุทธมามกะ และหลายพระองค์ทรงถือผนวชเป็นแบบอย่างแก่พวกเราตั้งแต่ครั้งสุโขทัยเป็นต้นมา แต่ที่สำคัญคือ พระมหากษัตริย์เจ้าทรงปฏิบัติธรรมอย่างมั่นคงทำให้ทุกรัชกาลนำมาซึ่งความผาสุก และความเจริญรุ่งเรืองสืบต่อ ๆ กันมา

ในโอกาสที่วัดป่าศรีสุราษฎร์ได้จัดทำหนังสือ **"อริยะ ธรรมราชา"** เผยแพร่ไปครั้งแรกเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๕๗ และคุณพีรพงศ์ จิระวงศ์ประภา ประธานกรรมการบริหารมูลนิธิสว่างคีรีธรรม มีจิตศรัทธาจะเผยแพร่ให้กว้างขวางไปอีก ผมขออนุโมทนาในจิตอันเป็นกุศลของคุณพีรพงศ์มา ณ ที่นี้ด้วย

(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย)
องคมนตรี

นิยมธรรม

พุทธศักราช ๒๕๖๐ นี้เป็นอีกปีหนึ่งที่วัดป่า-ศรีสุราษฎร์โดยพระครูบวรธรรมคุณ ได้จัดทำหนังสือธรรมะเพื่อเป็นธรรมทานแก่พุทธศาสนิกชน ในชื่อ **อริยะธรรมราชา** ซึ่งเป็นการรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ในพระบรมราชจักรีวงศ์กับพุทธศาสนา โดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนารถบพิตร ผู้ทรงทำนุบำรุงพุทธศาสนาในทุกด้าน ปวงชนชาวไทยยังทรงจำภาพที่พระองค์ท่านเสด็จนมัสการและทรงสนทนาธรรมกับพระอริสงฆ์ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ซึ่งเป็นอริยบุคคลแห่งยุคสมัย ทรงเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนที่เต็มเปี่ยม ด้วยศรัทธา ควรที่ชาวไทยที่ได้น้อมนำมาเป็นแบบอย่างในการบำรุงศาสนาและถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระองค์ท่าน

การให้ธรรมทานเป็นการสร้างกุศลที่สูงตามหลักพุทธศาสนาและถ้านำธรรมไปปฏิบัติด้วยแล้วย่อมจะส่งเสริมผู้ปฏิบัติให้ได้กุศลยิ่งขึ้นไป กระผมจึงขอกราบอนุโมทนาบุญ ร่วมกับพระครูบวรธรรมคุณ ในการจัดทำหนังสือเล่มนี้และกราบนมัสการขอบพระคุณพระอาจารย์ที่ได้มีเมตตาให้เกียรติกระผมอย่างยิ่งในการเขียนคำนิยมในหนังสือนี้ ขอความเจริญในธรรมจงมีแด่ทุกท่าน

(นายนพวัชร สิงห์ศักดา)
อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม

เทิดทูนธรรม

พระมหาธรรมราชาธิราช สมเด็จพระบรมนาถบพิตร

"ขอคุณพระศรีรัตนตรัยได้อภิบาลคุ้มครองท่านทั้งปวงให้มีความสุข ขอท่านทั้งหลายทุกท่านจงมีส่วนได้รับกุศล ความดีงาม อันจักพึงมีจากการที่ข้าพเจ้าจะเข้าอุปสมบทในพระพุทธศาสนาครั้งนี้โดยทั่วกันเทอญ."

พระราชกระแส เมื่อครั้งพระองค์ทรงผนวชเมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ นั้น ได้ทำให้ปวงชนชาวไทยร่วมกัน เปล่งเสียงแสดงความปิติยินดีในพระราชศรัทธาของสมเด็จพระบรมนาถบพิตร **"พระภิกษุภูมิพโล"** ทรงกระทำพระองค์เป็นภิกขุภาวะที่ทรงปฏิบัติทุกอย่าง ทั้งทรงสดับพระธรรมคำสั่งสอนและพระวินัยมุขและอื่น ๆ อย่างเคร่งครัด อย่างครบถ้วน และเสด็จทรงออกบาตรนอกวัดโปรดประชาชนเช่นเดียวกัน พระราชศรัทธาการทรงผนวชในคราวนั้นได้เป็นเครื่องแสดงถึงพระราชศรัทธาในธรรมแห่งพระมหากษัตริย์ ผู้ทรงทศพิธราชธรรมเป็นที่ตั้ง ดังพระปฐมบรมราชโองการ **"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์ แห่งมหาชนชาวสยาม"** ซึ่งตลอดรัชกาลนั้น

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระบรมนาถบพิตร ทรงดำรงความเป็น**พระมหาธรรมราชา**มาตลอด โดยไม่ผิดสัญญาต่อประชาชนเลย

การครองแผ่นดินโดยธรรม แห่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระบรมนาถบพิตร ตามพระปฐมบรมราชโองการแต่แรกนั้น ได้ทำให้พระองค์มีพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่อย่างมากพ้นสุดพรรณนา มีโครงการอันเนื่องจากพระราชดำริ เกิดขึ้นจำนวนมากในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ พระองค์เป็นที่ประจักษ์ชัดถึงการทรงงานหนัก เพื่อนำการพัฒนาสู่แผ่นดิน ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาขึ้นในหลายพื้นที่เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของประชาชน ทำให้เกิดองค์ความรู้การพัฒนาของแผ่นดินแพร่หลายไปอย่างมากมาย ซึ่งต่อมาได้ยอมรับเป็น **“ศาสตร์พระราชา”** ทำให้มีการเรียนรู้และน้อมนำความรู้นั้นไปปฏิบัติตามจนเกิดผลสำเร็จอย่างดีเป็นที่ยกย่องของนานาประเทศ และได้รับรางวัลเกียรติยศมากมายจนเป็นที่รู้จักถึง **“ศาสตร์พระราชา”** เป็นอย่างดีส่งผลให้พระองค์ได้รับการยกย่องในระดับโลก

การที่พระองค์ทรงงานหนักเพื่อพัฒนาแผ่นดินและแก้ปัญหาต่าง ๆ ของอาณาประชาราษฎร์นั้น จึงเสมือนพระองค์เป็น **“พระโพธิสัตว์”** (“โพธิสัตว์” แปลว่า *ผู้ข้องอยู่ในพระโพธิญาณ*) ที่แผ่พระบารมีปกเกล้าฯ อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้บันดาลผลแก่พสกนิกรของพระองค์จะได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสามารถดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน นับว่าพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีความห่วงใยอาณาประชาราษฎร์โดยแท้ ทรงเป็นพระมหาธรรมราชาธิราช ผู้ปฏิบัติอยู่ในธรรมตามพระปฐมบรมราชโองการครองแผ่นดิน ซึ่งเป็นคำตอบได้อย่างดีว่า **ทำไมปวงชนชาวไทยจึงจงรักภักดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ ของสมเด็จพระบรมนาถบพิตร พระองค์นี้ตลอดไป**

(พลาดิศัย สิทธิธัญกิจ)

ประธานศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาไทย

เทิดทูนธรรม

พระมหากษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทุกพระองค์ทรงให้ความสำคัญในการทำนุบำรุงปกปักษ์รักษาพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักธรรมคำสอนเป็นอริยสัจ *ความจริงที่ทำคนให้เป็นพระอริยะ* ทรงเอาพระทัยใส่ต่อการศึกษาค้นคว้า พิสูจน์ในหลักธรรมคำสอนนั้น ๆ ว่าสิ่งใดจริง สิ่งใดเท็จ จากผู้รู้พระมหาเถระ ผู้ทรงคุณ ทรงวินัย ทรงสละพระราชทรัพย์ อนุเคราะห์จัดระเบียบเผยแผ่พระธรรมคำสอนนั้น ๆ ให้แพร่หลายขจรขจาย ไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อหวังให้ปวงชนของแผ่นดินมีจิตอยู่ในอารมณ์กุศล บ้านเมืองก็จะสงบร่มเย็น

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์พร้อม ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระเมตตา ทรงพระปรีชาสามารถทุกด้าน พระองค์จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งแผ่นดินตลอดพระชนม์ชีพพระองค์ ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีที่สุดในการบำเพ็ญทศพิธราชธรรม ทรงห่วงใยความเดือดร้อนของราษฎร ทรงอุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในฐานะที่ทรงเป็นพุทธมามกะเอกองค์ศาสนูปถัมภก ดังที่ปรากฏในหนังสือ **“อริยะ ธรรมราชา”** ซึ่งได้รวบรวมเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนา เพื่อเผยแพร่พระราชจริยาวัตรอันบริสุทธิ์งดงาม ตามครรลองของพุทธมามกะที่ทรงถึงพร้อมด้วยกาย วาจา ใจ

กระผมนายเชิดชัย สนั่นศรีสาคร ประธานจัดทำหนังสือ **“อริยะ ธรรมราชา”** และขอเป็นตัวแทนคณะศิษย์วัดป่าศรีสราษฎร์ ขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ตราบนิจนิรันดร์ ขอเดินตามรอยเบื้องพระยุคลบาท เสริมสร้างคุณประโยชน์แก่แผ่นดินในหลักคุณธรรมความดี ด้วยการน้อมนำทศพิธราชธรรมไปบำเพ็ญปฏิบัติ และขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระราชกุศลแด่ พระมหากษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์

ข้าพระพุทธเจ้า

(เชิดชัย สนั่นศรีสาคร)

รองอธิบดีกรมการขนส่งทางบก

คำนำธรรม

หนังสือ **"อริยะ ธรรมราชา"** เกิดจากแรงบันดาลใจและความศรัทธาที่มีต่อประเทศชาติ ต่อพระพุทธศาสนา ต่อพระมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงเป็น **"พุทธศาสนูปถัมภก"** โดยเน้นความสำคัญของบทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในพระบรมราชจักรีวงศ์ผู้นำสูงสุดของประเทศ ทรงปฏิบัติองค์ด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังนับแต่พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาจักรีบรมนาถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ผู้ทรงหนุนนำแรงบันดาลใจความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่มาสู่ปวงอาณาประชาราษฎร์ อันเป็นพื้นฐานให้เกิดความเจริญอย่างมั่นคงทั้งทางด้านจิตใจทัศนคติ ปรัชญา และวิถีชีวิตของคนไทย ขอประกาศพระเกียรติคุณให้เป็นที่ปรากฏแพร่หลายในพระราชกรณียกิจให้ประทับไว้ในจิตใจของปวงชน ในพระราชจริยวัตรอันงดงาม ให้เป็นแบบอย่างอันดีแก่พุทธศาสนิกชน ผู้มาภายหลังอันเป็นเครื่องบำรุงศรัทธา

ก่อนจะดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือ "อริยะ ธรรมราชา" เพื่อเผยแพร่เป็นวิทยาทานแก่สาธารณชน วัดป่าศรีสุราษฎร์ได้ดำเนินการขออนุญาตมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาใช้ข้อมูลจากหนังสือ *"นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย"* และหนังสือ *"ประวัติศาสตร์ไทย ราชาวงศ์จักรี"* และข้อมูลอ้างอิงจากแหล่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องมาประกอบ และขอขอบคุณท่านอาจารย์พลาดิศัย สิทธิธัญกิจ (ประธานศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาไทย) ช่วยให้คำปรึกษาคำแนะนำ และช่วยปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความสมบูรณ์ที่สุด

ขออนุโมทนาในกุศลจิตและด้วยพลังศรัทธาของคณะทำงานทุกท่าน ได้สามัคคีใจทำงานจนเกิดผลสำเร็จด้วยดี และขออานิสงส์อันเกิดจากหนังสือ "อริยะ ธรรมราชา" นี้ขอน้อมเกล้าถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จ-พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ล้นเกล้าของชาวไทย และพระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ ตลอดถึงผู้ที่ได้สัมผัสขอจงประสบสวัสดิ์พิพัฒนมงคล สมบูรณ์พูนผล รุ่งเรืองในพระสัทธรรมคำสอนขององค์พระบรมพุทธศาสดาตลอดไป เทอญ.

(พระครูบวรธรรมคุณ)

เจ้าอาวาสวัดป่าศรีสุราษฎร์

เจ้าคณะอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย (ธ)

สารบัญธรรม

ขวัญของชาติ

สื่อความถึง *กำลังใจในความรักชาติ กำลังใจที่มีศาสนาเป็นที่พึ่ง กำลังใจที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นที่ยึดมั่น*

ขวัญของชาติ คือกำลังใจในความรักชาติไทย แผ่นดินสยามที่ก่อกำเนิดขึ้นมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ เป็นแผ่นดินที่เราอยู่โดยเป็นอิสระมีเสรีภาพ เป็นประชาธิปไตยแบบสมบูรณ์ในบางยุคบางสมัย แต่ประชาชนคนไทยก็สามารถดำรงเผ่าพันธุ์อยู่ได้ และมีวิวัฒนาการในการรักษาดินแดนปกป้องอธิปไตยเรื่อยมา โดยเฉพาะตั้งแต่เริ่มต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พระเจ้าอยู่หัวฯ ทุกๆ พระองค์ทรงมีพระราชปฏิภาณในการรักษาผืนแผ่นดินแห่งนี้ไว้อย่างปรีชาสามารถเป็นที่สุด ประเทศไทยจึงมีวันนี้ให้ลูกหลานได้ภูมิใจในแผ่นดินไทย

ขวัญของชาติ คือกำลังใจที่มีศาสนาเป็นที่พึ่ง เช่น ศาสนาพุทธที่ชาวไทยส่วนใหญ่ต่างพากันนับถือมาเป็นเวลากว่า ๗๐๐ ปี โดยยึดมั่นในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ไม่ว่าจะเป็นบทใด คำสอนใดต่างได้รับการพิสูจน์มาในทุกยุคทุกสมัยว่า ผู้ที่หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงคือ ผู้ชนะอย่างแท้จริง ในประเทศไทย ยังคงมีประชาชนที่ให้ความนับถือในอิสลาม พราหมณ์ คริสต์ ฮินดู ฯลฯ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติใดหรือศาสนาใดล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายให้คนยึดถือและปฏิบัติตนเป็นคนดีด้วยกันทั้งนั้น

ขวัญของชาติ คือกำลังใจที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นที่ยึดมั่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์พร้อม เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงเมตตาและมีพระปรีชาสามารถทุกด้าน ทรงเป็นพระบิดาที่ทรงห่วงใยความเดือดร้อนของราษฎร เปรียบเสมือนศิลาที่ยืนตระหง่านอย่างมั่นคง ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบต่าง ๆ ช่วยให้ชาวไทยได้รอดพ้นจากวิกฤติการณ์ด้วยพระบรมราโชวาทในโอกาสต่าง ๆ พระองค์ได้พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการ **"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"** พระองค์ทรงมีแต่ความจริงใจ ทรงไม่เห็นแก่ส่วนพระองค์ ทรงคำนึงถึงแต่เรื่องที่จะสร้างความผาสุกให้แก่ราษฎร ทรงมีรับสั่งด้วยอารมณ์ขันว่า พระองค์คือ **"กษัตริย์ของเกษตรกร"** การจะสร้างสันติสุขในสังคมไทย หากปรารถนาประสบผลสำเร็จได้นั้น จำต้องเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลในชาติไทยเท่านั้น ด้วยการเร่งสร้างขวัญของชาติให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมโดยฉับพลัน

กระผมขอฝากขวัญของชาติไว้ในหนังสือ **"อริยะ ธรรมราชา"** นี้ ให้เป็นขวัญกำลังใจในการเผยแพร่พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ได้ทรงปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงตั้งมั่นในหลักทศพิธราชธรรม นำความผาสุกมาสู่อาณาประชาราษฎร์

ขวัญแก้ว วัชโรทัย

(นายขวัญแก้ว วัชโรทัย)

รองเลขาธิการพระราชวัง ฝ่ายกิจกรรมพิเศษ

นายกมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ประธานกรรมการบริหารมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

บทนำธรรม

เอกอัครศาสนูปถัมภกในพระพุทธศาสนา

๘๐ ปีก่อนพุทธศักราช เจ้าชายสิทธัตถะ พระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางสิริมหามายา แห่งแคว้นศากยะ เสด็จอุบัติที่ลุมพินีวันอันเป็นพระราชอุทยานหลวง ระหว่างเมืองกบิลพัสดุ์กับเมืองเทวทหะ

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะพระชนมายุ ๒๙ พรรษา เสด็จออกผนวช (มหาภิเนษกรมณ์) ที่ริมฝั่งแม่น้ำอโนมานที ทรงสละนิวาสสถานเพื่อแสวงหาสัจธรรม ทรงแสวงหาแนวทางให้หลุดพ้นจากความทุกข์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งถูกและผิด จนทรงค้นพบ**อริยสัจ ๔** (การมีอยู่ของทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และหนทางไปสู่ความดับทุกข์) ด้วยวิธีฝึกจิตด้วยสติจนถึงซึ่งความรู้แจ้งในสรรพสิ่ง

ในวันเพ็ญวิสาขปุรณมี เจ้าชายสิทธัตถะพระชนมายุ ๓๕ พรรษา **ทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า** ที่โคนต้นมหาโพธิพฤกษ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ในแคว้นมคธ จากนั้นพระพุทธเจ้าได้เสด็จจาริกไปบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำคงคาเป็นระยะเวลา ๔๕ ปี ทรงประกาศคำสอนของพระองค์และทรงชักชวนทุกชั้นวรรณะและทุกลัทธิความเชื่อ ให้มาอยู่ในความแห่ง**ธรรมะ**หรือ**ความจริงแห่งชีวิต** ที่พระองค์ทรงค้นพบ

ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา แห่งการเผยแผ่ธรรม พระสงฆ์สาวกได้เพิ่มจำนวนมาก มีความเลื่อมใสออกบวช ตั้งแต่พระราชา เจ้าชาย พราหมณ์ นักบวชในลัทธิอื่น พ่อค้าวาณิชไปจนถึงโจร (องคุลีมาล) **พระเจ้าอชาตศัตรู** เป็นกษัตริย์พระองค์แรกในพุทธประวัติที่เป็น**เอกอัครศาสนูปถัมภก** หลังจากทรงสำนึกถึง "**กรรม**" อันใหญ่หลวงในการกระทำปิตุฆาตแก่พระบิดาของพระองค์เอง จึงทรงบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ เพื่อลบล้างและทรงปฏิญาณตนเป็นอุบาสกบริษัทตั้งมั่นในคำสอนของพระพุทธองค์

พระเจ้าอชาตศัตรูเป็นกษัตริย์ ทรงปกครองบ้านเมืองโดยตั้งอยู่ใน**ทศพิธราชธรรมและราชสังคหวัตถุ** ประชาราษฎร์อย่างอยู่เป็นสุข พระองค์ก็ไม่สามารถอุปสมบทหรือบรรลุธรรมขั้นสูงได้ เพราะได้กระทำกรรมหนักคือปิตุฆาต พระองค์ทำได้เพียงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาตลอดพระชนม์ชีพ

๙ ธรรมราชา

พระมหากษัตริย์แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี
เอกอัครศาสนูปถัมภกในพระพุทธศาสนา

รัชกาลที่ ๑

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาจักรีบรมนาถ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

เสด็จขึ้นครองราชย์วันที่ ๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๒๕ - ๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๕๒

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๑ เป็นรูปปทุมอุณาโลม มีอักขร "อุ" แบบอักษรขอม อยู่กลาง ล้อมรอบด้วยกลีบบัว อันเป็นพฤกษชาติที่เป็นสิริมงคลในพุทธศาสนา ตราอุณาโลม มีรูปร่างคล้ายสังข์ทักษิณาวรรต (สังข์เวียนขวา) อยู่ในกรอบลายกนก เริ่มใช้คราวพระราชพิธีปราบดาภิเษก พุทธศักราช ๒๓๒๘

พระราชปณิธานในการครองแผ่นดิน

ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยกพระพุทธศาสนา
จะป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี

พระราชนิพนธ์นิราศท่าดินแดง พุทธศักราช ๒๓๒๙

พระราชดำรัส

"ครั้งนี้ขออาราธนาพระผู้เป็นเจ้าทั้งปวง จงมีอุตสาหะในฝ่ายพระพุทธจักร ให้พระไตรปิฎกบริบูรณ์ขึ้นให้จงได้ ฝ่ายข้างอาณาจักรที่จะเป็นศาสนูปถัมภกนั้น เป็นพนักงานโยม โยมจะต่อสู้เสียสละชีวิตบูชาพระรัตนตรัย สุดแต่จะให้พระปริยัติบริบูรณ์เป็นข้อมูลที่จะตั้งพระพุทธศาสนาจงได้"

(พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑)

ปลายรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พุทธศักราช ๒๓๒๕ สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ได้นำกองทัพกลับจากเขมร เข้ามาทำการปราบจลาจลขึ้นในกรุงธนบุรี เมื่อปราบจลาจลเสร็จแล้ว สมณชีพราหมณ์ เสนาพฤฒามาตย์ ราษฎรทั้งปวงได้พร้อมใจกันอันเชิญเสด็จขึ้นปราบดาภิเษก เป็นกษัตริย์ครองอาณาจักรและสถาปนาราชวงศ์ครองแผ่นดิน ซึ่งตรงกับวันที่ ๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๒๕ หลังจากเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวได้ ๒ วัน (วันที่ ๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๒๕) พระองค์จึงได้มีพระบรมราชโองการให้พระยาธรรมาธิกรณ์ กับพระยาวิจิตรนาวี เป็นแม่กองคุมช่างและไพร่ไปวัดกะที่ดิน เพื่อสร้างพระนครใหม่ฝั่งตะวันออก โปรดให้ประกอบพิธียกเสาหลักเมืองขึ้นเมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๒๕ เวลา ๐๖.๕๔ น. ต่อมาพระองค์ได้เสด็จปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๔ ค่ำ ปีขาล ตรงกับวันที่ ๑๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๓๒๕ ขณะมีพระชนมายุ ๔๕ พรรษา พระปรมาภิไธยตามจารึกในพระสุพรรณบัฏ

"สมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชาธิบดินทร ธรณินทราธิราช รัตนากาศภาศกรวงษ องค์ปรมาธิเบศร ตรีภูวเนตรนารถนายก ดิลกรัตนราชชาติอาชาวไศรย สมุทัยดโรมนต์ สกลจักรวาฬาธิเบนทร์ สุริเยนทราธิบดินทร หริหรินทราธาดาธิบดี ศรีสุวิบุลยคุณาขณิฐ ฤทธิราเมศวรมหันต บรมธรรมิกราชาธิราชเดโชไชย พรหมเทพาดิเทพนฤบดินทร ภูมินทรปรมาธิเบศร โลกเชฐวิสุทธ รัตนมกุฎประเทศคตา มหาพุทธางกูรบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว"[1]

ในครั้งแรกมีพระนามเรียกว่า แผ่นดินต้น ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ เรียกว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

ตลอดรัชกาลของพระองค์นั้น ทรงทำสงครามกับพม่าถึง ๗ ครั้ง โดยเฉพาะสงคราม ๙ ทัพ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๘ ด้วยพระราชปรีชาสามารถนำกองทัพไทยเอาชนะข้าศึกที่มีกำลัง ๑๔๔,๐๐๐ คน

พระองค์ทรงฟื้นฟูศาสนา ศิลปวัฒนธรรม วรรณคดี สังคายนาพระไตรปิฎก การตรากฎหมายพระสงฆ์ พระองค์ทรงโปรดให้ทำการรวบรวมและชำระกฎหมายเก่าสมัยอยุธยา แล้วปรับปรุงใหม่เป็นกฎหมายตราสามดวงคือ ตราราชสีห์ ตราคชสีห์ ตราบัวแก้ว พุทธศักราช ๒๓๔๗ ซึ่งใช้กฎหมายนี้เป็นหลักการปกครองประเทศสยามมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕

---

1 ภาวาส บุนนาค. ๒๕๔๓ พระปรมภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หน้า ๓

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระปรีชาสามารถด้านวรรณคดี มีผลงานพระราชนิพนธ์สำคัญหลายเรื่องเช่น นิราศท่าดินแดง บทละครอิเหนา รามเกียรติ์ อุณรุท

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ที่ ๑ ในราชวงศ์จักรี มีพระนามเดิมว่า ด้วง พระราชสมภพในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เมื่อวันพุธที่ ๒๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๒๗๙ (แรม ๕ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะโรง) พระองค์เป็นบุตรคนที่ ๔ ของพระอักษรสุนทร-ศาสตร์ (ทองดี) ซึ่งต่อมาได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระชนกาธิบดี พระปฐมราชวงศ์จักรี กับพระอัครชายา (ดาวเรือง)

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ สมเด็จพระอนุชาธิราช

๑. **สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาเทพสุดาวดี** พระนามเดิมว่า **สา**

๒. **สมเด็จพระเจ้าขุนรามณรงค์** สิ้นพระชนม์เสียแต่ในครั้งกรุงเก่า

๓. **สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์** พระนามเดิมว่า **แก้ว**

๔. **พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก** พระนามเดิมว่า **ด้วง**

๕. **สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล** (สมเด็จพระบวรราชเจ้า มหาสุรสิงหนาท) พระนามเดิมว่า **บุญมา**

เมื่อพระชนมายุครบ ๒๑ พรรษา ได้ออกผนวชเป็นภิกษุอยู่วัดมหาทลาย ๑ พรรษา แล้วทรงลาผนวชเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กหลวงในสมเด็จพระเจ้าอุทุมพร ในตำแหน่ง “หลวงยกกระบัตร” และได้แต่งงานกับ “นาค” (ภายหลังได้รับการสถาปนาที่สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี) ธิดาเศรษฐีบ้านอัมพวา ตำบลบางช้าง แขวงเมืองราชบุรี มีพระราชโอรสพระราชธิดารวมทั้งสิ้น ๔๒ พระองค์

เสด็จสวรรคต วันที่ ๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๕๒ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระบรม-มหาราชวังพระชนมายุ ๗๒ พรรษา ๕ เดือน ๑๙ วัน ครองราชย์ ๒๗ ปี ๕ เดือน ๒ วัน

สร้างกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี

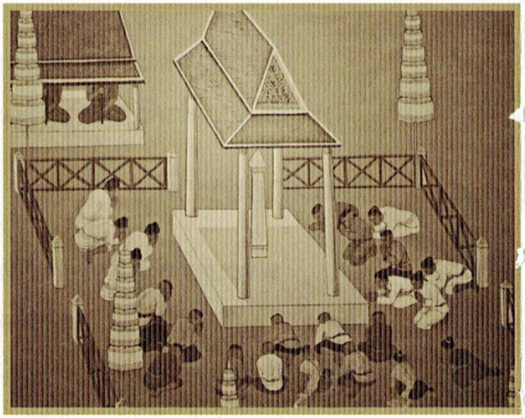
การสร้างพระนครหรือกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ในพงศาวดารมีความปรากฏไว้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแผ่นดินต้น (รัชกาลที่ ๑) มีพระราชดำริว่า

"เมืองธนบุรีนี้ ฝั่งฟากตะวันออกเป็นที่ชัยภูมิดีกว่าที่ฟากตะวันตก โดยเป็นที่แหลมมีลำน้ำเป็นขอบเขตอยู่กว่าครึ่ง ถ้าตั้งพระนครข้างฝั่งตะวันออก แม้นข้าศึกยกมาติดถึงชานพระนคร ก็จะต่อสู้ป้องกันได้ง่ายกว่าอยู่ข้างฝั่งตะวันตก ฝั่งตะวันออกนั้นเสียแต่เป็นที่ลุ่ม เจ้ากรุงธนบุรีจึงได้ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตก ซึ่งเป็นที่ดอนแต่เป็นที่ท้องคุ้งน้ำเซาะทรุดพังอยู่เสมอไม่ถาวร

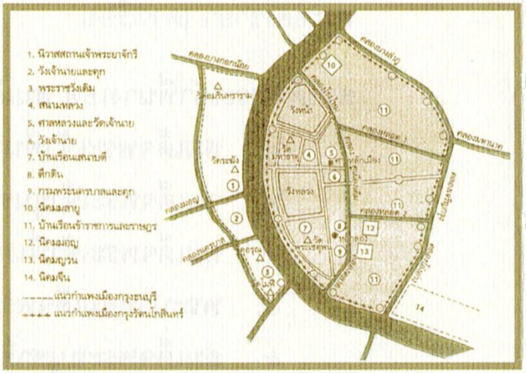
พระราชมณเฑียรสถานเล่าก็ตั้งอยู่ในอุปจาร ระหว่างวัดแจ้งและวัดท้ายตลาดขนาบอยู่ทั้งสองข้าง ควรเป็นที่รังเกียจ"

ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงทรงตัดสินพระราชหฤทัยสร้างพระนครขึ้นใหม่ที่ฝั่งตะวันออก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธียกเสาหลักเมืองขึ้น ณ วันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีขาล จัตวาศก จุลศักราช ๑๑๔๔ ตรงกับวันที่ ๒๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๒๕ ฤกษ์เวลาย่ำรุ่งแล้ว ๕๔ นาที

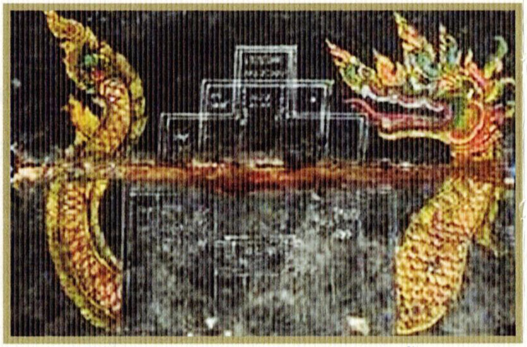
จากนั้นจึงทรงเริ่มสร้างพระบรมมหาราชวังขึ้น โดยให้ช่างถ่ายแบบจากพระราชวังหลวงของกรุงศรีอยุธยามาเกือบทุกอย่าง โดยจัดให้มีชัยภูมิแบบ **นาคนาม** ต้องตามตำราพิชัยสงครามสมัยกรุงศรีอยุธยา

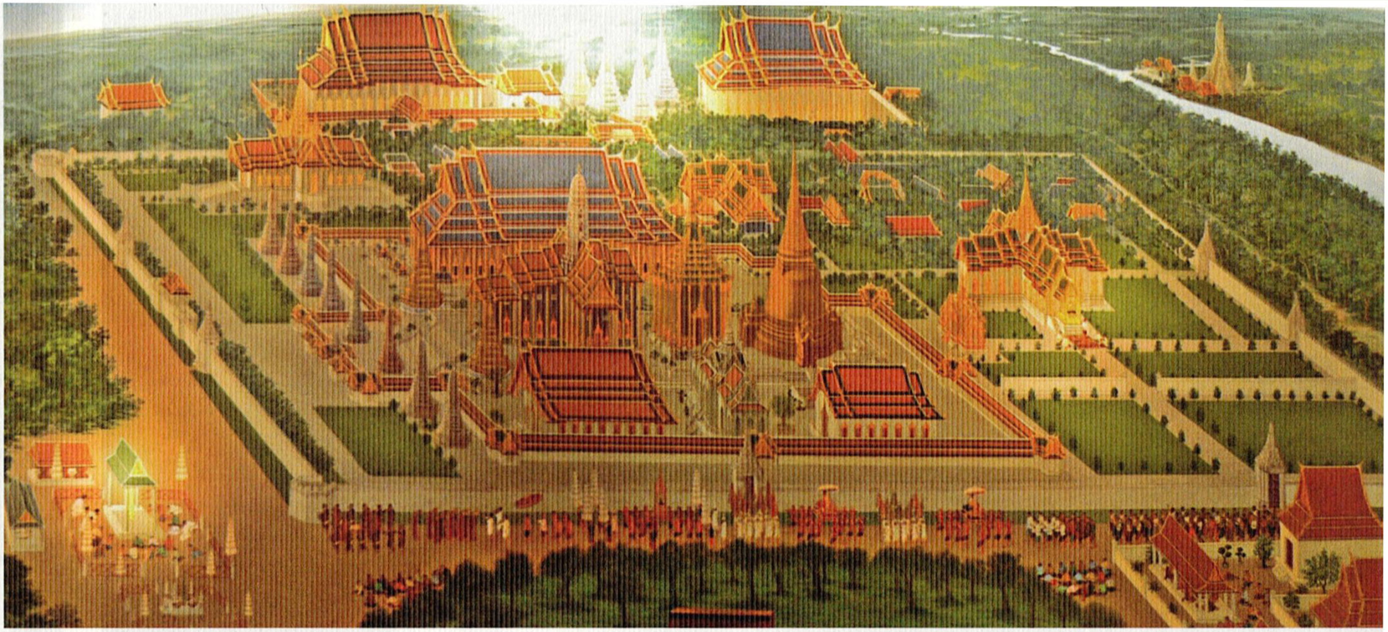
ภาพพิธียกเสาหลักเมือง เมื่อแรกก่อสร้างกรุงเทพมหานคร

แผนผังแสดงแนวคลองและกำแพงกรุงรัตนโกสินทร์สมัยแรก
ที่มา: สำนักราชเลขาธิการ สถาปัตยกรรมพระบรมมหาราชวัง

ตำราพิชัยสงครามของไทย นาคนาม อยู่ใกล้กับทางน้ำ

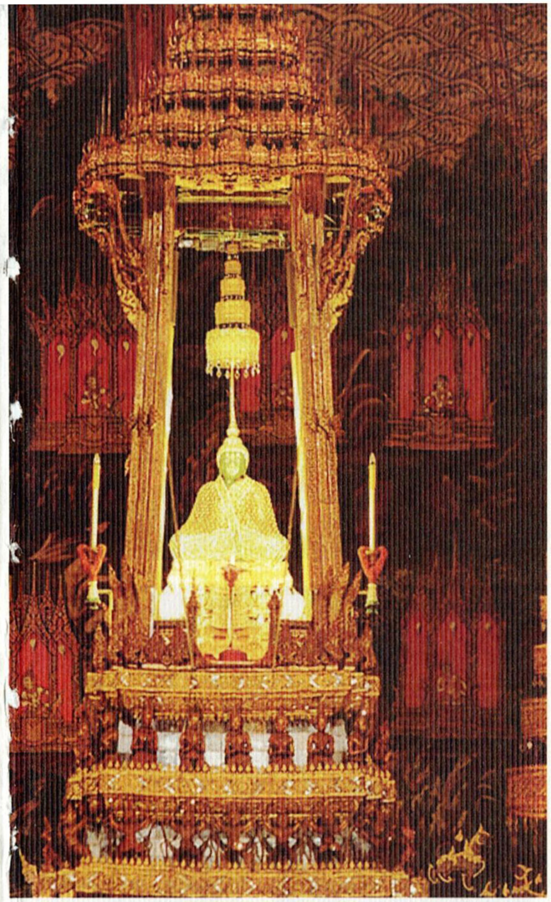

พระราชพิธีฉลองสมโภชพระนคร

เมื่อสร้างพระนคร และกำแพงป้อมประตู พระบรมมหาราชวังเรียบร้อยแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอารามหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง แล้วเสร็จเมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๗ จากนั้นพระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) จากพระราชวังเดิมในกรุงธนบุรี มาประดิษฐานในพระอุโบสถหลังใหม่ แล้วนิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะประชุมกระทำสังฆกรรมสวดผูกพัทธสีมาในวันนั้น พร้อมกับพระราชทานนามพระอารามว่า **วัดพระศรีรัตนศาสดาราม** อันมีความหมายว่า "เป็นที่เก็บรักษาไว้ขององค์พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร" จากนั้นพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีงานฉลองสมโภชพระนครและสมโภชวัดพระศรีรัตนศาสดารามต่อเนื่อง ๓ วันเป็นกำหนด ครั้นเสร็จการฉลองพระนครแล้ว จึงพระราชทานนามพระนครใหม่ว่า *"กรุงรัตนโกสินทรอินทอยุธยา มหาดิลกภพ นพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติยวิษณุกรรมประสิทธิ์"*

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแก้พระนามพระนครเป็น *"กรุงรัตนโกสินทร์มหินทราอยุธยา"* และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขยายความเป็น *"กรุงเทพมหานครบวรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา"* ภายหลังพระองค์ทรงแก้สร้อยพระนามพระนครใหม่เฉพาะข้อความว่า *"บวรรัตนโกสินทร์"* เป็น *"อมรรัตนโกสินทร์"*

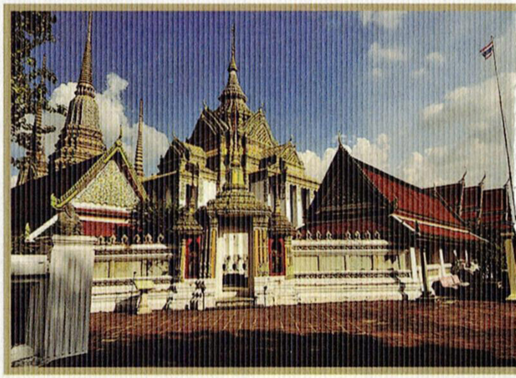
พุทธลักษณะขององค์พระแก้วมรกต เป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบ ปางสมาธิ มีเส้นจีวรคาดเข่าทั้งสองข้าง องค์พระอวบอ้วน พระพักตร์กลมอูม พระขนงโก่ง หลังพระเนตรอูม พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์บางสลักขอบเป็นสองเส้น พระหนุเป็นปม พระรัศมีที่อยู่เหนือเกตุมาลาเป็นต่อม ชายสังฆาฏิยาว ฐานรองรับเป็นฐานเขียง มีหน้ากระดานโค้งออกข้างนอก ขนาดองค์พระหน้าตักกว้าง ๔๘.๓ เซนติเมตร สูงแต่ฐานเฉพาะทับเกษตรถึงพระเมาลี ๒๖ เซนติเมตร

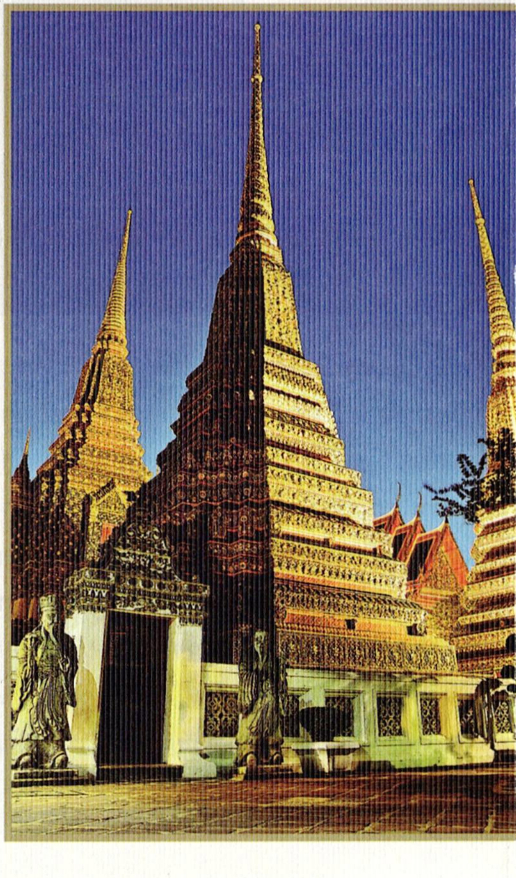
ความเป็นมาขององค์พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรมรกตหรือพระแก้วมรกต เป็นปูชนียวัตถุที่สำคัญที่สุดองค์หนึ่งของไทย กล่าวคือสร้างด้วยแก้วมณีมีค่าซึ่งมีขนาดใหญ่ประการหนึ่ง มีพุทธลักษณะงดงามประการหนึ่ง และพุทธศาสนิกชนทั้งหลายในประเทศไทยต่างนับถือว่ามีฤทธานุภาพศักดิ์สิทธิ์อีกประการหนึ่ง

ประวัติความเป็นมา ของพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรที่ปรากฏในตำนานฉบับต่าง ๆ หลายสำนวนหลายเนื้อความนั้นสรุปได้ว่า พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรนั้น เดิมอุบัติขึ้นในประเทศอินเดีย ต่อมาถูกอัญเชิญไปประดิษฐานยังเมืองต่าง ๆ จนเข้ามาสู่ประเทศไทย หลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏแน่ชัดว่าเมื่อพุทธศักราช ๑๙๗๙ ตรงกับรัชกาลพระเจ้าสามฝั่งแกนเป็นกษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนา ครองราชธานีนครเชียงใหม่นั้น ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญขึ้น ณ พระเจดีย์ในวัดแห่งหนึ่งที่เมืองเชียงราย (ปัจจุบัน คือวัดพระแก้วอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย) ได้ถูกฟ้าผ่าทลายลง ชาวเมืองได้พบพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทององค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ในเจดีย์นั้น จึงได้อัญเชิญออกมาตั้งไว้หน้าพระประธานในพระวิหาร ต่อมาปูนที่หุ้มองค์พระกะเทาะออก ทำให้มองเห็นเนื้อแก้วหยกสีเขียวภายใน จึงได้กะเทาะปูนออกทั้งหมด ปรากฏเป็นพระแก้วมรกต ซึ่งสร้างจากแก้วมณีก้อนเดียวตลอดทั้งองค์ มีลักษณะงดงามหาตำหนิมิได้

วัดประจำรัชกาลที่ ๑

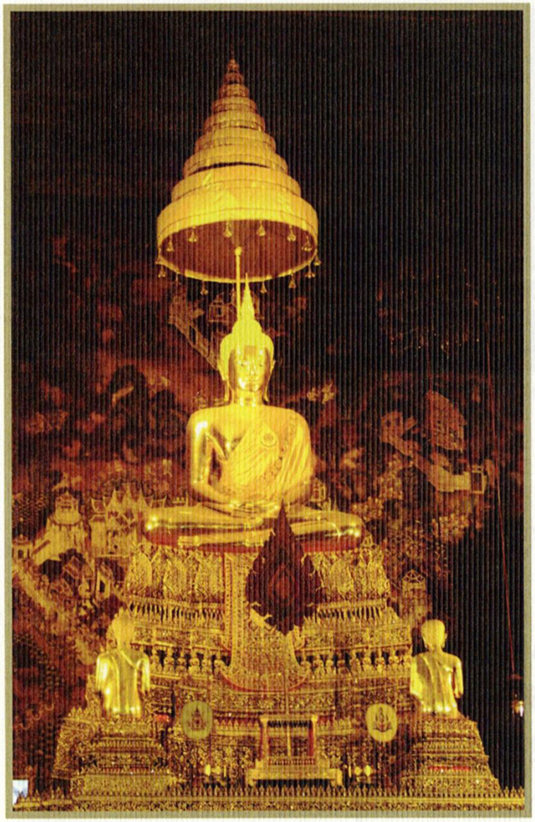

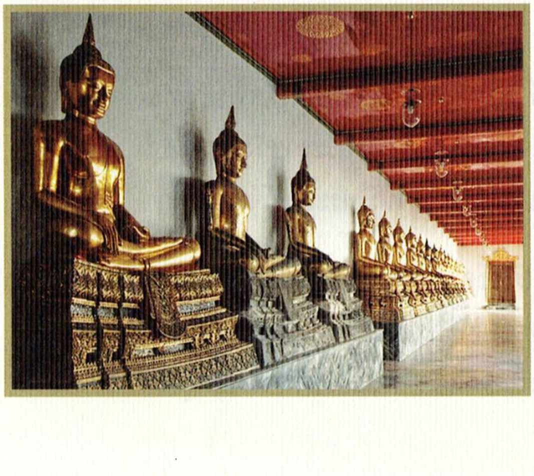
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือวัดโพธารามเดิมเป็นวัดเก่าแก่ที่ราษฎรสร้างขึ้นในช่วงพุทธศักราช ๒๒๒๔ ในรัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีพระราชประสงค์บูรณปฏิสังขรณ์ เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสงฆ์ได้เล่าเรียนพระปริยัติธรรม และยกให้เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหารและเป็นวัดประจำรัชกาลที่ ๑ แห่งราชวงศ์จักรี ตั้งอยู่ในเขตพระนคร

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกสถาปนาพระบรมมหาราชวังแล้ว พระองค์มีพระราชดำริให้วัดเก่าทางด้านเหนือคือวัดสลัก (วัดมหาธาตุ) ขนาบพระบรมมหาราชวัง โดยโปรดให้สมเด็จพระบวรราชเจ้า มหาสุรสิงหนาท บูรณปฏิสังขรณ์ ส่วนพระองค์บูรณะวัดโพธาราม ที่ตั้งอยู่ด้านใต้ โดยโปรดให้ขุนนางเจ้ากรมช่างสิบหมู่อำนวยการบูรณ-ปฏิสังขรณ์ เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ ใช้เวลา ๗ ปี ๕ เดือน ๒๘ วันจึงแล้วเสร็จ พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิธีฉลองสมโภชฉลองวัดเมื่อพุทธศักราช ๒๓๔๔ พร้อมกับพระราชทานนามใหม่ว่า "วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาศ" ต่อมารัชกาลที่ ๔ พระราชทานให้เปลี่ยนท้ายนามวัดเป็น "วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม"

พระศรีสรรเพ็ชญ์

พระพุทธรูปสำคัญของวัดนี้ ได้แก่

พระศรีสรรเพ็ชญ์ พระพุทธรูปองค์ยืนสูง ๑๖ เมตร จากกรุงศรีอยุธยามาประดิษฐานบรรจุในพระมหาเจดีย์สรรเพ็ชญ์-ดาญาณ

พระพุทธเทวปฏิมากร พระประธานในพระอุโบสถ มีความหมายว่า "เทวดามาสร้างไว้" เป็นพระพุทธรูปโบราณ ปางสมาธิ มีลักษณะงดงามเป็นอย่างยิ่ง ขนาดหน้าตัก กว้าง ๕ ศอกคืบ ๔ นิ้ว ใต้ฐานชุกชี[1] พระแท่นประดิษฐาน พระประธานในพระอุโบสถ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ก่อไว้ ๓ ชั้น ชั้นที่ ๑ ได้บรรจุพระบรมอัฐิและพระบรมราชสรีรางคารของบุรพกษัตริย์รัชกาลที่ ๑

มีหลักฐานปรากฏในศิลาจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคล-รามไว้ว่า เดิมพระพุทธเทวปฏิมากรประดิษฐานอยู่ ณ วัดศาลาสี่หน้า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธรูปชำรุดจากเมืองพิษณุโลก สวรรคโลก สุโขทัย ลพบุรี อยุธยา ราว ๑,๒๔๘ องค์ มาบูรณะให้สมบูรณ์และอัญเชิญประดิษฐานตามศาลารายรอบวัดพระเชตุพนวิมลมังคลราม

1 ชุกชี (อ่านว่า ชุก-กะ-ชี) เขียน ช ช้าง สระอุ ก ไก่ ช ช้าง สระอี พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ ให้คำนิยามว่า ฐานปูนสำหรับประดิษฐานพระประธาน บางทีเรียกว่า จุกชี (อ่านว่า จุก-กะ-ชี)

วัดสุทัศนเทพวราราม ราชวรมหาวิหาร

วัดอรุณราชวราราม (วัดแจ้ง)

การบูรณปฏิสังขรณ์วัดในรัชกาลที่ ๑

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาวัดสุทัศนเทพวรารามขึ้นกลางพระนคร โดยสร้างพระวิหารให้มีขนาดใหญ่ เพื่อเป็นพระอารามประจำพระนคร เช่นเดียวกับวัดมงคลบพิตร กรุงศรีอยุธยา พระองค์ทรงพระราชทานนามใหม่ว่า **วัดมหาสุทธาวาส** แต่สร้างยังมิทันสำเร็จ เสด็จสวรรคตเสียก่อน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการสร้างต่อ การก่อสร้างวัดมาเสร็จบริบูรณ์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) และพระราชทานนามว่า **"วัดสุทัศนเทพวราราม"** เมื่อพุทธศักราช ๒๓๙๐

วัดอรุณราชวราราม (วัดแจ้ง) เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองกรุงธนบุรี ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดแจ้งและรื้อกำแพงพระราชวังกรุงธนบุรีออก ทำให้วัดแจ้งไม่ได้อยู่ในเขตพระราชวัง ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระสงฆ์จำพรรษา

วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร เป็นวัดโบราณในสมัยอยุธยา เดิมชื่อ **วัดสะแก** ซึ่งมีบทบาทสำคัญในครั้งยกทัพมาพักไพร่พล แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีมุรธาภิเษกก่อนเข้ากรุงธนบุรี ทรงสระพระเกศาและทรงตั้งสัตยาธิษฐานเป็นปฐมฤกษ์มงคล ต่อมาทรงปราบดาภิเษกแล้ว พระองค์ทรงพระกรุณา

วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

สมเด็จพระอริยวงษญาณ
สมเด็จพระสังฆราช (ศรี)
ผู้สังคายนาพระไตรปิฎก
ครั้งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์

โปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์และขุดคลองรอบพระอาราม และทรงพระราชทานนามใหม่ว่า **วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร**

วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร เป็นวัดโบราณเดิมชื่อวัดบางหว้าใหญ่ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์หอระฆังและยกพระตำหนักให้เป็นหอพระไตรปิฎก ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงผูกพันแต่ครั้งทรงรับราชการเป็นพระราชวรินทร์ เจ้ากรมพระตำรวจนอกขวาในสมัยธนบุรี

การสังคายนาพระไตรปิฎก

พุทธศักราช ๒๓๓๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระสังฆราช (ศรี) เป็นประธานการคัดเลือกพระสงฆ์ผู้มีความรู้ทางพระปริยัติธรรมกับราชบัณฑิตช่วยสังคายนาพระไตรปิฎก ณ วัดนิพพานาราม ปัจจุบันคือ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์เมื่อสังคายนาพระไตรปิฎกเรียบร้อยแล้ว ทรงให้คัดลอกสร้างเป็นพระไตรปิฎกฉบับหลวงขึ้น เรียกว่าฉบับทองใหญ่หรือฉบับทองทึบ นำไปไว้ในหอพระมณเทียรธรรม วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ต่อมาภายหลังได้สร้างขึ้นอีก ๒ ชุด เรียกว่า ฉบับทองชุบและฉบับรองทองหรือฉบับข้างลาย แล้วโปรดให้คัดลอกแจกจ่ายไปตามวัดวาอารามต่าง ๆ

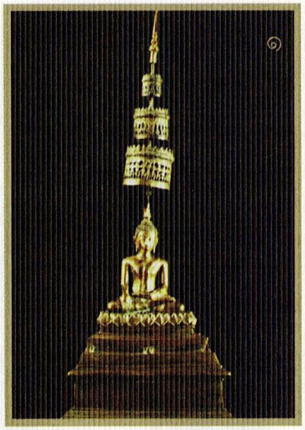
๑. พระศรีศากยมุณี วัดสุทัศนเทพวราราม
๒. พระพุทธสิหิงค์ ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์
๓. พระพุทธโลกนาถ

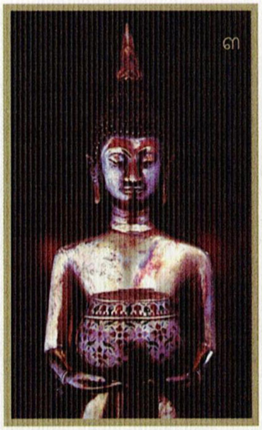
การรวบรวมพระพุทธรูปโบราณ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญที่ทิ้งร้างไว้กลางแดดกลางฝนตามวัดร้างในเมืองเก่าต่าง ๆ มาประดิษฐานไว้ที่พระนคร **พระพุทธสิหิงค์** อัญเชิญจากเชียงใหม่ มาประดิษฐาน ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ **พระศรีศากยมุณี** อัญเชิญจากวิหารหลวงวัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย มาประดิษฐานในวิหารหลวงวัดสุทัศนเทพวราราม **พระพุทธเทวปฏิมากร** อัญเชิญจาก วัดศาลาสี่หน้า (วัดคูหาสวรรค์) ธนบุรี มาประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) **พระพุทธโลกนาถ** อัญเชิญจากวัดพระศรีสรรเพชญ์ จังหวัดอยุธยา มาประดิษฐานในพระวิหารวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) **พระศรีสรรเพชญ์** อัญเชิญจากวัดพระศรีสรรเพชญ์ จังหวัดอยุธยา มาบรรจุไว้ในพระมหาเจดีย์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ทรงพระราชทานนามว่า **พระมหาเจดีย์ศรีสรรเพชญดาญาณ พระมหาเจดีย์ประจำรัชกาลที่ ๑**

ตรากฎหมายสงฆ์

ด้วยพระสงฆ์ประพฤติผิดพระธรรมวินัยหลายเรื่อง ทำให้เป็นที่เสื่อมศรัทธาแก่ประชาชน พระองค์จึงมีพระบรมราชโองการให้ตรากฎหมายสงฆ์ พุทธศักราช ๒๓๒๕ ขึ้น *ห้ามพระเทศน์ตลกคะนอง, ห้ามพระสงฆ์รับฝากสมบัติหรือพัวพันสมบัติของฆราวาส, ห้ามพระสงฆ์หากินจุกจิกกับฆราวาส* เป็นต้น

๑. พระพุทธรูปประจำรัชกาล
๒. พระชนมพรรษา
๓. พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

พระพุทธรูปประจำรัชกาล

พระบาทสมเด็จ-พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างถวาย เป็นพระราชกุศลพระพุทธรูปประทับขัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๓๖๗-๒๓๙๔ หน้าตักกว้าง ๘.๓ เซนติเมตร สูงเฉพาะองค์พระ ๑๒.๕ เซนติเมตร สูงรวม ๔๖.๕ เซนติเมตร

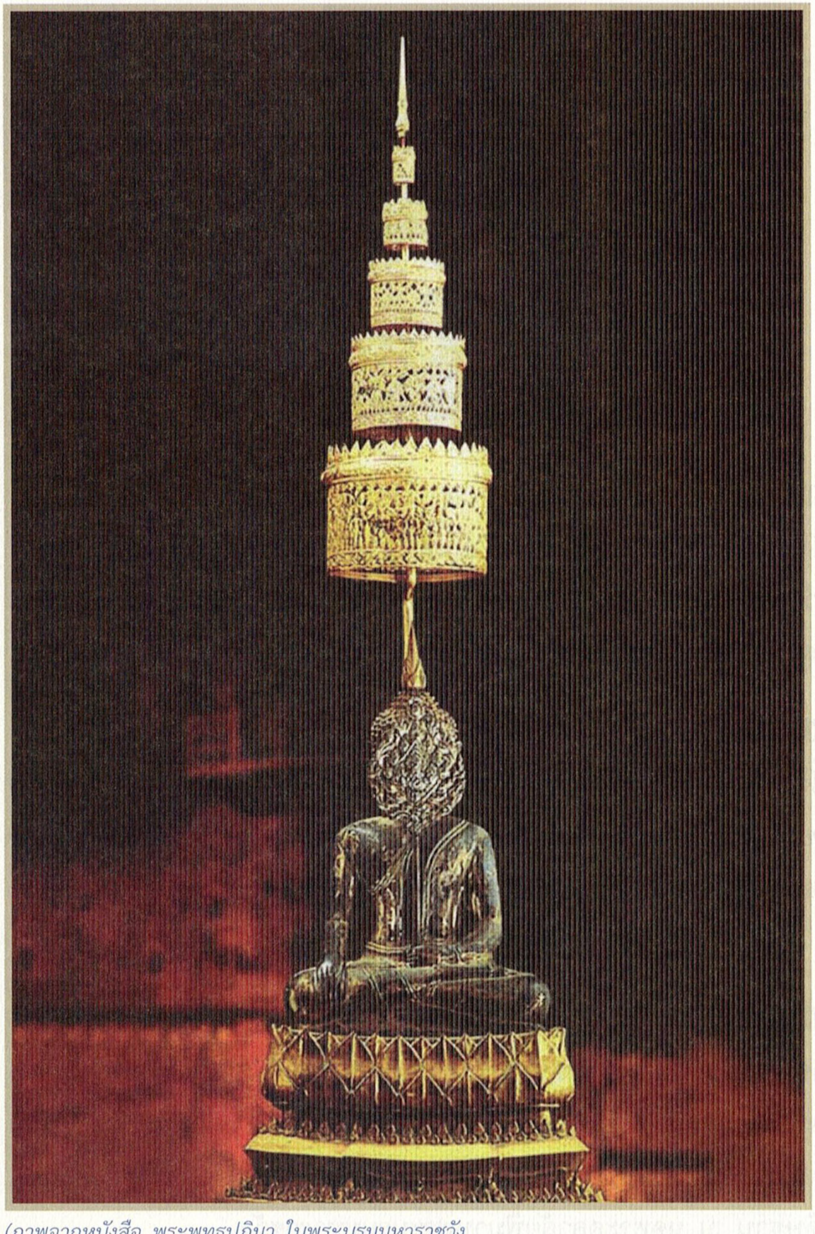
พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างถวายเป็นพระราชกุศล เป็นพระพุทธรูปประทับขัดสมาธิเพชร ปางมารวิชัย องค์พระเป็นสัมฤทธิ์ กะไหล่ทอง สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๓๖๗-๒๓๙๔ หน้าตักกว้าง ๗.๕๐ เซนติเมตร สูงฐานถึงพระรัศมี ๑๕ เซนติเมตร ประดิษฐาน ณ หอพระธาตุมณเฑียร พระบรมมหาราชวัง

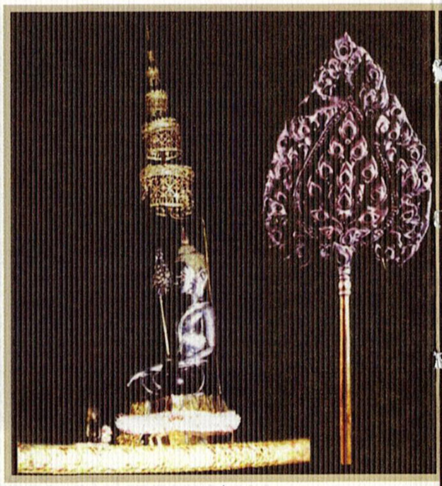
พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดฯ ให้สร้างพระพุทธรูปตามวันพระราชสมภพ (วันพุธ) เพื่อทรงถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระพุทธรูปยืนปางอุ้มบาตร สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๔๑๐-๒๔๑๑ เป็นทองคำ บาตรลงยา องค์พระสูง ๒๙.๕๐ เซนติเมตร พระพุทธรูปประดิษฐาน ณ หอพระสุลาลัยพิมานพระบรมมหาราชวัง

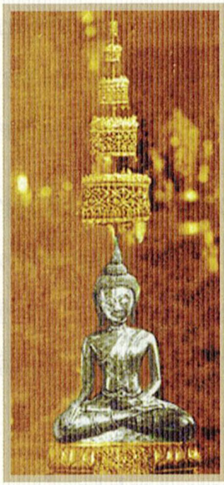
(ภาพจากหนังสือ พระพุทธปฏิมา ในพระบรมมหาราชวัง)

(ภาพจากหนังสือ พระพุทธปฏิมา ในพระบรมมหาราชวัง

พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลที่ ๑

พระชัยใหญ่

พระชัยหลังช้าง

พระชัยหลังช้าง สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๓๒๕ องค์พระเป็นเงิน ฐานเป็นทองคำ หน้าตักกว้าง ๑๕ เซนติเมตร องค์พระสูง ๒๓.๕ เซนติเมตร ประดิษฐาน ณ หอพระสุลาลัยพิมาน พระบรมมหาราชวัง

พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาล[1]

ในพระราชพิธีปราบดาภิเษก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดให้หล่อ พระชัยวัฒน์ขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๕ องค์พระเป็นเงิน ฐานเป็นทองคำ ประทับบนฐานสิงห์ มีผ้าทิพย์ทอดทางด้านหน้า ประดิษฐานอยู่ภายใต้ฉัตร ๕ ชั้น ด้วยเหตุที่ว่า พระเบญจปฎลเศวตฉัตร[2] หรือฉัตรสีขาว ๕ ชั้น เป็นฉัตรสำหรับพระอิสริยยศของเจ้าฟ้า และสกลมหาสังฆปริณายกที่ได้รับสมณุตมาภิเษกเป็นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า[3] จึงเป็นสัญลักษณ์ที่ถูกนำมาเปรียบกับ พระพุทธองค์ที่ทรงมีพระอิสริยยศเป็นเจ้าฟ้า ก่อนที่จะเสด็จออกบรรพชา และเมื่อทรงเป็นพระภิกษุแล้ว ก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า อันเป็นที่มาของการสร้างพระพุทธรูปประดิษฐานใต้ฉัตร ๕ ชั้น ส่วนตาลปัตรที่ทรงถือนั้นมีรูปทรงคล้ายพัดขนนกประดับด้วยอัญมณี

พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาล เป็นพระพุทธรูปประทับขัดสมาธิเพชร ปางมารวิชัย ถือตาลปัตรในพระหัตถ์ซ้าย ประทานพรให้มีชัยชนะแก่ หมู่มารทั้งปวง และทรงคุ้มครองอันตรายได้ทุกประการ จึงเป็นพระพุทธรูปที่เชิญเสด็จไปพร้อมกับพระองค์เวลาออกศึกสงคราม เช่นพระชัยหลังช้าง ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงสร้างและอัญเชิญมาประดิษฐานในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

ต่อมาได้มีการเพิ่มคำว่า **“วัฒน์”** ซึ่งมีความหมายว่า **ความเจริญขึ้น** โดยมีนัยว่า จะนำมาซึ่งชัยชนะแด่ผู้ที่เป็นเจ้าของ และยังนำซึ่งความเจริญอีกด้วย จึงกลายเป็น **“พระชัยวัฒน์”** มาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

---

1 (ส. พลายน้อย และ ภาวาส ๒๕๒๒, ๓-๗)

2 ส่วนฉัตรขาว ๕ ชั้น หรือ **พระเบญจปฎลเศวตฉัตร** (อ่านว่า พฺระ-เบ็น-จะ-ปะ-ดน-สะ-เหฺวด-ตะ-ฉัด) สำหรับพระราชทานพระบรมราชวงศ์ที่ดำรงพระอิสริยยศชั้นสมเด็จเจ้าฟ้า

3 ยุพร ๒๕๓๙, ๑๙

รัชกาลที่ ๒

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาอิศรสุนทร พระพุทธเลิศหล้านภาลัย

เสด็จขึ้นครองราชย์วันที่ ๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๕๒-๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๓๖๗

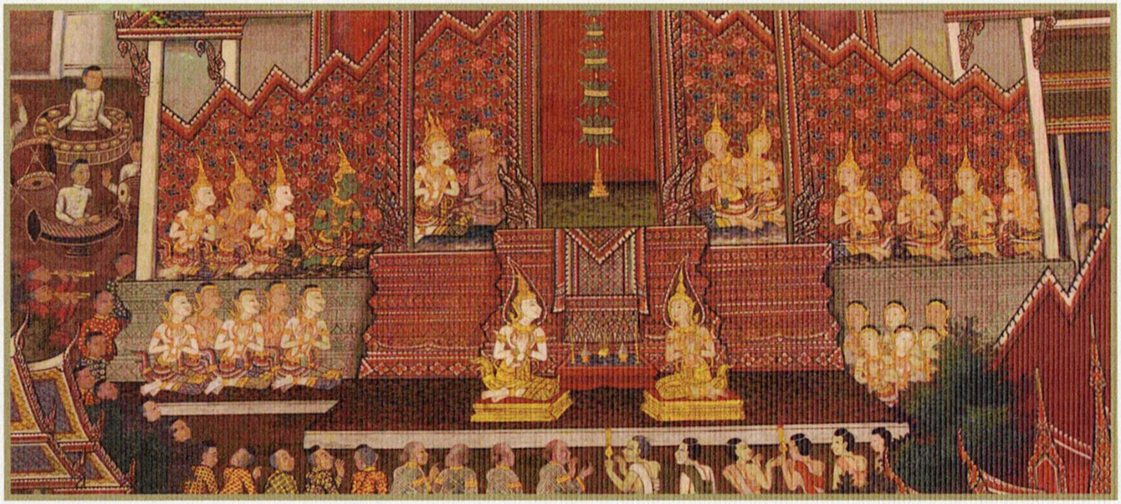

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๒ เป็นรูปครุฑหยุดนาค เป็นพระราชสัญลักษณ์ของพระบรมนามาภิไธยว่า "ฉิม" ตามความหมายของวรรณคดีไทย คือ พญาครุฑ ซึ่งในเทพนิยายเทวกำเนิด เป็นเทพองค์หนึ่งที่ทรงมหิทธานุภาพยิ่ง แต่ยอมเป็นเทพพาหนะสำหรับพระนารายณ์ ปกติอยู่ที่วิมานฉิมพลี ดังนั้นทรงพระกรุณาให้ใช้รูปครุฑหยุดนาคเป็นพระราชสัญลักษณ์ประจำพระองค์ แทนพระบรมนามาภิไธย

พระราชกรณียกิจในการบำรุงพุทธศาสนา

พระบาทสมเด็จพระเลิศหล้านภาลัย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งสมณฑูตไปลังกา เพื่อไปนมัสการพระทัฬตธาตุ และพระเจดียสถาน เมื่อเดินทางกลับได้มีการนำหน่อพระศรีมหาโพธิมาด้วย ๖ หน่อ เรียกว่า **"โพธิลังกา"**

พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฟื้นฟูพระราชพิธีวิสาขบูชา ที่เคยมีแต่ครั้งสุโขทัยขึ้นใหม่ และถือเป็นประเพณีสืบมาจนทุกวันนี้

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงมีพระราชปรีชาสามารถด้านวรรณคดี ทรงพระราชนิพนธ์งานวรรณคดีสำคัญหลายเรื่องเช่น บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เรื่องอิเหนา บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง ไกรทองมณีพิชัย ไชยเชษฐ์ คาวี กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน บทกาพย์ยนโขน ตอนนางลอย พรหมศาสตร์ นาคบาศ และเอราวัณ กลอนเสภาขุนช้างขุนแผน พระองค์ทรงโปรดงานศิลปกรรม เช่น แกะลายสลักบานประตูพระวิหารพระศรีศากยมุณี วัดสุทัศนเทพวราราม สร้างประธานประดิษฐาน ในพระอุโบสถวัดแจ้ง ทรงปั้นพระพักตร์พระพุทธธรรมมิศราช ได้รับสมญานามว่าเป็น **“กษัตริย์ศิลปิน”**

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีวิสาขบูชาเป็นครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์ บูรณปฏิสังขรณ์วัด พระอาราม สร้างพระไตรปิฎก ส่งสมณฑูตไปลังกา เริ่มใช้ธงช้างเป็นธงชาติ ช้างเผือก ๓ ช้างคือ พระยาเศวตกุญชร พระยาเศวตไอยรา และพระยาเศวตคชลักษณ์ ทรงแต่งตั้งเจ้านายเชื้อพระวงศ์ไปกำกับราชการ ทรงตราพระราชกำหนดสักเลข และพระราชกำหนดห้ามมิให้สูบและซื้อขายฝิ่น จัดเก็บภาษีอากรการค้า ให้พระคลังสินค้า และทรงติดต่อค้าขายและเจริญไมตรีกับประเทศต่าง ๆ เช่น จีน โปรตุเกส อังกฤษ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ที่ ๒ ในราชวงศ์จักรี มีพระนามเดิมว่า **ฉิม** (สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร) เสด็จพระราชสมภพ เมื่อวันพุธ เดือน ๔ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีกุน เวลาเที่ยง ตรงกับวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๓๑๐ ณ บ้านอัมพวา เมืองราชบุรี เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๔ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ ๑) และสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี (นาค)

เมื่อพระชนมายุ ๑๓ พรรษา ได้ถวายตัวเป็นศิษย์สมเด็จพระวันรัต (อยู่) ทรงช่วยราชการทัพกับพระบรมชนกทำสงครามกับเมืองเขมร สงครามที่ท่าดินแดง และตีเมืองทวาย ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร เมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๕

พุทธศักราช ๒๓๓๑ ทรงผนวชที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามเป็นพระองค์แรก แล้วเสด็จไปจำพรรษา ณ วัดสมอรายเป็นเวลา ๑ พรรษา หลังจากทรงลาผนวชแล้วจึงกลับเข้ารับราชการ ทรงอภิเษกสมรสกับสมเด็จเจ้าฟ้าหญิงบุญรอด พระธิดาของของสมเด็จเจ้าฟ้าหญิงกรมพระศรีสุดารักษ์ ต่อมาได้รับสถาปนาเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ พระชนมายุได้ ๔๐ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เสด็จสวรรคตด้วยพระโรคชรา มีพระชนมายุ ๗๓ พรรษา เมื่อวันที่ ๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๕๒ สมเด็จกรมพระราชวังบวรสถานมงคล เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร เสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์เป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๒ แห่งราชวงศ์จักรี ขณะมีพระชนมายุ ๔๒ พรรษา พระปรมาภิไธยตามจารึกในพระสุพรรณบัฏ

"สมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชาธิบดินทร ธรณินทราธิราช รัตนากาศภาศกรวงษ องค์ปรมาธิเบศร ตรีภูวเนตรวรนารถนายก ดิลกรัตนราชชาติอาชาวไศรย สมุทัยดโรมนต์ สกลจักรวาฬาธิเบนทร์ สุริเยนทราธิบดินทร หริหรินทราธาดาธิบดี ศรีสุวิบุลยคุณอักขณิษฐ ฤทธิราเมศวรมหันต บรมธรรมิกราชาธิราชเดโชไชย พรหมเทพาดิเทพนฤบดินทร ภูมินทรปรมาธิเบศร โลกเชฐวิสุทธ รัตนมกุฎประเทศคตา มหาพุทธางกูรบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว"[1]

ในครั้งแรกมีพระนามเรียกว่า "แผ่นดินกลาง" ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๒ ทรงถวายพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

1 ภาวาส บุนนาค. ๒๕๔๓ พระปรมภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสนทร์ หน้า ๔

พระราชกรณียกิจด้านศาสนา

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีพระราชดำริว่า *"พระสงฆ์ในลังกาทวีปเป็นสมณวงศ์แบบเดียวกันกับพระสงฆ์ไทย เคยมีสัมพันธไมตรีติดต่อกันมาช้านานตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา แต่ขาดการติดต่อไป"* จึงโปรดเกล้าฯ ให้ส่งสมณทูตไปลังกาเพื่อทราบการพระศาสนาและศาสนาวงศ์ในลังกาทวีป เริ่มเดินทาง พุทธศักราช ๒๓๕๗ กลับมาถึงประเทศไทย พุทธศักราช ๒๓๖๑ ได้นำหน่อพระศรีมหาโพธิ์จากลังกา ซึ่งถือว่าเป็นหน่อของโพธิ์ที่สืบต่อจากโพธิ์ที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งตรัสรู้มาจำนวน ๖ ต้น ปลูกไว้ที่เมืองกลันตัน ๑ ต้น ปลูกไว้ที่เมืองนครศรีธรรมราช ๒ ต้น ปลูกไว้ที่กรุงเทพมหานคร ๓ ต้น โดยปลูกที่วัดสุทัศน์ วัดมหาธาตุฯ วัดสระเกศฯ แห่งละต้น

ฟื้นฟูประเพณีงานวิสาขบูชา ครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์ *(ตามอักขรเดิม)*

พุทธศักราช ๒๓๖๐ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีพระราชดำริด้วยสมเด็จพระสังฆราช (มี) ให้ประกอบพระราชพิธีวิสาขบูชาในกลางเดือน ๖ เป็นครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์

"...สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระราชรำพึงเถิงสรรพการกุศล เปนต้นว่าบริจาคทานรักษาศีลเจริญภาวนา ซึ่งได้ทรงบำเพ็ญมาเปนนิจกาลนั้น ยังหาเต็มพระราชศรัทธาไม่ มีพระไทยปราถนาจะใคร่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ให้มีผลวิเศษประเสริฐยิ่งที่พระองค์มิได้ทรงกระทำ เพื่อจะให้แปลกปลาด จึงมีพระปุจฉาถามสมเด็จพระสังฆราช แลพระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อยถวายพระพรว่า

แต่ก่อนสมเด็จพระมหากระษัตราธิราชเจ้า กระทำสักการบูชาพระศรีรัตนไตรยในวันวิสาขบุรณมี คือวันเดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เปนวันวิสาขนักขัตฤกษ์มหายัญญพิธีบูชาใหญ่ มีผลอานิสงษ์มากยิงกว่าตรุศสงกรานต์ เหตุว่าเปนวันสมเด็จพระสัพพัญญพุทธเจ้าประสูตร ได้ตรัสรู้ ปรินิพพาน แลสมเด็จพระเจ้าภาติกราช วสักราช ดิศมหาราช เคยกระทำสืบพระชนมายุเปนเยี่ยงอย่างโบราณราชประเพณีมีมาแต่ก่อน แลพระราชพิธีวิสาขบูชาอันนี้เสื่อมสูญขาดมาช้านานแล้ว หามีกระษัตริย์พระองค์ใดกระทำไม่ ถ้าได้กระทำสักการบูชาพระศรีรัตนไตรยในวันนั้นแล้ว ก็จะมีผลอานิสงษ์มากยิ่งนัก อาจสามารถ

ปิดประตูจตุราบายภูมิทั้ง ๔ แลเปนที่จะดำเนินไปในสุคติภพเบื้องน่า อาจให้เจริญทฤฆายุศิริสวัสดิ-พิพัฒมงคล รำงับทุกข์โทษอุปัทวอันตรายไภยต่าง ๆ ในบริเฉทกาลปัจจุบัน เปนอนันตคุณานิสงษ์วิเศษนัก จะนับประมาณมิได้

ครั้นได้ทรงฟังเกิดพระราชปีติโสมนัส จะเปนเนื้อนาบุญราศีกองพระราชกุศลเกิดขึ้นอีกแห่ง ๑ เปนแท้ จึงทรงพระราชศรัทธาจะยกรื้อวิสาขบูชามหายัญญพิธีอันขาดประเพณีมานั้น ให้กลับคืนเจียรฐิติกาลปรากฏสำหรับแผ่นดินสืบไป จะให้เปนอัตตัตถประโยชน์ แลปรัตถประโยชน์ ทรงพระราช-ศรัทธาจะให้สัตวโลกข้ามขอบขัณฑเสมาทั้งปวงจำเริญอายุแลอยู่เย็นเปนศุข ปราศจากทุกข์ภัยในชั่วนี้แลชั่วน่า จึงมีพระราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งว่า แต่นี้สืบไปเถิงณวันเดือน ๖ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ แรมค่ำ ๑ เปนวันพิธีวิสาขบูชานักขัตฤกษ์ใหญ่ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจะทรงรักษาพระอุโบสถศีล ปรนิบัติพระสงฆ์ ๓ วัน ปล่อยสัตว ๓ วัน ห้ามมิให้ผู้ใดฆ่าสัตวตัดชีวิตร เสพสุราเมรัยใน ๓ วัน ถวายประทีปตั้งโคมแขวนเครื่องสักการ-บูชาดอกไม้เพลิง ๓ วัน ให้เกณฑ์ประโคมเวียนเทียนพระพุทธเจ้า ๓ วัน ให้มีพระธรรมเทศนาในพระอารามหลวงถวายไชยทาน ๓ วัน ส่วนพระบรมราชวงษานุวงษ์แลข้าทูลละอองธุลีพระบาทไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎรลูกค้าวานิชสมณะชีพราหมณ์ทั้งปวง จงมีศรัทธาปลงใจลงในการกุศล อุส่าห์กระทำวิสาขบูชาให้เปนประเพณียั่งยืนไปทุกปีอย่าให้ขาด ฝ่ายฆราวาศนั้นจงรักษาอุโบสถศีลถวายบิณฑบาต-ทาน ปล่อยสัตวตามศรัทธาทั้ง ๓ วัน ดุจวันตรุศสงกรานต์ เพลาเพนแล้วมีพระธรรมเทศนาในพระอาราม...”

พระราชกรณียกิจในการฟื้นฟูประเพณีการจัดงานวิสาขบูชา ได้เป็นประเพณีสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

วัดประจำรัชกาลที่ ๒

วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร[1] เป็นวัดโบราณสร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ซึ่งถือว่าเป็นวัดประจำรัชกาลที่ ๒ เดิมเรียกว่า *วัดมะกอก* ต่อมาใน พุทธศักราช ๒๓๑๐ เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมีพระราชประสงค์จะย้ายราชธานีมาตั้ง ณ กรุงธนบุรีจึงเสด็จกรีฑาทัพล่องลงมาทางชลมารคถึงหน้าวัดมะกอกนี้เมื่อเวลารุ่งอรุณพอดี จึงทรงเปลี่ยนชื่อวัดมะกอกเป็น *"วัดแจ้ง"* เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งนิมิตที่ได้เสด็จมาถึงวัดนี้เมื่อเวลาอรุณรุ่ง

วัดแจ้งได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ถึงในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงตั้งพระทัยว่าจะสร้างใหม่ทั้งหมด จึงเริ่มสร้างพระอุโบสถ พระวิหาร และทรงลงมือปั้นหุ่นพระพักตร์ **"พระพุทธธรรมมิศรราชโลกธาตุดิลก"** พระประธานในพระอุโบสถด้วยฝีพระหัตถ์ของพระองค์เอง และโปรดให้จัดพิธีฉลองสมโภช พุทธศักราช ๒๓๖๓ พระราชทานนามวัดว่า **"วัดอรุณราชธาราม"** จนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะเพิ่มเติมอีก แล้วทรงเปลี่ยนชื่อเป็น **"วัดอรุณราชวราราม"**

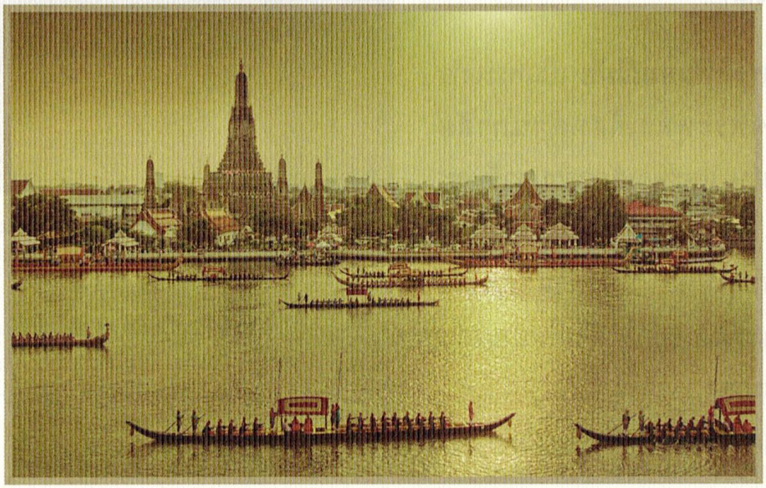
เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคต พระบรมอัฐิของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้นำมาประดิษฐานไว้ที่ฐานชุกชีพระประธานในพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม

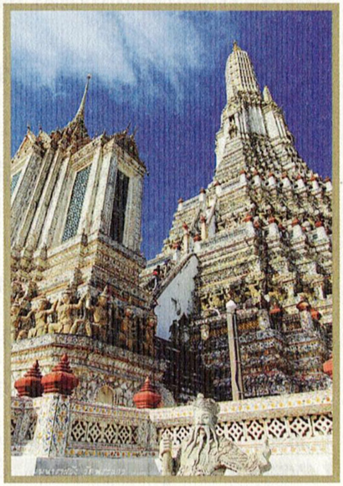
---

1 หนังสือพระมหากษัตริย์ไทย ๙ รัชกาล

วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
กรุงเทพมหานคร
สร้อยฟ้ามาลา

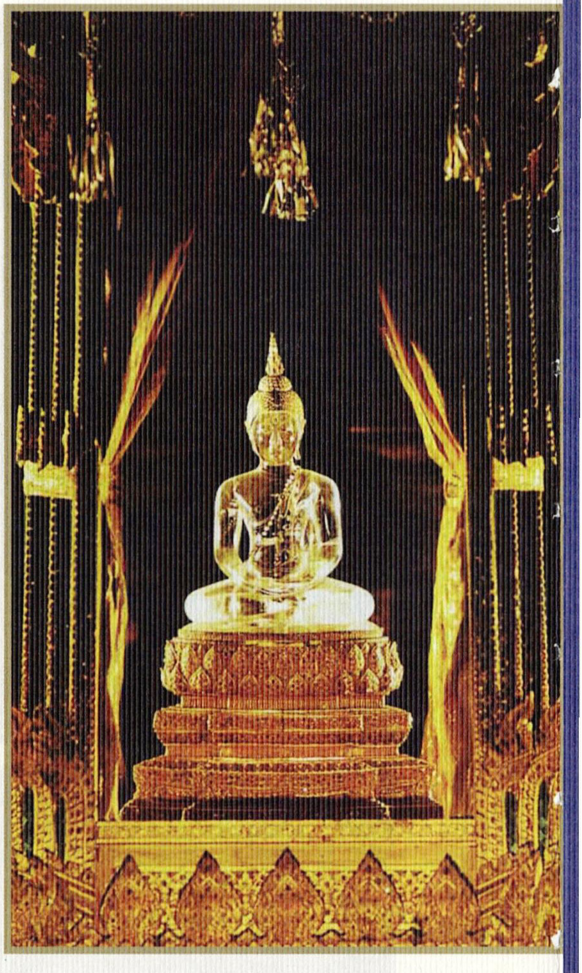
พระพุทธบุษยรัตนจักรพรรดิพิมลมณีมัย[1]

พระพุทธรูปองค์นี้พบโดยนายพราน ซึ่งพบอยู่ในถ้ำเขาส้มป่อย เมืองจำปาศักดิ์ แล้วนำไปให้เจ้าเมืองจำปาศักดิ์ ต่อมาเจ้าเมืองจำปาศักดิ์นำมาทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแบบให้ช่างทำฐาน ตามความว่า *(อักขรเดิม)*

"...แล้วซงพระราชดำหริพระราชทานหย่างให้ช่างปั้นถาน มีหน้ากะดาน ชั้นสิงห์ บัวหงายแลหน้ากะดานบนลวดทับหลัง ย่อเก๊ดเปนหลั่น แลมีหน้ากะดานท้องไม้ ชั้นรองรับบัวกลุ่ม หุ้มรับทับกเสตรแก้วต่อองค์พระพุทธปติมา โดยซวดซงสันถาน ที่พึงพอพระราชหรึไทย แล้วก็ให้หล่อด้วยทองสำริดแต่งให้เกลี้ยงเกลาสนิธแล้ว หุ้มด้วยทองคำ ทำให้เกลี้ยงกวดขึ้น เงางามด้วยซอบพระราชหรึทัย ว่าเนื้อแก้วเกลี้ยงไสสอาดต่อติดกับเครื่องทองอันเกลี้ยงนั้นงามยิ่งนัก..." [2]

พระพุทธบุษยรัตนจักรพรรดิพิมลมณีมัย เป็นพระแก้วประจำรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประดิษฐานในหอพระสุลาลัยพิมาน และทรงสักการบูชาวันละ ๒ เวลา เช้าค่ำมิได้ขาด

เมื่อมีพระราชพิธีนอกพระอุโบสถ "โปรดให้อัญเชิญพระพุทธบุษยรัตนจักรพรรดิพิมลมณีมัยออกมาตั้งเป็นประธานในการพระราชพิธีแทนพระแก้วมรกต"

พระพุทธบุษยรัตนจักรพรรดิพิมลมณีมัย
พบที่ถ้ำเขาส้มป่อย แคว้นจำปาศักดิ์ ประเทศลาว
พุทธศตวรรษที่ ๒๑
องค์เป็นแก้วผลึก สูง ๒๔ เซนติเมตร
ประดิษฐาน ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต
(ภาพจากหนังสือ พระพุทธปฏิมา ในพระบรมมหาราชวัง)

1 **พิริยะ ไกรฤกษ์**. ๒๕๕๑. พระพุทธปฏิมา อัตลักษณ์พุทธศิลป์ไทย. หน้า ๑๑๑
2 **จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ๒๔๘๕, ๙๓, อักขรวิธีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

วัดสุทัศนเทพวราราม

ส่งเสริมให้ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ทุกชนชั้นหมั่นบำเพ็ญกุศลเป็นอาจิณ โดยพระองค์ทรงประพฤติตนเป็นแบบอย่างในการให้ทานรักษาศีล และไถ่ชีวิตสัตว์เป็นทานอย่างสม่ำเสมอ

การบูรณปฏิสังขรณ์ และการศึกษาคณะสงฆ์

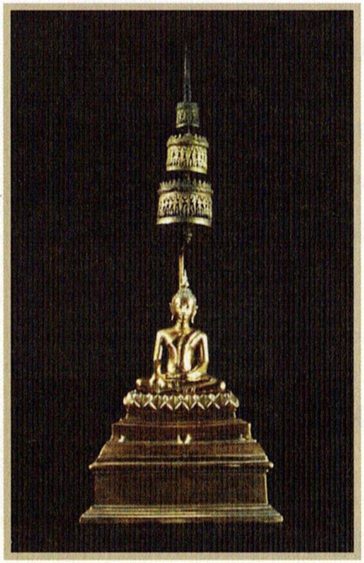
วัดสุทัศนเทพวราราม เริ่มสร้างตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสร้างเสร็จในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) ทรงบูรณปฏิสังขรณ์วัดอื่น ๆ อาทิ วัดโมฬีโลก วัดราชบูรณะ วัดราชาธิวาส วัดสุวรรณดาราราม (จ.อยุธยา)

การสังคายนาบทสวดมนต์

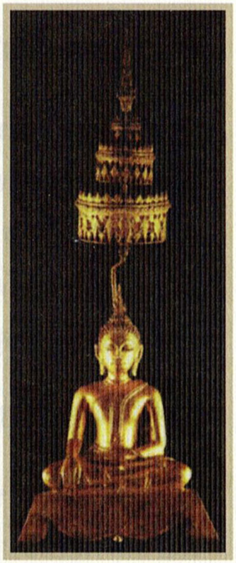
พุทธศักราช ๒๓๖๓ เกิดเหตุการณ์อหิวาตกโรคระบาดทำให้ประชาชนเสียชีวิตจำนวนมาก พระบาทสมเด็จ-พระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงรับสั่งให้มีพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศล และสังคายนาบทสวดมนต์ โดยแปลพระปริตรเป็นภาษาไทย และโปรดให้ขุนนางข้าราชการฝ่ายในฝึกสวดพระปริตรทุกวัน เหมือนกับที่พระสงฆ์สวด

ปรับปรุงการสอบพระปริยัติยธรรม

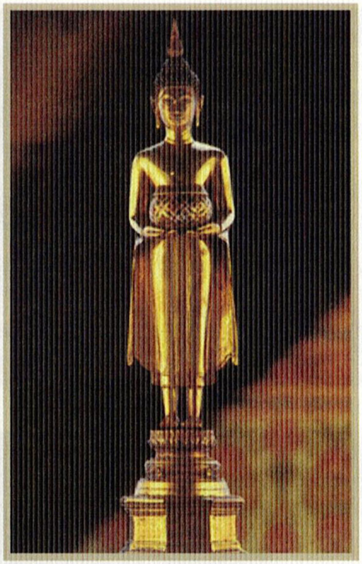
พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการแก้ไขวิธีสอบพระปริยัติธรรม ซึ่งเดิมแบ่งเป็น ๓ ชั้นคือ เปรียญตรี เปรียญโท และเปรียญเอก โดยโปรดให้กำหนดวิธีสอบเป็น ๙ ประโยค ผู้สอบได้ ๓ ประโยคขึ้นไปนับว่าเป็นเปรียญ ทำให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ภาษาบาลีแตกฉานยิ่งขึ้นไปพร้อม ๆ กับความเจริญทางด้านพระพุทธศาสนา

พระพุทธรูปประจำรัชกาล

พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา

พระพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

พระพุทธรูปประจำรัชกาล

สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๓๖๗-๒๓๙๔ หน้าตักกว้าง ๘.๕ เซนติเมตร สูงเฉพาะองค์พระ ๑๒ เซนติเมตร สูงรวม ๔๖.๘ เซนติเมตร

พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา

สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๓๖๗-๒๓๙๔ องค์พระเป็นสัมฤทธิ์ กะไหล่ทอง หน้าตักกว้าง ๗.๕๐ เซนติเมตร สูงฐานถึงพระรัศมี ๑๕ เซนติเมตร ประดิษฐานหอพระธาตุมณเฑียร พระบรมมหาราชวัง

พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

ประจำวันพุธ พระพุทธรูปปางอุ้มบาตร สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๔๑๐-๒๔๑๑ องค์พระเป็นทองคำ บาตรลงยา สูง ๑๕ เซนติเมตร ประดิษฐานหอพระสุลาลัยพิมาน พระบรมมหาราชวัง

(ภาพจากหนังสือ พระพุทธปฏิมา ในพระบรมมหาราชวัง)

พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาล

พระชัยวัฒน์นี้ สร้างขึ้นประมาณพุทธศักราช ๒๓๖๗ ก่อนที่จะเสด็จสวรรคต มีพุทธลักษณะคล้ายกับพระชัยวัฒน์ของรัชกาลที่ ๑ ทุกประการ แตกต่างกันตรงที่รัศมีลงยา เบิ่งพระเนตร และหล่อด้วยทองคำ ตาลปัตรเป็นพัดแฉก ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ประดับอัญมณี หน้าตักกว้าง ๒๑.๒๐ เซนติเมตร องค์พระสูง ๓๑.๘๐ เซนติเมตร ประดิษฐาน หอพระสุลาลัยพิมาน พระบรมมหาราชวัง

รัชกาลที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระมหาเจษฎาบดินทร์ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

เสด็จขึ้นครองราชย์วันที่ ๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๓๖๗-๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๙๔

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๓ เป็นรูปปราสาท เป็นพระราชสัญลักษณ์ของพระบรมนามาภิไธยว่า **"ทับ"** อันหมายถึง ที่อยู่ หรือเรือน เป็นรูปปราสาท อธิบายกันว่าเนื่องมาจากพระนามเดิมว่าทับ ซึ่งหมายถึงที่อยู่อาศัย พระราชลัญจกรจึงทำเป็นรูปวิมาน

หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล ทรงกล่าวว่า "พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงถือพระองค์ท่านว่าเป็นหัวหน้าแห่งเทพ จึงทรงให้ทำรูปปราสาทเป็นตราแผ่นดิน แปลความหมายว่า **ปราสาทของพระอินทร์ พระอินทร์เป็นหัวหน้าของเทพ**"

พระราชศรัทธาในพุทธศาสนา

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสืบต่อพระราชปณิธานในการบำรุงพุทธศาสนธรรม ต่อจากสมเด็จพระอัยกาธิราช โดยพระราชอัธยาศัยส่วนพระองค์ ทรงมีความเป็น **"ปราชญ์รู้ธรรม"** ในพระพุทธศาสนาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ทรงสร้างสมบารมีทั้ง **ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย** และ **ธัมมัสวนมัย** ทรงปฏิบัติการบำเพ็ญ **"บุญกิริยา"** เป็นจำทุกวันตลอดรัชสมัยของพระองค์

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เป็นรัชกาลที่ ๓ เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ ทรงผนวชยาวนาน และพระบรมราชชนกทรงไว้วางพระราชหฤทัยให้ดูแลราชกิจมาก่อน พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถในด้านการค้าขายกับจีน มีการแต่งสำเภาหลวงออกทะเลจนมีเงินเก็บในท้องพระคลังเรียกว่า *"เงินถุงแดง"* ได้รับยกย่องว่ามีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงเอาพระทัยใส่ต่อปัญหาในการทำมาหากินของราษฎร พุทธศักราช ๒๓๘๖ มีพระบรมราชโองการไปถึงเจ้าเมืองต่าง ๆ คราวที่เกิดภาวะฝนแล้งว่า *"...สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะใคร่ทรงทราบ การไร่นา น้ำฝน น้ำท่าให้ถ้วนถี่แน่นอน ให้พระยาไชยวิชิต พระปลัดกรมการว่ากล่าวตรวจดูแลให้เจ้าเมืองกรมการ ราษฎรทำไร่นาให้ทั่วกันให้เต็มภูมิฐาน ให้ได้ผลเม็ดข้าวในปีมะโรง ฉอศกให้จงมาก..."*

รัชสมัยของพระองค์มีชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาเผยแพร่ศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่ โดยเฉพาะการแพทย์และการพิมพ์ จึงทรงเจริญพระราชไมตรีกับต่างประเทศโดยมีนโยบายเรือปืนหนุนหลัง เป็นปัญหาที่ประเทศต้องเผชิญ ขณะนั้นมีการรุกรานประเทศเพื่อนบ้านจากประเทศอื่น ๆ ทำให้พระองค์เร่งสร้างป้อมปราการทางทะเลและกองทัพเรือตามเมืองสมุทรทั้ง ๓ แห่ง ตั้งเมืองต่าง ๆ ไว้ป้องกันอาณาจักร โดยขุดคลองแสนแสบ พร้อมกับสร้างป้อมรักษาพระนครเพิ่มขึ้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นการณ์ไกล จึงทรงเตือนให้ระวังฝรั่งข้างตะวันตก ดังกระแสพระราชดำรัส พุทธศักราช ๒๓๙๓ ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ ว่า *"การศึกสงครามข้างญวนข้างพม่าก็เห็นจะไม่มีแล้ว จะมีอยู่ก็แต่ข้างพวกฝรั่ง ให้ระวังให้ดีอย่าให้เสียทีแกเขาได้ การงานสิ่งใดของเขาที่ดีควรเรียนร่ำเอาไว้ ก็เอาอย่างเขา แต่อย่าให้นับถือเลื่อมใสไปทีเดียว"*

พระราชกิจสำคัญของพระมหากษัตริย์คือการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของราษฎร พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสืบทอดหลักการปกครองตามพระราชประเพณีด้วยความตั้งพระทัยเป็นอย่างยิ่ง โปรดให้ขุนนาง ข้าราชการผู้ใหญ่เข้าเฝ้าถวายข้อราชการวันละ ๒ ครั้ง

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ไทย รัชกาลที่ ๓ แห่งราชวงศ์จักรี มีพระราชนามเดิมว่า **"ทับ"** เป็นพระราชโอรสองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กับเจ้าจอมมารดาเรียม (ภายหลังได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระศรีสุลาลัย) เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันจันทร์แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะแม เวลาค่ำ ๑๐.๓๐ น. (สี่ทุ่มครึ่ง) ตรงกับวันที่ ๓๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๓๓๐ ณ พระราชวังเดิม

ด้วยพระปรีชาสามารถในศาสตร์ต่าง ๆ หลายแขนง อาทิ ด้านอักษรศาสตร์ ด้านพุทธศาสตร์ ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ ด้านเศรษฐศาสตร์ และด้านพาณิชย์ศาสตร์ ทรงได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากพระบรมชนกนาถ ให้ไปบังคับบัญชาหน่วยราชการต่าง ๆ เมื่อสมเด็จกรมพระราชวังบวร มหาเสนานุรักษ์ทิวงคตแล้ว ทรงได้รับพระราชทานสิทธิ์ขาดในการบังคับบัญชากรมพระตำรวจ ว่าความฎีกา ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญในการรับเรื่องราวร้องทุกข์และชำระคดีความ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) ขณะพระชนมายุ ๕๘ พรรษา ทรงประชวรเป็นไข้พิษเสด็จสวรรคต วันที่ ๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๓๖๗ มิได้ตรัสมอบราชสมบัติแก่ผู้ใด ขุนนางและพระราชวงศ์จึงพร้อมใจกันทูลเชิญ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ ขณะนั้นมีพระชนมายุ ๓๓ พรรษา พระปรมาภิไธยอย่างเต็ม

"สมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหาจักรพรรดิราชาธิบดินทร ธรณินทราธิราช รัตนากาศภาศกรวงษ องค์ปรมาธิเบศร ตรีภูวเนตรวรนารถนายก ดิลกรัตนราชชาติอาชาวไศรย สมุทัยดโรมนต์ สกลจักรวาฬาธิเบนทร์ สุริเยนทราธิบดินทร หริหรินทราธาดาธิบดี ศรีสุวิบุลยคุณอักขณิษฐ ฤทธิราเมศวรมหันต บรมธรรมิกราชาธิราชเดโชไชย พรหมเทพาดิเทพนฤบดินทร ภูมินทรปรมาธิเบศร โลกเชฐวิสุทธ รัตนมกุฎประเทศคตา มหาพุทธางกูรบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว คือสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ฯะ"[1]

1 ภาวาส บุนนาค. ๒๕๔๓ พระปรมภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสนทร์ หน้า ๔

วัดประจำรัชกาลที่ ๓

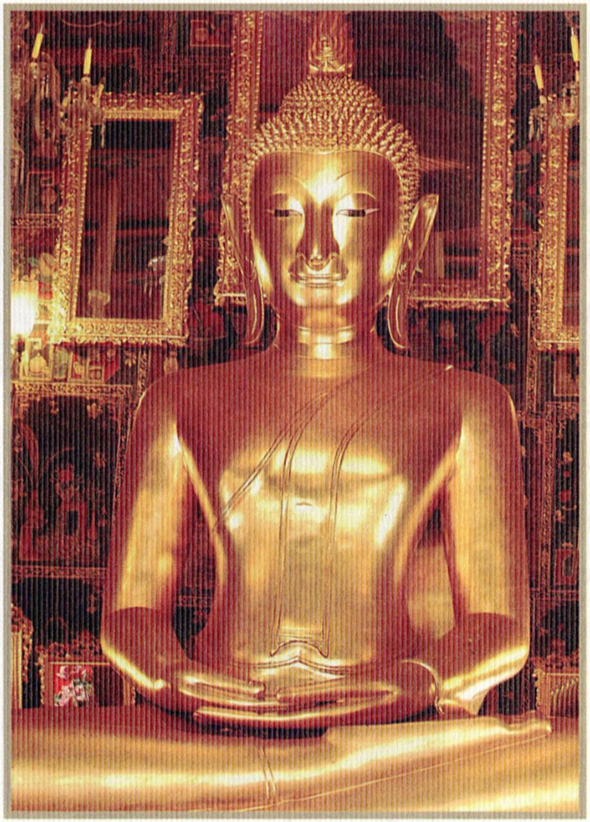
วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร[1] พระอารามหลวงชั้นเอก เป็นวัดโบราณ มีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเดิมชื่อ*วัดจอมทอง* เพี้ยนมาจากคำว่า วัด *"เจ้าทอง"* หรือวัด *"กองทอง"* ตามที่เล่าสืบกันมา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ ทรงมีความผูกพันกับวัดนี้ เพราะเป็นนิวาสสถานข้างพระญาติฝ่ายพระบรมราชชนนี กรมสมเด็จพระศรีสุลาลัย (เจ้าจอมมารดาเรียม) ประกอบกับเจ้าอาวาสพระสุธรรมเทพเถร ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณทางวิปัสสนาธุระ ชำนาญการพยากรณ์ มีความคุ้นเคยกับพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวตั้งแต่ยังทรงดำรงพระอิสรยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ ในรัชกาลที่ ๒

เมื่อเดือน ๑๑ ปีมะโรง พุทธศักราช ๒๓๖๓ ในสมัยรัชกาลที่ ๒ มีข่าวพม่าจะยกทัพเข้ามาตีไทย พระบาทสมเด็จ-พระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ จัดกองทัพ ๔ ทัพ คุมพลหนึ่งหมื่น เสด็จไปสกัดกั้นทัพพม่าทางด่านเจดีย์สามองค์ เมืองกาญจนบุรี ซึ่งเป็นทางผ่านที่สำคัญที่สุด พระองค์เสด็จยาตราทัพทางเรือออกจากกรุงเทพฯ เมื่อวันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะโรง

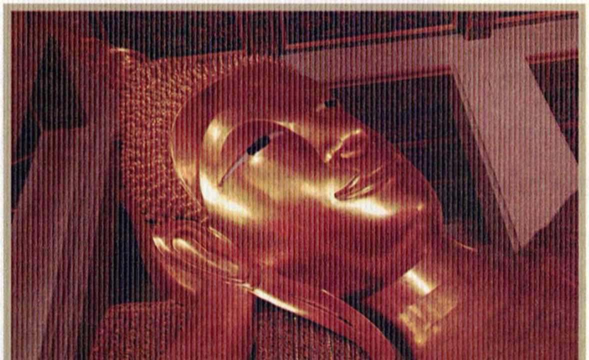
เส้นทางยาตราทัพทางเรือได้ผ่านคลองบางกอกใหญ่ เข้าคลองด่าน เมื่อเสด็จถึงวัดจอมทอง ทรงหยุดประทับแรมที่หน้าวัด และทรงกระทำพิธีโขลนทวาร ตามลักษณะพิชัยสงคราม

---

1 บรรจบพร ประพัฒน์ทอง. (2547). **การศึกษาเปรียบเทียบจิตรกรรมฝาผนังภาพเครื่องโต๊ะบูชาของวัด ในเขตกรุงเทพมหานคร.** ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร

พระพุทธอาสน์ของพระประธานในพระอุโบสถ

พระยาตรังกวีเอกบรรยายถึงการกระทำพิธีนี้ไว้ว่า

'อาดาลอาหุดิห้อม โหมสนาน
ถิ่กพฤฒิพราหมณ์ โสรดเกล้า
ชี้พ่อเบิกไขลนทวาร ทวิเทวศ วายแล
ลารูปพระเจ้าปิ้น แปดมือ'

ในพิธีดังกล่าวนี้ได้ทรงอธิษฐานขอให้เสด็จไปราชการทัพคราวนี้ประสบความสำเร็จ ครั้นเสด็จกลับถึงพระนครโดยสวัสดิภาพแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้ปฏิสังขรณ์วัดจอมทองขึ้นใหม่ทั้งวัด โดยเสด็จประทับคุมงานและตรวจตราด้วยพระองค์เองตลอดมา เสร็จแล้วได้ทูลเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามใหม่ว่า **"วัดราชโอรส"** หมายถึงเป็นวัดที่พระราชโอรสทรงสถาปนา

พระองค์ทรงโปรดการติดต่อค้าขายกับประเทศจีนเป็นอย่างมาก จึงทรงพระราชดำริเปลี่ยนแบบอย่างตามความพอพระราชหทัย โดยนำศิลปกรรมจีนมาผสมผสานกับศิลปกรรมไทยได้อย่างประณีตกลมกลืน โดยมีชาวจีนสำเพ็งมาช่วยสร้าง พร้อมทั้งสั่งช่างฝีมือมาจากเมืองจีน งานก่อสร้างในครั้งนี้ใช้เวลายาวนานถึง ๑๔ ปีจึงแล้วเสร็จ

พระราชกรณียกิจด้านศาสนา

พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอันมากในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกตามพระราชประเพณี มีพระราชศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา พระองค์โปรดผู้ที่มีศรัทธาทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ดังพระราชดำรัสของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ *"ในรัชกาลที่ ๓ ใครมีใจศรัทธาสร้างวัดก็เป็นคนโปรด"* พระองค์ทรงสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามและพระพุทธรูปจำนวนมาก ทรงประกอบพระราชกุศลทุกวาระ และโดยส่วนพระองค์เองทรงบาตรทุกเช้า ดังมีปรากฏในพระราชานุกิจบันทึกว่า *"แต่ถึงจะเสด็จออกอยู่จนดึกเท่าไร เวลาเช้าคงเสด็จลงทรงบาตรตามเวลา ไม่ได้เคลื่อนคลาด"*[1] ทรงรักษาศีล บำเพ็ญทานบำรุงคณะสงฆ์ทรงปฏิสังขรณ์พระอารามเป็นจำนวนมาก

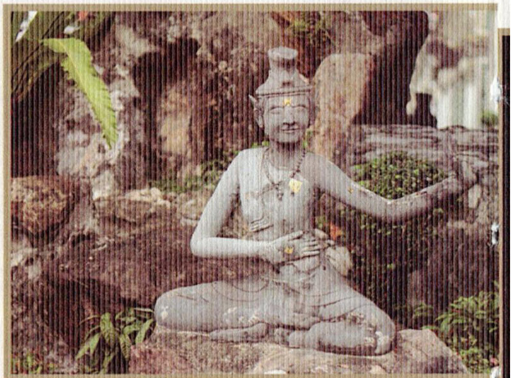
บูรณปฏิสังขรณ์

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์พระอารามต่าง ๆ ที่ทรุดโทรมรวม ๓๕ แห่ง ได้แก่ วัดเฉลิมพระเกียรติ วัดราชนัดดา วัดเทพธิดาราม วัดราชโอรส วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพน วัดอรุณราชวราราม วัดกลาง เมืองสมุทรปราการ วัดนางนอง คลองด่านใต้ วัดพระพุทธบาท เมืองสระบุรี วัดมหาธาตุ วัดโมลี วัดยานนาวา (วัดคอกควาย) วัดระฆังโฆสิตาราม วัดราชสิทธาราม วัดศาลาปูน

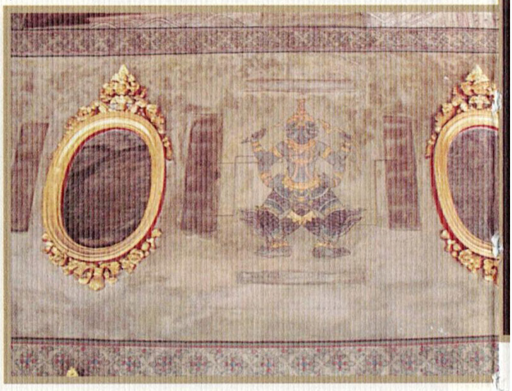
1 มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (๒๕๕๔). นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย. หน้า ๒๐๓.

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

หุ่นฤาษีดัดตน ท่าแก้ลมเอว

แผ่นจารึกวิชาความรู้ต่าง ๆ

เมืองอยุธยา วัดสระเกศ วัดสุทัศน์ วัดสุวรรณาราม วัดสงข์กระจาย เป็นต้น ส่วนวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์และจารึกวิชาความรู้ต่าง ๆ ไว้รอบศาลาเขตพุทธาวาส ทั้งวิชาอักษรศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ พุทธศาสตร์ และโบราณคดีตำราโคลงฉันท์ กาพย์กลอน ตำรายา ตำราโหราศาสตร์ เพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาพระอารามขึ้นใหม่ ๓ แห่งคือ วัดราชโอรส (วัดประจำรัชกาลที่ ๓) วัดราชนัดดา และวัดเทพธิดาราม

สนับสนุนการเรียนพระปริยัติธรรม

พุทธศักราช ๒๓๘๔ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงฟังการแปลพระไตรปิฎกติดต่อกันเป็นเวลา ๒๕ วัน ทรงเห็นว่ายังไม่มีพระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้พระไตรปิฎกเป็นอย่าง เอก โท ตรี และจัตวา จึงทรงอาราธนาพระราชาคณะทั้งปวงดังมีพระราชดำริว่า *(ตามอักขรเดิม)*

"...ถึงเจ้าพระคุณพระราชาคณะทั้งปวง จะรักพระสาสนาอยู่ ก็เหมือนมิได้รักพระสาสนา เหตุมิให้ศึกษาฝึกสอนศิษยานุศิษย์ให้รู้พระปริยัติธรรม จะได้แทนพระองค์รักษาพระพุทธสาสนาสืบไป ตั้งแต่นี้จะได้ขออาราธนาเจ้าพระคุณพระราชาคณะทั้งปวง กระทำซึ่งพระพุทธสาสนาให้เหมือนสระโบกขรณีที่มีน้ำอันเย็นใส แลมีดอกประทุมชาติเกิดคอยกันเปนชั้น ๆ ถึง ๕ ชั้นที่มีดอกอันบานแก่ แลมีดอกอันแก่พึงจะบาน แก่พึงจะแย้มกลีบแลเกสร ที่มีดอกอ่อนพึงจะผุดขึ้นพ้นน้ำบ้างอยู่ในน้ำบ้าง เปนชั้น ๆ กันดังนี้ สระโบกขรณีจึงบริบูรณ์ไปด้วยดอกประทุมชาติเปนที่เกษมศุข เปนที่อาศรัยแห่งสัตวจุตบาททวิบาท มีพระยาราชหงษ์แลพระยาราชสีห์เปนต้นฉันใด อันว่าพระพุทธสาสนา ถ้ารุ่งเรืองไปด้วยพระภิกษุสงฆ์แลสามเณรที่รู้พระไตรปิฎกเปนชั้น ๆ กันดังนี้แล้ว อันว่ากลินคันธรส อันกล่าวคือคุณธรรมก็จะฟุ้งขจรตระหลบไปในที่ทวนลมแลตามลม จะเปนที่อภิรมย์ยินดีแห่งเทพยดามนุษย์ทั้งปวง มีอุปมัยดุจนั้น..."[1]

1 สมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าฯ พระบรมราชเทวี. ๒๔๖๕. ประชุมพระราชปุจฉา ภาคที่ ๔ พระราชปุจฉาในรัชกาลที่ ๓. หน้า ๗๗-๗๘

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ คือพระวชิรญาณมหาเถระตั้งนิกายสงฆ์ใหม่ เป็นคณะธรรมยุติกนิกาย ขณะทรงผนวชอยู่ ดังปรากฏจากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร ความว่า

...ส่วนทูลกระหม่อมทรงตั้งพระสงฆ์คณะธรรมยุติกนิกาย เป็นการต่อสู้อย่างยิ่งมิใช่เล่น ท่านก็มิใช่แต่ไม่ออกพระโอษฐคัดค้านอันหนึ่งอันใด กลับพระราชทานที่วัดบวรนิเวศฯ ให้เป็นที่เสด็จประทับอยู่เป็นที่ตั้งธรรมยุติกนิกาย และยกย่องให้เป็นราชาคณะผู้ใหญ่จนถึงเป็นผู้สอบไล่พระปริยัติธรรมจนสวรรคตทีเดียว จึงได้ขอเลิกห่มผ้าแหวกอกแต่อย่างเดียวเท่านั้น...

กระแสพระราชดำริปลายรัชกาล เกี่ยวกับผู้สืบราชสมบัตินั้น พระองค์ได้แสดงให้เห็นถึงน้ำพระทัยที่ทรงรักและห่วงใยบ้านเมืองยิ่ง ทรงมอบให้เสนาบดีผู้ใหญ่ประชุมปรึกษากันว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวัยวุฒิปรีชารอบรู้เป็นศาสนูปถัมภก ปกป้องไพร่ฟ้าประชาชน รักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์ เป็นที่ยินดีแก่มหาชน ก็ให้พร้อมใจกันยกพระองค์ขึ้นเสวยราชย์ การครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล่าพระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารความว่า

...มาจนชั้นปลายสุดจวนจะสวรรคต ใช่ว่าท่านจะไม่มีพระราชประสงค์จะให้พระราชโอรสสืบสันติวงศ์เมื่อใด แต่หากท่านไม่มั่นพระทัยในพระราชโอรสของท่านว่า องค์ใดอาจจะรักษาแผ่นดินได้ เพราะท่านรักแผ่นดินมากกว่าพระโอรส จึงได้มอบคืนแผ่นดินให้แก่เสนาบดี ก็เพื่อประสงค์จะให้เลือกเชิญทูลกระหม่อม ซึ่งเห็นปรากฏอยู่แล้วว่า ทรงพระสติปัญญาสามารถจะรักษาแผ่นดินได้ ขึ้นรักษาแผ่นดินสืบไป นี่ก็เป็นการแสดงให้เห็นพระราชหฤทัยว่า ต้นพระบรมราชวงศ์ของเราย่อมรักแผ่นดินมากกว่าลูกหลานในส่วนตัว...

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมานองค์ตะวันตก เมื่อวันพุธที่ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๙๔ รวมพระชนมายุ ๖๓ พรรษา

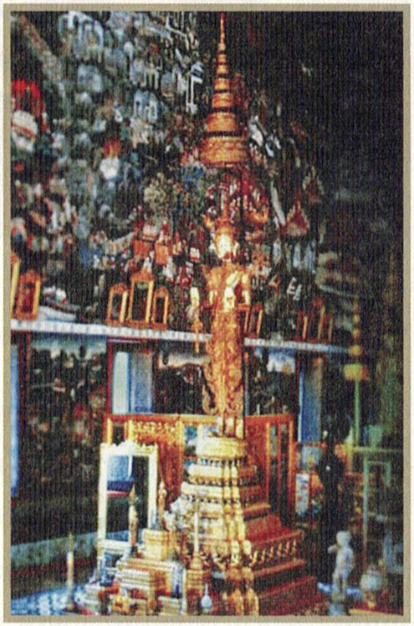
พระพุทธรูปสำคัญประจำรัชกาล

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดปรานการสร้างพระพุทธรูปเป็นอันมาก โดยสร้างให้มีขนาดใหญ่เหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยา อาทิ **พระพุทธไสยาสน์** วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม **พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก** ซึ่งเป็นพระพุทธรูปประจำรัชกาลที่ ๑ และ**พระพุทธเลิศหล้านภาลัย** พระพุทธรูปประจำรัชกาลที่ ๒ ทั้งสององค์ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นพระพุทธรูปยืนทรงเครื่องอย่างกษัตริย์ หล่อด้วยสัมฤทธิ์ หุ้มด้วยทองคำหนักองค์ละ ๖๓ ชั่ง ๑๔ ตำลึง **พระพุทะตรีโลกเชษฐ์** พระประธานในพระอุโบสถ วัดสุทัศนเทพวราราม **พระพุทธเสรฐ-ตมมุนี** พระประธานในพระอุโบสถ วัดราชนัดดา **พระพุทธมหาโลกาอภินันท์** พระประธานในพระอุโบสถ วัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี **พระพุทธไตรรัตนนายก** พระประธานในวิหารวัดกัลยาณมิตร

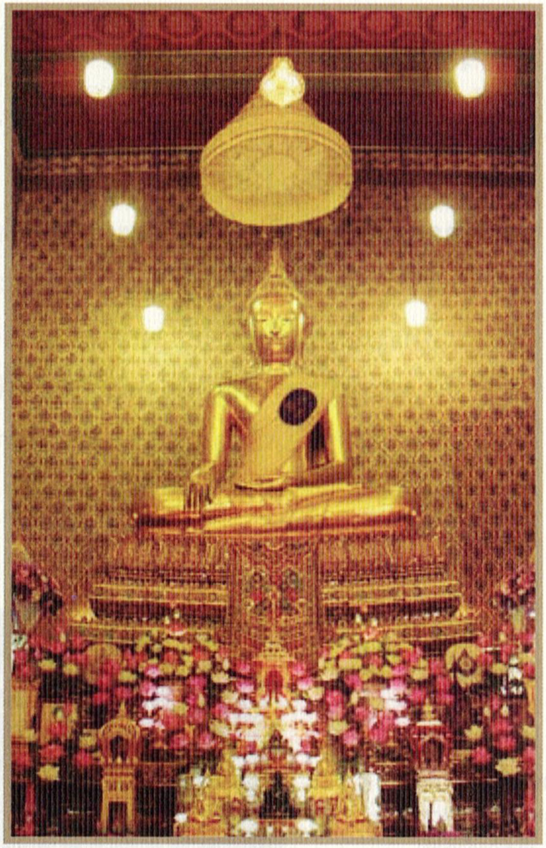
พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๓๘๖
สัมฤทธิ์ หุ้มทองคำลงยา
ประดับเนาวรัตน์ สูง ๓ เมตร
พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
ในพระบรมมหาราชวัง

พระพุทธเลิศหล้านภาลัย
สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๓๘๖
สัมฤทธิ์ หุ้มทองคำลงยา
ประดับเนาวรัตน์ สูง ๓ เมตร
พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
ในพระบรมมหาราชวัง

พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

พระพุทธเลิศหล้านภาลัย

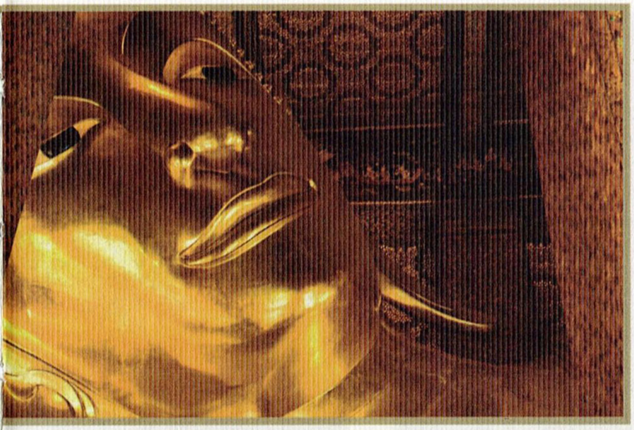

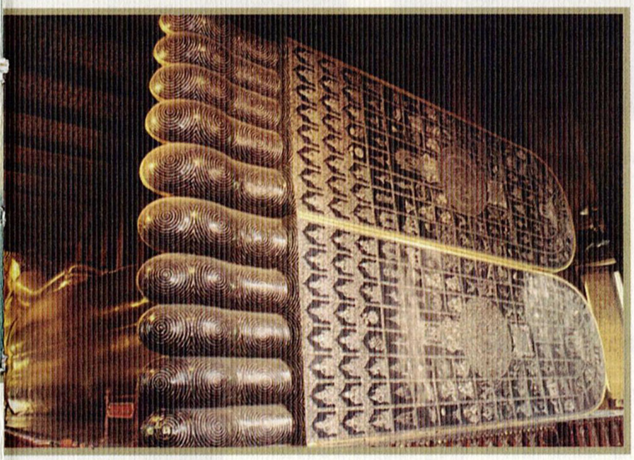
พระพุทธเสฏฐตมมุนี และพระพุทธมหาโลกาอภินันท์

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการค้นพบแหล่งแร่ทองแดงเป็นอันมากที่บ้านจันทึก จังหวัดนครราชสีมา พระองค์โปรดฯ ให้นำทองแดงจันทึกหล่อเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิหน้าตัก ๗ ศอก ขึ้น ๒ องค์ องค์หนึ่งพระราชทานนามว่า พระพุทธเสฏฐตมมุนี ได้พระราชทานไว้ที่วัดราชนัดดาราม ส่วนอีกองค์พระราชทานนามว่า พระพุทธมหาโลกาอภินันท์ ได้พระราชทานเป็นพระประธานวัดเฉลิมพระเกียรติ ตลาดขวัญ เมืองนนทบุรี

พระพุทธไสยาสน์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร หรือเรียกกันว่า พระนอนวัดโพธิ์ เป็นพระพุทธรูปปางโปรดอสุรินทราหู พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ให้สร้างขึ้นเมื่อครั้งที่ทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยองค์พระก่อด้วยอิฐถือปูน ลงรักปิดทองทั้งองค์

พระบาทของพระพุทธไสยาสน์แต่ละข้าง กว้าง ๑.๕ เมตร ยาว ๕ เมตร มีภาพประดับมุกลายมงคล ๑๐๘ ประการ มงคลแต่ละอย่างจะอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมขนาดเล็ก ล้อมรอบโลกสัณฐานที่มีเขาพระสุเมรุอยู่ตรงกลาง ซึ่งอยู่ตรงกลางพระบาท พระบาทคู่นี้มีภาพประดับมุกเหมือนกัน

พระพุทธไสยาสน์

พระพุทธตรีโลกเชษฐ์

เป็นพระพุทธรูปสมัยรัตนโกสินทร์ ปางมารวิชัย หล่อด้วยโลหะ หน้าตักกว้าง ๓ วา ๑๗ นิ้ว สูง ๔ วา ๑๘ นิ้ว ปัจจุบันประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดสุทัศนเทพวราราม

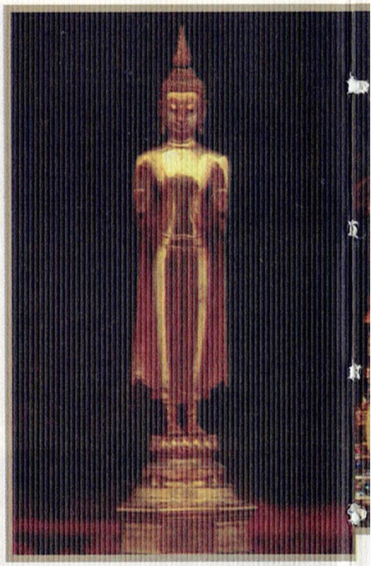
พระพุทะตรีโลกเชษฐ์

พระพุทธรูปประจำรัชกาล

สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๓๖๗ - ๒๓๙๔ หน้าตักกว้าง ๘.๓ เซนติเมตร สูงเฉพาะองค์พระ ๑๑ เซนติเมตร สูงรวมฐาน ๔๖.๕ เซนติเมตร

พระพุทธรูปประจำรัชกาล

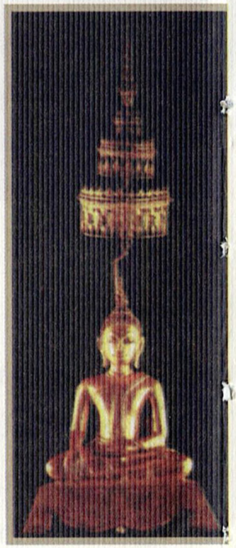
พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา

พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษาที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นปีละองค์ ตามจำนวนปีที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา เป็นพระพุทธรูปประทับขัดสมาธิราบปางสมาธิ หล่อด้วยสัมฤทธิ์ กะไหล่ทอง หน้าตักกว้าง ๗.๕๐ เซนติเมตร สูงฐานถึงพระรัศมี ๑๕ เซนติเมตร สร้างระหว่างพุทธศักราช. ๒๓๖๗-๒๓๙๔ ปี

ที่ยังมิได้เสด็จเสวยราชสมบัตินั้นไม่มีฉัตรกั้น แต่เมื่อได้เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติแล้วมีฉัตรสามชั้นกั้น จำนวน ๖๕ องค์ ไม่มีฉัตร ๓๗ องค์ มีฉัตร ๒๘ องค์ ประดิษฐานหอพระธาตุมณเฑียร พระบรมมหาราชวัง

(ภาพจากหนังสือ พระพุทธปฏิมา ในพระบรมมหาราชวัง)

พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา

พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

เป็นพระพุทธรูปประจำวันจันทร์ พระพุทธรูปยืน ปางห้ามสมุทร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระ-นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปิตุลาธิราช สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๔๑๑ - ๒๔๕๓ หล่อด้วยทองคำ องค์พระสูง ๒๕ เซนติเมตร ประดิษฐานหอพระสุลาลัยพิมานพระบรมมหาราชวัง

(ภาพจากหนังสือ พระพุทธปฏิมา ในพระบรมมหาราชวัง)

พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาล

เป็นพระชัยวัฒน์ที่ลักษณะองค์พระครองจีวรทองลงยา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชนิยมพระพุทธรูปครองจีวรลงยา ฐานเป็นหน้ากระดานสลักลวดลาย และปูด้วยผ้าทิพย์ลงยาประดับอัญมณี ตาลปัตรเป็นพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ประดับอัญมณีเช่นกัน

สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๓๖๗ - ๒๓๙๔ หล่อด้วยทองคำ หน้าตักกว้าง ๑๒ เซนติเมตร องค์พระสูง ๑๘ เซนติเมตร ประดิษฐานหอพระสุลาลัยพิมาน พระบรมมหาราชวัง

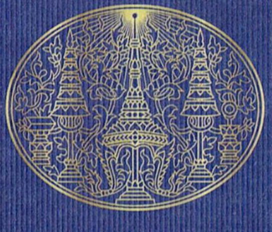
พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาล

รัชกาลที่ ๔

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เสด็จขึ้นครองราชย์วันที่ ๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๙๔-๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๑๑

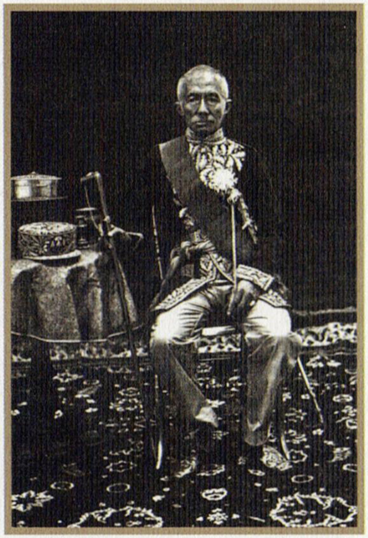

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๔ ลักษณะเป็นรูปกลมรี ลายกลางเป็นรูปพระมหาพิชัยมงกุฎ อันเป็นพระราชสัญลักษณ์ของพระบรมนามาภิไธยว่า **"มงกุฎ"** ซึ่งเป็นศิราภรณ์สำคัญของพระมหากษัตริย์ อยู่ในเครื่องเบญจราชกุธภัณฑ์ มีฉัตรบริวารตั้งขนาบข้างที่ริมขอบทั้งสองข้าง มีพานทองสองชั้นวางพระแว่นสุริยกานต์หรือเพชรข้างหนึ่ง สมุดตำราข้างหนึ่ง รูปพระแว่นสุริยกานต์หรือเพชรนี้มาจากฉายาเมื่อผนวชว่า **"วชิรญาณ"** ส่วนสมุดตำรามาจากเหตุที่ได้ทรงศึกษาเชี่ยวชาญในทางอักษรศาสตร์และดาราศาสตร์

พระราชศรัทธา

"...ทรงพระราชศรัทธาอุตส่าห์บริจาคเพชรยอดใหญ่ ขนาดผลบัวอ่อนบริสุทธิ์สะอาด...ประดับเข้าเป็นพระพุทธอุณาโลมแห่งพระพุทธรัตนปฏิมากร...ด้วยพระราชมหัคฆบริจาคอันนี้ ขอท่านทั้งปวงที่ยังนับถือพระพุทธศาสนา เชื่อพระพุทธเจ้าเป็นอนุตรเขต จงมีใจเลื่อมใสศรัทธาอนุโมทารับส่วนพระราชกุศลในพระพุทธบูชาอันนี้เถิด..."

(ประชุมประกาศ รัชกาลที่ ๔ เล่ม ๑)

“ **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ทรงได้รับการถวายพระราชสมัญญาว่า **“พระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย”** ด้วยทรงพระปรีชาสามารถในด้านวิทยาศาสตร์ ทางด้านดาราศาสตร์ จึงทรงสามารถคำนวณการเกิดสุริยุปราคา ณ บ้านหว้ากอ ตำบลคลองวาฬ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ล่วงหน้าถึง ๒ ปี ได้อย่างแม่นยำ อีกทั้งในสมัยของพระองค์มีดาวหางปรากฏถึง ๓ ดวง พระองค์ทรงมีความรู้ทางด้านดาราศาสตร์ จึงมิได้ทรงตื่นกลัวอย่างที่ผ่านมา พร้อมทั้งทรงออกประกาศเกี่ยวกับดาวหาง เพื่อไม่ให้ประชาชนตื่นกลัวด้วย ”

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ไทยรัชกาลที่ ๔ แห่งราชวงศ์จักรี มีพระนามเดิมว่า “เจ้าฟ้ามงกุฎ” เสด็จพระราชสมภพในวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีชวด ตรงกับวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๓๔๗ ณ นิวาสสถานในพระราชนิเวศน์เดิม ด้านใต้ของวัดอรุณราชวราราม เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๔๓ และเป็นลำดับที่ ๒ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี

เมื่อพระชนมายุได้ ๙ พรรษา พระบรมชนกนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีลงสรง พุทธศักราช ๒๓๕๔ เพื่อเฉลิมพระนามเจ้าฟ้าอย่างเป็นทางการ นับเป็นพระราชพิธีลงสรงครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์ ได้รับการเฉลิมพระนามตามพระสุพรรณบัฏว่า **“สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้ามงกุฎ สมมุติเทวาวงษ์ พงษ์อิศรกระษัตริย์ขัติยราชกุมาร”** ครั้นถึงพุทธศักราช ๒๓๖๗ พระชนมายุ ๒๑ พรรษา ทรงผนวชเป็นพระภิกษุตามราชประเพณี ครั้นทรงผนวชได้ ๑๕ วัน

สมเด็จพระบรมชนกนาถเสด็จสวรรคต โดยไม่ได้มอบราชสมบัติให้แก่พระราชโอรสพระองค์ใด พระบรม-วงศานุวงศ์ได้พร้อมกันกราบบังคมทูลเชิญพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าทับ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ ซึ่งได้สนองพระราชกิจว่า การพระคลังและการต่างประเทศต่างพระเนตรพระกรรมมาแต่เดิม ให้เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๓ ราชวงศ์จักรี

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ ในระหว่างทรงพระผนวชเป็นพระวชิรญาณมหาเถระ ทรงมีโอกาสเสด็จออกธุดงค์ไปยังปูชนียสถานต่าง ๆ ตามหัวเมือง ทำให้ทรงรู้จักสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างแท้จริง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตในวันที่ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๙๔ พระราชวงศ์และเสนาบดีมีมติเห็นชอบให้กราบบังคมทูลถวายสิริราชสมบัติแก่พระเจ้ามงกุฎ พระวชิร-ญาณมหาเถระ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ไปเฝ้าฯ พระเจ้าฟ้ามงกุฎ ณ วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร แต่พระองค์ยังไม่ทรงลาผนวชและตรัสว่าต้องอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑามณีกรมขุนอิศเรศรังสรรค์ (พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว) ขึ้นครองราชย์ด้วยเนื่องจากพระองค์เป็นผู้ที่ควบคุมกำลังทหารเป็นอันมากได้

พระองค์ทรงลาผนวชเมื่อวันที่ ๖ เมษายน และทรงรับการบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ซึ่งตรงกับวันวิสาขบูชาของปีนั้น มีพระปรมาภิไธยตั้งในแผ่นพระบรมพระสุบรรณบัฏโดยอักษรลักษณ์แสดงอรรถว่า *“พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ สุทธิสมมุติเทพยพงศ วงศาดิศรกษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธเคราะหณี จักรีบรมนาถ อดิศวราชรามวรังกูร สุจริตมูลสุสาธิตอุกฤษฐวิบูลย บุรพาดูลยกฤษฎาภินิหารสุภาธิการรังสฤษดิ ธัญญลักษณวิจิตรโสภาคสรรพางค์ มหาชโนตมางคประนต บาทบงกชยุคคล ประสิทธิสรรพสุภผลอุดม บรมสุขุมาลยมหาบุรุษยรัตน ศึกษาพิพัฒนสรรพโกศล สุวิสุทธิวิมลศุภศีลสมาจารย์ เพ็ชรญาณประภา ไพโรจน์ อเนกโกฏิสาธุคุณวิบุลยสันดาน ทิพยเทพวตารไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรา-นุรักษ์ เอกอัครมหาบุรุษ สุตพุทธมหากระวี ตรีปิฎกาทิโกศลวิมลปรีชามหาอุดมบัณฑิต สุนทรวิจิตร-ปฏิภาณ บริบูรณ์คุณสารสยามาทิโลกยดิลก มหาปริวารนายกอนันต์ มหันตวรฤทธิเดช สรรพพิเศษสิรินธร*

มหาชนนิกรสโมสรสมมติ ประสิทธิวรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปดลเศวตฉัตราดิฉัตรศิริรัต โนปลักษณมหาบรมราชาภิเศกาภิษิต สรรพทศทิศวิชิตไชย สกลม-ไหสวริยมหาสวามินทร มเหศวรมหินทรมหาราชาธิราช วโรดมบรมนารถชาติอาชาวศรัย พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ อุกฤษฐศักดิอัครนเรศราธิบดี เมตตากรุณาสีตลหฤทัย อโนปมัยบุญการสกลไพศาลมหารัษฎาธิเบนทร ปรเมนทรธรรมมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบรมบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว"[1]

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยใฝ่ธรรม เสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุ ทรงตั้งธรรมยุติกนิกายรักษาพระธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด เมื่อพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์สืบราชสันตติวงศ์ ทรงส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ให้กับพระราชโอรสพระราชธิดา เพื่อเตรียมพร้อมให้เท่าทันต่างประเทศ โดยจ้างฝรั่งเข้ามาสอนหนังสือให้กับพระราชโอรสพระราชธิดา และส่งพระราชโอรสไปศึกษาภาษาอังกฤษที่สิงคโปร์

รัชสมัยของพระองค์ทรงมีประกาศแก้ไขข้อกำหนดกฎระเบียบประเพณีต่าง ๆ ของสังคมที่ล้าสมัยให้เหมาะสม และกำหนดระเบียบแบบแผนที่เป็นธรรมเนียมและการปกครองมากมาย ทำให้ประเทศพร้อมที่จะก้าวหน้าตามอารยประเทศ ส่งคณะทูตเจริญสัมพันธไมตรีและเจริญราชไมตรีกับประเทศต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักกันในพระนาม **"พระเจ้ากรุงสยาม"** พระองค์ทรงพระราชปรีชาสามารถด้านภาษาและวิทยาการต่างประเทศ โดยเฉพาะเรื่องดาราศาสตร์ ทรงคำนวณสุริยุปราคาที่หว้ากอได้แม่นยำ ทรงได้รับสมัญญานามเป็นพระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต วันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะโรงตรงกับวันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๑๑ รวมพระชนมายุ ๖๕ พรรษา ดำรงสิริราชสมบัติ ๑๗ ปี

---

1 ภาวาส บุนนาค. ๒๕๔๓ พระปรมภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หน้า ๙

พระเจ้าแผ่นดินสยาม พระองค์ที่ ๒ ในรัชกาลที่ ๔

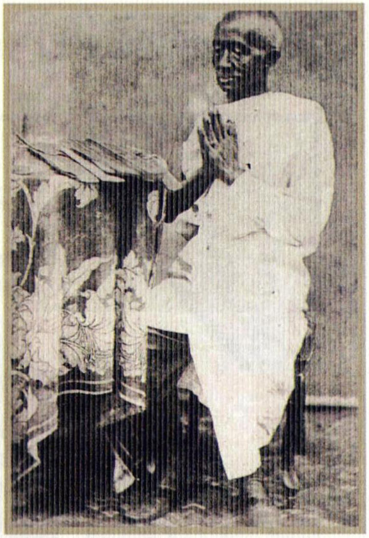
สมเด็จพระปวเรนทราเมศ มหิศเรศรังสรรค์ มหรรตวรรคโชไชย มโหฬารคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ บวรจักรพรรดิราช บวรนาถบพิตร พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

หลังจากอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑามณีกรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ขึ้นเป็นพระมหาอุปราชที่กรมพระราชวังบวรสถานมงคลนั้น ทรงโปรดให้มีพระราชพิธีบวรราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม และทรงรับพระบวรราชโองการให้พระเกียรติยศเสมอด้วยพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ที่ ๒ โดยได้รับการเฉลิมพระปรมาภิไธยตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า *"พระบาทสมเด็จพระปวเรนทราเมศร์มหิศเรศรังสรรค์ มหันตรวรเดชโชไชย มโหฬารคุณอดุลยสรรพเทเวศรานุรักษ บวรจุลจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธเคราะหณีจักรีบรมนาถ อิศวรราชรามวรังกูร บรมมงกุฎนเรนทร สูรยโสทรานุชาธิบดินทร เสนางคนิกรินทรบวราธิเบศร พลพยุหเนตรนเรศวร มหิทธิวรนายกสยามาทิโลกดิลก มหาบุรุษรัตนไพบูลยพิพัฒนสรรพศิลปาคม สุนทรโรดมกิจโกศล สัตปดลเสวตรฉัตร ศิริรัตนบวรมหาราชาภิเศกาภิสิต สรรพทศทิศพิชิตไชยอุดมมไหสวริยมหาสวามินทร สเมกธรณินทรานุราช บวรนารถชาติอาชาวศรัย ศิริรัตนไตรสรณารักษ์ อุกฤษฐศักดิสรรพรัษฎาธิเบนทร ปวเรนทรธรรมมิกราชบพิตรพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว"*

พระราชกรณียกิจด้านศาสนา

"...ความกตัญญูกตเวทีต่อพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แลพระบาทสมเด็จฯ พระพุทธเลิศหล้า-นภาลัย แลพระบาทสมเด็จฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แลพระจอมเกล้า-เจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงปฏิบัตินับถือพระมหาพุทธรัตนปฏิมากรนี้...เพื่อจะได้เป็นพระเกียรติยศแก่พระนคร ซึ่งเป็นที่อยู่ของท่านทั้งปวง...เป็นที่พึ่งท่านทั้งปวง...บรรดาท่านทั้งปวงที่มีความยินดีอนุโมทนาพระราชกุศลอันนี้ทุกคน ทรงแผ่พระราชเมตตากรุณาจิตมาถึง ว่าขอให้ท่านทั้งปวงอยู่เย็นเป็นสุข สนุกสบาย พ้นจากอันตรายไข้เจ็บ อุปัทวทั้งปวงเทอญ..."

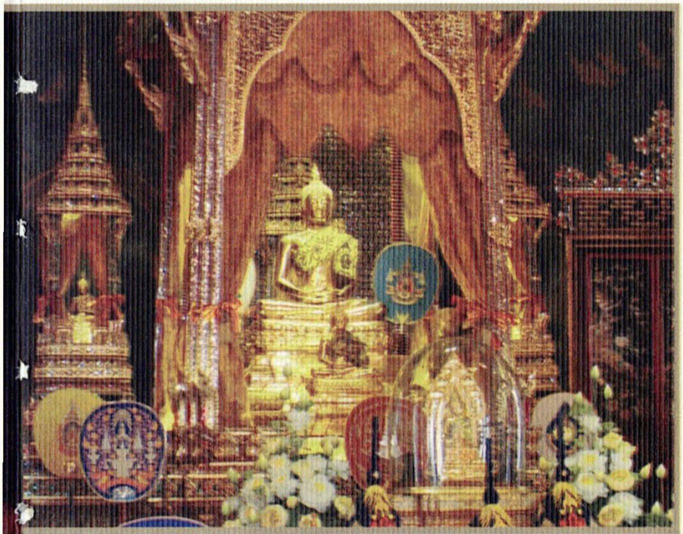
(ประชุมประกาศ รัชกาลที่ ๔ เล่ม ๑)

สถาปนาธรรมยุติกนิกาย

พุทธศักราช ๒๓๗๒ ขณะพระองค์ทรงผนวชอยู่ ทรงจัดตั้งนิกายใหม่เรียกว่า **"ธรรมยุติกนิกาย"** ทรงแตกฉานเชี่ยวชาญภาษามคธ บาลี และสันสกฤต พระองค์จึงสามารถตรวจสอบข้อความต่าง ๆ ในพระไตรปิฎกทุกฉบับได้โดยละเอียด ตลอดจนสามารถเรียนรู้ จดจำตามพระอรรถกถาด้วยพระองค์เอง ซึ่งมีความคลาดเคลื่อนจากพุทธบัญญัติเป็นอันมาก พระองค์ได้ซักถามพระธรรมวินัยกับพระมอญผู้มีความรู้แตกฉานในพระธรรมวินัย และพระไตรปิฎกเป็นอย่างดี เป็นที่พอพระทัยมากจนบังเกิดความเลื่อมใสศรัทธา พระองค์จึงทรงตั้งพระทัยปฏิบัติพระธรรมวินัยของฝ่ายมอญ แต่เมื่อทรงใคร่ควรแล้วว่าถ้าทรงประพฤติเช่นนั้นแล้ว อาจก่อให้เกิดสังฆเภทได้ จึงเข้าไปกราบทูลลาพระสังฆราชขอกลับวัดสมอรายอีกครั้ง และโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเรศวิริยาลงกรณ์ ซึ่งเป็นศิษย์ใกล้วัด ได้ร่วมกันจัดตั้งธรรมยุติกนิกายขึ้นในครั้งนั้น ซึ่งได้อนุเคราะห์สั่งสอนกุลบุตรและผู้มีศรัทธาในข้อวินัยวัตร และสุตตันตปฏิบัติต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัย จนกุลบุตรเหล่านั้นเกิดความศรัทธาขอบรรพชาอุปสมบท ประพฤติตามธรรมยุติกนิกาย นับเป็นมหัศจรรย์แห่งพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง

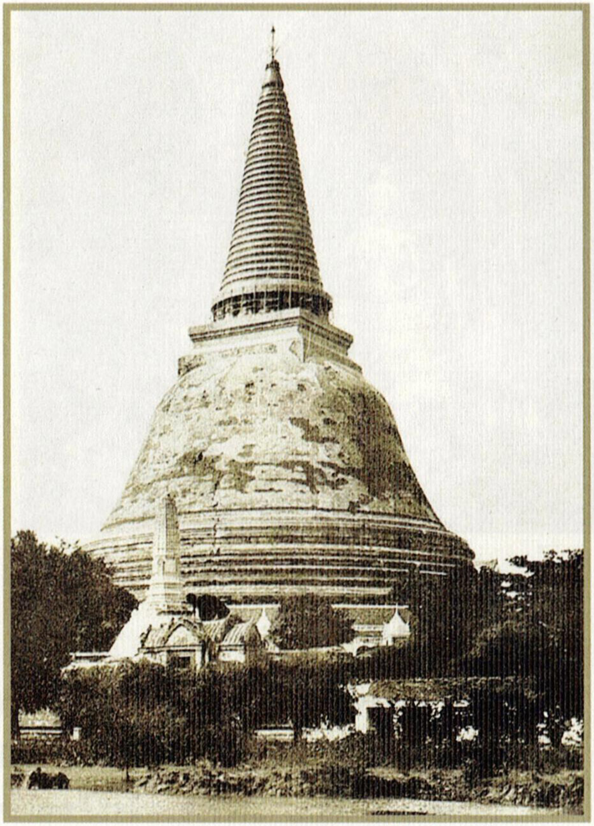

วัดประจำรัชกาลที่ ๔

วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นตามธรรมเนียมประเพณีโบราณที่ว่า ในราชธานีจะต้องมีวัดสำคัญประจำ ๓ วัด คือ วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ วัดราชประดิษฐ์

พุทธศักราช ๒๔๐๗ ขณะเริ่มการก่อสร้าง ได้พระราชทานนามว่า **"วัดราชประดิษฐสถิตธรรมยุติการาม"** เมื่อสร้างเสร็จแล้วได้เปลี่ยนเป็น **"วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม"** เพื่อให้เหมาะสมกับเป็นที่ประดิษฐานหลักศิลา ซึ่งเป็นสีมาที่มีจารึกคาถาบาลีและภาษาไทย ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์รวม ๑๐ หลัก

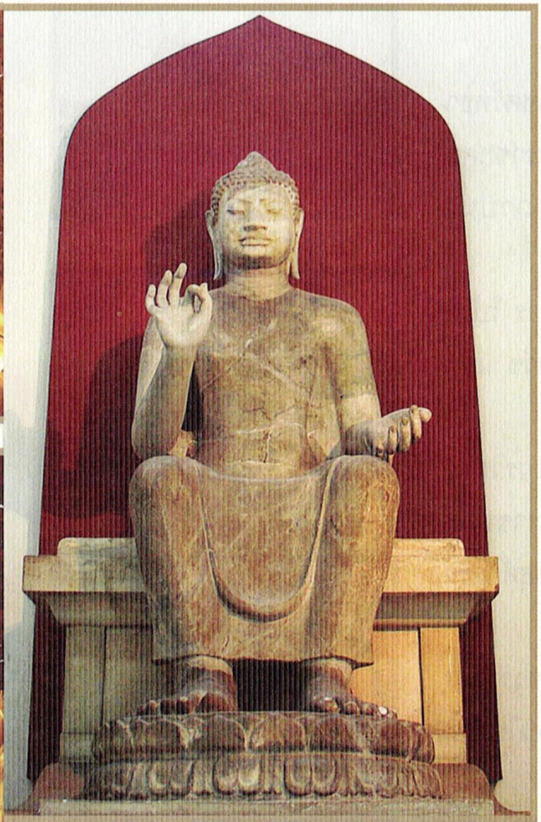

ภาพถ่ายเก่าองค์พระปฐมเจดีย์ในปี พุทธศักราช ๒๔๖๘

พระปฐมเจดีย์

องค์พระปฐมเจดีย์ เป็นปูชนียสถานอันสำคัญของประเทศไทย อยู่ภายในวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร มีประวัติความเป็นมายาวนาน เชื่อว่าเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุขององค์พระโคตมพุทธเจ้า

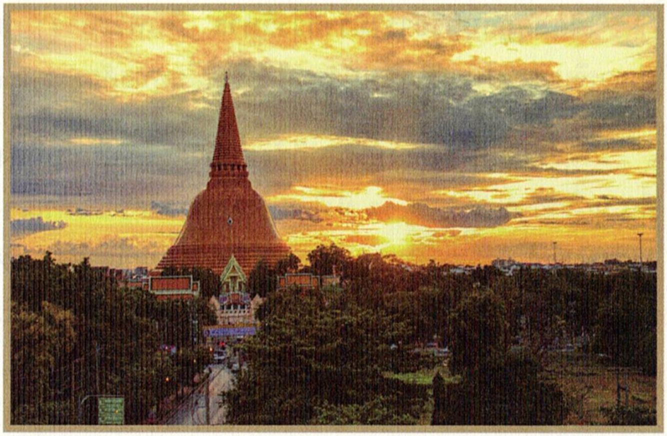
องค์พระปฐมเจดีย์ มีลักษณะเป็นพระเจดีย์ใหญ่ รูป ระฆังคว่ำ ปากผายมหึมา โครงสร้างเป็นไม้ซุง รัดด้วยโซ่เส้นมหึมาก่ออิฐ ถือปูน ประดับด้วยกระเบื้องปูทับ ประกอบด้วยวิหาร ๔ ทิศ กำแพงแก้ว ๒ ชั้น

พระพุทธรูปปางคันธารราษฎร์ศิลปะทวารวดีภายในวัด

พระปฐมเจดีย์ หรือเดิมเรียกว่า พระธมเจดีย์ มีฐานะเป็นมหาธาตุหลวง ทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชวินิจฉัยว่า พระธมเจดีย์องค์นี้อาจเป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นเมื่อคราวที่พระสมณทูตในพระเจ้าอโศกมหาราชเดินทางมาเผยแผ่ศาสนายังสุวรรณภูมิก็เป็นได้ เพราะพระเจดีย์เดิมมีลักษณะทรงโอคว่ำหรือทรงมะนาวผ่าซีกแบบเดียวกับพระสถูปสาญจี แต่ปรากฏว่ามียอดเป็นแบบปรางค์ ซึ่งพระองค์ มีพระราชวินิจฉัยว่า อาจมีเจ้านายพระองค์ใดมาบูรณะไว้ก็เป็นได้ ซึ่งตรงกับความในศิลาจารึกหลักที่ ๒ (ศิลาจารึกวัดศรีชุม) ของพระมหาเถรศรีศรัทธา อันได้กล่าวไว้ว่า พระมหาเถรศรีศรัทธาฯ ท่านทรงได้แวะมาบูรณะพระธมเจดีย์องค์นี้ ก่อนที่ท่านจะเดินทางกลับ เมืองราด เมื่อคราวที่ท่านเสด็จกลับจากศึกษาศาสนาพุทธในประเทศศรีลังกา ทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานนามใหม่ว่า **“พระปฐมเจดีย์”**

*นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีได้ระบุว่า พระปฐมเจดีย์ไม่ได้เป็นเจดีย์ที่เก่าที่สุดของสุวรรณภูมิ แต่เป็น พระมหาธาตุหลวง ในยุคทวารวดีมากกว่า เนื่องด้วยเหตุผลประกอบหลายประการ โดยเฉพาะการค้นพบเจดีย์ที่มีอายุเก่าแก่กว่าพระธมเจดีย์และหลักฐานลายลักษณ์อักษร ที่ระบุว่า “พระเจดีย์องค์นี้ เดิมขอมเรียก พระธม ซึ่งไม่ว่าจะเป็นชาวขอมจริง ๆ หรือชาวลวรัฐ ซึ่งสมัยนั้นเราก็เรียกว่าขอม เช่น ขอมสบาดโขลญลำพง คำว่า **ธม** สำหรับชาวขอมนั้น แปลว่า **ใหญ่** ตรงกับคำเมืองว่า **หลวง** ซึ่งเราก็เรียกพระนครธมว่า **พระนครหลวง** ด้วยเหตุผลเดียวกัน*

การสถาปนาพระอาราม

พระราชประเพณีของพระมหากษัตริย์ไทยแต่โบราณ มีพระราชศรัทธาในพระศาสนานิยมที่จะโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอารามถวายเป็นพระราชกุศล และสืบอายุพระพุทธศาสนาให้สืบต่อไป ในรัชกาลนี้ได้มีการสถาปนาพระอารามดังนี้

วัดบรมนิวาสราชวรวิหาร พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาขึ้น เมื่อพุทธศักราช ๒๓๗๗ ครั้งเมื่อยังทรงผนวช และเสด็จประทับ ณ วัดสมราย เดิมเรียกชื่อว่า **วัดนอก**

วัดโสมนัสวิหารราชวรวิหาร พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๓๙๖ ทรงอุทิศพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าโสมนัสวัฒนาวดี พระมเหสี ซึ่งสิ้นพระชนม์เมื่อพุทธศักราช ๒๓๙๕

วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดราชวรวิหาร โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๔๐๐ ทรงพระราชทานให้เป็นพระอารามหลวงของ สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี

วัดมกุฎกษัตริยารามราชวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๔๑๐

นอกจากนี้ยังทรงบูรณปฏิสังขรณ์วัดและบูรณปฏิสังขรณ์พระอารามอื่น ๆ อีกมากกว่า ๔๐ วัด ทั้งในกรุงเทพมหานครและหัวเมือง อาทิ วัดอรุณ - ราชวราราม วัดบวรนิเวศ โดยเฉพาะพระเจดีย์ภูเขาทอง วัดสระเกศนั้น ทรงบูรณะต่อและพระราชทานนามว่า **"บรมบรรพต"** พระสมุทรเจดีย์และยอดเขามหาสวรรค์ หรือที่เรียกว่า พระนครคีรี ที่รู้จักทั่วไปว่า **เขาวัง** เป็นต้น

วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร

วัดบรมนิวาสราชวรวิหาร

วัดโสมนัสวิหารราชวรวิหาร

วัดมกุฎกษัตริยารามราชวรวิหาร

การสร้างและจำลองพระพุทธรูป

พระสัมพุทธพรรณี

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้สร้างพระพุทธรูป โดยมีพุทธลักษณะแตกต่างไปจากพระพุทธรูปสมัยก่อนคือ มีลักษณะใกล้เคียงกับมนุษย์ทั่วไปมากขึ้น พระพุทธรูปที่โปรดให้สร้าง **พระสัมพุทธพรรณี พระนิรันตราย พระพุทธอังคีรส พระพุทธสิหิงค์จำลอง**

พระสัมพุทธพรรณี ทรงพระราชดำริสร้างขึ้นแต่ครั้งยังทรงผนวชอยู่ และประทับอยู่ ณ วัดราชาธิวาส ปัจจุบันพระสัมพุทธพรรณีประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

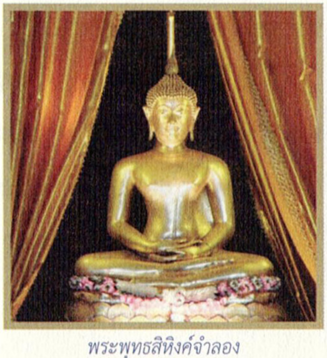

พระนิรันตราย

พระนิรันตราย ทรงพระราชดำริให้สร้างสำหรับตั้งในงานพระราชพิธี ให้จำลองสร้างอย่างมีเรือนแก้วสำหรับพระราชทานให้กับพระอารามหลวงฝ่ายธรรมยุติกนิกาย วัดละองค์ รวม ๑๘ องค์

พระพุทธอังคีรส พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อจะอัญเชิญไปประดิษฐาน ณ พระปฐมเจดีย์ แต่สิ้นรัชกาลเสียก่อน ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามขึ้น พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธอังคีรส มาประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

พระพุทธอังคีรส

พระพุทธสิหิงค์ (จำลอง) สร้างขึ้นเพื่อเป็นพระประธานวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม เรียกว่า พระพุทธสิหิงค์ปฏิมากร และจำลองไปไว้ที่ซุ้มจระนำ[1] ณ พระปฐมเจดีย์

พระพุทธสิหิงค์จำลอง

1 [จะระ-] น. ซุ้มคูหาท้ายวิหารหรือท้ายโบสถ์มักเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป เรียกว่า ซุ้มจระนำ. (ทมิฬ จาฬรัม ว่า หน้าต่าง).

พระพุทธรูปประจำรัชกาลที่ ๔

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปประจำรัชกาล ทรงเลือกแบบพระพุทธรูปที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมชนกนาถทรงประดิษฐ์คิดขึ้น อันได้แก่ พระพุทธรูปประทับ ขัดสมาธิเพชร ปางสมาธิ ครองจีวรห่มดอง พาดสังฆาฏิ แบบพระภิกษุในคณะธรรมยุติกนิกาย จีวรเป็นริ้วตามธรรมชาติ และไม่มีพระเมาลี

สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๔๑๑-๒๔๕๓ หน้าตักกว้าง ๗.๕ เซนติเมตร สูงเฉพาะองค์พระ ๑๑.๕ เซนติเมตร สูงรวม ๔๕ เซนติเมตร

พระพุทธรูปประจำรัชกาล

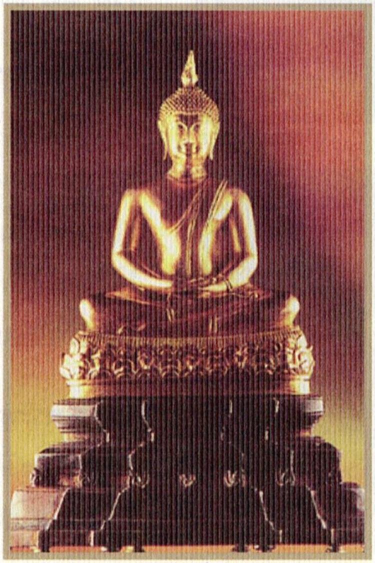
พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

เป็นพระพุทธรูปประจำวันพฤหัสบดี ประทับขัดสมาธิราบ ปางสมาธิ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปิตุลาธิราช สมเด็จพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมชนกนาถ และสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี สมเด็จพระบรมราชชนนีพันปีหลวง

สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๔๑๑-๒๔๕๓ หล่อด้วยทองคำ องค์พระสูง ๒๕ เซนติเมตร *ประดิษฐานหอพระสุลาลัยพิมาน พระบรมมหาราชวัง*

(ภาพจากหนังสือ พระพุทธปฏิมา ในพระบรมมหาราชวัง)

พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา
(ภาพจากหนังสือพระพุทธปฏิมา ในพระบรมมหาราชวัง)

พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา

พระพุทธรูปประทับขัดสมาธิเพชร ปางสมาธิ จำนวน ๖๔ องค์ ไม่มีฉัตร ๔๖ องค์ มีฉัตร ๑๘ องค์ สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๓๙๔ - ๒๔๑๑ หล่อด้วยสัมฤทธิ์ กะไหล่ทอง หน้าตักกว้าง ๖.๘๐ เซนติเมตร สูงฐานถึงพระรัศมี ๑๕.๑๕ เซนติเมตร

ประดิษฐานหอพระสุลาลัยพิมาน พระบรมมหาราชวัง

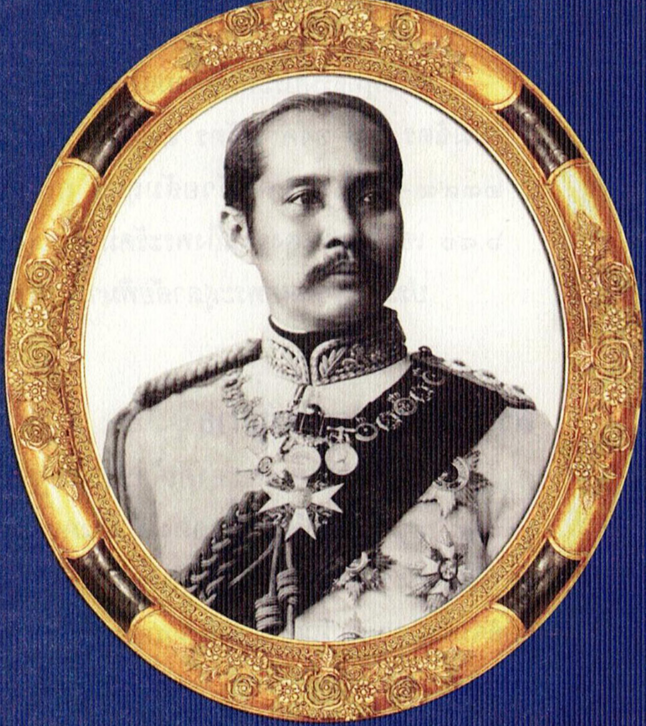
พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาล

พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาล

สร้างถวายโดย พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ เมื่อพุทธศักราช ๒๓๙๔ พระชัยวัฒน์องค์นี้แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางด้านศิลปวัฒนธรรม ที่พระองค์ทรงริเริ่มขึ้นได้เป็นอย่างดี เพราะทรงรับคติสัจนิยมแบบตะวันตกที่เน้นความเป็นธรรมชาติ เข้ามาแทนที่ค่านิยมแบบประเพณี พระพักตร์และจีวรที่เน้นความเหมือนจริง ไม่มีพระเมาลี แต่มีพระอุณาโลม ครองไตรจีวรแบบพระภิกษุในคณะธรรมยุติกนิกาย ประทับเหนือฐานบัวคว่ำบัวหงาย ที่รองรับด้วยฐานแบบโรมันแปดเหลี่ยม และมีจารึกยันต์อริยสัจจ์ที่ฐานและที่หน้ากระดาน ความว่า

พระสยามินทร์มหาราชพระองค์ใด ทรงบูชาพระพุทธรูปนี้เป็นนิตย์ ขอพระสยามินทร์มหาราชพระองค์นั้น จงชนะซึ่งแผ่นดินทั้งหมด จงชนะซึ่งข้าศึกทั้งหลายทุกเมื่อ *(ส. พลายน้อย และ ภาวาส ๒๕๒๒, ๕๖)*

หล่อด้วยทองคำ หน้าตักกว้าง ๑๐.๔๕ เซนติเมตร องค์พระสูง ๑๗ เซนติเมตร ในส่วนของตาลปัตร ที่ถือในพระหัตถ์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ประดับอัญมณี *ประดิษฐานหอพระสุลาลัยพิมาน พระบรมมหาราชวัง*

รัชกาลที่ ๕

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เสด็จขึ้นครองราชย์วันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๑๑-๒๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๓

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๕ ลักษณะเป็นรูปพระจุลมงกุฎ (หรือพระเกี้ยว) เปล่งรัศมี ประดิษฐ์บนพานแว่นฟ้า เป็นพระราชสัญลักษณ์ของพระบรมนามาภิไธยว่า **"จุฬาลงกรณ์"** ซึ่งแปลความหมายว่าเป็นศิราภรณ์ชนิดหนึ่งอย่างมงกุฎ มีฉัตรบริวารตั้งขนาบข้าง ที่ริมขอบทั้งสองข้างมีพานแว่นฟ้าและพระแว่นสุริยกานต์หรือเพชรข้างหนึ่ง วางสมุดตำราข้างหนึ่ง พระแว่นสุริยกานต์หรือเพชรและสมุดตำรานั้น เป็นการเจริญรอยจำลองพระราชลัญจกรประจำองค์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นสมเด็จพระบรมชนกนาถ

พระราชดำรัส

"...ข้าพเจ้าขอปฏิญาณตนเฉพาะหน้าพระสงฆ์เถรานุเถระทั้งหลาย อันประชุมอยู่ ณ ที่นี้ว่า ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีน้อมไปในศาสนาอื่นนอกจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบด้วยดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่อันใดได้ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาด จนตราบกว่าสิ้นชีวิต..."

คำปฏิญาณสมาทานสามประการนี้ ข้าพเจ้าได้ทำไว้เฉพาะหน้าพระสงฆ์เถรานุเถระอันได้มาประชุมในการพระราชพิธีศรีสัจจปานกาล[1] แห่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินต่างพระองค์และที่ปรึกษาของผู้สำเร็จราชการ

(การเสด็จประพาสยุโรปฯ ร.ศ.๑๑๖ เล่ม ๑)

1 พระราชพิธี : ศรีสัจจปานกาล หรือ พระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา และคำประกาศถวายสัตย์สาบานในสมัยรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติสืบราชสันติวงศ์ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ทำให้มีการแต่งตั้งเจ้าพระศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุญนาค) เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์ เมื่อพระองค์ทรงบรรลุนิติภาวะและทรงผนวชแล้ว ทรงเสด็จขึ้นครองราชย์อีกครั้ง ทำให้ในรัชกาลนี้มีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ๒ ครั้ง

พระองค์ทรงเจริญรอยตามสมเด็จพระบรมราชชนก (รัชกาลที่ ๔) ทุกประการ ทรงส่งสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอไปศึกษายังต่างประเทศในวิชาการด้านต่าง ๆ

ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่เสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการ เริ่มตั้งแต่ พุทธศักราช ๒๔๑๓ เมื่อครองราชย์ได้เพียง ๒ ปี ในพุทธศักราช ๒๔๔๐ และ พุทธศักราช ๒๔๕๐ เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป ๒ คราว ทรงได้พบเห็นและเป็นโอกาสที่ทรงได้ศึกษาแบบแผนวิธีการปกครอง ตลอดถึงวิทยาการต่าง ๆ ของชาติตะวันตกด้วยพระองค์เอง ซึ่งเป็นการแผ่พระเกียรติยศและเกียรติภูมิของไทยในหมู่ชาติอารยะ และเป็นปัจจัยเกื้อกูลประการหนึ่งที่ทำให้ชาติต่าง ๆ เกิดความคุ้นเคย ยอมรับ และเคารพอธิปไตยของประเทศสยาม

ส่วนภายในประเทศนั้น ทรงพระราชอุตสาหะเสด็จเยี่ยมเยือนท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อทอดพระเนตรทรงสดับทุกข์สุขของพสกนิกร โดยเฉพาะตามหัวเมืองที่ราษฎรยังไม่เคยมีโอกาสเข้าเฝ้ารับเสด็จพระมหากษัตริย์มาก่อน บางคราวเสด็จประพาสโดยไม่เปิดเผยพระองค์ เสด็จเป็นการลำลองที่เรียกว่า ประพาสต้น เป็นช่องทางที่ได้ใกล้ชิดและทรงทราบความจริงเรื่องราวความเป็นอยู่ของประชาชนในราชอาณาจักรไทยด้วยพระองค์เอง

ทรงประกาศเลิกทั้งระบบทาสและระบบไพร่ ซึ่งเคยเป็นประเพณีบ้านเมืองมาช้านานแต่ไม่สมสมัยเพราะเป็นการกดคนลงใช้แรงงานโดยปราศจากอิสรเสรีภาพ ทรงพระราชดำริให้ตั้งโรงเรียนหลวง โรงเรียนนายร้อย โรงเรียนนายเรือ โรงเรียนกฎหมาย โรงเรียนแพทยาลัย โรงเรียนยันตรศึกษา รวมทั้งโรงเรียนมหาดเล็ก เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนในทุกระดับชั้น เพื่อพัฒนาประชาชนทุกหมู่เหล่าให้ได้มีการศึกษามีความรู้และเป็นกำลังของบ้านเมืองของประเทศอย่างแท้จริง

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์ไทยรัชกาลที่ ๕ แห่งราชวงศ์จักรี เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๐ แรม ๓ ค่ำ ปีฉลู ตรงกับวันที่ ๒๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๙๖ ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) กับสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี มีพระนามเดิมว่า *สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามกุฎ บุรุษยรัตนราชรวิวงษ์ วรุตมพงษบริพัตร ศิริวัฒนราชกุมาร* และมีพระนามกรมว่า *กรมหมื่นพิฆเนศวรสุรสังกาศ*

เมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ แรม ๖ ค่ำ ปีระกา ตรงกับวันที่ ๒๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๐๔ เลื่อนขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนพินิตประชานารถ เมื่อวันพุธ เดือนอ้าย แรม ๗ ค่ำ ปีเถาะ ตรงกับ วันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๑๐ ได้ทรงกำกับราชการกรมมหาดเล็ก กรมพระคลังมหาสมบัติ และกรมทหารบกวังหน้า เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะโรง

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ ๑

วันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๑๑ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) เสด็จสวรรคตภายหลังเสด็จออกทอดพระเนตรสุริยุปราคาเมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๑๑ โดยก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะสวรรคต ทรงพระราชหัตถเลขาไว้ว่า *"พระราชดำริทรงเห็นว่าเจ้านายซึ่งจะสืบพระราชวงศ์ต่อไปภายหน้า พระเจ้าน้องยาเธอก็ได้ พระเจ้าลูกยาเธอก็ได้ พระเจ้าหลานเธอก็ได้ ให้ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ปรึกษากันจงพร้อม สุดแล้วแต่จะเห็นดีพร้อมกันเถิดท่านผู้ใดมีปรีชาควรจะรักษาแผ่นดินได้ก็ให้เลือกดูตามสมควร"* จึงได้มีการประชุมปรึกษาเรื่องการถวายสิริราชสมบัติแด่พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ ซึ่งในที่ประชุมนั้นประกอบด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และพระสงฆ์ โดยพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงเทเวศร์วัชรินทร์ได้เสนอ *สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนพินิตประชานารถ* เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติสืบราชสันติวงศ์ ต่อจากสมเด็จพระราชบิดา โดยในขณะนั้นทรงเจริญพระชันษา ๑๕ พรรษา ดังนั้น จึงแต่งตั้งสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์ จนกว่าทรงเจริญพระชนมายุ ๒๐ พรรษา โดยทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งแรก เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายนพุทธศักราช ๒๔๑๑ มีพระนามปรากฏในพระสุพรรณบัฏว่า *"พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ ฯลฯ พระจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว"*

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)
ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ ๒

เมื่อมีพระชนมายุ ๒๐ พรรษาแล้ว เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๑๖ จึงทรงผนวชเป็นพระภิกษุ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วเสด็จไปประทับ ณ วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร เป็นเวลา ๑๕ วัน หลังจากทรงลาสิกขาแล้ว ได้มีการจัดพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ ๒ ขึ้น เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๑๖ โดยได้รับการเฉลิมพระปรมาภิไธยในครั้งนี้ว่า **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** มีพระปรมภิไธยตามจารึกในพระสุบรรณบัฏ

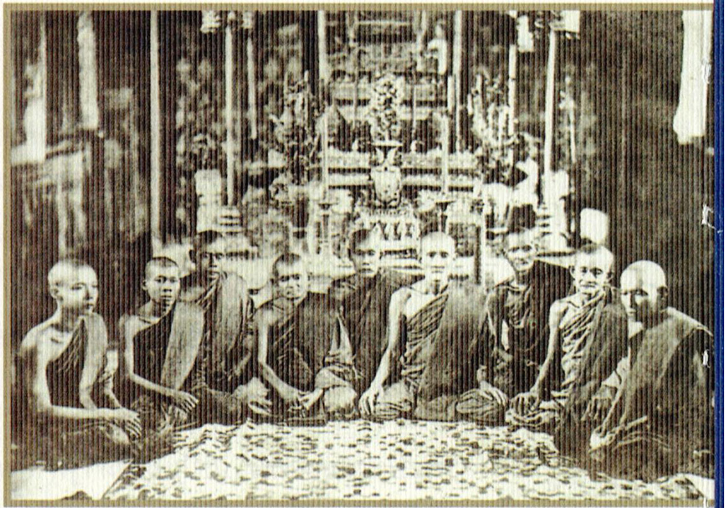
"พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษยรัตนราชรวิวงศ์ วรุตมพงศบริพัตร์ วรขัติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธิเคราหณี จักรีบรมนาถ อดิศวรราชรามวรังกูร สุจริตมูลสุสาธิต อรรคอุกฤษฐไพบูลย์ บุรพาดูลย์กฤษฎาภินิหาร สุภาธิการรังสฤษดิ์ ธัญญลักษณวิจิตร โสภาคยสรรพางค์ มหาชโนตมางค์ประนต บาทบงกชยุคล ประสิทธิสรรพศุภผลอุดมบรมสุขุมาลย์ ทิพยเทพาวดารไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ วิสิษฐศักดิสมญา พินิตประชานาถ เปรมกระมลขัติยราชประยูร มูลมุขมาตยาภิรมย์ บรมกฤษฎาภินิหาร บริบูรณคุณสารสยามาทินครวรุตเมกราชดิลก มหาปริวารนายกอนันต มหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษสิรินทร อเนกชนนิกรสโมสรสมมติ ประสิทธิวรยศมโหตมบรมราชสมบัติ นพปดลเศวตฉัตราดิฉัตร สิริรัตโนปลักษณมหาบรมราชาภิเษกาภิลิต สรรพทศทิศวิชิตชัย สกลมไหสวริยมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหารามาธิราชวโรดม บรมนาถชาติอาชาวศรัย พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ อดุลยศักดิอรรคนเรศราธิบดี เมตตากรุณาสีตลหฤทัย อโนปมัยบุญการ สกลไพศาลมหารัษฎาธิบดินทร์ ปรมินทร์ธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนาถบพิตร พระจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว."[1]

---

1 ภาวาส บุนนาค. ๒๕๔๓ พระปรมภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสนทร์ หน้า ๑๖

พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕
พระสมณฉายานามว่า "จุฬาลังกรโณภิกขุ"

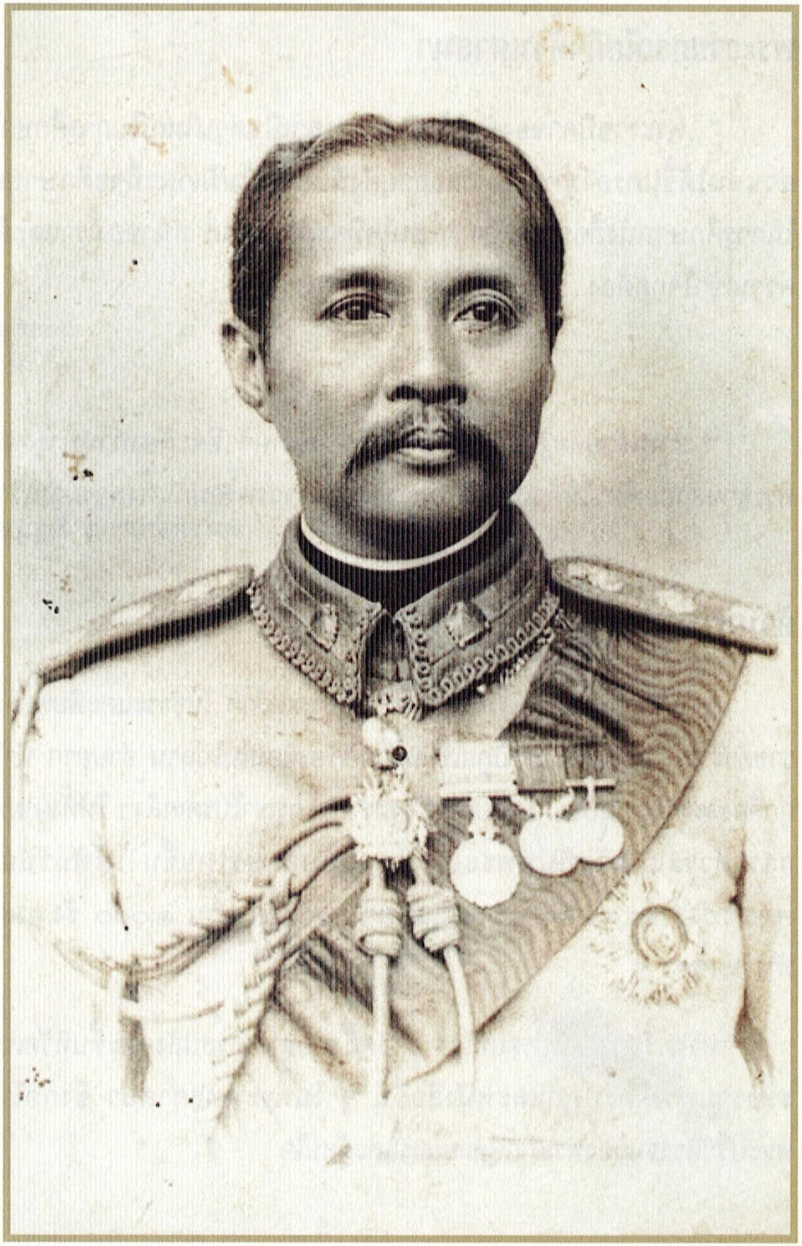
ภาพหมู่พระมหาเถรานุเถระ ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาให้เข้าร่วมในการพระราชพิธีทรงผนวช ฉายพระรูปร่วมกัน ณ ภายในพระพุทธรัตนสถานมนทิราราม ในพระบรมมหาราชวังชั้นใน

ภาพหมู่ถ่ายเมื่อคราวรัชกาลที่ ๕ เสด็จเยือนอินเดียอย่างเป็นทางการ พุทธศักราช ๒๔๑๕ ในต้นรัชกาล เพื่อเสด็จไปทอดพระเนตรความเจริญของนานาประเทศใกล้เคียง โดยมีผู้สำเร็จราชการอังกฤษมารับเสด็จอย่างยิ่งใหญ่ด้วย

พระราชกรณียกิจด้านศาสนา

"...พระราชบิดาของฉันได้ทรงสละเวลาเป็นส่วนใหญ่ในการศึกษาและคุ้มครองศาสนาของชาติ ส่วนฉันได้ขึ้นครองราชย์ในขณะอายุยังน้อย จึงไม่มีเวลาที่จะศึกษาอย่างพ่อ ฉันเองมีความสนใจในการศึกษาหนังสือธรรมต่าง ๆ สนใจที่จะคุ้มครองศาสนาของเราและต้องการที่จะให้มหาชนทั่วไปมีความเข้าใจถูกต้อง..."

(พระราชหัตถเลขาถึง เซอร์ เอ็ดวิน อาร์โนลด์)

"...ข้าพเจ้าย่อมรู้สึกว่า เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งคู่กับพระราชอาณาจักรให้ดำเนินไปในทางวัฒนาถาวรพร้อมกันทั้งสองฝ่าย..."

(พระราชดำรัสฯ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พุทธศักราช ๒๔๔๐)

ด้านการศาสนา

พุทธศักราช ๒๔๓๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระและพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นอักษรไทย มีพระราชดำริว่า "...เดิมพระไตรปิฎกเขียนด้วยอักษรขอมในใบลาน อ่านยาก ทำได้ช้า สิ้นเปลืองเงินทองและไม่ถูกต้องตรงกันทุกฉบับ..." ด้วยเหตุนี้จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฆราวาสร่วมดำเนินการ ชำระและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยขึ้น ให้ทันวันฉลองราชสมบัติครบ ๒๕ ปี พุทธศักราช ๒๔๓๑ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์จำนวน ๑,๐๐๐ ชั่ง พระราชทานไปยังพระอารามหลวงทั่วประเทศ

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งหอพุทธศาสนสังคหะขึ้นที่วัดเบญจมบพิตร สำหรับเป็นที่เก็บรวบรวมพระไตรปิฎกและหนังสืออื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรและผู้สนใจ

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แต่งหนังสือที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในหลายลักษณะด้วยกัน ได้แก่ หนังสือเบญจศีลและเบญจธรรม หนังสือเทศนา หนังสือสวดมนต์ หนังสือธรรมจักษุ และหนังสือชาดกต่าง ๆ ทำให้ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น

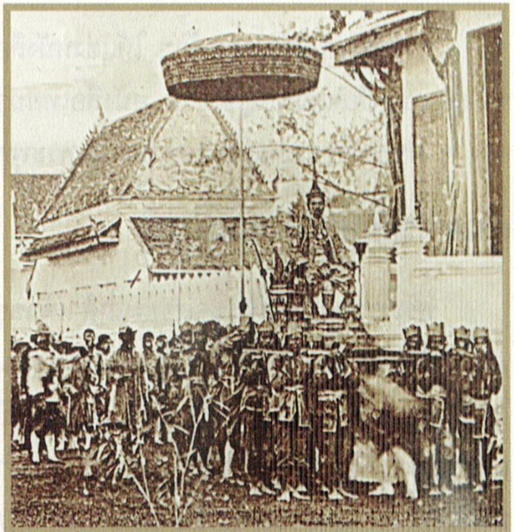
ด้านการศึกษาของคณะสงฆ์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมขึ้นตามวัดต่าง ๆ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุและสามเณร ทรงกำหนดให้มีการสอบไล่พระปริยัติธรรมเป็นประจำทุกปี เพื่อส่งเสริมการศึกษาของพระสงฆ์ทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุตินิกาย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูงขึ้นสองแห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ มหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายและธรรมยุตินิกายตามลำดับ

ด้านการปกครองคณะสงฆ์

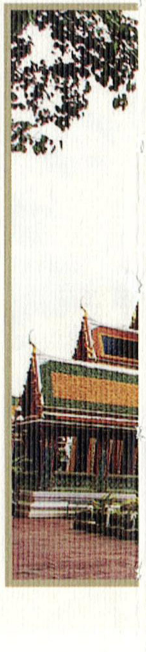
พุทธศักราช ๒๔๔๕ มีพระบรมราชโองการให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ขึ้น เพื่อจัดสังฆมณฑลให้เป็นระเบียบเรียบร้อยทั่วพระราชอาณาจักร โดยมอบอำนาจบริหารให้แก่มหาเถรสมาคมในอันที่จะปกครองตัดสินข้อขัดแย้ง และเป็นองค์ปรึกษาแก่สังฆมณฑลทั่วพระราชอาณาจักร ส่วนการปกครองคณะสงฆ์ให้จัดอนุโลมตามวิธีการปกครองพระราชอาณาจักร คือมีเจ้าคณะมณฑล เจ้าคณะเมือง เจ้าคณะแขวง และอธิการหมวด บังคับบัญชาในมณฑล เมือง แขวง ตำบล และวัด ขึ้นตรงต่อกันโดยลำดับ

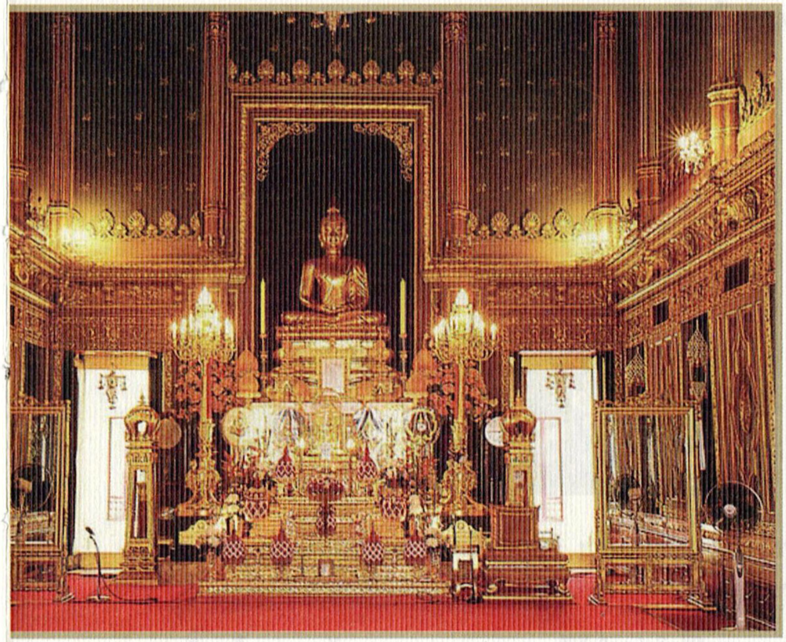
รัชกาลที่ ๕ ประทับพระราชยานซึ่งเทียบเกยพลับพลาเปลื้องเครื่อง วัดราชบพิธ

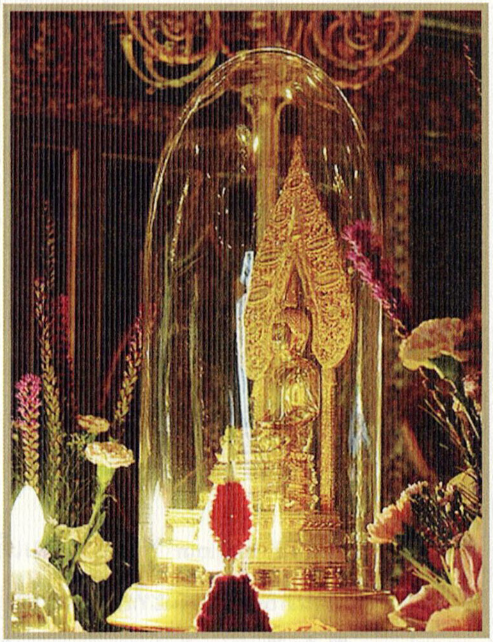

วัดประจำรัชกาลที่ ๕

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพิธีก่อศิลาพระฤกษ์เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๑๒ พระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๑๓ การก่อสร้างวัตถุต่าง ๆ ภายในวัดดำเนินไปเป็นเวลายาวนาน มีพิธียกช่อฟ้าอุโบสถเมื่อวันที่ ๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๑๖ ต่อมาพุทธศักราช ๒๔๒๗ พระองค์เจ้าประดิษฐ์วรการ (ผู้อำนวยการก่อสร้าง) สิ้นพระชนม์ลง จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นสรรพสาตรศุภกิจเป็นผู้ดูแลการก่อสร้างวัดราชบพิธแทนจนแล้วเสร็จ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่าวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม หมายถึง วัดที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้าง และมีมหาสีมาอันเป็นเสาศิลาจำหลัก ยอดเป็นรูปเสมาธรรมจักร ๘ เสา ตั้งเป็นสีมาที่กำแพง ๘ ทิศ **"ราชบพิธ"** หมายถึง พระอารามที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้าง **บพิธ** คำนี้มาจากภาษาบาลี คือ **ปวิธะ** ที่แปลว่า **สร้าง** ส่วน "สถิตมหาสีมาราม" หมายถึง พระอารามซึ่งมีสีมากว้างใหญ่เป็นมหาสีมาล้อมรอบอาณาเขตของวัด

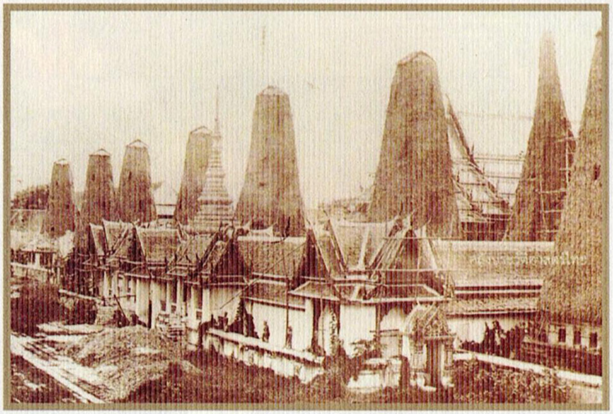
พระนิรันตราย

เริ่มแรกในการสร้างวัด ทรงซื้อวัง ซื้อบ้านเรือนข้าราชการ และบ้านเรือนของราษฎร เพื่อใช้เป็นสถานที่สร้างวัด สิ้นพระราชทรัพย์ไปเป็นเงิน ๒,๘๐๖ บาท ๓๗ สตางค์ แล้วนิมนต์พระสงฆ์จากวัดโสมนัสราชวรวิหาร กรุงเทพฯ มาจำพรรษาอยู่ พร้อมกับอัญเชิญ **"พระนิรันตราย"** มาประดิษฐานในพระอุโบสถ

บูรณปฏิสังขรณ์ "วัดพระแก้ว" ครั้งใหญ่เมื่อปี ๒๔๒๓

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) เมื่อบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ รัชกาลที่ ๔ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระแก้วขึ้น ด้วยทรงเห็นว่าวัดพระแก้วในเวลานี้ทรุดโทรมลงมาก แต่ยังมิทันบูรณะแล้วเสร็จ พระองค์ก็สวรรคตไปเสียก่อนจึงต้องหยุดการบูรณะไปหลายปี

พุทธศักราช ๒๔๒๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ รัชกาลที่ ๕ พระองค์จึงมีพระราชประสงค์ที่จะสานต่องานบูรณะที่ยังค้างคาอยู่นี้ให้แล้วเสร็จ และยังดำริถึงว่า กรุงรัตนโกสินทร์นี้จะมีอายุครบ ๑๐๐ ปี ในปี พุทธศักราช ๒๔๒๕ นี้ พระองค์จึงโปรดให้มีการบูรณะซ่อมแซมวัดพระแก้วครั้งใหญ่อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ราชวงศ์ โปรดเกล้าฯ ให้มีการเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๑๐๐ ปี ใน พุทธศักราช ๒๔๒๕

เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๕ ทรงโปรดให้มีการบูรณะพระปรางค์ปราสาทขึ้น ที่เห็นเป็นแผ่นหญ้าคุมปรางค์ปราสาทอยู่นั้นเพื่อทำการบูรณะตกแต่งภายในและเพื่อป้องกันฝนและแสงแดดจัดในเวลากลางวัน

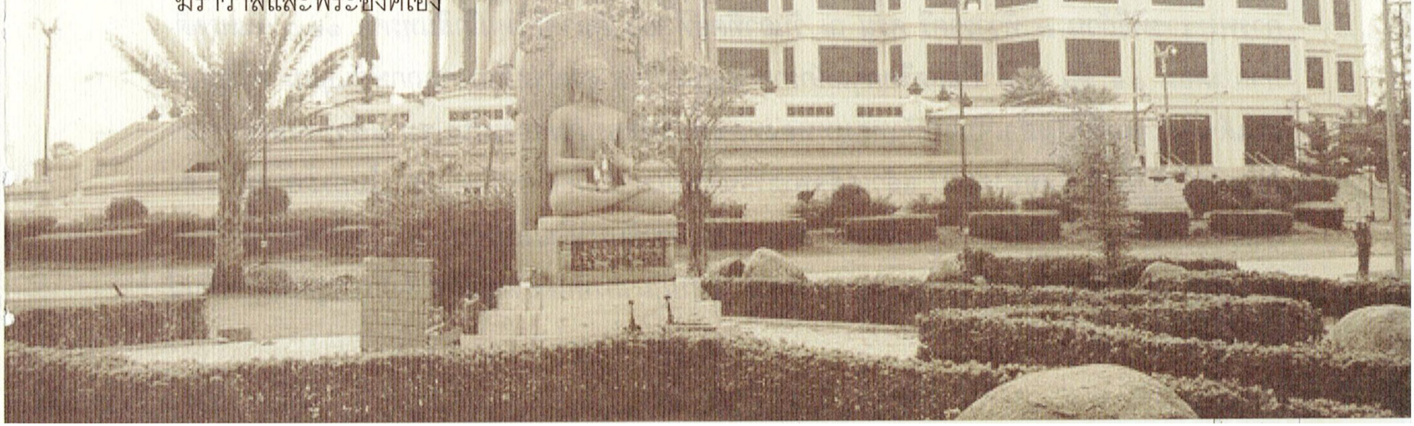
พระองค์ทรงโปรดที่จะให้ซ่อมแซมส่วนต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีกคือ พระปรางค์ปราสาทเพื่อเป็นพระราชกุศลถวายพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าในอดีต แต่การบูรณะพระปรางค์ยังมิทันแล้วเสร็จ พระองค์ก็สวรรคตไปเสียก่อน

วัดพระศรีรัตนศาสดารามได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์มาโดยตลอด การบูรณะครั้งใหญ่ทั้งพระอาราม มีขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

นอกจากนี้ ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์พระอาราม โบสถ์วิหารวัดต่าง ๆ ทั้งในพระนครและต่างจังหวัด เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดสุทัศนเทพวราราม วัดบวรนิเวศวิหาร วัดอรุณราชวราราม วัดพระปฐมเจดีย์ และวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ สำหรับวัดมหาธาตุฯ ทรงปฏิสังขรณ์ด้วยพระราชทรัพย์ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ในรัชกาลของพระองค์ได้โปรดให้มีการสร้างวัดขึ้นหลายวัดที่สำคัญ คือวัดเบญจมบพิตร วัดราชบพิธ วัดเทพศิรินทราวาส และวัดนิเวศน์ธรรมประวัติ ที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาของรัชกาลที่ ๕ นอกจากจะทำให้เกิดผลดีแก่ประเทศในด้านต่างๆ แล้ว ยังก่อให้เกิดผลดีแก่รัชกาลที่ ๕ ในส่วนพระองค์ด้วย ทำให้ฐานะทางการเมืองของพระองค์มั่นคงขึ้น เพราะประชาชนต่างให้ความจงรักภักดีในฐานะที่ทรงปฏิบัติพระองค์ตั้งมั่งอยู่ในหลักทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร สังคหวัตถุ และทรงเป็นองค์พุทธศาสนูปถัมภกอย่างแท้จริง จึงทำให้การปกครองในสมัยของพระองค์ดำเนินไปอย่างราบรื่น ส่งผลให้การปรับปรุงประเทศของพระองค์ประสบความสำเร็จ และยังสามารถรักษาความเป็นเอกราชของประเทศจากภัยคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตกไว้ได้

สรุปได้ว่า ผลจากการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาของรัชกาลที่ ๕ นั้น เป็นประโยชน์ต่อการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองการปกครองของพระองค์ให้มั่นคงด้วยประการหนึ่ง การที่รัชกาลที่ ๕ ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในลักษณะต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะประสบอุปสรรคอยู่บ้าง แต่โดยส่วนรวมแล้ว ผลจากการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาของพระองค์ นับเป็นประโยชน์ต่อประเทศทั้งฝ่ายคณะสงฆ์ ฆราวาสและพระองค์เอง

การหล่อพระพุทธชินราชจำลอง วัดเบญจมพิตรดุสิตวนาราม

พุทธศักราช ๒๔๔๒ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามขึ้น มีพระราชดำริว่า *(ตามอักขรเดิม)*

ได้พยายามหาพระพุทธรูปซึ่งจะเป็นพระประธานทั้งในกรุงแลหัวเมือง ตลอดกระทั่งถึงเมืองเชียงใหม่...ก็ไม่เปนที่พอใจ จึงคิดเห็นว่าจะหาพระพุทธรูปองค์ใดให้งามเสมอพระพุทธชินราชนั้นไม่มีแล้ว[1]

"ศุภมัสดุพระพุทธสาสนกาลล่วงแล้ว ๒๔๔๔ พรรษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชศรัทธามีพระราชประสงค์จะทรงสร้างพระพุทธปฏิมากรให้มีพระพุทธลักษณะเหมือนพระพุทธชินราช ณ เมืองพระพิษณุโลก อันมีมาแต่โบราณ เพื่อประดิษฐานเปนพระประธานในพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ณ กรุงเทพมหานคร จึงเสด็จพระราชดำเนิรโดยกระบวนชลมารควิถีมาประทับแรม ณ เมืองพระพิษณุโลก ครั้น ณ วันพฤหัสบดีที่ ๑๗ ตุลาคมรัตนโกสินทรศก ๑๒๐ จันทรคติกาลเดือน ๑๐ ขึ้น ๕ ค่ำปีฉลูตรีศกจุลศักราช ๑๒๖๓ เสด็จพระราชดำเนิรมานมัสการพระพุทธชินราช ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ทรงปิดทองถวายใหม่ทั่วทั้งพระองค์ แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีการมหรสพสมโภช แลจัดการตั้งพระราชพิธีที่จะหล่อพระพุทธชินราชขึ้นใหม่ ณ พระวิหารวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ ๓๐ รูป แลสวดภาณวารประจำเทียนไชย์ ๔ รูป นั่งปรกรูป ๑ ผลัดเปลี่ยนกันตลอดการพระราชพิธีถ้วน ๓ ทิวาราตรี ครั้น ณ วันอาทิตย์ที่ ๒๐ ตุลาคมรัตนโกสินทรศก ๑๒๐ จันทรคติกาล เดือน ๑๑ ขึ้น ๘ ค่ำปีฉลูตรีศกจุลศักราช ๑๒๖๓ เวลารุ่งเช้าเปนมงคลฤกษ์อันอุดม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเททองหล่อพระพุทธปฏิมากรเปนปฐม แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ช่างเททองต่อไป แล้วเสด็จพระราชดำเนินจากเมืองพระพิษณุโลก ไปประพาสหัวเมืองฝ่ายเหนือต่อไปจนถึงเมืองอุตรดิฐ เมื่อเสด็จพระราชดำเนิรกลับมาถึงเมืองพิษณุโลก เสด็จพระราชดำเนิรมานมัสการพระพุทธชินราช แลทอดพระเนตรพระพุทธปฏิมากรที่หล่อใหม่แล้ว จึงทรงปลูกต้นโพธิ์ต้นนี้

1 จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒๕๑๗, ๔๒

พระพุทธชินราชจำลอง วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร

พระพุทธชินราช วัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก

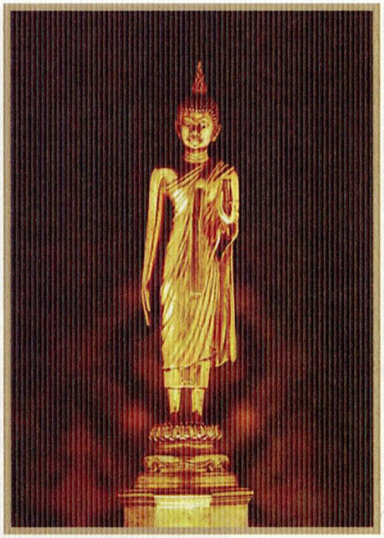
ไว้ ณ ที่นี้ อันเปนที่ตั้งพิมพ์หล่อพระพุทธปฏิมากรองค์ใหม่ ให้ต้องตามตำนานในกาลก่อนกล่าวไว้ว่า เมื่อครั้งโบราณมหาราชทรงสร้างพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ แลพระศรีศาสดา ได้ทรงปลูกต้นโพธิ์ไว้ในที่ซึ่งหล่อพระพุทธปฏิมากรทั้งสามพระองค์นั้น อันเรียกกันว่าโพธิ์สามเส้ามีปรากฏอยู่ในบัดนี้ ต้นโพธิ์ต้นนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปลูกเมื่อ ณ วันอาทิตย์ที่ ๒๗ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๐ จันทรคติกาลเดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำปีฉลูตรีศกจุลศักราช ๑๒๖๓ ขอสาธุชนผู้นับถือพระพุทธสาสนา อันได้มานมัสการในที่นี้ จงรลึกถึงคุณพระรัตนไตรยอันเปนเหตุให้เกิดภาวนามัยบุญกิริยา แล้วจงรลึกถึงพระเดชพระคุณในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แลอุทิศส่วนกุศลถวายด้วยอำนาจความศรัทธา แลกตัญญูกตเวทิตา ขอความสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลชนมสุขจงมีแก่ท่านทั้งหลาย ความประสงค์ที่เปนธรรมปราศจากโทษจงสำเร็จทุกประการเทอญฯ”[1]

ข้อความนี้จารึกที่ศิลา ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑ์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลก

1 ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_image_detail.php?id=1088

พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

พระประจำวันพระบรมราชสมภพของพระมหากษัตริย์ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นตามประเพณีนิยมเป็นปฏิบัติสืบมา แต่ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ทรงมีพระบรมราชสมภพวันอังคาร ซึ่งพระพุทธรูปประจำพระชนมวารจะเป็นพระปางไสยาสน์พระองค์มีพระราชดำริว่า **"พระปางไสยาสน์เมื่อประดิษฐานรวมกับปางอื่น ๆ จะแลไม่งดงาม"** จึงทรงสร้างพระพุทธรูปประจำพระชนมวารเป็น **"ปางห้ามญาติ"** แทน

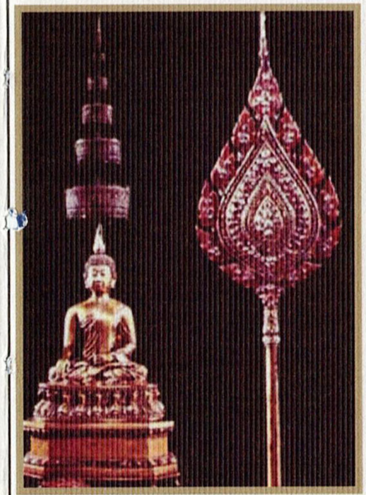
พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร
สร้างระหว่างปี พุทธศักราช ๒๔๑๑ – ๒๔๕๓
ทองคำ สูงรวมฐาน ๓๔.๖๐ เซนติเมตร
หอพระบรมอัฐิ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
พระบรมมหาราชวัง

พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา

พระพุทธรูปที่สร้างขึ้นเท่าจำนวนพระชนมพรรษา จากพระราชนิพนธ์ของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๕ ในหนังสือ **"พระราชพิธีสิบสองเดือน"** กล่าวโดยสรุปได้ว่า...เริ่มขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ ทรงมีพระราชศรัทธาสร้างพระพุทธรูปปางสมาธิไม่มีฉัตร หน้าตักประมาณ ๓ นิ้ว กะไหล่ทอง จำนวน ๓๗ องค์ เท่าพระชนมพรรษาที่ยังมิได้เสวยราชย์ และในปีต่อมาก็ทรงสร้างเพิ่มขึ้นปีละ ๑ องค์ มีฉัตรปรุ ๓ ชั้น ถวายปักกั้นตามพระชนมพรรษาที่เจริญขึ้นในโอกาสเดียวกัน ทรงสร้างพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษาอุทิศถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ เป็นปางมารวิชัย จำนวน ๗๓ องค์ และพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ เป็นปางสมาธิ จำนวน ๕๙ องค์ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ มีพระราชดำริว่า *ปีที่ทรงพระบรมราชสมภพมีฝนตกต้องตามฤดูกาล น้ำท่าบริบูรณ์ดี จึงโปรดฯ ให้สร้างพระพุทธรูปปางคันธารราษฎร์เป็นพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา*

พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา

พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลที่ ๕

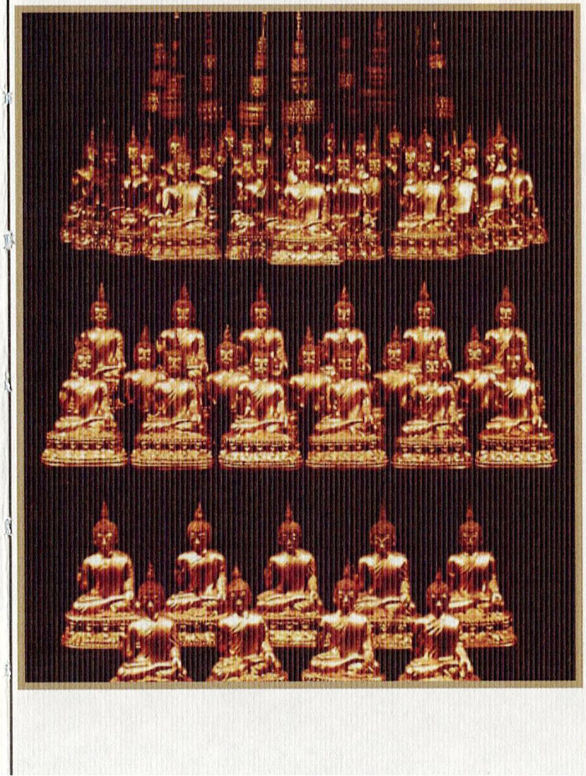

พระชัยวัฒน์เนาวโลหะ

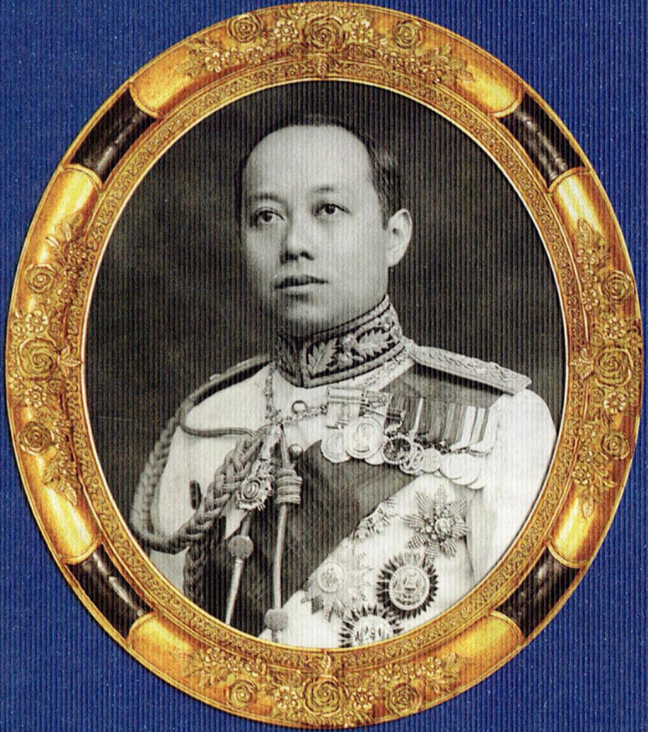
พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลที่ ๕

สร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๔๑๒ มีพุทธลักษณะคล้ายพระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลที่ ๔ ทุกประการ รวมทั้งฐานแปดเหลี่ยมและจารึกยันต์อริยสัจจ์ที่ฐานหน้ากระดานแตกต่างกันที่ริ้วจีวรเป็นธรรมชาติมากขึ้นและตาลปัตรรูปพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ทองคำลงยาราชาวดี นอกจากนั้นแล้วภายในฐานหน้ากระดานยังมี คูหาประดิษฐานพระกริ่ง ซึ่งได้แก่พระพุทธรูปประทับขัดสมาธิเพชร ปางมารวิชัย ถือหม้อน้ำอมฤต ในพระหัตถ์ซ้ายที่วางหงายอยู่ในพระเพลา ซึ่งถอดแบบมาจากพระกริ่งของกัมพูชา[1] สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ (พุทธศักราช ๑๗๒๔-๑๗๕๗) และเป็นพระบุคลาธิษฐานของพระไภษัชยคุรุไวฑูรยประภา พระพุทธะผู้รักษาโรคทั้งมวล

1 (ดำรงราชานุภาพ ๒๔๖๘, ๘๕-๘๖)

พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา
สร้างปี พุทธศักราช ๒๔๑๓ สัมฤทธิ์ กะไหล่ทอง
หน้าตักกว้าง ๗.๑๐ เซนติเมตร
สูงรวมฐาน ๑๔.๖๐ เซนติเมตร
ประดิษฐานณ หอพระสุลาลัยพิมาน พระบรมมหาราชวัง

รัชกาลที่ ๖

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

เสด็จขึ้นครองราชย์วันที่ ๒๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๓-๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๖๘

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๖ เรียกว่า พระราชลัญจกรพระวชิระ เป็นรูปวชิราวุธเปล่งรัศมีเป็นสายฟ้า ประดิษฐ์บนพานแว่นฟ้าตั้งอยู่เหนือตั่ง มีฉัตรกลีบบัวตั้งอยู่สองข้าง เป็นสัญลักษณ์ของพระบรมนามาภิไธย **“วชิราวุธ”** ซึ่งหมายถึง สายฟ้าอันเป็นเทพศาสตราของพระอินทร์ องค์พระราชลัญจกรนี้เป็นตรากลมรีรูปไข่แนวนอน

พระราชนิพนธ์
ศาสนาเป็นของสำหรับชาติ

“...ศาสนาที่ว่า ได้เกิดขึ้นแล้วอย่างไรก็ดี ที่มีมาอย่างไรก็ดี ที่จริงถ้าจะตรวจดูแล้วศาสนาทุก ๆ ศาสนา ซึ่งประจำประเทศย่อมเป็นศาสนาที่เหมาะแก่ภูมิประเทศอันนั้น คือศาสนาอย่างเช่นศาสนาพระพุทธ ตามลัทธิไทยเรานับถืออยู่ ก็เหมาะแก่ภูมิประเทศของเรา...”

พระราชนิพนธ์ เทศนาเสือป่า ๑๗ กัณฑ์
(ทรงแสดง ณ วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๕๗)

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักปราชญ์ พระราชปรีชาสามารถในด้านการทหาร การเมือง การประพันธ์และหนังสือพิมพ์ การศาสนา อักษรศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วรรณคดี และได้ทรงพระราชนิพนธ์บทร้อยแก้วและร้อยกรองไว้นับพันเรื่อง ทรงได้รับสมัญญานามว่า **"สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า"**

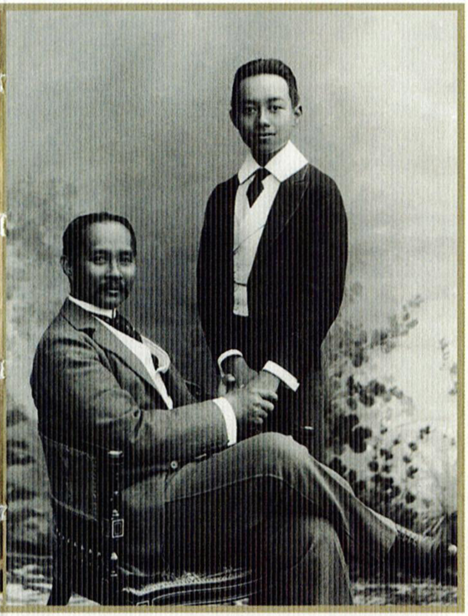
พุทธศักราช ๒๕๒๔ องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ยกย่องพระเกียรติคุณของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลกผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม ในฐานะที่ทรงเป็นนักปราชญ์ นักประพันธ์ และกวี

ช่วงระยะเวลา ๙ ปี ที่ประทับอยู่ประเทศอังกฤษ ได้ทรงสั่งสมประสบการณ์และความเป็นไปของโลก ทำให้มีพระวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในอันที่จะทรงยกระดับประเทศสยามให้มีความเท่าเทียมกับชาติอารยะ และเป็นที่ยอมรับในสังคมโลก

ทรงเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยทดลองเรียนรู้ในรูปแบบเมืองจำลองประชาธิปไตยคือ เมืองดุสิตธานี ทรงให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนและหนังสือพิมพ์อย่างเต็มที่ โดยทรงส่งเสริมกิจการหนังสือพิมพ์และทรงเขียนบทความหนังสือพิมพ์โต้ตอบกับประชาชนทั่ว ๆ ไป โดยมิได้ถือพระองค์ว่าทรงเป็นกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่มีพระราชอำนาจเด็จขาดแต่พระองค์เดียว ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงทรงพัฒนาประเทศด้วยการส่งเสริมการศึกษา การตั้งกองเสือป่า และลูกเสือขึ้น

เมื่อครั้งเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตัดสินพระทัยประกาศสงครามโลก เข้าร่วมสงครามกับฝ่ายพันธมิตร เมื่อมีชัยชนะแล้วได้ทรงแก้ปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ที่เสียเปรียบมาแต่เดิมกับประเทศต่าง ๆ อันเป็นผลให้ประเทศไทยสามารถมีอำนาจทางศาลและเศรษฐกิจมั่นคงในเวลาต่อมา

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๖๘ รวมพระชนมพรรษา ๔๖ พรรษา

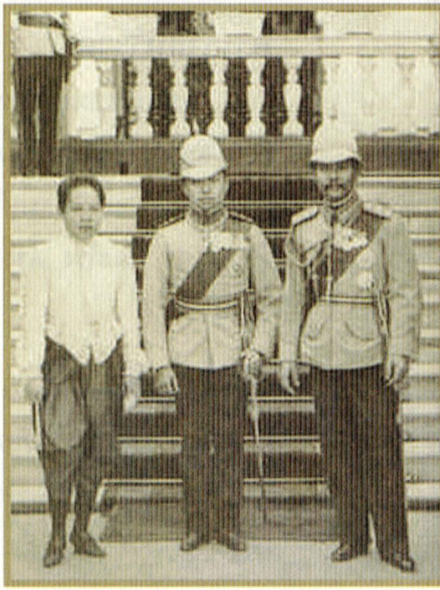
พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๖ แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี ทรงเป็นพระราชโอรสพระองค์ที่ ๒๙ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ ๒ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันเสาร์ เดือนยี่ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๒๓ ณ พระที่นั่งในพระบรมมหาราชวังชั้นใน

พุทธศักราช ๒๔๓๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็น *สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวิชราวุธฯ กรมขุนเทพทวาราวดี* แล้วเสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ

พุทธศักราช ๒๔๓๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็น *สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร*

ทรงผนวช

วันที่ ๒๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๔๗ เวลาเช้า ๓ โมงเศษ ทรงผนวช ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดยมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นพระอุปัชฌาย์ เวลาบ่าย ๔ โมงเย็น ได้ทรงทำทัฬหีกรรม[1] ณ พระพุทธรัตนสถาน กับพระอุปัชฌาย์และพระกรรมวาจาจารย์ ทรงผนวชแล้วประทับ ณ พระตำหนักปั้นหยา วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ถึงวันที่ ๑๑ ธันวาคม ศกนั้นจึงทรงลาผนวช

การขึ้นครองราชย์

วันที่ ๒๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๓ สมเด็จพระบรมชนกนาถ (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) เสด็จสวรรคตลง

สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทูลเชิญเสด็จลงพระที่นั่งอัมพรสถาน และท่ามกลางพระบรมวงศานุวงศ์ เสนาบดีผู้ใหญ่ องคมนตรี และข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย พร้อมกันคุกเข่ากราบถวายบังคม อัญเชิญเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินสืบสนองสมเด็จพระบรมชนกนาถ

วันศุกร์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๓ พระราชพิธีบรมราชาภิเษกเฉลิมพระราชมณเฑียร

วันเสาร์ที่ ๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๕๔ พระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช

---

1 [ทันฮีกำ] น. การกระทำให้มั่นคงขึ้น ได้แก่การที่ทำซ้ำลงไปเพื่อให้มั่นคงในกรณีที่การกระทำครั้งแรกไม่สมบูรณ์ มักใช้ในพิธีสงฆ์ เช่น พระภิกษุที่บวชในฝ่ายมหานิกาย เมื่อไปอยู่ในวัดที่เป็นธรรมยุติกนิกายบางวัดก็ต้องให้ทำทัฬหีกรรม. (ป. ทฬฺหีกมฺม; ส. ทฤฒี + กรฺมนฺ).

พระบรมราชาภิเษกเฉลิมพระปรมาภิไธยตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า

"พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ เอกอรรคมหาบุรุษบรมนราธิราช พินิตประชานารถ มหาสมมตวงษ์ อติศัยพงษวิมลรัตน วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาตสังสุทธเคราะหณี จักรีบรมนารถ จุฬาลงกรณราชวรางกูร บรมมกุฎนเรนทร์สูรสันตติวงษ-วิสิฐ สุสาธิตบุรพาธิการ อตุลยกฤษฎาภินิหารอติเรกบุญฤทธิ์ ธัญลักษณวิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหาชโนตตะมางคประณต บาทบงกชยุคล ประสิทธิสรรพศุภผลอุดมบรมสุขุมาลย์ ทิพยเทพาวตาร-ไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ บุริมศักดิสมญา เทพทวาราวดี ศรีมหาบุรุษสุต-สมบัติ เสนางคนิกรรัตนอัศวโกศล ประพนธปรีชามัทวสมาจาร บริบูรณคุณสารสยามาทินครวรุต-เมกราชดิลก มหาปริวารนายกอนันต มหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษศิรินธร บรมชนกาดิศรสมมต ประสิทธิวรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปฎลเสวตรฉัตราดิฉัตร ศิริรัตโนปลักษณมหาบรมราชาภิเศกา-ภิสิต สรรพทศทิศวิชิตไชย สกลมไหศวริยมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหารามาธิราชวโรดม บรมนารถชาติอาชาวไศรย พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ อดุลยศักดิ์อรรคนเรศรามาธิบดี เมตตากรุณา-สีตลหฤไทย อโนปไมยบุญการ สกลไพศาลมหารัษฎาธิเบนทร์ ปรเมนทรธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว."[1]

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสว่า *"การที่จะนำบ้านไปสู่ความเจริญทัดเทียมกับนานาอารยประเทศนั้น การให้การศึกษาแก่พสกนิกรนั้นเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน"* จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กหลวง **วชิราวุธวิทยาลัย**และพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนและค่าใช้จ่ายของโรงเรียน

พุทธศักราช ๒๔๖๔ มีพระบรมราชโองการ ทรงตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา บังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ ๗ ปี ขึ้นไปจนถึง ๑๔ ปี ให้เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียน พระองค์ทรงมุ่งจัดการการศึกษาให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้และทรงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาด้านอาชีพ ทรงจัดตั้งโรงเรียนพาณิชยกรรม โรงเรียนเพาะช่างและโรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรมชั้นประถม

1 ภาวาส บุนนาค. ๒๕๔๓ พระปรมภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสนทร์ หน้า ๑๙

ด้านการริเริ่มสิ่งสำคัญต่าง ๆ เช่น

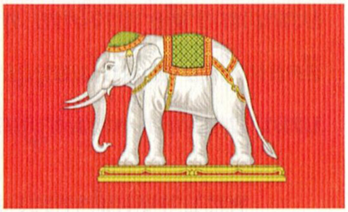
การใช้พุทธศักราช ทรงพระราชดำริว่า การใช้รัตนโกสินทร์ศกไม่สะดวกสำหรับเหตุการณ์ในอดีต ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ **"พุทธศักราช"** เป็นศักราชในราชการ

เปลี่ยนวิธีนับเวลา จากแบบโมงยาม มานับแบบสากลว่า **นาฬิกา**

การใช้คำนำหน้านาม ทรงตราพระราชกฤษฎีกาคำนำหน้านามเด็กและสตรีให้เป็นระเบียบ คือ เด็กชาย เด็กหญิง นาง นางสาว นาย

การสร้างธงไตรรงค์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างธงชาติขึ้นใหม่แทนธงช้าง ด้วยเหตุที่ทอดพระเนตรเห็นผู้ชักธงกลับหัวช้างลงเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม ทรงแบ่งสีธงให้เป็นธงแถบสีขาว-แดงตามแบบสากล ต่อมาจึงเพิ่มสีน้ำเงินขาบแก่ไว้ตรงกลางเป็นธงไตรรงค์มี ๓ สี ได้แก่ สีแดงสีขาวสีน้ำเงินแก่ มีความหมายแทนสถาบันสูงสุด ๓ สถาบัน คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์โดยพระราชทานนามว่า **"ธงไตรรงค์"** ทรงพระราชนิพนธ์ความหมายเกี่ยวกับธงไว้ดังนี้

ขอร่ำรำพันบรรยาย ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามถนัด
ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์ หมายพระไตรรัตน์
และธรรมะคุ้มจิตใจไทย
แดงคือโลหิตเราไซร้ ซึ่งยอมสละได้
เพื่อรักษาชาติศาสนา
น้ำเงินคือสีโสภา อันจอมราชา
ธ โปรดเป็นของส่วนพระองค์
จัดริ้วเข้าเป็นไตรรงค์ จึงเป็นสีธง
ที่รักแห่งเราชาวไทย
ทหารอวตารนำไป ยงยุทธวิชัย
วิชิตก็ชูเกียรติสยามฯ

พระบรมราชโองการ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระราชบัญญัติว่าด้วยแบบอย่าง
ธงสยาม ร.ศ. ๑๒๙ (พุทธศักราช ๒๔๕๙)

พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติธง
พุทธศักราช ๒๔๖๐

1 สีน้ำเงินขาบ ว. สีน้ำเงินแก่อมม่วง. (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๔)

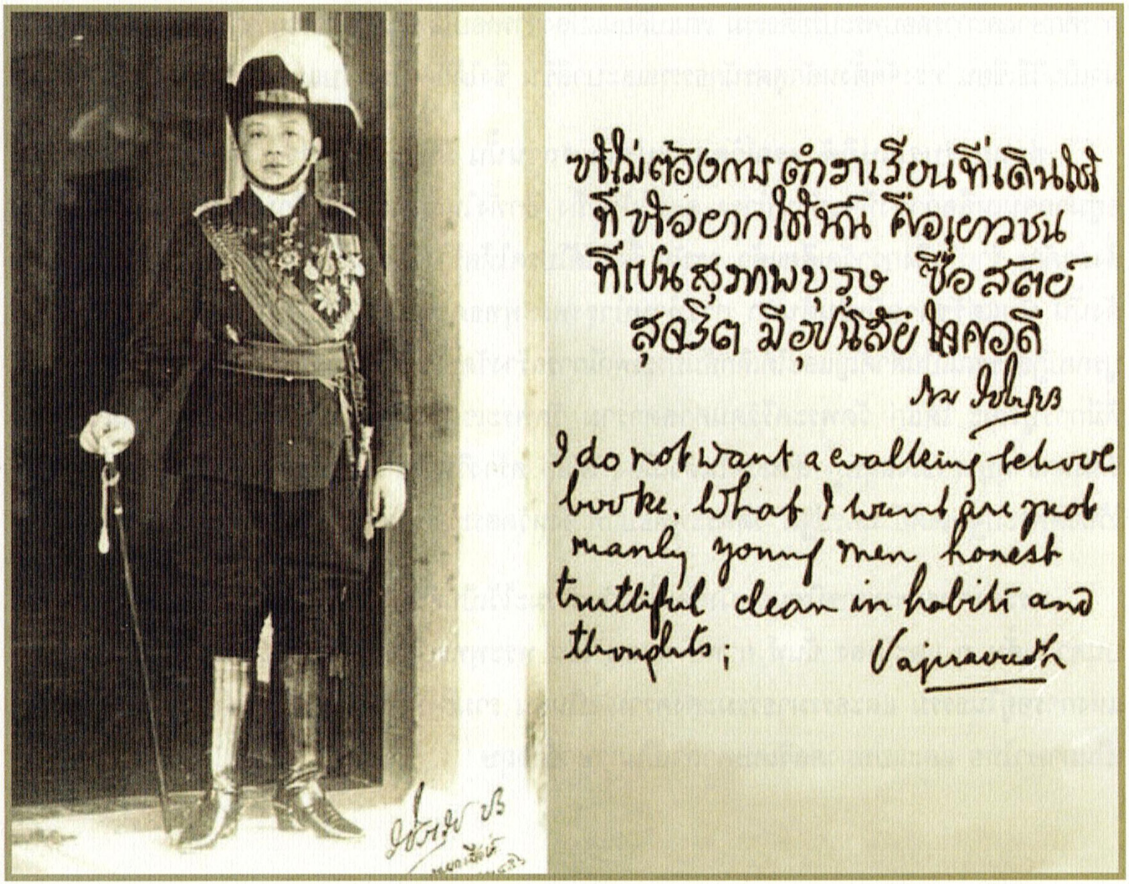
ด้านการทำนุบำรุงพระศาสนา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีพระองค์แรกที่ไม่ได้สร้างพระอารามหลวงประจำรัชกาลตามพระราชประเพณี แต่ทรงสถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กหลวงขึ้นแทน ดังมีพระราชดำริว่า *"พระอารามนั้นมีมากแล้ว และการสร้างอารามในสมัยก่อนนั้น ก็เพื่อบำรุงการศึกษาของเยาวชนของชาติ"* ทรงส่งเสริมการสอนพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ทรงสนับสนุนสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสสมเด็จพระสังฆราช วัดบวรนิเวศวิหาร ปรับปรุงแก้ไขการศึกษาและการสอบพระปริยัติธรรม เช่นเปลี่ยนแปลงการสอบไล่พระปริยัติธรรม จากวิธีการแปลด้วยปากมาเป็นวิธีเขียน ทรงจัดตั้งหลักสูตรนักธรรมและบาลีขึ้น ซึ่งได้ยึดเป็นแบบแผนจนถึงปัจจุบัน

ส่วนการบูรณปฏิสังขรณ์วัดและปูชนียสถานนั้น มีพระราชดำริว่า วัดต่าง ๆ ในเวลานี้มีอยู่มากจนเหลือกำลังที่จะทำนุบำรุง ดูแลให้ทั่วถึง อีกทั้งในเวลานี้ การศึกษาและสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ จำเป็นยิ่งกว่าวัดเสียแล้ว ฉะนั้น จึงมิได้โปรดให้สร้างวัดเพิ่มขึ้นอีก ให้มาสร้างโรงเรียนแทน ดังนั้น นับแต่รัชกาลนี้เป็นต้นมา การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในด้านวัตถุ จึงมุ่งไปในด้านการบูรณปฏิสังขรณ์เป็นสำคัญและได้เลิกล้มประเพณีการสร้างวัดประจำรัชกาลในคราวนั้นด้วย วัดที่สำคัญที่มีการบูรณะ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพลวิมลมังคลาราม วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ส่วนวัดในหัวเมือง ได้แก่ สร้างวิหารสำหรับประดิษฐานพระร่วงโรจนฤทธิ์ไว้ที่วัดพระปฐมเจดีย์ นครปฐม วัดพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี วัดสุวรรณดาราราม จังหวัดอยุธยา

พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเกี่ยวกับธรรมะไว้เป็นอันมาก ทั้งปาฐกถาเทศนาบทสวดมนต์บนความสั้น ๆ และโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เช่น พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร เทศนาเสือป่าประโยชน์แห่งการอยู่ในธรรม และธรรมาธรรมะสงคราม เป็นต้น รวมถึงทรงพระราชนิพนธ์การแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทย และแปลมงคลวิเศษคาถาเป็นภาษาอังกฤษ

พุทธศักราช ๒๔๕๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกองเสือป่า โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะฝึกซ้อมราชการพลเรือนให้รู้จักวิธีการป้องกันประเทศยามฉุกเฉิน และได้ขยายกิจการตลอดไปตามหัวเมือง ประชาชน พ่อค้า คหบดี ข้าราชการ ตลอดจนเจ้านายสมัครเป็นเสือป่าได้ ทรงสั่งสอนธรรมแก่ทหารเสือป่าและลูกเสือด้วยพระองค์เองอย่างสม่ำเสมอและได้ทรงริเริ่มก่อตั้งกิจการอนุศาสนาจารย์ขึ้นในกองทัพบก เพื่อเป็นที่ปรึกษาแก่บรรดาทหาร

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานอรรถาอธิบายถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาไว้ในพระราชนิพนธ์ **"เทศนาเสือป่า"** มีความตอนหนึ่งที่สมควรอัญเชิญมาอ้างไว้ในหนังสือนี้

"...พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา เราจำเป็นต้องถือด้วยความกตัญญูต่อบิดามารดาและต้นโคตรวงศ์ของเรา จำเป็นต้องถือไม่มีปัญหาอะไร.

เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกได้แน่นอน จึงได้กล้าลุกขึ้นยืนแสดงเทศนาทางพระพุทธศาสนาแก่ท่านทั้งหลาย โดยหวังแน่ว่าบรรดาท่านทั้งปวงซึ่งเป็นคนไทย เมื่อรู้สึกแน่นอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้ เป็นของที่ฝรั่งเขานิยมกันแน่นอนแล้วว่า ศาสนากับชาติไม่แตกกัน..."

"...พุทธศาสนาเป็นของไทย เรามาชวนกันนับถือพระพุทธศาสนาเถิด...เมื่อท่านทั้งหลายผู้มีสติปัญญาแลเห็นว่า ศาสนาพุทธไม่ใช่ศาสนาที่เลว เป็นศาสนาที่ดีพอสมควรที่คนศิวิลัยจะถือได้เช่นนี้แล้ว ในวันนี้ข้าพเจ้าเห็นเป็นโอกาส จึงได้ขยายข้อซึ่งมีอยู่ในใจนานมาแล้ว คือข้อที่ว่าศาสนานั้นเป็นของสำหรับชาติแท้ ๆ...."

"...พระพุทธศาสนาก็ดี หรือศาสนาใดก็ดี ที่ตั้งมั่นอยู่ได้ก็ด้วยความมั่นคงของผู้เลื่อมใส ตั้งใจที่จะรักษา และข้าพเจ้าพูดทั้งนี้ ก็เพื่อชักชวนท่านทั้งหลายอย่างเป็นเพื่อนไทยและเพื่อนพุทธศาสนิกชนด้วยกันทั้งนั้น เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้ารู้สึกว่าได้ทำหน้าที่สมควรแก่การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เราตั้งใจจะรักษาศาสนาของเราด้วยชีวิต ข้าพเจ้าและท่านตั้งใจอยู่ในข้อนี้ และถ้าท่านตั้งใจจะช่วยข้าพเจ้าในกิจอันใหญ่นี้แล้วก็จะเป็นที่พอใจข้าพเจ้าเป็นอันมาก..."

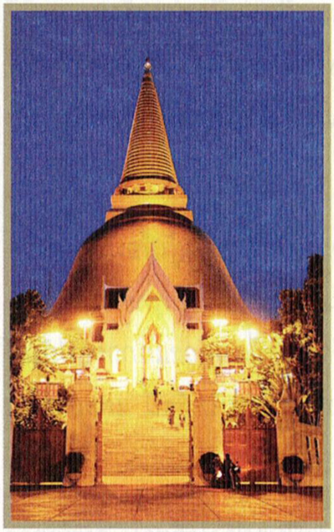
"...วันนี้จะได้พร้อมกันตั้งใจว่าในส่วนตัวเราเองจะริษยากันก็ตาม จะเป็นอย่างไรก็ตาม จะทำการเช่นนี้ต่อเมื่อเวลาว่างไม่มีภัย เมื่อมีเหตุสำคัญจำเป็นที่เราจะต้องต่อสู้ชาติอื่น แม้การส่วนตัวของเราอย่างไรจะไม่ทำให้เสียประโยชน์แก่ชาติเราแล้ว สิ่งนั้นเราจะทิ้งเสีย เราจะรวมกัน ไม่ว่าในเวลานี้ชอบกันหรือชังกัน เราจะถือว่าเราเป็นไทยด้วยกันหมด เราจะต้องรักษาความเป็นไทยของเราให้ยั่งยืน เราจะต้องรักษาพระพุทธศาสนาให้ถาวรวัฒนาการ อย่างที่เป็นมาแล้วหลายชั่วโคตรของเราทั้งหลาย..."[1]

---

1 หนังสือพระมหากษัตริย์ไทยกับพระพุทธศาสนา, ๒๕๕๕ หน้า ๑๖๗-๑๖๘

การสร้างและจำลองพระพุทธรูป

พระร่วงโรจนฤทธิ์ ประดิษฐานในซุ้มวิหารหน้าองค์พระปฐมเจดีย์ (ทิศเหนือ) สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๖ ซึ่งได้พระเศียร พระหัตถ์ และพระบาท มาจากเมืองศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โปรดเกล้าฯ ให้ช่างทำรูปปั้นขี้ผึ้ง ปฏิสังขรณ์ให้บริบูรณ์เต็มองค์ ทำพิธีหล่อที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม พุทธศักราช ๒๔๕๖ เป็นพระพุทธรูปยืนบางประทานอภัย เสร็จแล้วอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ในซุ้มวิหารด้านเหนือและพระราชทานนามว่า **พระร่วงโรจนฤทธิ์ ศรีอินทราทิตย์ ธรรมโมภาส มหาวชิราวุธราชปูชนียบพิตร**และที่ฐานพระพุทธรูป เป็นที่บรรจุพระสรีรางคารของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระร่วงโรจนฤทธิ์ ศรีอินทราทิตย์ ธรรมโมภาส มหาวชิราวุธราชปูชนียบพิตร

พระแก้วมรกตองค์น้อย

พระแก้วมรกตองค์น้อย ทำจากหิน Nephrite ปางมารวิชัย รังสรรค์โดยอัตเตอร์ลิเย่ (Atelier) ของ ฟาแบร์เช่ (Faberg) ช่างทองหลวงแห่งจักรวรรดิรัสเซีย ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ ณ หอพระสุราลัยพิมาน พระบรมมหาราชวัง

พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลที่ ๖

พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลที่ ๖

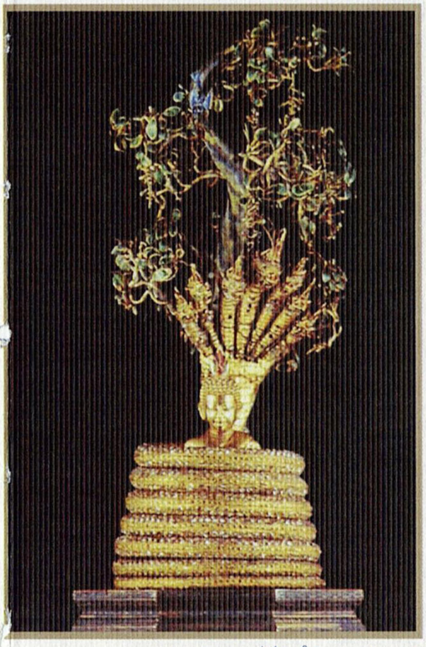
หล่อขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๔ มีวัชระในกรอบรูปข้าวบิณฑ์ที่ผ้าทิพย์เหนือฐานบัวคว่ำบัวหงาย พระเศียรแบบพระพุทธรูปสุโขทัย พระวรกาย พระหัตถ์ พระบาทรวมทั้งไตรจีวรปั้นแบบเหมือนจริงดูเป็นธรรมชาติ มากกว่าพระชัยวัฒน์รัชกาลที่แล้ว ที่ฐานจารึกยันต์อริยสัจจ์ ตาลปัตรรูปพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ลงยา ตรงกลางมีเลข ๖ อยู่ใต้มงกุฎ

พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา

พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา

สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๓๙๔-๒๔๑๑ สัมฤทธิ์ กะไหล่ทอง หน้าตักกว้าง ๖.๘๐ เซนติเมตร สูงฐานถึงพระรัศมี ๑๕.๑๕ เซนติเมตร หอพระสุลาลัยพิมาน พระบรมมหาราชวัง

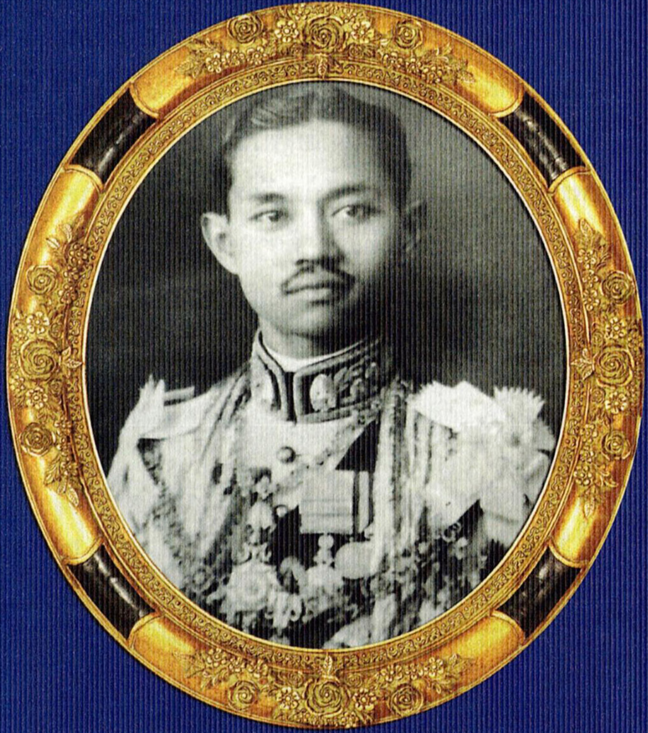

พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

พระพุทธรูปประจำวัน วันเสาร์ พระปางนาคปรก สร้างพุทธศักราช ๒๔๕๓ทองคำลงยาประดับอัญมณี สูงถึงยอดต้นจิก ๒๐.๘๐ เซนติเมตร ประดิษฐานอยู่ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง

(ภาพจากหนังสือ พระพุทธปฏิมา ในพระบรมมหาราชวัง)

รัชกาลที่ ๗

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

เสด็จขึ้นครองราชย์วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๖๘-๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๗ ลักษณะเป็นรูปพระแสงศร ๓ องค์ คือ พระแสงศรพรหมาสตร์ พระแสงศรประลัยวาต พระแสงศรอัคนีวาต อันเป็นเทพอาวุธของพระพรหม พระอิศวร และพระนารายณ์ตามลำดับ เหนือราวพาดพระแสงเป็นดวงตรามหาจักรีบรมราชวงศ์ ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฎ เบื้องซ้ายและเบื้องขวาของราวพาดพระแสงตั้งบังแทรก สอดแทรกด้วยลายกนกอยู่บนพื้นตอนบนของดวงตรา พระแสงศร ๓ องค์นี้ เป็นพระราชสัญลักษณ์ของพระบรมนามาภิไธยว่า **"ประชาธิปกศักดิเดชน์"** ซึ่งมาจากความหมายของศัพท์คำสุดท้ายของวรรคที่ว่า **"เดชน์"** แปลว่า ลูกศร

พระบรมราโชวาท

"...บ้านเมืองในลานนาถึงกาลวิบัติ พระพุทธศาสนาก็เศร้าหมอง จนสังฆมณฑลเสื่อมทรามระส่ำระสายมาช้านาน มาจนถึงรัชกาล สมเด็จพระปิยมหาราช พระบรมชนกนาถของเราจึงได้เริ่มทรง จัดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในมณฑลนี้มา โดยทรงพระราชดำริ จะให้พุทธจักรและอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองสมกับสมัย เป็นต้นว่า ในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลาย ให้รัฐบาลเอาเป็นธุระสั่งสอนส่วนคดีโลก ให้พระสงฆ์รับภาระสั่งสอนส่วนคดีธรรม เป็นอุปการะ แก่กันดังนี้ พระบรมเชษฐาธิราชของเราก็ได้โปรดให้จัดการสืบมา โดยทางนั้น..."

(พระบรมราโชวาท ในการเสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลฝ่ายเหนือและฝ่ายพายัพ พุทธศักราช ๒๔๖๙)

พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ราษฎรสยาม

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สืบต่อจากพระบรมเชษฐาธิราช เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๘ พระบรมราโชบายแรกที่ทรงดำเนิน คือทรงเตรียมความพร้อมในการปูพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนชาวสยาม เฉกเช่นเดียวกับแนวทางของพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการจัดระบบการบริหารงานราชการแผ่นดินแบบใหม่ ด้วยการจัดตั้งอภิรัฐมนตรีสภา องคมนตรีสภา เสนาบดีสภา เป็นสภาที่ปรึกษาราชการเพื่อซักซ้อมการบริหารงานระบบรัฐสภา ภายหลังเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พุทธศักราช ๒๔๗๕

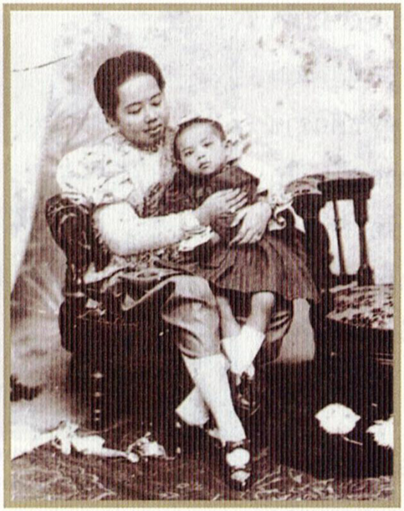
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึง มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ผู้สำเร็จราชการพระราชวังประกาศว่า

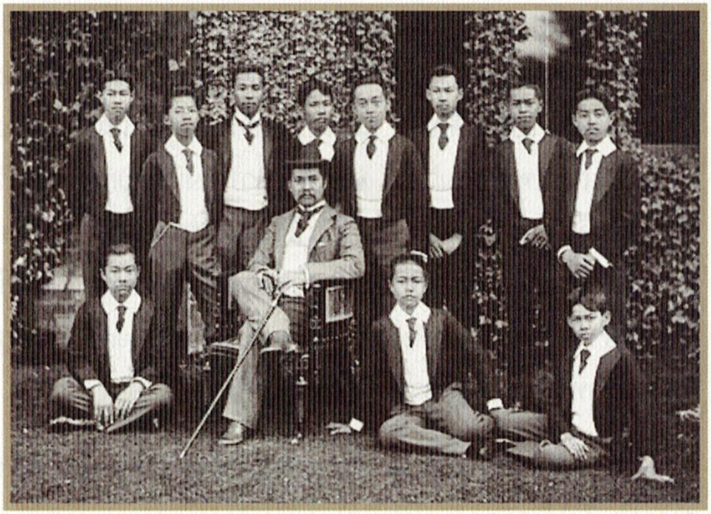
"...บัดนี้การเรียบเรียงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามสำเร็จสมบูรณ์แล้ว ให้กำหนดการพระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ราษฎรสยามในวันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕..."

นับเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรัฐธรรมนูญมาสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย และปวงชนชาวไทย

พระราชบัญญัติกฎหมายลักษณะผัวเมีย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้ริเริ่มในการสร้างค่านิยมให้ชายไทยมีภรรยาเพียงคนเดียว โดยโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะผัวเมีย พุทธศักราช ๒๔๗๓ และทรงริเริ่มให้มีการจดทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า ทะเบียนรับรองบุตร

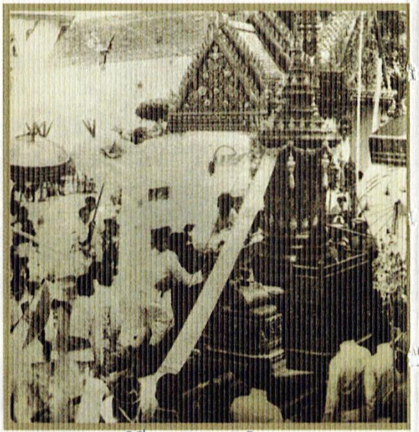
พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๗ แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี ทรงเป็นพระราชโอรสพระองค์ที่ ๗๖ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ ๕ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันพุธ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๓๖ ณ พระที่นั่งสุทธาศรีภิรมย์ หมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมจัดพระราชพิธีโสกันต์พระราชทานเมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๔๘ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สถาปนาเฉลิมพระอิสริยยศเป็น *“สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ ชเนศรมหาราชาธิราช จุฬาลงกรณนาถวโรรส อุดมยศอุกฤษฐศักดิ์ อุภัยปักษนาวิล อสัมภินชาติพิสุทธิ์ มหามกุฎ ราชพงศบริพัตร บรมขัตติยมหารัษฎาภิชิญจนพรรโษทัย มงคลสมัยสมากร สถาวรวรัจฉริยคุณ อดุลยราชกุมาร กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา”*[1]

1 หนังสือราชสกุลวงศ์, ๒๕๕๔ หน้า ๑๐๓

พระชนมายุได้ ๑๒ พรรษา ทรงเข้ารับการศึกษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนักเรียนนายร้อยพิเศษ ต่อมาได้เสด็จไปทรงศึกษา ณ สหราชอาณาจักรในกรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๔๙ ขณะมีพระชนมายุได้ ๑๓ พรรษา ทรงเริ่มรับการศึกษาวิชาสามัญ ในวิทยาลัยอีตัน กรุงลอนดอน ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมชั้นหนึ่ง ของสหราชอาณาจักร เมื่อสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยอีตันแล้วทรงสอบเข้าศึกษาต่อในการศึกษาวิชาทหาร ณ Royal Military Academy Council เมืองวูลิช ทรงเลือกศึกษาวิชาทหารแผนกทหารปืนใหญ่ม้า

พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว

พุทธศักราช ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต จึงได้เสด็จกลับประเทศไทยเพื่อเข้าร่วมงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ และได้ฉลองพระเดชพระคุณถวายงานสมเด็จพระบรมชนกนาถในวาระสุดท้าย ด้วยการประคองพระบรมโกศคู่กับสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม ขณะอัญเชิญพระบรมศพเวียนพระเมรุมาศ หลังจากนั้นจึงเสด็จกลับไปศึกษาต่อ

เจ้าฟ้ากรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา
(พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว) ทรงผนวง

พุทธศักราช ๒๔๕๗ ได้เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ขึ้นในยุโรป ครั้นสงครามได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างมาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งให้เสด็จกลับประเทศไทย

พุทธศักราช ๒๔๖๐ ทรงผนวชและจำพรรษา ณ วัดบวรนิเวศวิหาร เพื่อทรงศึกษาพระธรรมวินัยและรับใช้บวรพุทธศาสนา

วันที่ ๒๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๖๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีอภิเษกสมรสพระราชทาน แก่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าฯ กับหม่อมเจ้าหญิงรำไพพรรณี สวัสดิวัตน์ ณ พระที่นั่งวโรภาษพิมาน พระราชวังบางปะอิน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้เลื่อนสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา ขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมหลวง และทรงสถาปนาขึ้นเป็นรัชทายาทในเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๖๗

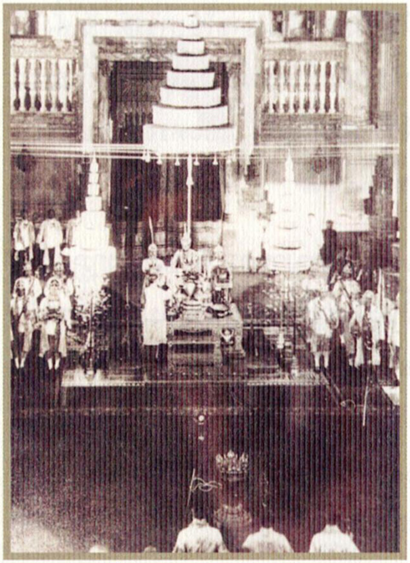
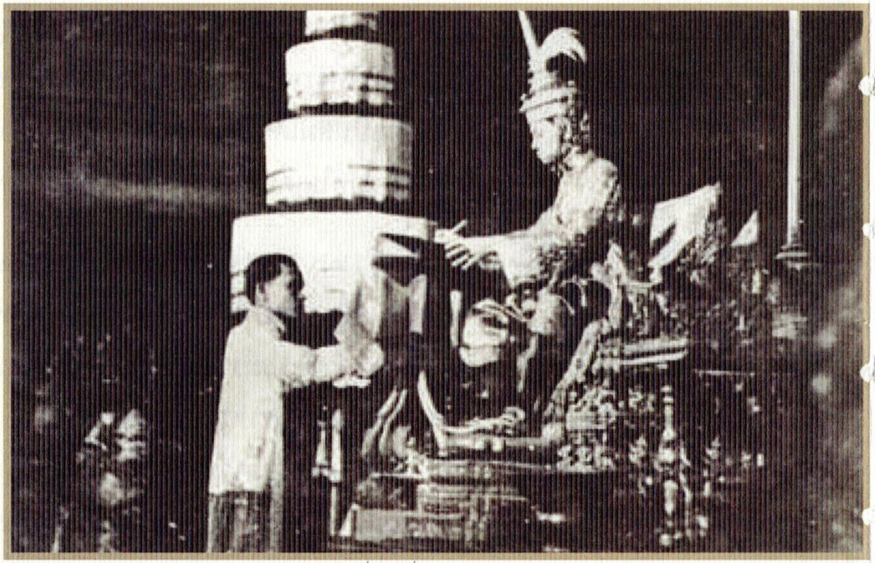
วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-เจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต พระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ทรงอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชาเสด็จเถลิงถวัลย-ราชสมบัติสืบต่อพระบรมเชษฐาธิราช

วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๖๙ ได้ประกอบพระราชพิธีบรม-ราชาภิเษก มีพระปรมาภิไธยตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า

"พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก มหินตเดชนดิลกรามาธิบดี เทพยปรียมหาราช-รวิวงศ อสัมภินพงศพีระกษัตร บุรุษรัตนราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโต-สุชาตสำศุทธเคราหณี จักรีบรมนาถ จุฬาลงกรณราชวรางกูร มหามกุฏวงศวีรสูรชิษฐ ราชธรรมทศพิธ-อุต์กฤษฏนิบุณ อดุลยฤษฏาภินีร์หาร บูรพาธิการสุสาธิต ธันยลักษณวิจิตรเสาวภาคยสรรพางค์ มหาชโนตมางคมานท สนธิมตสมันตสมาคม บรมราชสมภาร ทิพยเทพาวตารไพศาลเกียรติคุณ อดุลย-ศักดิเดช สรรพเทเวศปรียานุรักษ สมคลลัคนเนมาหวัย สุโขทัยธรรมราชา อภิเนาวศิลปศึกษาเดชนาวุธ วิชัยยุทธศาสตรโกศล วิมลนรรยพินิต สุจริตสมาจาร ภัทรภิชญาณประดิภานสุนทร ประวรศาส-โนปสดมภก มูลมุขมาตยวรนายกมหาเสนานี สราชนาวีพยูหโยธโพยมจร บรมเชษฐโสทรสมมต เอกราชยยศสธิคม บรมราชสมบัติ นพปฎลเศวตฉัตราดิฉัตรศรี รัตโนปลักษณมหาบรมราชาภิเษกา-ภิษิกต์ สรรพทศทิควิชิตเดโชไชย สกลมไหศวรยมหาสวามินทร มเหศวรมหินทรมหารามาธิราชวโรดม บรมนาถชาติอาชันยาศรัย พุทธาทิไตรรัตนศรณารักษ์ วิศิษฏศักตอัครนเรศวราธิบดี เมตตากรุณาศีตล-หฤทัย อโนปไมยบุณยการ สกลไพศาลมหารัษฎราธิบดินทร ปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนาถ-บพิตร พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว."[1]

---

1 ภาวาส บุนนาค. ๒๕๔๓ พระปรมภิไธยสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หน้า ๒๕

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ ได้เกิดเหตุการณ์การปฏิวัติสยาม โดยคณะราษฎร ได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ด้วยพระราชดำริที่มีพระราชประสงค์ที่จะให้สยามเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอยู่แล้ว กอปรกับไม่ทรงต้องการให้สถานการณ์ขัดแย้งบานปลาย และไม่เกิดการสูญเสียขึ้นในชาติ จึงทรงยอมรับเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้ระบอบการประชาธิปไตยของไทยพระองค์แรก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญถาวร ฉบับแรกของไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

หลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์จะเสด็จต่างประเทศเพื่อรักษาพระเนตร หลังจากทรงพระราชบันทึก และทรงได้รับคำสนองพระราชบันทึกตอบจากรัฐบาล ซึ่งไม่สามารถลดข้อขัดแย้งได้ พระองค์จึงทรงตัดสินพระราชหฤทัยสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ ทรงพระราชหัตถเลขาแสดงความรู้สึกห่วงใยประเทศชาติและราษฎรไว้ว่า

"...ข้าพเจ้าเห็นว่ารัฐบาลและพวกพ้อง ใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในตัวบุคคล และหลักความยุติธรรมตามความเข้าใจและยึดถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้ผู้ใดคณะใดใช้วิธีการปกครองอย่างนั้นในนามข้าพเจ้าต่อไปได้

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจ อันเป็นของข้าพเจ้าอยู่เดิมให้แก่ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจโดยสิทธิ์ขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาชนราษฎร

บัดนี้ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ความประสงค์ของข้าพเจ้าจะให้ราษฎรมีสิทธิออกเสียงในนโยบายของประเทศโดยแท้จริงไม่เป็นผลสำเร็จ และเมื่อข้าพเจ้ารู้สึกว่า บัดนี้เป็นหมดหนทางที่ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอสละราชสมบัติ และออกจากตำแหน่งพระมหากษัตริย์ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าขอสละสิทธิของข้าพเจ้าทั้งปวง ซึ่งเป็นของข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นพระมหากษัตริย์ แต่ข้าพเจ้าสงวนสิทธิทั้งปวงอันเป็นของข้าพเจ้าแต่เดิมมาก่อนที่ข้าพเจ้าได้รับราชสมบัติสืบสันติวงศ์

ข้าพเจ้ามีความเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ไม่สามารถจะยังประโยชน์ให้แก่ประชาชน และประเทศชาติของข้าพเจ้าต่อไปได้ตามความตั้งใจและความหวัง ซึ่งรับสืบกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ยังได้แต่ตั้งสัตยาธิษฐาน ขอให้ประเทศสยามจงได้ประสบความเจริญ และขอประชาชนชาวสยามจงได้มีความสุขความสบาย และ...ฉันอดเสียใจไม่ได้ที่ทุกอย่างมิได้บังเกิดขึ้นตามแนวที่ฉันเคยกะไว้...

บัดนี้ฉันรู้สึกว่างานของฉันในชีวิตนี้จบลงแล้ว ฉันไม่มีอะไรจะทำอีก นอกจากจะมีชีวิตอยู่ต่อไปโดยสงบที่สุดที่จะทำได้...

(พระปรมภิไธย) ประชาธิปก ปร

วันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗

เวลา ๑๓ นาฬิกา ๕๕ นาที

หลังจากที่ทรงสละราชสมบัติแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี และพระประยูรญาติที่สนิทบางพระองค์ ได้เสด็จประทับที่รัฐเวอร์จิเนีย วอเตอร์ (Virginia Water) อันเป็นชนบทใกล้กรุงลอนดอน วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔ พระองค์ได้เสด็จสวรรคตโดยฉับพลันด้วยโรคพระหทัยวาย รวมพระชนมายุได้ ๔๘ พรรษา นับเวลาในการขึ้นครองราชย์ได้ ๙ ปี

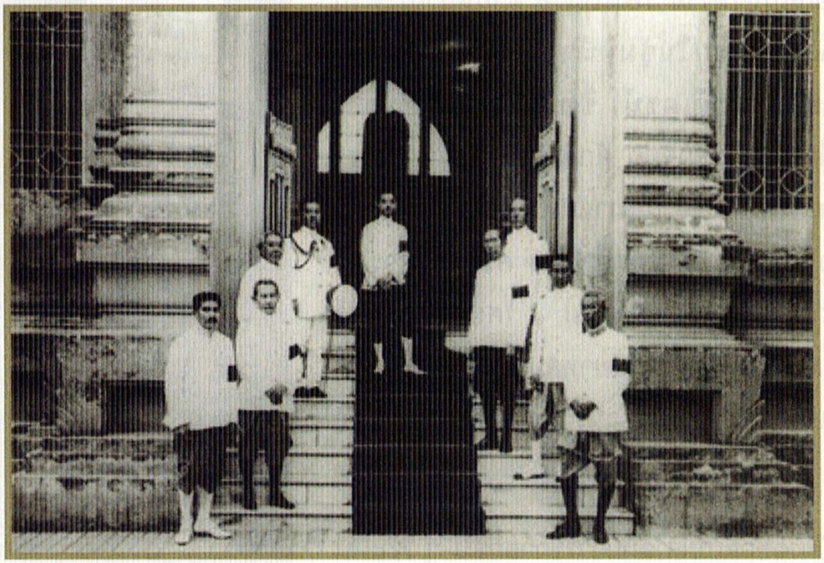
พระราชกรณียกิจด้านศาสนา

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเอาพระทัยใส่การพระศาสนาอย่างจริงจังมาตลอดต่อเนื่อง ตั้งแต่ยังทรงผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อยังทรงเป็นเจ้าฟ้ากรมขุนศุโขทัยธรรมราชา โดยมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นพระอุปัชฌาย์ ทรงได้รับฉายาว่า **"ปชาธิโป"** เมื่อผนวชแล้วเสด็จประทับจำพรรษา ณ พระตำหนักปั้นหยา วัดบวรนิเวศวิหาร

ในสมัยของพระองค์มิได้ทรงสร้างวัดประจำรัชกาล และการสร้างวัดขึ้นใหม่ แต่ก็ได้รับพระราชภาระในการทำนุบำรุง และโปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม วัดของพระราชบิดาคือรัชกาลที่ ๕ เป็นงานใหญ่แทน เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๗ เสมือนหนึ่งเป็นวัดประจำรัชกาลของพระองค์ด้วยเช่นกัน ในส่วนการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่าง ๆ ก็ทำในวงจำกัด อันเนื่องมาจากขาดแคลนเงินงบประมาณ วัดที่มีการบูรณะเนื่องในโอกาสฉลองกรุงเทพมหานครครบ ๑๕๐ ปี (พุทธศักราช ๒๔๗๕) ได้แก่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดสุวรรณาราม วัดพระปฐมเจดีย์ และวัดพระพุทธบาท

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้จัดประกวดการแต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนาสำหรับเด็กขึ้นเป็นครั้งแรก พุทธศักราช ๒๔๗๑ ซึ่งเรื่องที่ชนะการประกวดในครั้งนั้นคือเรื่อง "ศาสนาคุณ" ของหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แยกหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครออกเป็น ๒ หอ คือ **หอพระสมุดวชิราวุธ** ตั้งอยู่ที่ตึกถาวรวัตถุเช่นเดิมให้เป็นที่เก็บหนังสือฉบับพิมพ์และ **หอพระสมุดวชิรญาณ** ให้ใช้เป็นที่เก็บหนังสือตัวเขียนและตู้พระธรรม ทรงปฏิรูปการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ มีการปรับปรุงการศึกษาจนยกระดับมาตรฐานถึงปริญญาตรี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งราชบัณฑิตยสภา อีกทั้งให้มีจัดพิมพ์พระไตรปิฎกสยามรัฐ ซึ่งเป็นฉบับพิมพ์อักษรไทยสมบูรณ์

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงฉายพระรูป ร่วมกับคณะกรรมการหอพระสมุดสำหรับพระนคร พ.ศ. ๒๔๖๙

การสร้างและจำลองพระพุทธรูป พระชัยวัฒน์ประจำรัชกาลที่ ๗

สร้างขึ้นพุทธศักราช ๒๔๖๙ มีพระพักตร์แบบพระพุทธรูปไทย พระเกศาแบบพระพุทธรูปอินเดียแบบคันธารราษฎร์ ครองจีวร แบบเหมือนจริง ไม่พาดสังฆาฏิ ประทับเหนือกลีบบัวหงาย รองรับด้วย ฐานหน้ากระดาน และมีศร ๓ เล่ม อยู่ในซุ้มหน้าฐาน ศร ๓ เล่มนี้มีความหมายว่า **"ศักดิเดชน์"** ซึ่งเป็นพระนามเดิมของสมเด็จเจ้าฟ้าชายประชาธิปก ศักดิเดชน์ คำว่า **"เดช"** หมายถึง ลูกศรที่เป็น ๓ นั้นมาแต่พระแสงศรที่สำหรับชุบน้ำวันถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา คือ ศรพระอิศวร ๑ ศรพระนารายณ์ ๑ ศรพระพรหม ๑ (ศรพรหมาสตร์ ศรปราลัยวาต ศรอัคนิวาต พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างขึ้นไว้สำหรับใช้ในการพระราชพิธีถือน้ำ)

ตาลปัตรออกแบบแปลกกว่ารัชกาลก่อน ๆ ภายในรูปพัดแฉก ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ เป็นแก้วใสเขียนรูปธรรมจักร รอบนอกเป็นแฉก รูปแววขนหางนกยูง

องค์เงิน หน้าตักกว้าง ๑๗ เซนติเมตร หอพระสุลาลัยพิมาน พระบรมมหาราชวัง

พระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา

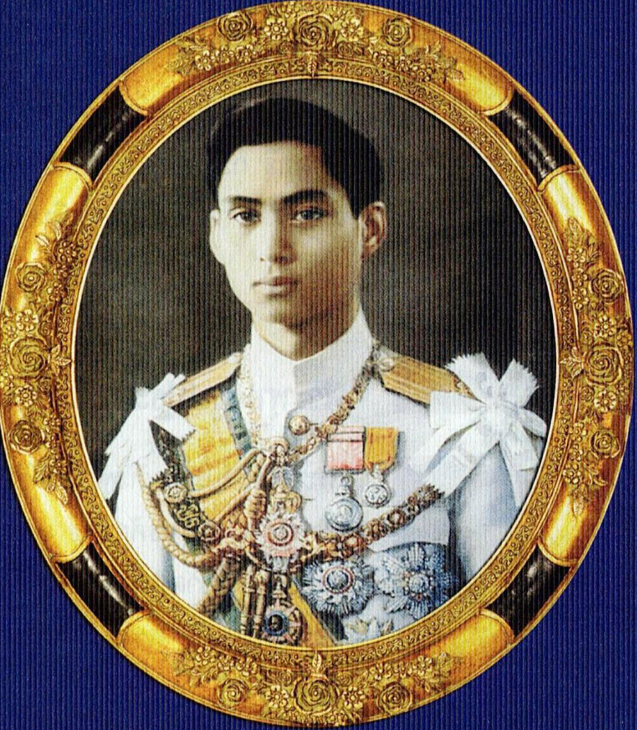
สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๔๖๙ - ๒๔๗๗ สัมฤทธิ์ กะไหล่ทอง สูงจากฐานถึงพระรัศมี ๑๙.๕๐ เซนติเมตร หอพระสุลาลัยพิมาน พระบรมมหาราชวัง

พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

พระพุทธรูปประจำวันพุธ องค์ยืนปางอุ้มบาตร สร้างระหว่างพุทธศักราช ๒๔๖๙ - ๒๔๗๐ สัมฤทธิ์ กะไหล่ทอง บาตรหยก องค์พระสูง ๒๔.๗๕ เซนติเมตร หอพระบรมอัฐิ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง

(ภาพจากหนังสือ พระพุทธปฏิมา ในพระบรมมหาราชวัง)

รัชกาลที่ ๘

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร

เสด็จขึ้นครองราชย์วันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ - ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๘ ลักษณะเป็นรูปพระโพธิสัตว์ประทับบนบัลลังก์ดอกบัว ห้อยพระบาทขวาเหนือบัวบาน (ซึ่งดัดแปลงจากพระราชลัญจกรโพธิสัตว์สวนดุสิต ในรัชกาลที่ ๕) หมายถึง แผ่นดินพระหัตถ์ซ้ายถือดอกบัวตูม และมีเรือนแก้วด้านหลังแทนรัศมี มีแท่นรองรับตั้งฉัตรบริวารทั้งสองข้าง เป็นพระราชสัญลักษณ์ของบรมนามาภิไธยว่า **"อานันทมหิดล"** ซึ่งแปลความว่า เป็นที่ยินดีของแผ่นดิน เพราะพระองค์ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย ด้วยความยินดีของอเนกนิกรชาวไทย ประหนึ่งพระโพธิสัตว์เสด็จมาประทานความร่มเย็นเป็นสุขแก่ทวยราษฎร์ทั้งมวล

พระราชดำรัส

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
พุทธศักราช ๒๔๖๘-๒๔๘๙

ถ้าคนไทยทุกคน ถือว่าตนเป็นเจ้าของชาติบ้านเมือง และต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและถูกต้องตามทำนองคลองธรรมแล้ว ความทุกข์ยากของบ้านเมืองก็จะผ่านพ้นไปได้

จากธนบัตรมูลค่า ๒๐ บาท

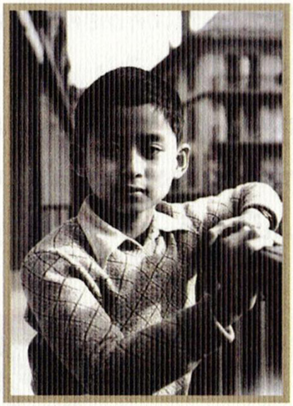
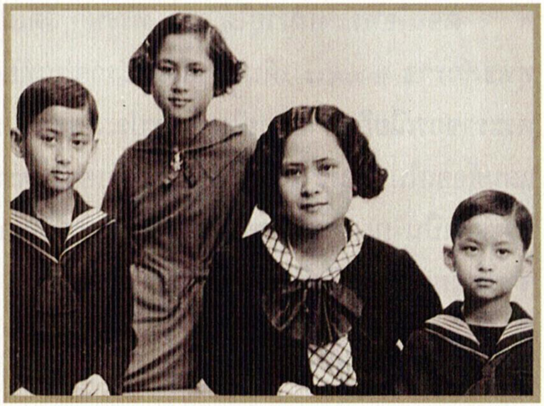

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยพระองค์แรก โดยเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อพระชนมายุ ๑๐ พรรษา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐบุรุษอาวุโส มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เพียบพร้อมไปด้วยพระราชจริยวัตร พระองค์ทรงใส่พระราชหฤทัยต่อการปฏิบัติพระราชกรณียกิจเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพสกนิกรของพระองค์ทุกวันมิทรงหยุดพัก โปรดที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปท้องที่ต่าง ๆ ทั้งภายในเขตพระนคร-ธนบุรี และจังหวัดใกล้เคียง ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ใกล้ชิดกับพสกนิกรของพระองค์มากที่สุด

ในรัชกาลของพระองค์มีเหตุการณ์สำคัญ คือรัฐบาลได้เปลี่ยนชื่อจาก "ประเทศสยาม" มาเป็น **"ประเทศไทย"** เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๘๓ และประกาศให้เปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งแต่เดิมถือเอาวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่นั้นให้ถือเอาวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ตามสากลนิยม ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๓ เป็นต้นไป

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จสวรรคตวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ ขณะมีพระชนมายุเพียง ๒๐ พรรษา ๙ เดือน ยังความโศกเศร้าอาลัยแก่คนไทยทั่วทั้งแผ่นดิน

พระราชประวัติ

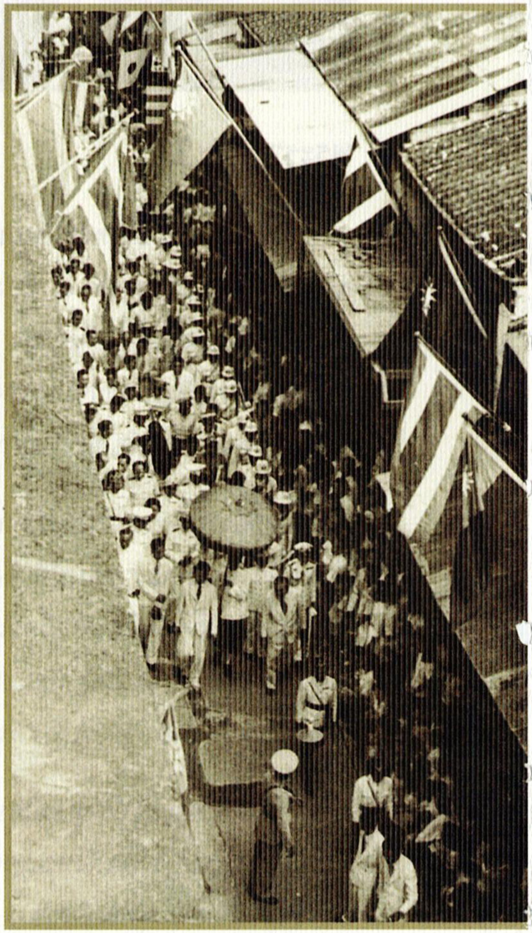
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร เสด็จขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๘ แห่งราชวงศ์จักรี เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันอาทิตย์ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีฉลู ตรงกับวันที่ ๒๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๘ ณ เมืองไฮเด็ลเบิร์ก สาธารณรัฐไวมาร์ (ประเทศเยอรมนี) ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๒ ในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก กับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ภายหลังการปกครองมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๕ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า-เจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ จึงมีการลงมติเห็นชอบทูลเชิญพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล ขึ้นครองราชย์สืบสันติวงศ์ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ ซึ่งคณะนั้นพระองค์มีพระชนมายุเพียง ๘ พรรษา เท่านั้น และประทับอยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ จึงต้องทรงมีคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เพื่อทำการบริหารแผ่นดินแทนจนกว่าพระองค์จะทรงบรรลุนิติภาวะ

ขณะที่พระองค์ยังทรงศึกษา ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ พระองค์มีพระราชประสงค์เสด็จนิวัตพระนครครั้งแรกภายหลังทรงราชย์ เพื่อกลับมาดูแลทุกข์สุขของประชาราษฎร์ของพระองค์ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๘๑ และเสด็จพระราชดำเนินกลับไปทรงศึกษาต่อ

ต่อเมื่อพระชนมายุได้ ๒๑ พรรษา ได้เสด็จนิวัตประเทศไทยครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ เดิมทรงตั้งพระราชหฤทัยจะประทับอยู่เพียง ๑ เดือนเท่านั้น แต่เนื่องจากมีพระราชกรณียกิจมากมายในฐานะประมุขของประเทศ พระองค์จึงทรงเลื่อนเวลาเสด็จกลับสวิตเซอร์แลนด์ออกไป ระหว่างที่พระองค์ประทับอยู่ในพระนคร พระองค์เสด็จสวรรคตกระทันหัน เนื่องจากถูกพระแสงปืน ณ ห้องบรรทมในพระที่นั่งบรมพิมาน เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ หลังจากเสวยราชสมบัติเพียง ๑๒ ปี เท่านั้น

พระราชกรณียกิจ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ และเปิดประชุมสภาผู้แทนในวันที่ ๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรในจังหวัดต่าง ๆ และทรงเยี่ยมชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นครั้งแรก ณ สำเพ็ง พระนคร เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดความขัดแย้งกันระหว่างชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีน จนเกือบเกิดสงครามกลางเมือง เมื่อพระองค์ทรงทราบเรื่อง มีพระราชดำริว่า *"หากปล่อยความขุ่นข้องบาดหมางไว้เช่นนี้จะเป็นผลร้ายตลอดไป"* จึงทรงตัดสินพระทัยเสด็จพระราชดำเนินสำเพ็ง ซึ่งใช้ระยะเวลาประมาณ ๔ ชั่วโมง และพระองค์ทรงพระราชดำเนินด้วยพระบาทเป็นระยะประมาณ ๓ กิโลเมตร

การเสด็จพระราชดำเนินสำเพ็งในครั้งนี้ จึงเป็นการประสานรอยร้าวที่เกิดขึ้นนั้นให้หมดไป

การศาสนา

ในการเสด็จนิวัตพระนครครั้งแรกนั้น พระองค์ได้ประกอบพิธีทรงปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะท่ามกลางมณฑลสงฆ์ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๘๑ นอกจากนี้ ยังเสด็จพระราชดำเนินไปทรงนมัสการพระพุทธรูปในพระอารามที่สำคัญ เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร วัดสระเกศ-ราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร และวัดเทพศิรินทราวาส-ราชวรวิหาร โดยเฉพาะที่วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหารนั้น พระองค์เคยมีพระราชดำรัสกล่าวว่า **"ที่นี่สงบเงียบน่าอยู่จริง"** ดังนั้น เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคต จึงได้นำพระบรมราชสรีรางคารของพระองค์มาประดิษฐาน ณ วัดแห่งนี้

พระองค์ทรงตั้งพระราชหฤทัยว่าจะผนวชในพระพุทธศาสนา โดยได้มีพระราชหัตเลขาถึงสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ ทรงขอสังฆ-ราชานุเคราะห์ในการศึกษาตำราทางพระพุทธศาสนาเพื่อใช้ในการเตรียมพระองค์ในการที่จะอุปสมบท แต่ก็มิได้ผนวชตามที่ตั้งพระราชหฤทัยไว้ นอกจากนี้ยังได้พระราชทานพระราชทรัพย์บำรุงวัดวาอารามกับพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่ศาสนาอื่นตามสมควร

การศึกษา

พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมสถานศึกษาหลายแห่ง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงเรียนเทพศิรินทร์ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ทรงศึกษาขณะทรงพระเยาว์ และทรงพระราชทานปริญญาบัตรเป็นครั้งแรกของพระองค์ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ และหอประชุมราชแพทยาลัย ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ โดยในการพระราชทานปริญญาบัตรครั้งนี้ มีพระราชปรารภให้มีการผลิตแพทย์เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เพียงพอที่จะช่วยเหลือประชาชน โรงเรียนแพทย์แห่งที่ ๒ จึงได้ถือกำเนิดขึ้นที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ซึ่งในปัจจุบันคือ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอนันทมหิดล

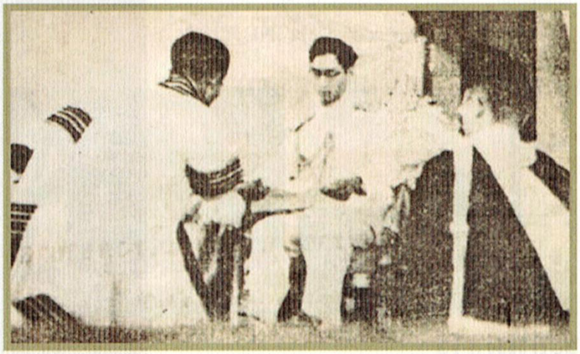
ในโอกาสเสด็จฯ พระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่สำเร็จการศึกษาประจำปีการศึกษา 2487
วันที่ ๑๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๙
เวลา ๑๔.๐๐ น. ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ท่านนายกสภามหาวิทยาลัย และสมาชิกแห่งคณะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งหลาย ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มีโอกาสมาในงานแจกปริญญาบัตร แก่นิสิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันนี้ข้าพเจ้าได้ฟังรายงานที่นายกสภามหาวิทยาลัย แถลงถึงกิจการต่าง ๆ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำเนินมาในรอบปีการศึกษา ๒๔๘๗ ปรากฏว่า การศึกษาของมหาวิทยาลัยนี้ได้ถูกกระทบกระเทือนเนื่องจากภัยทางสงคราม ถึงกับทำให้การศึกษาต้องหยุดชะงักไปชั่วคราว แต่ก็เป็นที่น่ายินดีที่นิสิตของมหาวิทยาลัยนี้ ต่างพากันอาสาช่วยปฏิบัติราชการอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติในยามสงครามอย่างดียิ่ง นับว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำหน้าที่เป็นพลเมืองดีของชาติที่สมเกียรติ หวังว่าเมื่อสงครามได้ผ่านพ้นไปแล้วเช่นนี้ ทางมหาวิทยาลัยคงจะได้เร่งรัดการศึกษาให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นต่อไปภายหน้า

ในโอกาสต่อไปนี้ ข้าพเจ้าใคร่จะขอฝากโอวาทแก่นิสิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บรรดาผู้ที่สำเร็จหลักสูตรชั้นปริญญา ซึ่งจะได้พ้นการศึกษาไปประกอบกิจการงานตามวุฒิที่ศึกษาสำเร็จไปนี้ไว้พอเป็นการเตือนสติบ้าง กล่าวคือสำหรับนิสิตที่สำเร็จหลักสูตรซึ่งได้รับปริญญาในวันนี้ อย่าพึงเข้าใจว่าท่านเรียนจบสิ้นการศึกษาแล้ว การศึกษาย่อมไม่มีที่สิ้นสุด ท่านต้องหมั่นแสวงหาวิชาความรู้เพิ่มเติมไว้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญอันควรกล่าวก็คือ ความประพฤติ เราเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ซึ่งนับว่าเป็นสถานที่ศึกษาที่สูงและมีเกียรติ ย่อมต้องรู้ผิดและชอบแล้วว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว และสิ่งใดควรประพฤติและไม่ควรเพียงใด ตลอดจนกิริยามารยาทเราต้องบังคับใจของเราให้เป็นผู้ที่อยู่ในศีลธรรมอันดีงามเสมอ จึงจะได้ชื่อว่า เป็นนักศึกษาที่ดีของชาติเมื่อเร็ว ๆ นี้ ข้าพเจ้าก็ได้เคยมาเยี่ยมสำนักศึกษานี้ครั้งหนึ่ง และได้ให้คติเตือนใจไว้บ้างแล้ว ข้าพเจ้าจะไม่ขอนำมากล่าวซ้ำในที่นี้อีก ขอให้ท่านจงหมั่นรำลึกนึกคิดคำของข้าพเจ้าที่กล่าวไว้นั้น เชื่อว่าคงจะบังเกิดประโยชน์แก่ท่าน

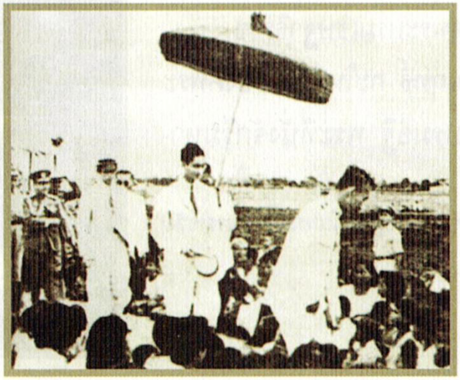
ในภายหน้า ส่วนผู้ที่ยังกำลังศึกษาอยู่ ก็ขอให้จงหมั่นเพียรอุตส่าห์พยายามตั้งใจเล่าเรียนให้จงดี ความมุ่งหมายย่อมจะสำเร็จสมประสงค์ของท่านในวันหน้า ดั่งเพื่อนของท่านที่สำเร็จไปนี้

ขอความเจริญรุ่งเรืองจงมีแต่ท่านผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งจะออกไปประกอบกิจการสนองคุณประเทศชาติ กับนิสิตผู้ที่ยังศึกษาอยู่ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทั้งหลายโดยทั่วกัน

ในวันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ พระองค์ทรงหว่านข้าว ณ แปลงสาธิต ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นพระราชกรณียกิจสุดท้าย ก่อนเสด็จสวรรคต

พระพุทธรูปประจำรัชกาลที่ ๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาล ๙ ทรงสร้างพระพุทธรูปประจำรัชกาลถวายพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

เป็นพระพุทธรูปประทับขัดสมาธิเพชร ปางปฐมเทศนา ครองจีวรห่มดอง สร้างปี พุทธศักราช ๒๔๙๙ (หน้าตักกว้าง ๘ เซนติเมตร สูงเฉพาะองค์พระ ๑๑ เซนติเมตร สูงรวม ๔๒ เซนติเมตร

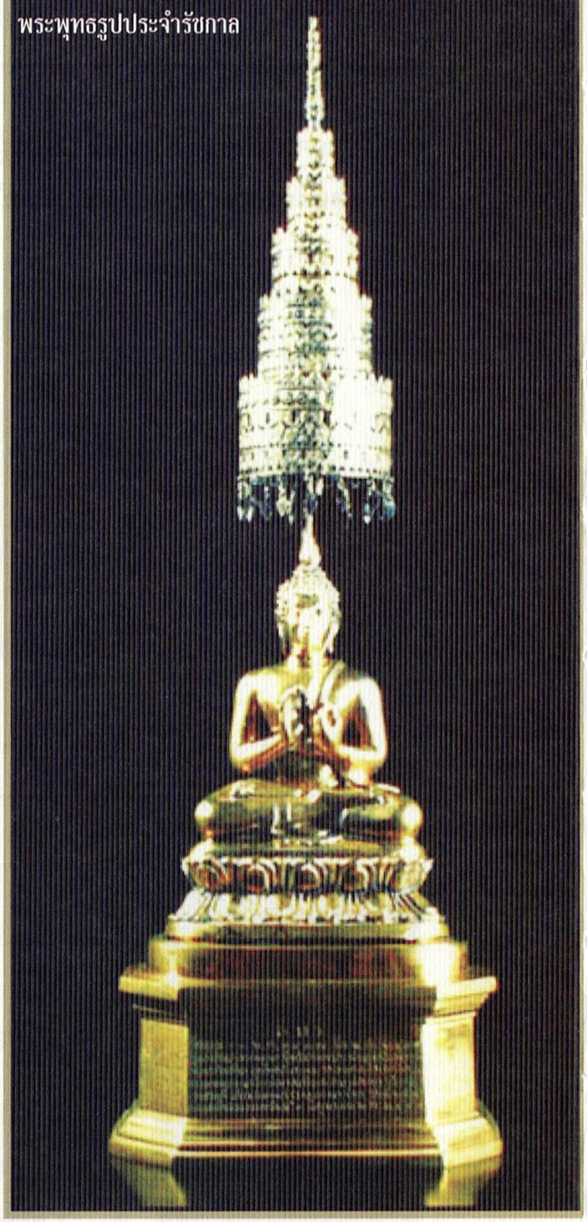
พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

วันอาทิตย์ พระพุทธรูปยืน ปางถวายเนตร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาล ๙ ทรงสร้างพระพุทธรูปประจำพระชนมวารถวาย พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช

พุทธศักราช ๒๔๙๙ องค์สัมฤทธิ์ กะไหล่ทอง องค์พระสูง ๒๒.๘๐ เซนติเมตร หอพระบรมอัฐิ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง

(ภาพจากหนังสือ พระพุทธปฏิมา ในพระบรมมหาราชวัง)

พระพุทธรูปประจำรัชกาล

พระพุทธรูปประจำพระชนมวาร

รัชกาลที่ ๙

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

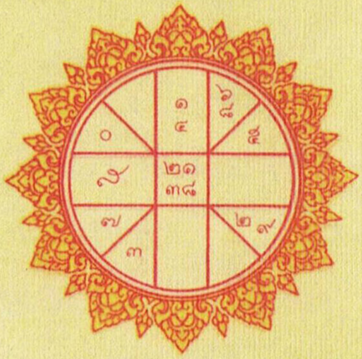
เสด็จขึ้นครองราชย์วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙-๑๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙

พระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ ๙ ลักษณะเป็นรูปพระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ ประกอบด้วยวงจักร กลางวงจักรมีอักขรเป็น "**อุ**" หรือ "**เลข ๙**" รอบวงจักรมีรัศมีเปล่งออกโดยรอบ เหนือจักรเป็นรูปเศวตฉัตร ๗ ชั้น ฉัตรตั้งอยู่บนพระที่นั่งอัฐทิศ แปลความหมายว่ามีพระบรมเดชานุภาพในแผ่นดิน โดยที่วันบรมราชาภิเษก ตามโบราณราชประเพณี ได้เสด็จประทับเหนือพระที่นั่งอัฐทิศ สมาชิกรัฐสภาถวายน้ำอภิเษกจากทิศทั้ง ๘ นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ที่พระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย ทรงรับน้ำอภิเษกจากสมาชิกรัฐสภาแทนที่จะรับจากราชบัณฑิตดังในรัชกาลก่อน

พระปฐมบรมราชโองการ
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
พุทธศักราช ๒๔๙๓

เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม

ดวงพระฤกษ์สรงพระมุรธาภิเษก

วันที่ ๒๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๓

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาโหราธิบดี (แหยม วัชรโชติ) ขอพระราชทานคำนวณพระฤกษ์ศุภมงคลการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย โดยทางสุริยคติกาล จันทรคติวารดิถี ตามคัมภีร์ฎีกาโหราศาสตรนิยม

กำหนดวันศุกร์ที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓ ตรงกับเดือน ๖ แรม ๔ ค่ำ เวลา ๑๐ นาฬิกาเป็นประถมพระฤกษ์ ขอพระราชทานเชิญเสด็จสู่พระแท่นสรง ทรงแปรพระพักตรสู่มงคลทิศบูรพา สรงพระมุรธาภิเษก สนานน้ำพระพุทธมนต์เทพมนต์ชำระพระองค์ ถึงเวลา ๑๑ นาฬิกา ๔๖ นาที เป็นที่สุดแห่งพระฤกษ์

เพื่อทรงเจริญพระราชสิริสวัสดิพิพัฒนมงคล พระชนมสุขทุกทิพาราตรีกาล

โสตถิเตโหตุสพพทา

ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

พระยาโหราธิบดี.

ภูมิพล

พระผู้เป็นกำลังของแผ่นดิน

“อันที่จริงเธอก็ชื่อ **ภูมิพล** ที่แปลว่า กำลังของแผ่นดิน
แม่อยากให้เธออยู่กับดิน เมื่อฟังคำพูดนี้แล้วก็กลับมาคิด
ซึ่งแม่ก็คงจะสอนเรา และมีจุดมุ่งหมายว่า
อยากให้เราติดดิน และอยากให้ทำงานให้ทำงานแก่ประชาชน”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
พระราชปรารภถึง สิ่งที่สมเด็จพระบรมราชชนนีอบรมสั่งสอน

พระบรมราโชวาท

ในการเปิดประชุมใหญ่ ครั้งที่ ๑๗ ของสมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักร
ณ ศาลาการเปรียญ บนภูสิงห์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
วันพุธ ที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๑๒

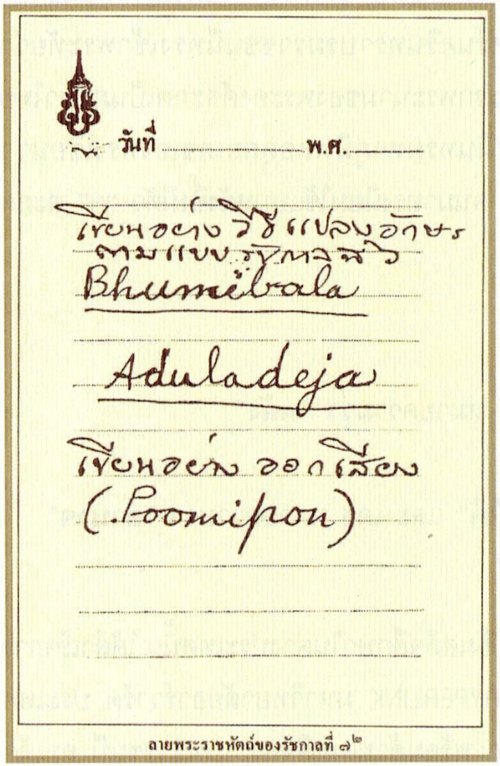
ข้าพเจ้าขอแสดงความนิยมยินดีด้วยอย่างมาก ที่ได้มีการประชุมสมาคมพุทธศาสนาทั่วราชอาณาจักรครั้งนี้ ณ จังหวัดกาฬสินธุ์

ข้าพเจ้าใคร่กล่าวแก่ที่ประชุมนี้ ซึ่งเป็นชุมนุมแห่งสมาคมพุทธศาสนาทั้งหลายว่า พระพุทธศาสนาบริบูรณ์ด้วยสัจจธรรมที่เป็นสาระและเป็นประโยชน์ในทุกระดับ แต่จะต้องศึกษาให้มีความรู้เข้าใจและปฏิบัติให้เหมาะสมแก่ภาวะปัจจุบันด้วยศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง จึงจะเกิดเป็นประโยชน์ขึ้นได้

บัดนี้ ประเทศชาติกำลังพัฒนาในทุกด้าน และต้องการความสามัคคีความสงบเรียบร้อย ผลดีทั้งปวงดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ด้วยประชาชนมีหลักของใจอันมั่นคง มีศรัทธาและปัญญาอันถูกต้อง และปฏิบัติตนอยู่ในทางที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม กรณียกิจอันสำคัญของท่านทั้งหลายคือการส่งเสริมประชาชน ให้มีพระรัตนตรัยและธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักของใจและความประพฤติ ด้วยศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง แต่ทั้งนี้ท่านทั้งหลายจะต้องเจริญศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง คือความเชื่อในเหตุที่แท้ในผลที่แท้ไม่สับปลับและปัญญาสามารถรู้ตามความเป็นจริงอันเกิดความสงบแน่วแน่ของจิตต์ให้เกิดขึ้นในตนเองก่อน จึงจะสามารถพิจารณาให้เห็นวิธีปฏิบัติเพื่อรักษาส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติได้

ข้าพเจ้าขอส่งความปรารถนาดี มายังท่านทั้งหลายทั่วกัน และขออำนวยพรให้การประชุมดำเนินลุล่วงไปโดยเรียบร้อยทุกประการ.

พระราชประวัติ

วันที่ .... พ.ศ. ....

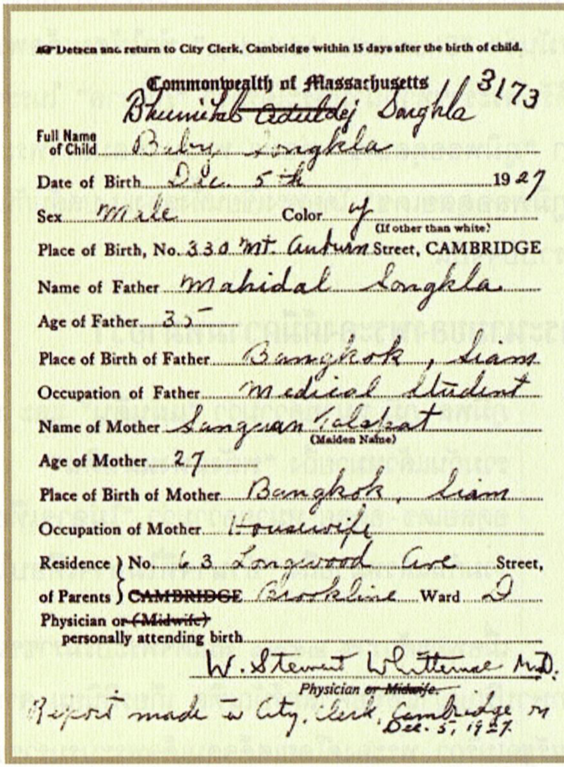
เขียนอย่างวิธีแปลงอักษร
[illegible]

Bhumibala

Aduladeja

เขียนอย่าง ออกเสียง
(Poomipon)

ลายพระราชหัตถ์ของรัชกาลที่ ๙

Detach and return to City Clerk, Cambridge within 15 days after the birth of child.

Commonwealth of Massachusetts 3173

Bhumibol Adulyadej Songkla

Full Name of Child: Baby Songkla

Date of Birth: Dec. 5th 1927

Sex: Male Color: y (If other than white)

Place of Birth, No. 330 Mt. Auburn Street, CAMBRIDGE

Name of Father: Mahidol Songkla

Age of Father: 35

Place of Birth of Father: Bangkok, Siam

Occupation of Father: Medical Student

Name of Mother: Sangwan Talabhat (Maiden Name)

Age of Mother: 27

Place of Birth of Mother: Bangkok, Siam

Occupation of Mother: Housewife

Residence of Parents: No. 63 Longwood Ave Street, ~~CAMBRIDGE~~ Brookline Ward 2

Physician or ~~(Midwife)~~ personally attending birth

W. Stewart Whittemore M.D.
Physician ~~or Midwife~~

Report made to City Clerk, Cambridge
Dec. 5, 1927

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชสมภพวันจันทร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีเถาะ นพศก จุลศักราช ๑๒๘๙ ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ ณ โรงพยาบาลเมานต์ออเบิร์น (Mount Auburn) เมืองเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นพระโอรสองค์เล็กในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก กับสมเด็จพระ-ศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อแรกประสูติมีพระนามว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช มีพระเชษฐภคินีและสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชคือ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

พระนามภูมิพลอดุลเดชนั้น พระบรมราชชนนีได้รับพระราชทานทางโทรเลขจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ โดยทรงกำกับตัวสะกดเป็นอักษรโรมันว่า "Bhumibala Aduladeja" ทำให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงเข้าพระทัยว่าได้รับพระราชทานนามพระโอรสว่า "ภูมิบาล" ในระยะแรกพระนามของพระองค์สะกดเป็นภาษาไทยว่า "ภูมิพลอดุลเดช" ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเองทรงเขียนว่า **"ภูมิพลอดุลยเดช"** โดยทรงเขียนทั้งสองแบบสลับกันไป จนมาทรงนิยมใช้แบบหลังซึ่งมีตัว **"ย"** สะกดตราบปัจจุบัน

พระนามของพระองค์มีความหมายว่า

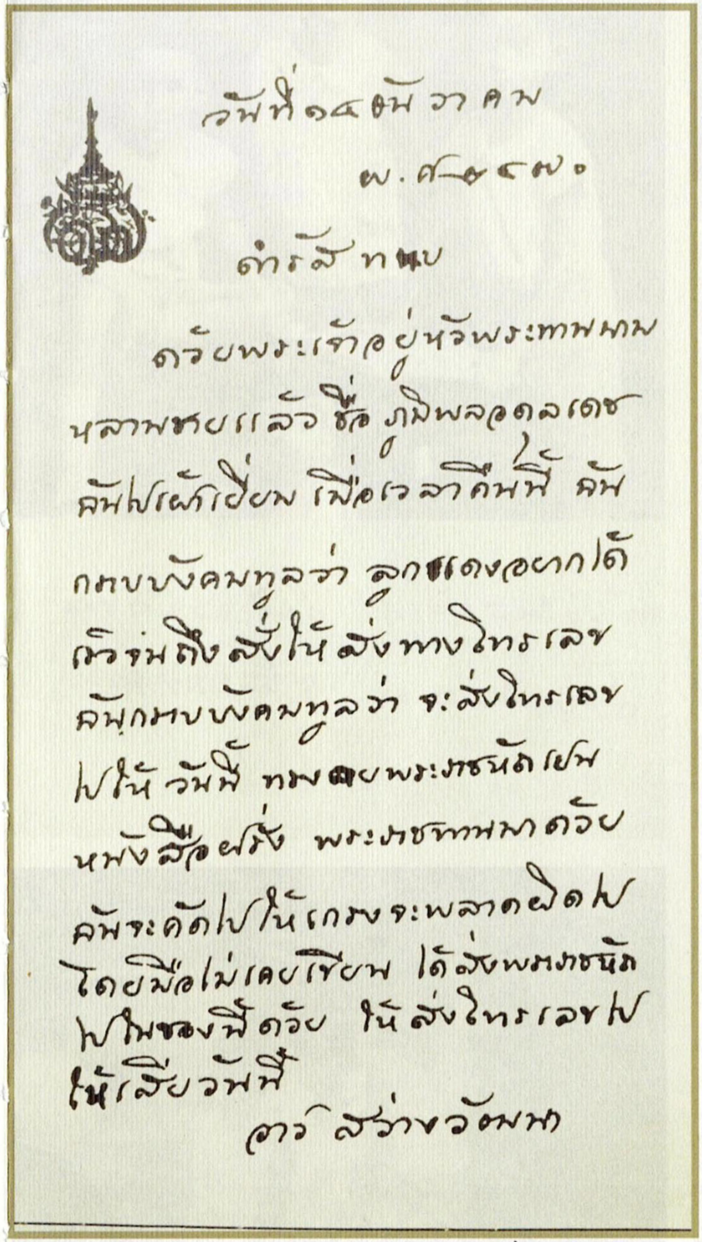
ภูมิพล - ภูมิ หมายความว่า **"แผ่นดิน"** และ พล หมายความว่า **"พลัง"**

รวมกันแล้วหมายถึง **"พลังแห่งแผ่นดิน"**

อดุลยเดช - อดุลย หมายความว่า **"ไม่อาจเทียบได้"** และ เดช หมายความว่า **"อำนาจ"**

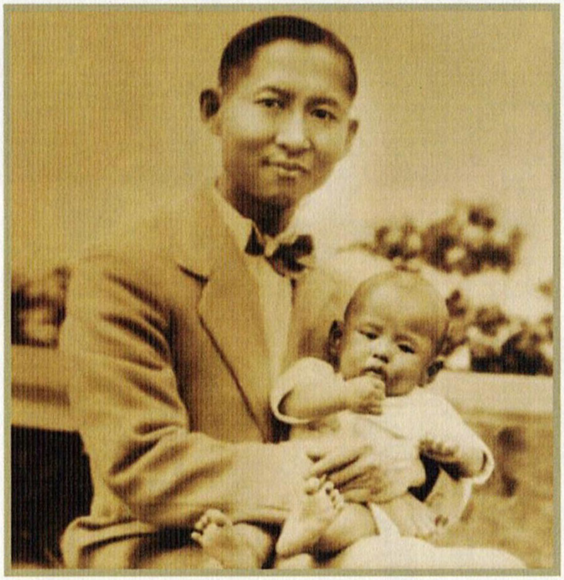
รวมกันแล้วหมายถึง **"อำนาจที่ไม่อาจเทียบได้"**

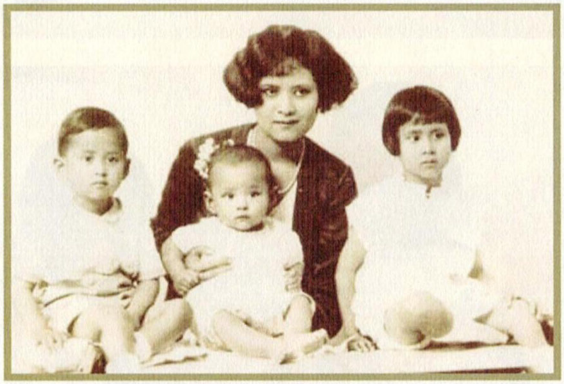
เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๑ สมเด็จพระบรมราชชนก ซึ่งเสด็จศึกษาในต่างประเทศนั้น ได้สำเร็จการศึกษาปริญญาแพทยศาสตร์บัณฑิต เกียรตินิยม จาก HYPERLINK มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา พระองค์โดยเสด็จสมเด็จพระบรมราชชนก พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนี สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ และสมเด็จพระเชษฐาธิราช โดยประทับ ณ วังสระปทุมต่อมาวันที่ ๒๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๒ สมเด็จพระบรมราชชนกสวรรคต ขณะที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมายุไม่ถึง ๒ พรรษา

วันที่ ๑๔ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๗๐

ดำรัส ทราบ

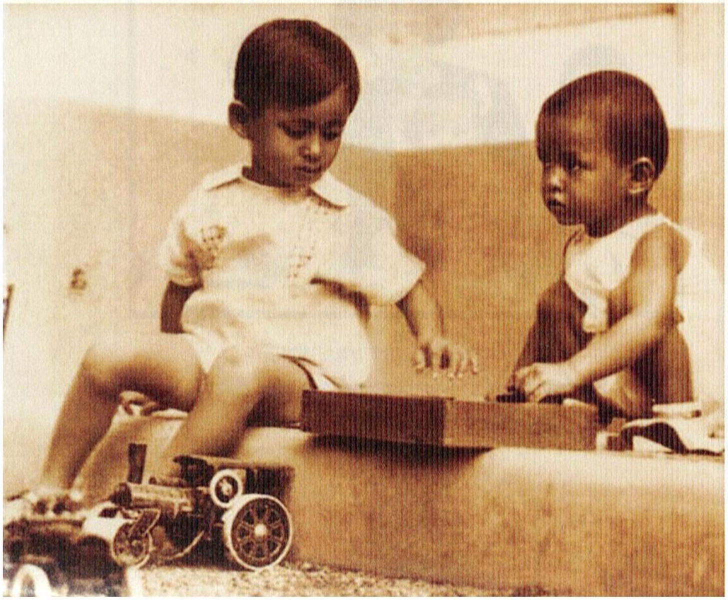
ด้วยพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน
นามหลานชายแล้ว ชื่อ ภูมิพลอดุลเดช
ฉันไปเฝ้าเยี่ยม เมื่อเวลาคืนนี้ ฉัน
กราบบังคมทูลว่า ลูกแดงอยากได้
เร็วๆ ถึงสั่งให้ส่งทางโทรเลข
ฉันก็กราบบังคมทูลว่า จะส่งโทรเลข
ไปให้วันนี้ ทรงเขียนพระราชหัตถ์เป็น
หนังสือฝรั่ง พระราชทานมาด้วย
ฉันจะคัดไปให้เกรงจะพลาดผิดไป
โดยมือไม่เคยเขียน ได้ส่งพระราชหัตถ์
ไปในซองนี้ด้วย ให้ส่งโทรเลขไป
ให้เสียวันนี้
ตาว สว่างวัฒนา

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ และสมเด็จพระเชษฐาธิราช

การศึกษา

พุทธศักราช ๒๔๗๕ เมื่อพระชนมายุได้ ๕ พรรษา ได้เสด็จเข้ารับการศึกษาชั้นต้น ณ โรงเรียนมาแตร์เดอี กรุงเทพฯ จนถึงพุทธศักราช ๒๔๗๖ จึงเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่พระตำหนักวิลลาวัฒนา ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ พร้อมด้วยพระราชชนนี พระเชษฐภคินีและสมเด็จพระเชษฐาธิราช เพื่อทรงศึกษาต่อในชั้นประถมศึกษา ณ โรงเรียนเมียร์มองต์ เมืองโลซานน์ ทรงศึกษาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมันและภาษาอังกฤษ จากนั้นทรงเข้าศึกษาชั้นมัธยมศึกษา ณ โรงเรียน HYPERLINK เอกอล นูแวล เดอ ลา ซุอิส รอม็องด์ (Ecole Nouvelle de la Suisse Romande) เมืองชายยีซูร์ โลซาน (Chailly-sur Lausanne) พุทธศักราช ๒๔๘๑ ทรงจบการศึกษาจากโรงเรียนยิมนาซคลาสซิกก็องตอนาล เดอ โลซานน์ (Gymnase Classique Cantonalde Lausanne) ทรงรับประกาศนียบัตรทางอักษรศาสตร์ จากนั้นทรงเข้าศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยโลซาน แผนกวิทยาศาสตร์

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอฯ[1]

เมื่อพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เสด็จขึ้นสืบราชสันติวงศ์เป็นพระมหากษัตริย์ต่อจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ตามนัยแห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันติวงศ์ พุทธศักราช ๒๔๗๖ ประกอบกับความเห็นชอบจากคณะรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรในระบอบประชาธิไตย ให้สืบราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ แห่งราชวงศ์จักรีนั้น พระองค์จึงได้รับการสถาปนาฐานันดรศักดิ์ให้พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช เป็น "สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลเดช" เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๘

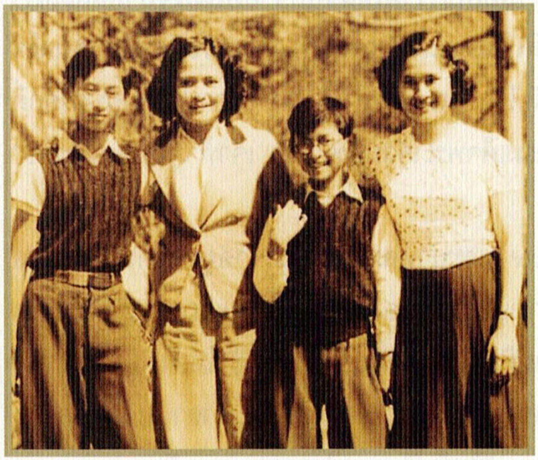
ต่อมาในวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งบรมพิมาน รัฐบาลโดยความเห็นชอบของรัฐสภาจึงอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เสด็จขึ้นครองราชสมบัติขณะที่มีพระชนมพรรษายังไม่เต็ม ๑๙ พรรษา และยังทรงเป็นนักศึกษา เมื่อจัดการพระราชพิธีพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลแล้ว พระองค์ได้เสด็จกลับไปทรงศึกษาต่อที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ในวันที่ ๑๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙

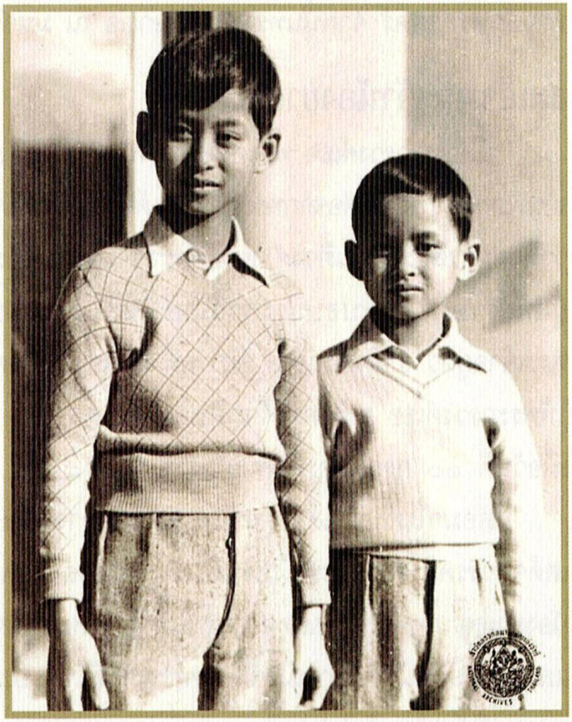
---

1 พลาดิศัย สิทธิธัญกิจ. ประวัติศาสตร์ไทย ๒ ราชวงศ์จักรี ๒๕๕๑. ๘๕๐

"อดคิดถึงพี่ไม่ได้เลยแม้แต่ขณะเดียว
ฉันเคยคิดว่าฉันจะไม่ห่างจากพี่ตลอดชีวิต แต่มันเป็นเคราะห์กรรม
ไม่ได้คิดเลยว่าจะเป็นกษัตริย์ คิดแต่จะเป็นน้องของพี่เท่านั้น"

พระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช

พระราชนิพนธ์บันทึกประจำวัน
ระหว่างวันเสด็จจากสยามสู่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์[1]

วันที่ ๑๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙

วันนี้ถึงวันที่เราจะต้องจากไปแล้ว.......พอถึงเวลาก็ลงจากพระที่นั่งพร้อมกับแม่ ลาเจ้านายฝ่ายใน ณ พระที่นั่งชั้นล่างนั้นแล้ว ก็ไปยังวัดพระแก้วเพื่อนมัสการลาพระแก้วมรกตและพระภิกษุสงฆ์ ลาเจ้านายฝ่ายหน้า ลาข้าราชการทั้งไทยและฝรั่ง แล้วก็ไปขึ้นรถยนต์ พอรถแล่นออกไปได้ไม่ถึง ๒๐๐ เมตร มีผู้หญิงคนหนึ่งเข้ามาหยุดรถ แล้วส่งกระป๋องให้เราคนละใบ ราชองครักษ์ไม่แน่ใจว่าจะมีอะไรอยู่ในนั้น บางทีจะเป็นลูกระเบิด เมื่อมาเปิดดูภายหลังปรากฏว่าเป็นทอฟฟี่ที่อร่อยมาก

ตามถนนผู้คนช่างมากมายเสียจริง ๆ ที่ถนนราชดำเนินกลางราษฎรเข้ามาใกล้จนชิดรถที่เรานั่ง กลัวเหลือเกินว่าล้อรถของเราจะไปทับแข้งทับขาใครเข้าบ้าง รถแล่นฝ่าฝูงคนไปได้อย่างช้าที่สุด ถึงวัดเบญจมบพิตร รถแล่นเร็วขึ้นได้บ้างตามทางที่ผ่านมาได้ยินเสียงใครคนหนึ่งร้องขึ้นมาดัง ๆ ว่า *"อย่าละทิ้งประชาชน"* อยากจะร้องบอกเขาลงไปว่า *"ถ้าประชาชนไม่ทิ้งข้าพเจ้าแล้วข้าพเจ้าจะละทิ้งอย่างไรได้"* แต่รถวิ่งเร็วและเลยไปไกลเสียแล้ว

1 ท่านผู้หญิงเกนหลง สนิทวงศ์ ณ อยุทยา. ทำเป็นธรรม. ๒๕๓๙. ๑๐-๑๑

วันเสด็จพระราชดำเนินกลับประเทศสวิตเซอร์แลนด์

"ในหลวง อย่าทิ้งประชาชน"
อยากจะร้องบอกเขาลงไปว่า

"ถ้าประชาชนไม่ทิ้งข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะละทิ้งประชาชนอย่างไรได้"

ทรงพบความรัก[1]

ระหว่างที่เสด็จฯ กลับไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ พระบรมวงศ์ชั้นผู้ใหญ่และพระราชวงศ์ทรงมีความเห็นว่า ถึงเวลาสมควรหาบุคคลที่เหมาะสมสำหรับตำแหน่งพระราชินีเตรียมไว้ในอนาคต ได้รวบรวมรายพระนามและนามพระราชวงศ์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและสมควรแก่ตำแหน่งพระราชินีในอนาคต อัญเชิญขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงทราบ (แต่รายนามที่ทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงทราบนั้น ไม่มีนามของหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ร่วมอยู่ด้วย)

ครั้งแรกที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จปารีสนับว่าเป็นศุภนิมิตได้เหมือนกัน เมื่อสมเด็จพระราชชนนีรับสั่งให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรธิดาของหม่อมเจ้านักขัตรมงคลด้วยว่าจะสวยน่ารักไหม และยังทรงกำชับว่า *"ถึงปารีสแล้วโทรศัพท์ บอกแม่ด้วย"* และในครั้งนั้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ถึงปารีสแล้วทรงโทรศัพท์ถึงสมเด็จพระราชชนนี และสมเด็จพระราชชนนีไม่ทรงลืมที่จะรับสั่งถามถึงธิดาของหม่อมเจ้านักขัตรมงคล สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทูลตอบทันทีเหมือนกันว่า *"เห็นแล้วน่ารักมาก"*

ครั้นคืนวันที่ ๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๑ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประสบอุบัติเหตุรถยนต์พระที่นั่งชนกับรถบรรทุก ได้รับบาดเจ็บที่พระเศียร พระพักตร์และพระเนตรขวา ทรงเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมอร์เซส เมื่อทรงฟื้นคืนสติครั้งแรกนั้น ทรงระลึกถึงบุคคลเพียงสองคนคือ สมเด็จพระราชชนนีและหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์

วันที่ ๑๙ กรกฎาคม พุทธศักราช สมเด็จพระราชชนนีได้รับสั่งขอหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ต่อหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร และสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสวมพระธำมรงค์เป็นของหมั้นแด่หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร เป็นพิธีภายในอย่างเงียบ ๆ ณ โรงแรมวินเซอร์

1 ท่านผู้หญิงเกนหลง สนิทวงศ์ ณ อยุทยา. ทำเป็นธรรม. ๒๕๓๙. ๒๙, ๓๕, ๓๗.

พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ณ ตำหนักสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าในวังสระปทุม (๒๘ เมษายน ๒๔๙๓)

ราชาภิเษกสมรส[1]

วันที่ ๒๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๓ พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสตามโบราณราชประเพณีกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ณ พระตำหนักสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ภายในวังสระปทุม ซึ่งในการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสนี้มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้สถาปนาหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ พระอัครมเหสีเป็นสมเด็จ-พระราชินีสิริกิติ์

1 ท่านผู้หญิงเกนหลง สนิทวงศ์ ณ อยุทยา. ทำเป็นธรรม. ๒๕๓๙. ๕๐.

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก[1]

วันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามแบบอย่างโบราณราชประเพณีขึ้น ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง

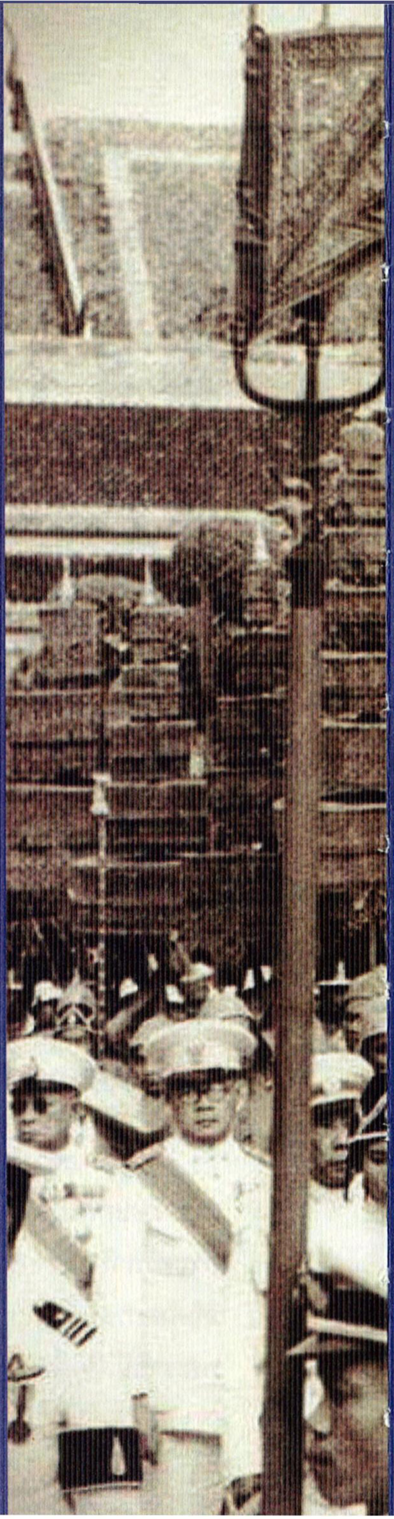
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเศวตฉัตรประทับผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก สรงน้ำมุรธาภิเษกเหนือพระอังสา เสร็จแล้วทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ เสด็จประทับเหนือราชอาสน์บัลลังก์ทอง เฉลิมพระบรมนามาภิไธยตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า

"พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร"

พระองค์พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการด้วยพระราชอำนาจสมบูรณ์ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้นว่า

"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"

ในวาระมหามงคลนี้พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศสมเด็จพระอัครมเหสีขึ้นเป็นสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ทรงพระราชทานเครื่องยศเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคล นพรัตนวราภรณ์ พร้อมด้วยเครื่องอิสริยศราชูปโภคตามฐานันดรศักดิ์

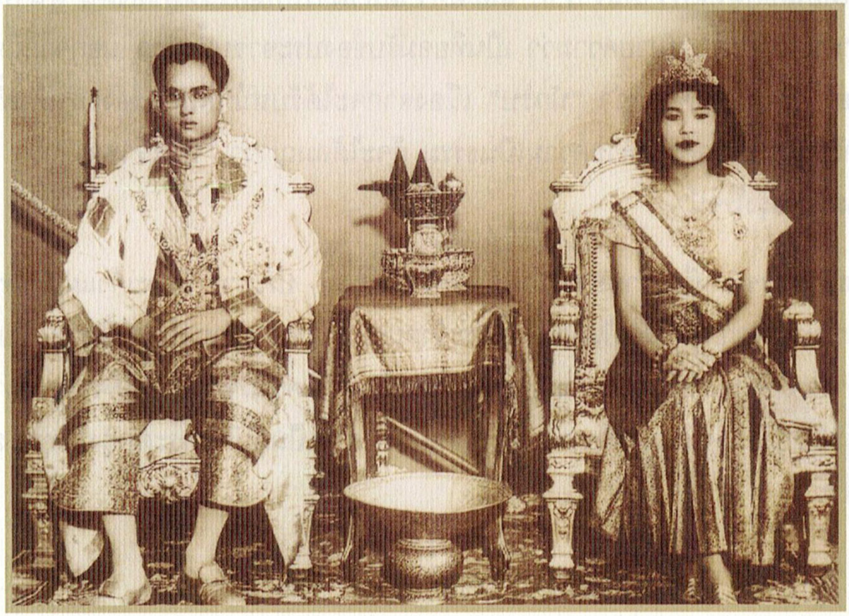
---

1 *พลาดิศัย สิทธิธัญกิจ. ประวัติศาสตร์ไทย ๒ ราชวงศ์จักรี. ๒๕๐๐๐. ๘๕๔.*

พระราชธรรมแห่งพระราชา

คำว่า **"โดยธรรม"** นี้ เปรียบประดุจลูกกุญแจที่เปิดทางให้ได้ย้อนกลับไปในอดีตสมัยเมื่อ ๑,๕๐๐ ปีเศษมาแล้ว ธรรมเรื่อง **"ทศพิธราชธรรม"** ได้มีการร้อยเรียงไว้ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ปรากฏอยู่ในอรรถกถา มหาหังสชาดก พระสูตร ขุททกนิกาย ชาดก ปรากฏพระคาถา

ทานํ สีลํ ปริจฺจาคํ อาชฺชวํ มทฺทวํ ตปํ อกฺโกธํ อวิหึสญฺจ ขนฺติญฺจ อวิโรธนํ.

ขุ.ชา.28/240/86

ในคติทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยกำเนิดของโลก สังคมและตำแหน่งของพระราชาโดยตามหลักพระธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลังจากที่โลกถือกำเนิดมาแล้วมนุษย์ก็เกิดโลภะ โทสะ และโมหะเข้าครอบงำ ทำให้ต้องตำหนิและมีการลงโทษกัน ดังนั้น มนุษย์จึงตกลงกันที่จะคัดเลือกหัวหน้าขึ้น โดยเลือกผู้ที่มีความสง่าราศี และมีความสามารถที่สุดในหมู่ของตน ผู้นำที่ได้รับเลือกเรียกกันว่า **"มหาสมมติ"** หมายความว่า เป็นที่ยอมรับของประชาชนทั้งมวล นอกจากนี้ยังได้สมญาว่า **"กษัตริย์**[1]**"** ซึ่งหมายความว่า "นักรบ" เนื่องจากจะได้รับหน้าที่ปกครองแผ่นดินทั้งหมดด้วย และเมื่อกษัตริย์ผู้นั้นได้ปกครองด้วยความเป็นธรรม ก็จะได้สมญาว่า **"พระราชา"** หรือ "ผู้ปกครองที่มีสมญานามสว่างรุ่งโรจน์"

ทศพิธราชธรรม หรือ **ราชธรรม ๑๐** คือจริยวัตร ๑๐ ประการ ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติเป็นหลักธรรมประจำพระองค์ หรือเป็นคุณธรรมประจำตนของผู้ปกครองบ้านเมืองให้มีความเป็นไปโดยธรรม และยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชนจนเกิดความชื่นชมยินดี ซึ่งความจริงแล้วไม่ได้จำเพาะเจาะจงสำหรับพระเจ้าแผ่นดินหรือผู้ปกครองแผ่นดินเท่านั้น บุคคลธรรมดาที่เป็นผู้บริหารระดับสูงในทุกองค์กรก็พึงใช้หลักธรรมเหล่านี้

---

1 (ส. กฺษตฺริย ว่า ผู้ป้องกันภัย ชาตินักรบ ป. ขตฺติย)

หลักทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ

ธรรมะสำหรับพระราชาในการใช้พระราชอำนาจ และการบำเพ็ญประโยชน์ต่ออาณาประชาราษฎร์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรมอย่างบริสุทธิ์สมบูรณ์ อันเป็นแบบอย่างที่พสกนิกรพึงยึดถือปฏิบัติตาม ดังนี้

๑. ทาน (ทานํ) การให้ หมายถึง การพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ การทรงเสียสละพระกำลังในการปกครองแผ่นดิน ทรงพระราชทานพระราชดำรัส อันก่อให้เกิดสติปัญญาและพัฒนาชาติ

๒. ศีล (สีลํ) การตั้ง และทรงประพฤติพระราชจริยานุวัตร[1] พระวรกาย พระวาจาให้ปราศจากโทษทั้งในการปกครอง อันได้แก่ กฎหมายและนิติราชประเพณี และในทางศาสนา อันได้แก่เบญจศีล

๓. บริจาค (ปริจฺจาคํ) อันได้แก่ การที่ทรงสละสิ่งไม่เป็นประโยชน์หรือมีประโยชน์น้อย เพื่อสิ่งที่ดีกว่าคือ เมื่อถึงคราวก็สละได้แม้พระราชทรัพย์ ตลอดจนพระโลหิต หรือแม้แต่พระชนม์ชีพ เพื่อรักษาธรรมและพระราชอาณาจักรของพระองค์

๔. ความซื่อตรง (อาชฺชวํ) อันได้แก่ การที่ทรงซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครอง ดำรงอยู่ในสัตย์สุจริต ซื่อตรงต่อพระราชสัมพันธมิตรและอาณาประชาราษฎร์

๕. ความอ่อนโยน (มทฺทวํ) ทรงเป็นผู้มีอัธยาศัยอ่อนโยน เคารพในเหตุผลที่ควร ทรงมีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสและอ่อนโยนต่อบุคคลที่เสมอกันและต่ำกว่า

๖. ความเพียร (ตปํ) ความเพียรที่แผดเผาความเกียจคร้าน คือการที่พระมหากษัตริย์ทรงตั้งพระราชอุตสาหะปฏิบัติพระราชกรณียกิจให้เป็นไปด้วยดี โดยปราศจากความเกียจคร้าน

---

1 **จริยวัตร, จริยาวัตร, จริยานุวัต** ความประพฤติ ท่วงทีวาจา และกิริยามารยาท.

๗. ความไม่โกรธ (อกฺโกธํ) ไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ไม่พยายามมุ่งร้ายผู้อื่นแม้จะลงโทษผู้ทำผิดก็ทำตามเหตุผล ต้องทรงมีพระเมตตา ไม่ทรงก่อเวรแก่ผู้ใด ไม่ทรงพระพิโรธและแม้จะทรงพระพิโรธก็ทรงข่มเสียให้สงบได้

๘. ความไม่เบียดเบียน (อวิหิสญฺจ) มีพระราชอัธยาศัยกอปรด้วยพระมหากรุณา ไม่ทรงก่อทุกข์หรือเบียดเบียนผู้อื่น ทรงปกครองประชาชนดังบิดาปกครองบุตร

๙. ความอดทน (ขนฺติญฺจ) มีพระราชจริยานุวัตรอันอดทนต่อสิ่งทั้งปวง รักษาพระราชหฤทัย และพระอาการพระวรกาย พระวาจาให้เรียบร้อย

๑๐. ความเที่ยงธรรม (อวิโรธนํ) ทรงตั้งอยู่ในขัตติยราชประเพณี ไม่ทรงประพฤติผิดจากพระราชจริยานุวัตร นิติศาสตร์ ราชศาสตร์ ไม่ทรงประพฤติให้คลาดจากความยุติธรรม ทรงอุปถัมภ์ยกย่องคนที่มีความชอบ ทรงบำราบคนที่มีความผิดโดยปราศจากอำนาจอคติ ๔[1] ประการ และไม่ทรงแสดงให้เห็นด้วยพระราชหฤทัยยินดียินร้าย

---

1 **อคติ** แปลว่า ไม่ควรถึง หมายถึงไม่ควรประพฤติในศาสนาพุทธ ใช้ในความหมายว่าลำเอียง มี ๔ คือ
ฉันทาคติ คือ ลำเอียงเพราะรัก, โทสาคติ คือ ลำเอียงเพราะชัง,
ภยาคติ คือ ลำเอียงเพราะกลัว โมหาคติ คือ ลำเอียงเพราะไม่รู้

พระบรมวงศานุวงศ์[1]

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชโอรสและพระราชธิดา ๔ พระองค์คือ

๑. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี

พระราชสมภพ ณ โรงพยาบาล (สถานพยาบาล) มองชัวซีส์ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๔

๒. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ บรมจักรยาดิศร สันติวงศ์ เทเวศร์ธำรงสุบริบาล อภิคุณูปการ มหิตลาดุลเดชภูมิพลนเรศวรางกูร กิตติสิริสมบูรณ์ สวางควัฒน์บรมขัตติยราชกุมาร

พระราชสมภพ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันจันทร์ที่ ๒๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๙๕ ต่อมาทรงได้รับการสถาปนาพระอิสริยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณสยามมกุฎราชกุมาร และเสด็จขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๑๐ เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ มีพระปรมาภิไธยว่า "สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร"

๓. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์

พระราชสมภพ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันเสาร์ที่ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๘ ต่อมาทรงได้รับการสถาปนาพระอิสริยศเป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี

๔. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

พระราชสมภพ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๔ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๐

---

1 พลาดิศัย สิทธิธัญกิจ. ประวัติศาสตร์ไทย ๒ ราชวงศ์จักรี ๒๕๕๑. ๘๕๖-๘๕๗

ในหลวง...ในรอยธรรม

“...พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของเรา ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าเอง ก็เห็นเป็นศาสนาดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจจธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึงเคยคิดอยู่ว่าถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตามราชประเพณี...”

พระราชดำรัส
ในโอกาสเสด็จออกทรงผนวช
วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๔๙๙

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่พระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี ตลอดจนคณะทูตานุทูตต่างประเทศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และบรรดาข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนได้มาร่วมชุมนุมกันมาในมหาสมาคมนี้ จึงขอแถลงดำริที่จะบรรพชาอุปสมบทในพระศาสนาให้ทราบ

โดยที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของเรา ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าเองก็เห็นเป็นศาสนาที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจจธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึงเคยคิดอยู่ว่าถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตามราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระเดชพระคุณพระราชบุรพการีตามคตินิยมด้วย และนับตั้งแต่ข้าพเจ้าได้ครองราชย์สืบสันตติวงศ์ต่อจากสมเด็จพระเชษฐาธิราช ก็ล่วงมากว่าสิบปีแล้ว เห็นว่า น่าจะถึงเวลา ที่ควรจะทำตามความตั้งใจไว้นั้นแล้วประการหนึ่ง อนึ่ง การที่องค์สมเด็จพระสังฆราชหายประชวรมาได้ในคราวประชวรครั้งหลังนี้ก่อให้เกิดความปีติยินดีแก่ข้าพเจ้ายิ่งนัก ได้มาคำนึงว่า ถ้าในการอุปสมบทของข้าพเจ้า ได้มีองค์สมเด็จพระสังฆราชเป็นพระอุปัชฌาย์แล้ว ก็จักเป็นการแสดงออกซึ่งความศรัทธาเคารพในพระองค์ท่านของข้าพเจ้าได้อย่างเหมาะสมอีกประการหนึ่ง จึงได้ตกลงใจที่จะบรรพชาอุปสมบทในวันที่ ๒๒ เดือนนี้

ในส่วนกิจการของบ้านเมืองนั้น ด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร ข้าพเจ้าก็ได้แต่งตั้งสมเด็จพระบรมราชินีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในระยะเวลาที่ข้าพเจ้าบวชอยู่นั้นไว้แล้ว ขอให้ทุก ๆ ฝ่ายจงสมัครสมานกัน ช่วยกันรักษาราชการให้ดำเนินไปด้วยดีเถิด

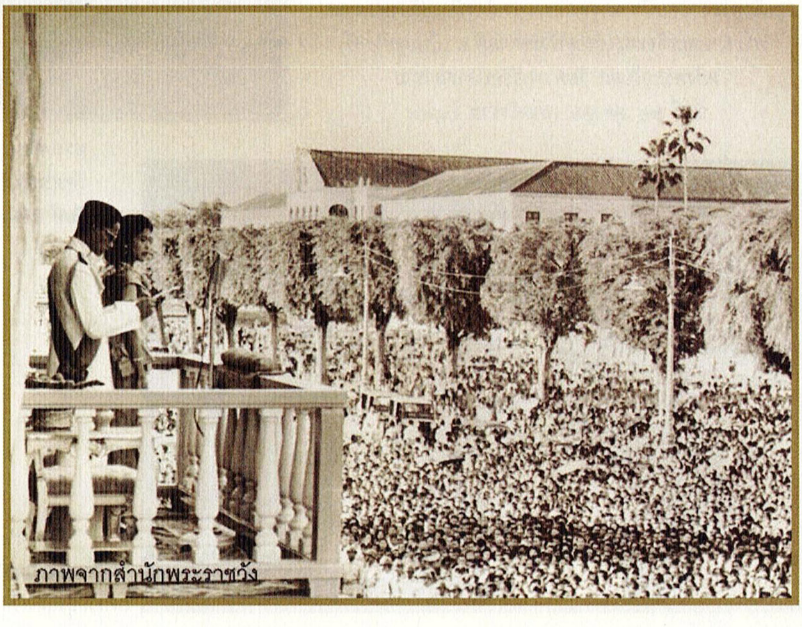
ข้าพเจ้าขอขอบใจรัฐบาล ที่ได้รับภาระจัดเตรียมการบรรพชาอุปสมบทของข้าพเจ้าด้วยความตั้งใจดี ขอบใจทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้การนี้ได้เป็นไปสมตามประสงค์ ทั้งขอขอบใจทุก ๆ ท่านที่แสดงความปรารถนาดีมาร่วมประชุมกันในที่นี้ ขอจงได้รับส่วนกุศลอันจักพึงมี จากการที่ข้าพเจ้าเข้าบรรพชาอุปสมบทครั้งนี้โดยทั่วกัน

ขอคุณพระศรีรัตนตรัย จงคุ้มครองท่านทั้งปวง ให้มีความสุขความเจริญรุ่งเรืองด้วย เทอญ.

ในวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙

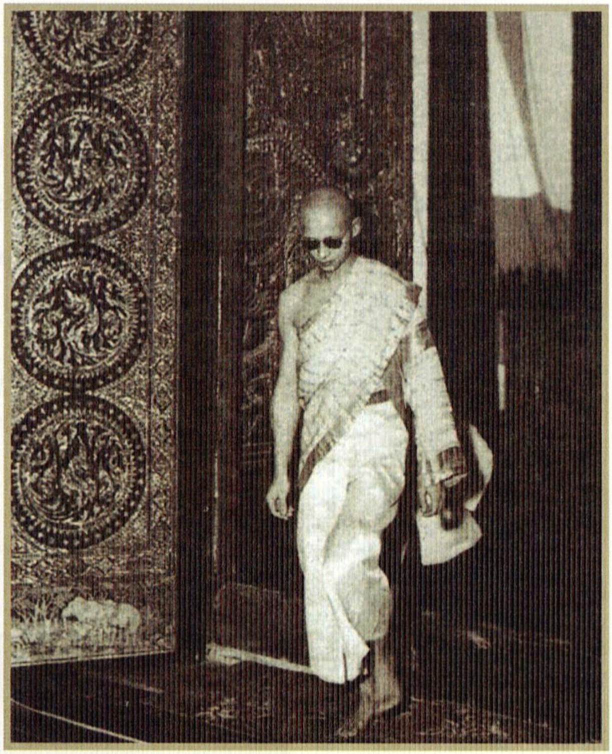
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ออกสีหบัญชร ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯมีพระราชดำรัสแก่ประชาราษฎร์ความตอนหนึ่งว่า

"...ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ท่านทั้งปวงมาร่วมประชุมกัน ณ ที่นี้ ขอถือโอกาสแจ้งดำริที่จะบรรพชาอุปสมบทให้บรรดาอาณาประชาราษฎรทราบทั่วกัน..."

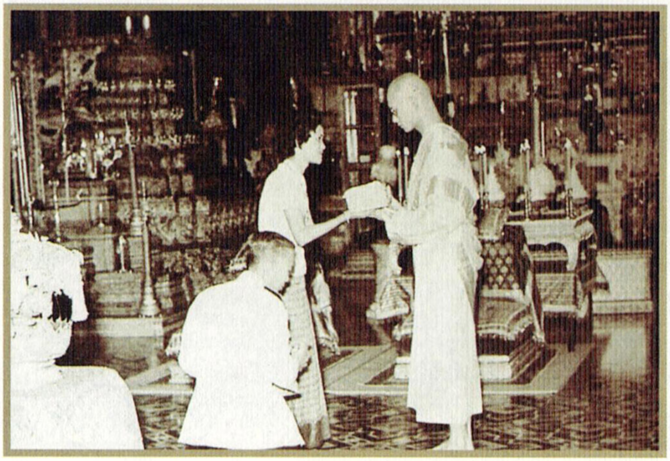

ภาพจากสำนักพระราชวัง

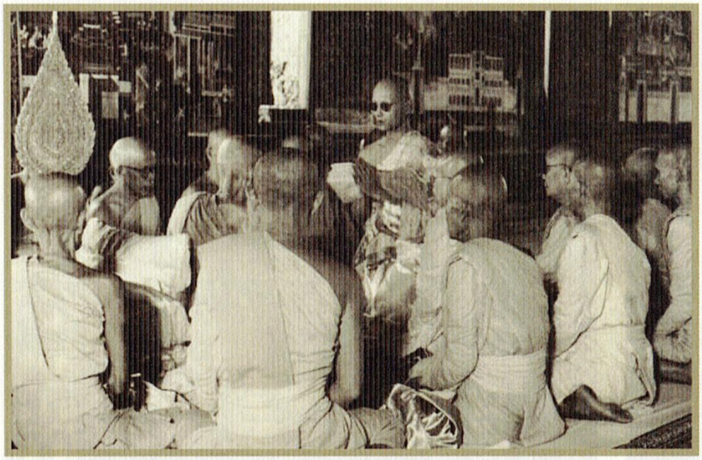
สมเด็จพระราชชนนีฯ ทรงจรดพระกรรไกรบิดเปลื้องพระเกศา
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ เป็นปฐมฤกษ์
หลังพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
วันที่ ๒๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙

ทรงเครื่องอุปสัมปทาเปกข์ เสด็จฯ เข้าสู่พระอุโบสถ
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
วันที่ ๒๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙

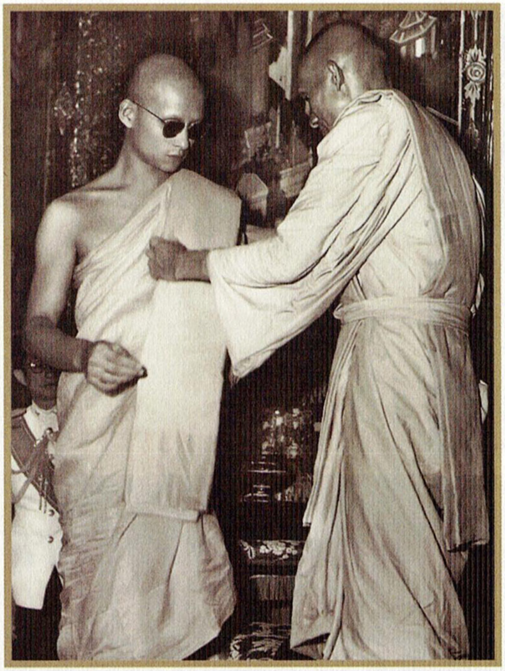

สมเด็จพระราชชนนีฯ ถวายผ้าไตร เพื่อทรงขอบรรพชา
ในพระอุโบสถวัด พระศรีรัตนศาสดาราม

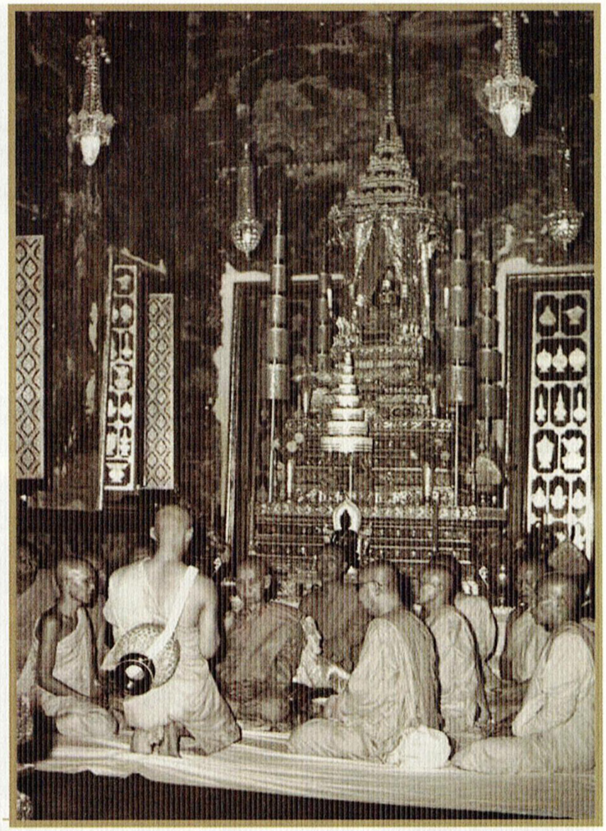

ทรงขอนิสัย ในท่ามกลางสงฆ์ ในพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

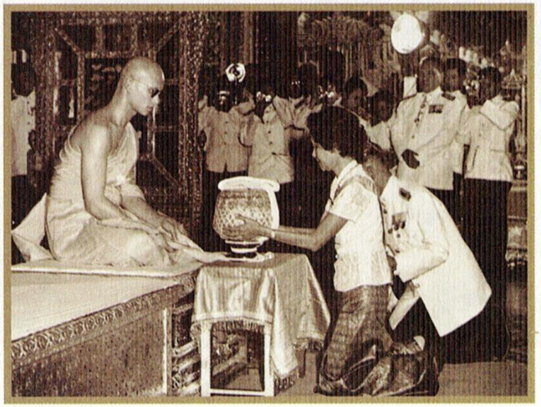
ทรงครองผ้ากาสาวพัสตร์ตามเพศบรรพชิต
พระโสภณคณาภรณ์ (เจริญ สุวฑฺฒโน ป.๙)
เป็นพระอภิบาลแต่งพระองค์ถวาย

ทรงถวายเครื่องราชสักการะ ทรงขอสรณคมน์ และทศศีล

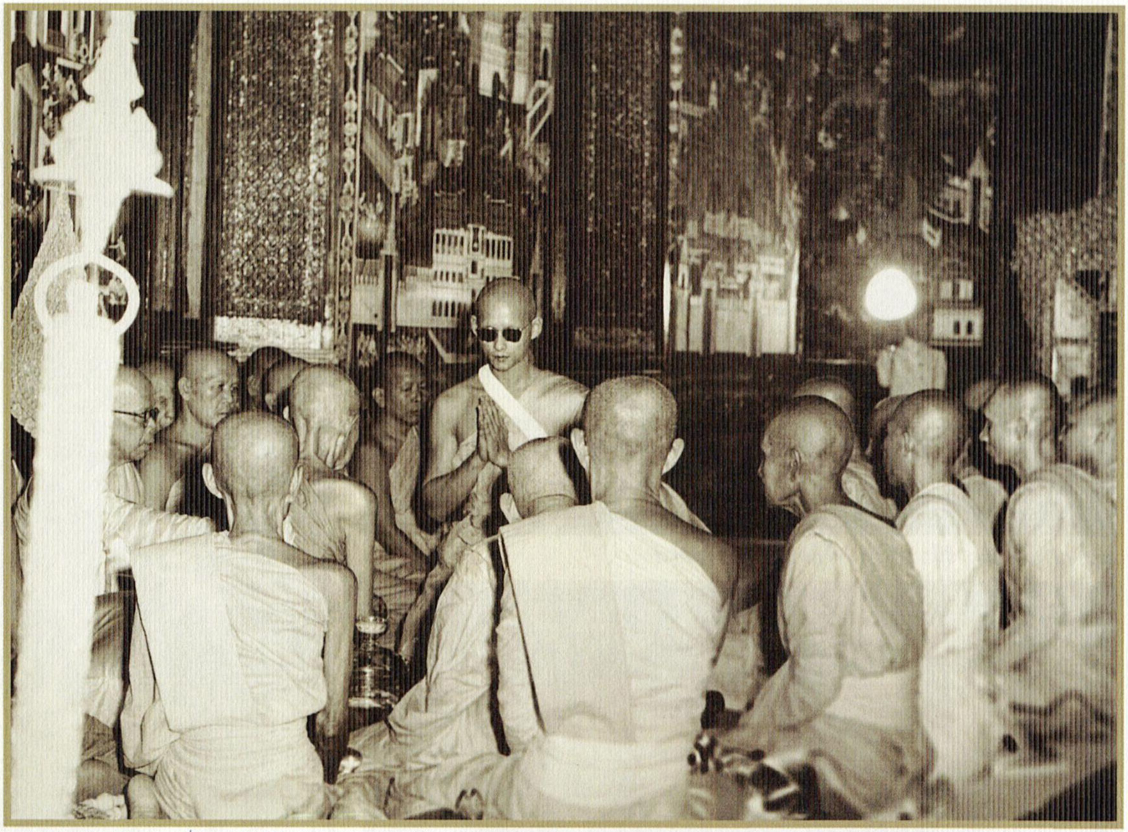

พระกรรมวาจาจารย์พระศาสนโศภน (จวน อุฏฺฐายี ป.๙)
วัดมกุฏกษัตริยาราม

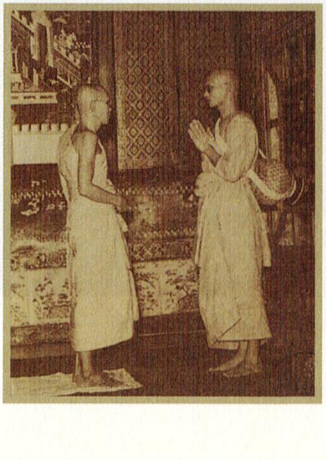
๑. คล้องบาตรที่พระอังสะ และทูลอธิบายเครื่องบริขารที่สำคัญ ๔ อย่าง แล้วทรงเสด็จไปยืนท้ายอาสนะสงฆ์
๒. พระกรรมวาจาจารย์ สวดกรรม-วาจาสมมติตน จบแล้วออกจากสังฆสมาคมไปสวดถาม จากนั้นพระกรรมวาจาจารย์เข้าไปยังสังฆสมาคม สวดกรรมวาจาขออนุญาตเรียกอุปสัมปทาเปกข์ แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่สังฆสมาคม
๓. ทรงขออุปสมบทต่อสมเด็จพระสังฆราช ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์

สมเด็จพระราชชนนีฯ
ถวายบาตรสำหรับพระราชพิธีอุปสมบทกรรม

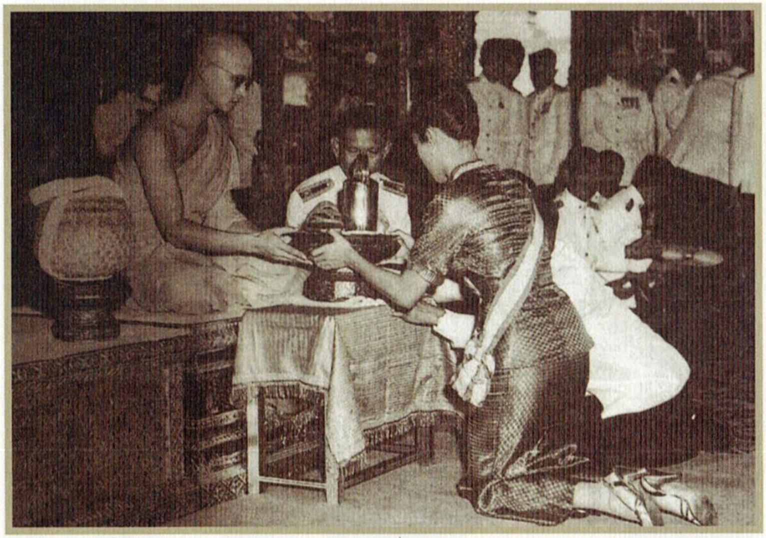

พระองค์ทรงขอนิสัย เมื่อทรงขอนิสัยจบแล้ว
สมเด็จพระสังฆราชฯ ทรงกระทำอุปสมบทกรรม
และถวายพระฉายาในพระพุทธศาสนาว่า **"ภูมิพโล"**

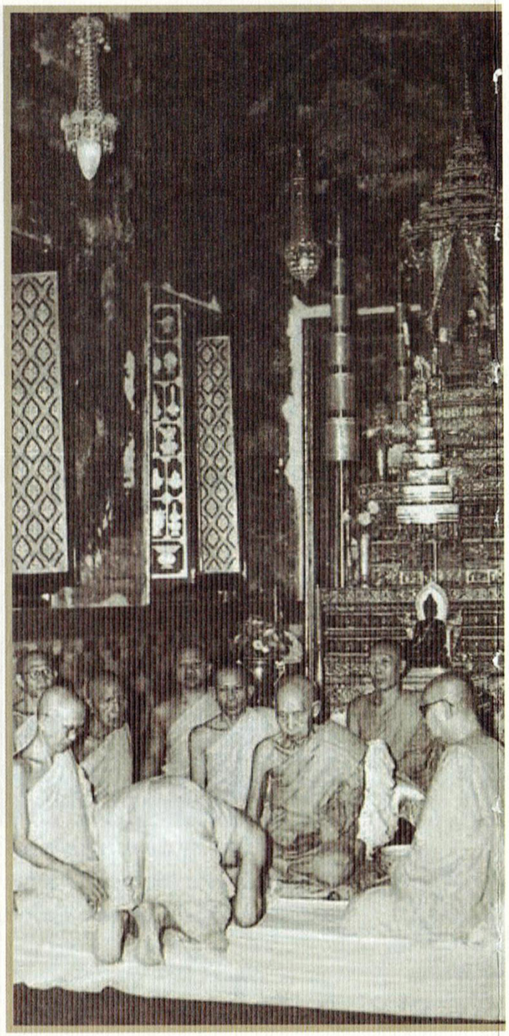

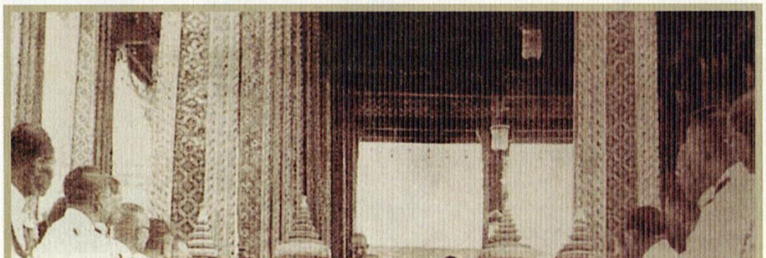
เมื่อทรงรับอุปสมบทเสร็จเป็นอันทรงดำรงภิกขุภาวะโดยสมบูรณ์แล้ว
สมเด็จพระวันรัต พระอนุศาสนาจารย์ ถวายอนุศาสน์

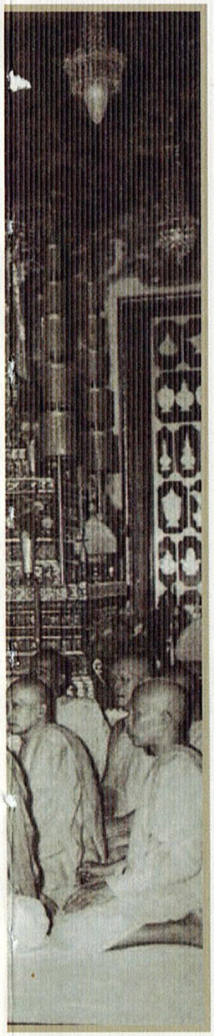
สมเด็จนางเจ้าพระราชินีฯ ทรงถวายผ้าไตรและเครื่องบริขาร

ในพระพุทธรัตนสถาน ทรงประกอบพิธีราชประเพณี
มีพระเถระฝ่ายธรรมยุตนั่งหัตถบาส ๑๕ รูป
เมื่อเสร็จอุปสมบทกรรมเวลา ๑๗.๔๓ น. แล้ว
เสด็จทรงรถยนต์พระที่นั่งพร้อมด้วยสมเด็จพระสังฆราช
พระราชอุปัชฌายาจารย์ สู่วัดบวรนิเวศวิหาร
วันที่ ๒๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙

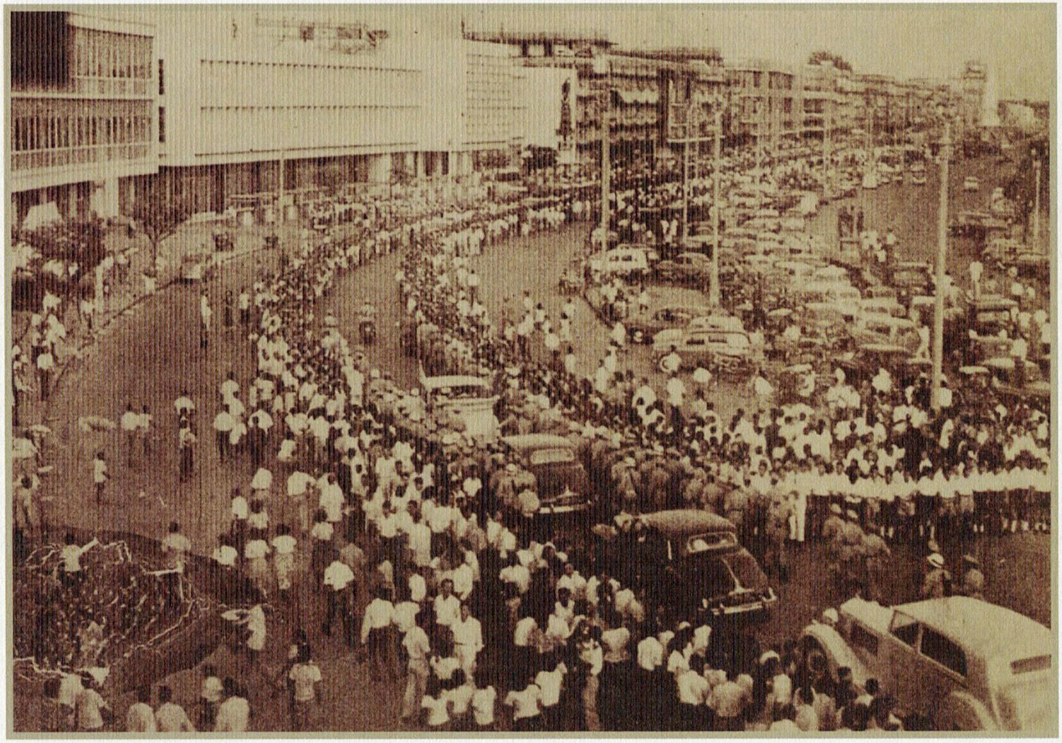
พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยพระโศภนคณาภรณ์
(เจริญ สุวฑฺฒโน ป.๙) วัดบวรนิเวศวิหาร
เสด็จฯ ทางหลังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงรถยนต์พระที่นั่งเข้าไปสู่พระพุทธรัตนสถาน

พระพุทธรัตนสถาน เป็นหนึ่งในอาคารบริเวณสวนศิวาลัย ในพระบรมมหาราชวัง เดิมมีฐานะเป็น พระอุโบสถ สำหรับฝ่ายใน (โดยที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีพระอุโบสถสำหรับฝ่ายหน้า)

สำนักพระราชวัง. พระบรมมหาราชวัง. กรุงเทพ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, พุทธศักราช 2547. 331 หน้า. หน้า หน้าที่. ISBN 974-8274-98-5

รถยนต์พระที่นั่งเคลื่อนจากพระบรมมหาราชวัง ไปยังวัดบวรนิเวศวิหาร ผ่านถนนราชดำเนิน มีประชาชนเฝ้าฯ ตลอดสองข้างทาง ทำให้ขบวนรถยนต์พระที่นั่งเคลื่อนที่ไปได้อย่างช้า ๆ

พระราชฉายาบัฏ

ที่ ๑๕๔๒

เมื่อปี ๒๔๙๙ แต่ปรินิพานแห่งพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ล่วงไปแล้ว ในปีปัจจุบัน เมื่อ ณ วันจันทร์ สุรทินที่ ๒๒ ตุลาคมมาส วัสสาฤดู ล่วงเวลา ๔ นาฬิกา ๒๓ นาที แต่เที่ยง ภิกษุ พระนามว่า ภูมิพละ อุปสมบทแล้ว ในพัทธสีมาแห่งวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ครั้นล่วงเวลา ๕ นาฬิกา ๔๓ นาที แต่เที่ยง ทำทัฬหิกรรม ณ พัทธสีมาแห่งพระพุทธรัตนสถาน มีท่านสุจิตตะ เป็นพระอุปัชฌายะ ท่านอุฎฐายี เป็นพระกรรมวาจาจารย์ฯ

ขอภูมิพลภิกษุนั้น จงทรงถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในพระธรรมวินัย ที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศแล้ว

อนึ่ง ขอภูมิพลภิกษุนั้น ทรงดำรงอยู่ในความเป็นอัครพุทธศาสนูปถัมภก จงทรงอุปถัมภ์จัดแจงทะนุบำรุงเพื่อความเจริญงอกงามไพบูลย์แห่งพระพุทธศาสนา เทอญฯ

พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช
วันจันทร์ที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๔๙๙

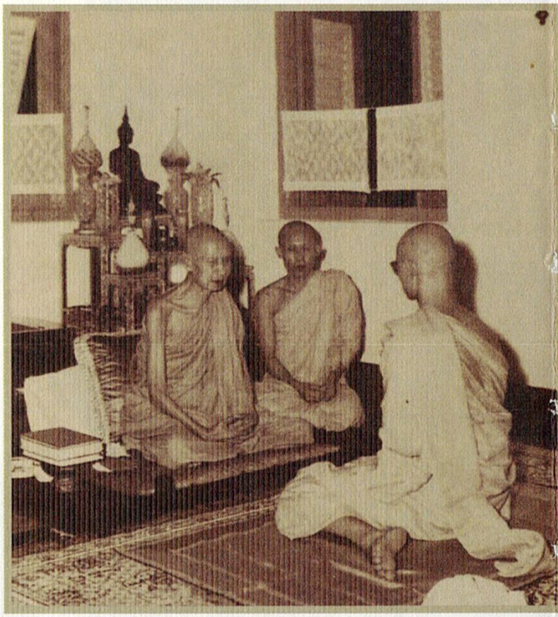
สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (หม่อมราชวงศ์ชื่น นพวงศ์) ประทานพระโอวาท

"การทรงผนวชวันนี้ เป็นประโยชน์มากสำหรับคนผู้นับถือพระพุทธศาสนา เพราะเขายินดีกันมากแต่ว่าที่จะได้เป็นประโยชน์สำหรับพระองค์เองนั้น ต้องประพฤติปฏิบัติธรรมวินัย คือบวชด้วยกายอย่างหนึ่งบวชด้วยใจอย่างหนึ่ง ถ้าทั้ง ๒ อย่างผสมกันเข้าแล้วจะเป็นกุศล

การบวชด้วยกายนั้น ต้องทำพิธีในที่ประชุมสงฆ์ แต่การบวชด้วยใจ ต้องตั้งพระราชหฤทัยเรียนพระพุทธศาสนาในพระวินัย ทรงอ่านดูข้อบังคับที่จะไม่ประพฤติล่วง และในพระธรรม ทรงศึกษาเพื่อปฏิบัติตาม ฝึกหัดพระราชหฤทัยให้สงบระงับ

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อทรงผนวชแล้ว มีพระออกไปบอกอนุศาสน์

อนุศาสน์ แปลว่า คำสอนในลำดับถึง เมื่อบวชเสร็จก็ต้องสอน แม้เป็นภาษาบาลีก็ต้องสอนกันพระพุทธบัญญัติพระพุทธภาษิตก็สอนอย่างนั้น แต่การสอนอนุศาสน์ในครั้งพุทธกาล เมื่อพูดภาษาบาลีเขาก็รู้กัน แต่สมัยนี้ พระพุทธศาสนาแพร่หลายมาถึงประเทศเรา ซึ่งไม่ใช้ภาษามคธ ผู้ไม่ได้เรียนภาษามคธก็ฟังไม่รู้เรื่อง เพราะฉนั้น ควรทรงศึกษาเสียให้เข้าพระทัย

เสด็จฯ ไปเฝ้าสมเด็จพระสังฆราช ณ พระตำหนักบัญจบเบญจมา ทรงถวายดอกไม้ธูปเทียน ทรงสดับพระโอวาท

ทรงวิกัปป์ไตรจีวร บนพระตำหนักทรงพรต ณ พระตำหนักปั้นหยา โดยมีพระโศภนคณาภรณ์ เป็นพระพี่เลี้ยง

ข้อต้น ท่านสอนว่า ผู้บวชต้องอาศัยบิณฑบาตเขาเลี้ยงชีวิต แต่ไม่บังคับ ถ้ามีอติเรกลาภอื่น ๆ เขาถวายก็ใช้ได้

ข้อที่ ๒ ท่านสอนให้ใช้ผ้าบังสกุล คือผ้าที่เขาทิ้งเปื้อนฝุ่นแล้วเก็บมาซัก มาย้อม มาเย็บ คือทำเป็นกระทง ๆ อย่างที่ใช้กันนี้แต่ว่าไม่บังคับ ถ้าอติเรกจีวร ที่ได้มาโดยชอบธรรม ก็ใช้ได้

ข้อที่ ๓ ท่านสอนให้อาศัยยาดองด้วยน้ำมูตรเน่า เพราะคนเราต้องเจ็บ เมื่อเจ็บแล้วต้องกินยา ยาดองน้ำมูตรเน่า เป็นยาถ่ายด้วย และเป็นยาแก้ไข้ด้วย แต่ไม่บังคับโดยเด็ดขาด เป็นแต่ว่าถ้าไม่ได้อติเรกลาภ คือ ยาอื่น ก็ให้ใช้ยาดองด้วยน้ำมูตรเน่า

ข้อที่ ๔ ท่านสอนให้อาศัยเรือนว่างเปล่า ให้อาศัยโคนไม้เป็นที่อยู่ แต่ไม่ห้ามเด็ดขาด ถ้ามีอติเรกลาภ คือกุฏิที่อยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ใช้ได้ คือต้องรู้ว่า พระแต่ก่อนนั้นฝืดเคืองมาก ต้องอาศัยปัจจัยทั้ง ๔ นี้ เป็นอยู่

แลจงเว้นข้อห้ามที่อย่างสำคัญ ล่วงเข้าแล้ว ทำให้ขาดจากความเป็นภิกษุ เรียกว่า ต้องปาราชิก

วันนี้ สอนแต่เพียงเท่านี้ก่อน ถวายหนังสือไป หนังสือนวโกวาท ถ้ามีเวลา ควรทรงอ่าน ทรงอ่านวินัยให้จบเสียก่อน และอ่านให้เข้าพระทัย เพื่อจะได้ประพฤติตาม ถ้าไม่เข้าพระทัย ก็รับสั่งถามพระพี่เลี้ยง

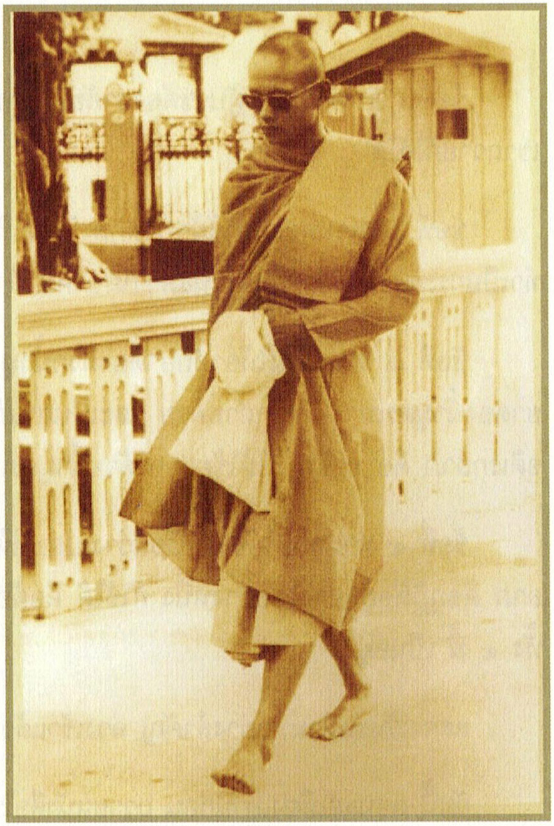
ส่วนธรรมะ อธิบายไว้ในโอวาทแล้ว เพราะฉนั้น ถ้ามีเวลาควรทรงอ่านเพื่อฝึกหัดพระราชหฤทัยให้สงบระงับ ให้เป็นการบวชด้วยพระราชหฤทัยด้วย บวชพระกายด้วย

วันนี้ พอกันทีทรงเหน็ดเหนื่อยมามากแล้ว”

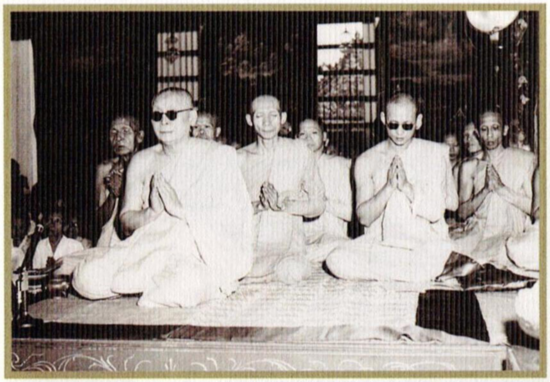
พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช วันอังคารที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๔๙๙

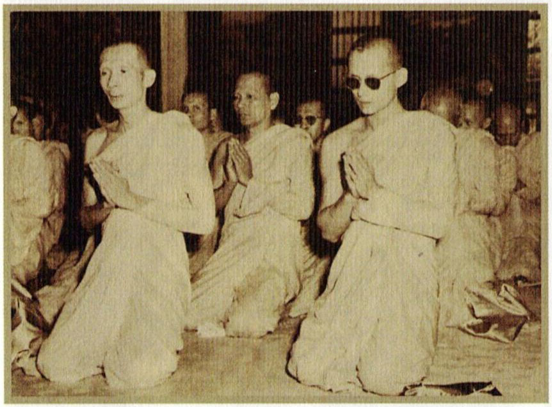
เวลา ๘.๐๕ น. เสด็จฯ ลงพระอุโบสถ ทรงทำวัตรเช้า จากนั้นทรงสดับวินัยมุข เรื่อง **"อุปสัมปทา"** ซึ่งพระสาธุศีลสังวรอ่านถวาย จบแล้ว จึงเสด็จฯ ไปทรงพระราชปฏิสันถารกับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา ซึ่งทรงจัดพระกระยาหารเพลมาถวาย จากนั้นทรงพระอักษรจนถึงเวลา ๑๐.๔๕ น. จึงเสด็จฯ ขึ้นพระตำหนักปั้นหยา ทรงฟังพระสวด ทรงถวายภัตตาหารเพลพระพรมมุนี แล้วเสด็จฯ ไปถวายของพระสงฆ์ที่ได้รับพระราชทานฉันถวายอติเรก

เวลา ๑๗.๐๕ น. เสด็จฯ ลงพระอุโบสถ ทรงทำวัตรเย็นแล้ว ทรงสดับอรรถศาสตร์เรื่อง **"หิตจรรยา"** ซึ่งพระครูวิสุทธิธรรมภาณอ่านถวาย จบแล้ว เสด็จฯ กลับพระตำหนักที่ประทับ ทรงพระอักษร จนถึงเวลา ๒๐.๐๐ น. ทอดพระเนตรโทรทัศน์ซึ่งออกอากาศข่าวทรงผนวชและข่าวงานถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้า ระหว่างนั้นทรงพระราชปฏิสันถารกับพระราชาคณะที่ทรงนิมนต์มาดูด้วย จนถึงเวลา ๒๐.๕๐ น. พระราชาคณะทูลลากลับ จากนั้นทรงนมัสการพระบนพระตำหนักปั้นหยา แล้วเข้าที่พระบรรทมเวลา ๒๒.๐๕ น.

เสด็จฯ ลงพระอุโบสถเป็นประจำ เพื่อทรงทำวัตรเช้า-เย็น ตลอดเวลาที่ทรงพระผนวช

ประทับในพระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร

ทรงทำวัตรในพระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร

พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช วันพุธที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๔๙๙

เวลา ๘.๐๕ น. เสด็จฯ ลงพระอุโบสถ ทรงทำวัตรเช้า จากนั้นทรงสดับวินัยมุข เรื่อง **"พระวินัย"** ซึ่งพระสาธุศีลสังวรอ่านถวาย จบแล้ว จึงเสด็จฯ ไปเฝ้าสมเด็จพระสังฆราช

เวลา ๑๔.๒๘ น. พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับรถยนต์พระที่นั่งจากวัดบวรนิเวศวิหาร เสด็จพระราชดำเนินไปยังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อทรงร่วมสังฆกรรมในพิธีผนวชและอุปสมบทนาคหลวงในพระบรม-ราชินูปถัมภ์ ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานในพิธี ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

เวลา ๒๐.๒๐ น. พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมพระภิกษุที่บวชใหม่ ซึ่งจำพรรษาอยู่ในวัดบวรนิเวศเช่นเดียวกัน จากนั้น พระพรหมมุณี รองเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ได้นำพระภิกษุที่บวชใหม่ทั้ง ๕ รูป เข้าเฝ้าพระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถวายดอกไม้ ธูป เทียน

พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๔๙๙

เวลา ๘.๐๕ น. เสด็จฯ ลงพระอุโบสถ ทรงทำวัตรเช้า จากนั้นทรงสดับวินัยมุข เรื่อง สิกขาบทตอน **"ปาราชิก"** ซึ่งพระสาธุศีลสังวร อ่านถวาย จบแล้ว จึงเสด็จฯ ไปทูลลาสมเด็จพระสังฆราช เสด็จพระราชดำเนินไปยังวัดพระเชตุพนฯ ทรงนมัสการพระอัฐิของกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส มีพระราชปฏิสันถารกับพระธรรมดิลกพอสมควร พระธรรมดิลกได้ทูลเรื่องพระตำหนักที่ประทับของกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส และการบูรณะซ่อมแซมขณะนี้ มีประชาชนไปเฝ้าฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนภายในบริเวณที่เสด็จฯ ผ่าน

เวลา ๑๗.๐๕ น. เสด็จฯ ลงพระอุโบสถ ทรงทำวัตรเย็นแล้ว ทรงสดับอรรถศาสตร์เรื่อง **"กรรม"** ซึ่งพระมหานายกอ่านถวาย วันนี้พระสงฆ์เตรียมพร้อมงานพระราชทานผ้าพระกฐิน

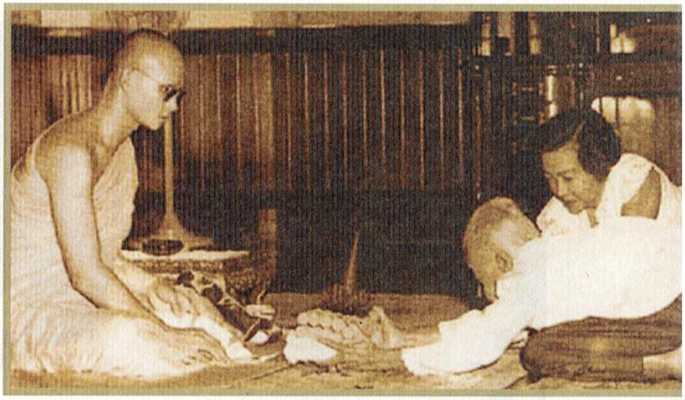
เวลา ๒๑.๕๕ น. เสด็จขึ้นนมัสการพระ แล้วเสด็จเข้าที่พระบรรทม

พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช วันศุกร์ที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๔๙๙

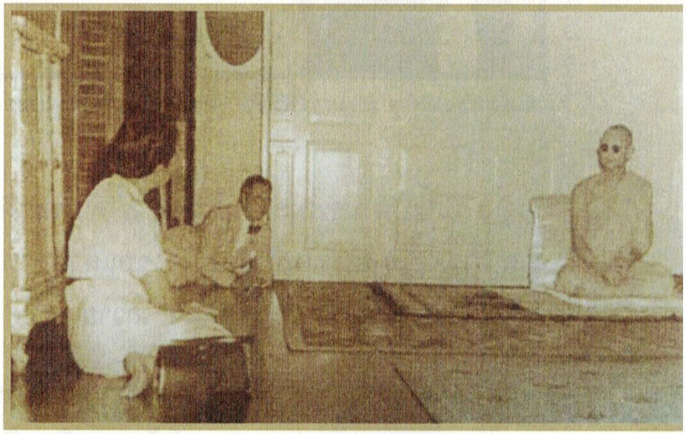
วันนี้สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ เสด็จฯ มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ พระตำหนักปั้นหยา หลังจากเสวยพระกระยาหารเพลแล้ว พระพรหมมุณีรองเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ได้เข้าเฝ้าถวายธรรมะ เรื่อง **"ว่าด้วยความเป็นภิกษุ"** จากนั้นเสด็จพระราชดำเนินไปยังพระตำหนักเพชรโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลินี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้านภาพรประภา พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าคุณจอมมารดาสำลี) และพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าประดิษฐาสารีเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายดอกไม้ ธูป เทียน ณ พระตำหนักเพชร วัดบวรนิเวศวิหาร แล้วเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมพระอาการสมเด็จพระสังฆราช

หลังจากทรงทำวัตรเย็นแล้ว พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสดับอรรถศาสตร์ เรื่อง **"ความบริสุทธิ์"** และเรื่อง **"ภาวนา"** ซึ่งพระมหานายกอ่านถวาย

เวลา ๒๑.๓๐ น. เสด็จขึ้นนมัสการพระ แล้วเสด็จเข้าที่พระบรรทม

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลินี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้านภาพรประภา พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าคุณมารดาสำลี) เฝ้าฯ ณ พระตำหนักเพชร

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ เฝ้าฯ ณ พระตำหนักปั้นหยา

พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช
วันเสาร์ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๔๙๙

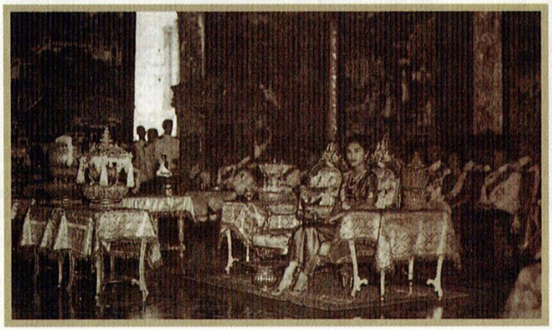
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เสด็จฯ ถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

วันนี้เป็นวันธรรมะสวนะ แรม ๘ ค่ำ พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จลงพระอุโบสถ เวลา ๐๙.๐๕ น. ทรงทำวัตรเช้า จบแล้วอุบาสกอุบาสิกาทำวัตร หลังจากนั้นพระโศภนคณาภรณ์ แสดงพระธรรมเทศนา **"อัคคกถา"** ถวาย

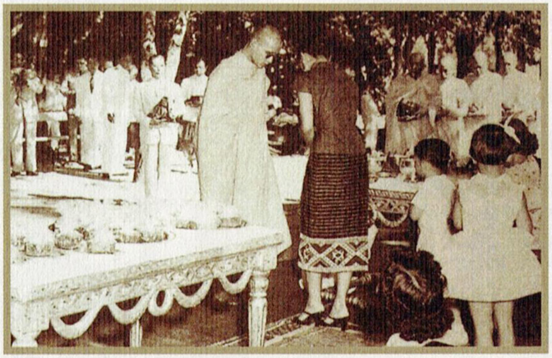
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ และพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา เสด็จมาทรงฟังธรรมด้วย มีอุบาสกและอุบาสิกา มาฟังธรรมเต็มทั้งในพระอุโบสถและภายนอกพระอุโบสถ และได้พากันซื้อดอกไม้ ธูปเทียน จากร้านขายดอกไม้ใกล้วัดบวรนิเวศวิหารเพื่อนำมาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายด้วย

เวลา ๑๕.๔๕ - ๑๖.๓๐ น. พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงพระอุโบสถในงานพระราชพิธีพระราชทานพระกฐิน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เสด็จฯ สมเด็จพระสังฆราช เสด็จลงพระอุโบสถรับผ้าพระกฐิน รู้สึกมีพระพักตร์แจ่มใสมาก

เวลา ๒๑.๑๐ น. พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงพระอุโบสถ แล้วทรงชักผ้าป่าที่ไวยาวัจกรจัดถวายที่เขา หน้าพระตำหนักปั้นหยา ตกแต่งโดยเจ้าหน้าที่มีชะนีร้อยด้วยดอกไม้แขวนไว้มีคาถาชักผ้าป่าเขียน และมีไฟฉายไว้เวลาเสด็จฯ ลงปิดไฟ และนำผ้าออกหมดเวลาเสด็จฯ กลับ จึงทอดพระเนตรเห็นทรงชักผ้าป่าแล้ว ทรงพระราชปรารภว่า ทรงมีมากแล้วจึงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำไปพระราชทานแก่พระภิกษุชราที่ยังขาดแคลนชื่อเดิม

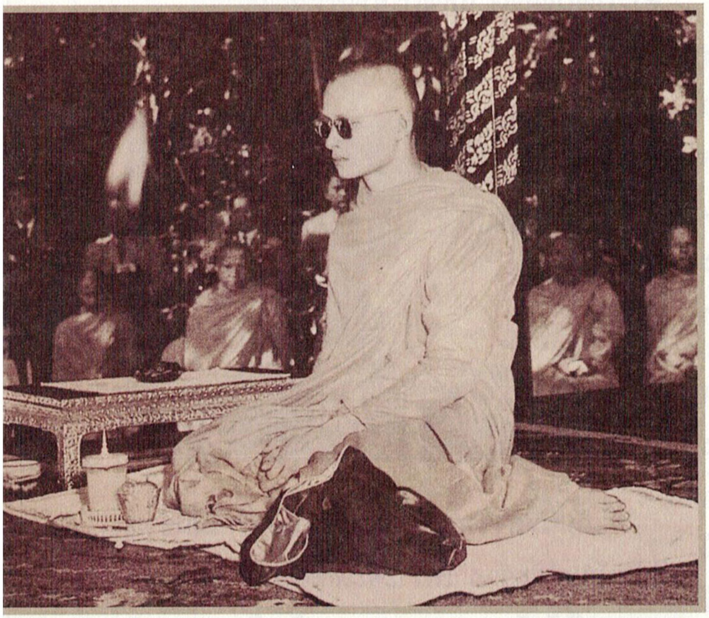

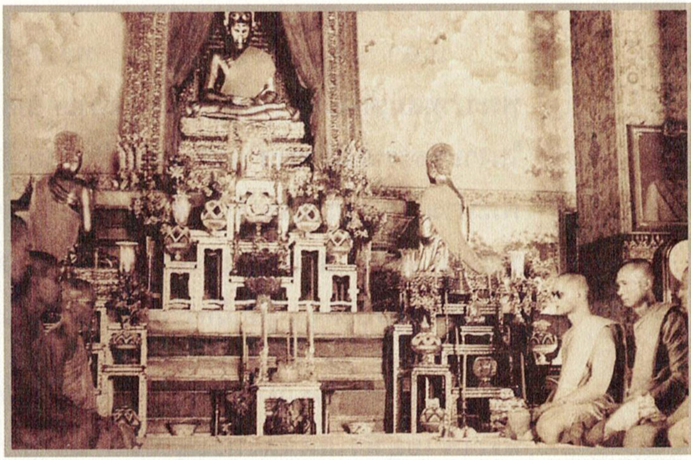
พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช วันอาทิตย์ที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๔๙๙

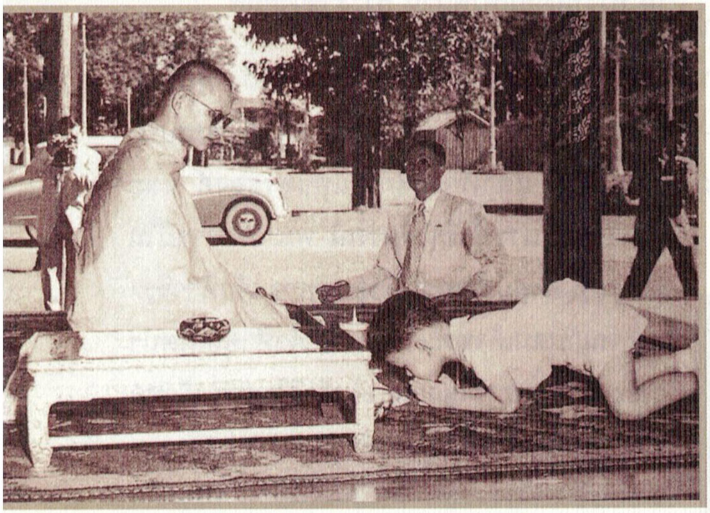
วันนี้หลังจากเสด็จฯ ลงทำวัตรเช้า ไม่มีอ่านวินัยบัญญัติถวาย เพราะจะเสด็จไปทรงรับบาตร ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต

ครั้นเมื่อเสด็จพระราชดำเนินถึงพระที่นั่งอัมพรสถานแล้ว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชนีในรัชกาลที่ ๗ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์กับสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ฯ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรฯ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอาหารบิณฑบาตแล้ว พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปประทับ ณ ศาลาผกาภิรมย์

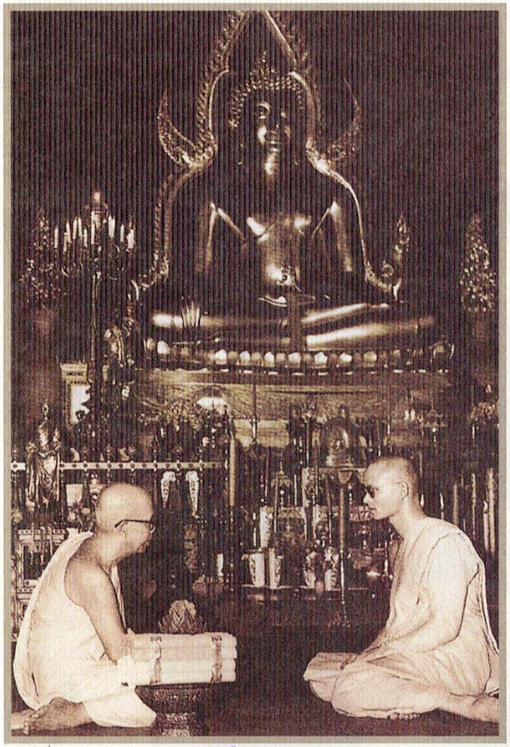
เสด็จฯ ไปถวายดอกไม้ธูปเทียนพระศาสนโศภน (จวน อุฏฺฐายี ป.๙)
พระกรรมวาจาจารย์ ที่วัดมกุฏกษัตริยาราม
พระศาสนโศภนถวายหนังสือ และพระวินัยมุนีฯ ถวายพระสีวลีที่ได้จากพม่า
พร้อมด้วยตะลุ่มมุกเล็ก ๆ

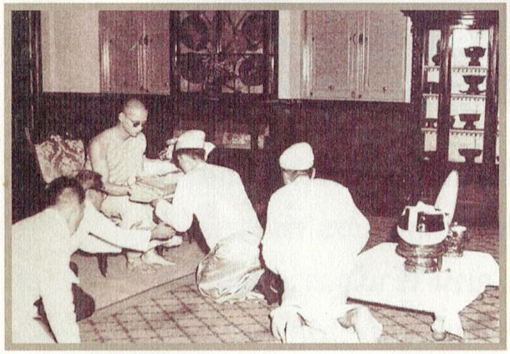
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ เข้าเฝ้าฯ

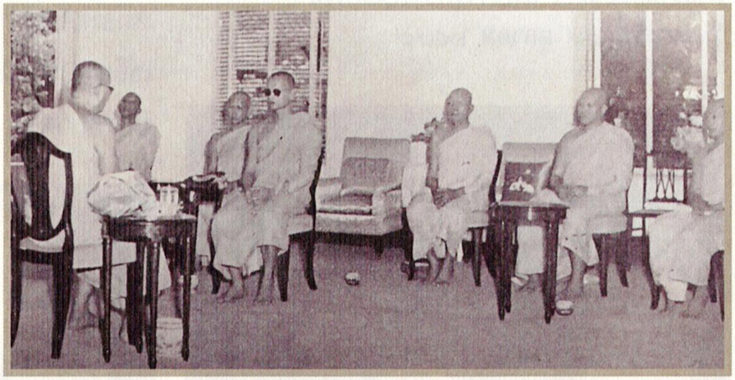
เสด็จฯ ไปถวายดอกไม้ธูปเทียน สมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภโณ ป.๙)
พระอนุศาสนาจารย์ ที่วัดเบญจมบพิตร
วันที่ ๒๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙

สมเด็จพระวันรัต ถวายหนังสือ

ทรงรับอัฏฐบริขารของ พณฯ ประธานาธิบดีแห่งประเทศพม่า
ที่พระตำหนักเพชร วัดบวรนิเวศวิหาร
วันที่ ๒๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙

เวลา ๑๗.๐๐ น. เสด็จลงอุโบสถ ทำวัตรเย็น และทรงสดับพระธรรมเรื่อง **"พละทั้ง ๕"** พระพรหมมุณีถวาย ในการนี้ทรงพระกรุณาโปรดให้พระภิกษุทั้ง ๕ มาฟังด้วย ทรงสนทนาธรรมเรื่อง **"ธรรมะ"** พระพรหมมุนีอธิบายว่า **"ธรรม"** แปลว่า **"ทรง"** เป็นทั้ง (๑) กุศล (๒) อกุศล(๓) กลาง ๆ

ธรรมแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ธรรมะฝ่ายโลกียะ คือไม่มีรู้ เช่น ก้อนหิน กรวด ทราย ต้นไม้ ธรรมอันอยู่ในโลก

๒. ธรรมะที่เป็นโลกุตตระ ธรรมอันอยู่เหนือโลก มีรู้อยู่ในตัว ตัวอย่างเช่น

โลกียะ คือ เหตุผล ได้ เสีย ชนะ ดี ชั่ว อารมณ์ อยากได้ รักใคร่ ฯลฯ ความรู้ที่เปลี่ยนแปลงได้

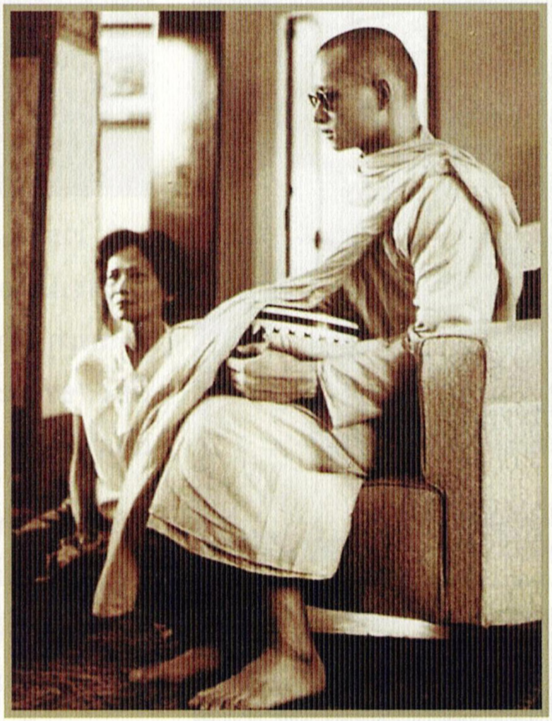
โลกุตตระ คือ รู้ว่าง รู้โปร่ง รู้หยุด รู้เงียบ รู้สงบ รู้นิ่ง รู้ของจริงแจ้งประจักษ์ชัด รู้อยู่กับตัว

จากนั้นเสด็จขึ้นนมัสการพระบนพระตำหนักปั้นหยา แล้วเสด็จเข้าที่พระบรรทม

พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช วันจันทร์ที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๔๙๙

หม่อมเจ้าสุภาภรณ์ ท่านผู้หญิงสุรางค์ศรี หม่อมเอลิซาเบท ในกรมพระยาชัยนาทฯ ฯลฯ คอยถวายบิณฑบาตอยู่

หลังจากเสด็จลงทำวัตรเช้าเสร็จ พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังวังสระปทุม เพื่อทรงรับบิณฑบาตจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ พร้อมด้วยเจ้านายชั้นหม่อมเจ้า มีหม่อมเจ้าอัจฉราฉวี หม่อมเจ้าภิรมย์

ในตอนเย็น เสด็จลงพระตำหนักเพชร ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้พระเถระ (ชั้นราชขึ้นไป) และบรรพชิตจีน ญวน เข้าเฝ้าถวายอนุโมทนาและถวายพระพร สมเด็จพระวันรัต สังฆนายก อ่านคำถวายพระพรในนามพระเถระแห่งคณะสงฆ์ไทย และบรรพชิตจีน ญวนดังนี้

คำถวายพระพร

สมเด็จพระวันรัต สังฆนายก

ถวายในนามพระเถรานุเถระแห่งคณะสงฆ์ไทย และบรรพชิต จีน ญวน

ณ พระตำหนักเพชร

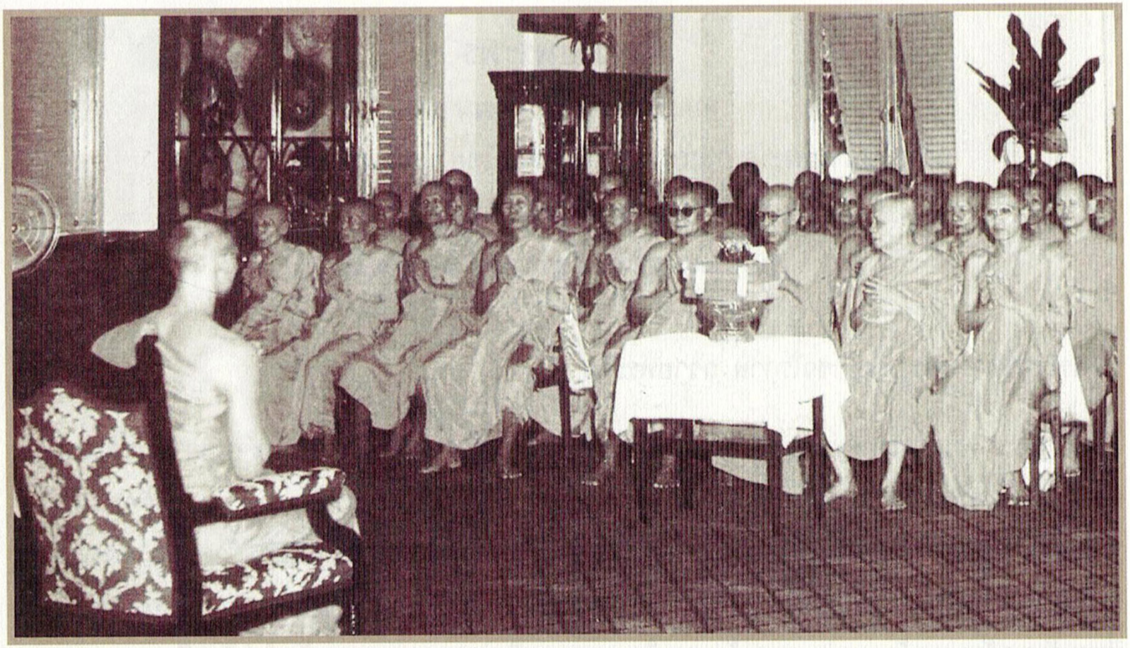
วันที่ ๒๙ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙

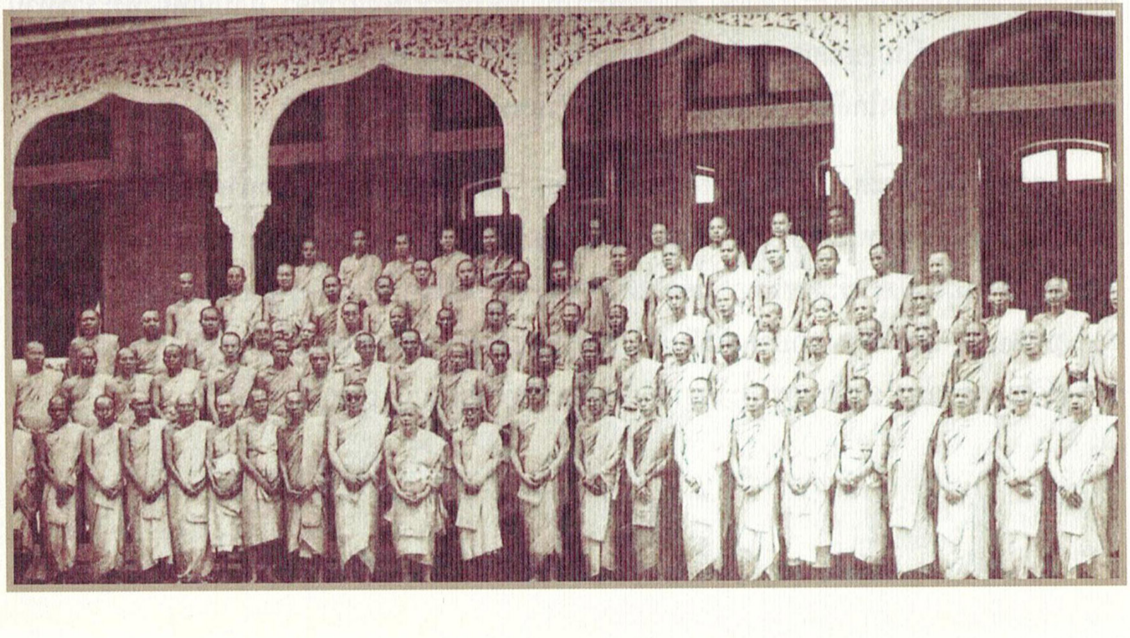
ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ถวายพระพร

พระเถรานุเถระแห่งคณะสงฆ์ไทยกับมีพระสงฆ์สมณศักดิ์อานัมนิกาย และจีนนิกายมาร่วมสมทบด้วย ซึ่งพรั่งพร้อมอยู่ ณ ที่เฉพาะพระพักตร์ ณ บัดนี้ ต่างมีปีติยินดีซาบซึ้งในพระราชศรัทธาประสาทาธิคุณแห่งสมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ที่ได้ทรงลาพระราชกรณียกิจชั่วคราว ทรงบรรพชาอุปสมบทบำเพ็ญพระเนกขัมมบารมีในพระบวรพุทธศาสนา ด้วยทรงยืนยันความเชื่อมั่นในสัจจธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศแล้ว สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ไม่เป็นเพียงพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในภายนอกเท่านั้น ยังได้ทรงพระราชศรัทธาทรงบรรพชาอุปสมบท เพื่อได้ทรงปฏิบัติในพระธรรมวินัยอย่างใกล้ชิด เพื่อได้ทรงประจักษ์ด้วยพระปัญญา

อาตมาภาพพระสงฆ์ทั้งปวงมีกัลยาณจิตเป็นสมานฉันทะขอถวายอนุโมทนาสาธุการ ในพระราชกุศลนี้เป็นอย่างยิ่ง ขอพระเดชานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัยพร้อมทั้งพระราชกุศลนี้ จงดลบันดาลอภิบาลรักษาสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ให้เสด็จสถิตธำรงเป็นองค์เอกอัครพุทธศาสนูปถัมภก ยืนยงตลอดกาลนาน เพื่อได้ทรงอภิบาลอุปถัมภ์บำรุงพระบวรพระพุทธศาสนา อันเป็นมิ่งขวัญของประเทศชาติให้วัฒนาสถาพร อำนวยสุขประโยชน์อันไพศาล ในที่ทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อ

ขอถวายพระพร

พระราชดำรัสตอบคณะสงฆ์

พระคุณเจ้าทั้งหลาย

ดีฉันขอขอบพระคุณเป็นอันมาก ในการที่ได้แสดงไมตรีจิตครั้งนี้ แม้ดีฉันจะได้อยู่ในสมณเพศมาเป็นเวลาอันน้อยก็ตาม รู้สึกว่าได้รับการต้อนรับจากสงฆ์ทั้งหลายเป็นอย่างดี ทั้งได้รับความรู้ในพระธรรมวินัย และทางปฏิบัติเท่าที่เวลาจะอำนวย ทั้งนี้ทำให้เกิดความรู้สึกว่าพระพุทธศาสนาเป็นทางแห่งความเจริญแก่ผู้ที่ตั้งใจปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด

ขออำนาจแห่งความสามัคคีที่พระคุณทั้งหลายได้แสดงอยู่ ณ บัดนี้ จงเป็นนิมิตอันดีที่จะเพิ่มพูนความรุ่งเรืองมั่นคงแห่งพระศาสนาสืบไป

จบแล้วเสด็จลงหน้าพระตำหนักเพชร ประทับฉายพระบรมฉายาลักษณ์ร่วมกับพระเถรานุเถระ

เวลา ๑๘.๐๕ น. เสด็จฯ ลงพระอุโบสถ ทำวัตรเย็น ทรงสดับเรื่อง **"ศาสนากับคน"** ซึ่งพระมหาบุญธรรม อ่านถวาย จากนั้นพระพรหมมุนีขึ้นถวายธรรมะเรื่อง **"การใช้ปัญญา"** ทรงสนทนาธรรมเรื่องสัจจะและเรื่องสังขาร

พระราชปุจฉา : ขณะที่ทรงผนวชอยู่นี้ เรียกกันว่า "พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว" โดยที่ทรงดำรงฐานะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ยังมีอยู่ เป็นเพียงแต่ทรงจีวรเช่นภิกษุเท่านั้น ขอความเห็นจากพระพรหมมุณี

พระพรหมมุนี : เรื่องนี้ทางธรรมะเรียกว่า สมมติซ้อนสมมติ สัจจะซ้อนสัจจะ ความเป็นพระเจ้าแผ่นดินก็เป็นสมมติอย่างหนึ่งเรียกว่า "สมมติเทพ" ความเป็นพระภิกษุก็เป็นสมมติอีกอย่างหนึ่ง ซ้อนขึ้นในสมมติเทพนั้น ในการเช่นนี้ผู้ปฏิบัติต้องปฏิบัติให้เหมาะสมกับสมมตินั้น ๆ เช่นเมื่อได้รับสมมติเป็นพระภิกษุแล้ว ก็ต้องปฏิบัติตามสิกขาบทของพระภิกษุโดยเคร่งครัด จักปฏิบัติแต่หน้าที่สมมติเทพอย่างเดียวไม่ได้ แต่ถ้าหน้าที่ของ

สมมติเทพที่ไม่ขัดกับสิกขาบทวินัยก็อาศัยได้ เช่น คำที่เรียกว่า "เสวย สรง บรรทม" เป็นต้นยังใช้ได้

สัจจะ คือความจริงนั้น ตามที่ท่านอธิบายกันมีหลายอย่าง แต่เมื่อกล่าวโดยหลักธรรมก็มี ๒ อย่าง คือ

๑. **สมมติสัจจะ** จริงโดยสมมติยกย่องขึ้น ให้เป็นอย่างนั้น ให้เป็นอย่างนี้ เช่น สมมติให้เป็นเทวดา สมมติให้เป็นพระอินทร์ พระพรหม ผู้นั้น ก็เป็นตามเขาสมมติเพียงแต่ชื่อ แต่ไม่ได้เป็นจริงไปเช่นนั้นด้วย เช่น เขาสมมติให้เป็นพระอินทร์ ชื่อพระอินทร์ก็มีอยู่แก่ผู้นั้น แต่ผู้นั้นก็ไม่ใช่เป็นพระอินทร์ตัวเขียวไปด้วย เขาสมมติให้เป็นพระนารายณ์ ชื่อนารายณ์ ก็มีอยู่แก่ผู้นั้น แต่ผู้นั้นก็หาได้เป็นพระนารายณ์ตัวจริงมี ๔ กรไม่

๒. **สภาวสัจจะ** จริงตามสภาวะ เป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ เป็นดินก็เป็นดินจริง เป็นน้ำก็เป็นน้ำจริง เป็นไฟก็เป็นไฟจริง เป็นลมก็เป็นลมจริง เป็นทุกข์ก็เป็นทุกข์จริง เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ก็เป็นเหตุให้เกิดทุกข์จริง เป็นความดับทุกข์ก็เป็นความดับทุกข์จริง เป็นทางให้ถึงความดับทุกข์ ก็เป็นทางให้ถึงความดับทุกข์จริง อย่างนี้เป็นจริงตามสภาวะ

ท่านเรียก อีกอย่างหนึ่งว่า **ปรมัตถสัจจะ** เมื่อพิจารณาดูแล้วเป็นชั้นของสัจจะไปแล้ว ไม่ใช่ตัวสัจจะ เพราะปรมัตถสัจจะแยกออกเป็น ปรมะ-อย่างยิ่ง อัตถะ -ประโยชน์ สัจจะ-ความจริง รวมกัน แปลว่า ความจริงอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เมื่อมีความจริงที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ก็ย่อมส่องความว่า ความจริงที่ไม่เป็นประโยชน์ก็มี ความจริงที่เป็น ประโยชน์ก็มีจึงได้ชั้นดังนี้

๑. ปรมัตถสัจจะ ความจริงที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

๒. อัตถสัจจะ ความจริงที่เป็นประโยชน์อย่างสามัญ

๓. อนัตถสัจจะ ความจริงที่ไม่เป็นประโยชน์

ญาณที่เห็นอริยสัจ ๔ นั้น เป็นประโยชน์อย่างยิ่งของบุคคล เรียกว่า ปรมัตถสัจจะ

ญาณรู้เหตุรู้ผลสามัญ หลบจากเหตุที่เสื่อม บำเพ็ญเหตุที่เจริญ นี่เป็นอัตถสัจจะ

ญาณที่เห็นผิดจากความจริง นี่เป็นอนัตถสัจจะ

บุคคลผู้ปฏิบัติต้องละอนัตถสัจจะบำเพ็ญแต่อัตถสัจจะ และปรมัตถสัจจะ

สังขาร สังขารแบ่งออกดังนี้ คือ

๑. สังขารส่วนเหตุ ที่กำลังปรุงเรียกว่า สังขารขันธ์

๒. สังขารส่วนผล ที่ปรุงแต่งเสร็จแล้วเรียกว่า รูปขันธ์

ในทางที่ดี เราใช้สังขารให้เป็นประโยชน์ สังขารย่อมปรุงมรรค ปรุงผล

ในทางที่เลว สังขารใช้เรา เราเป็นทาสของสังขาร ย่อมเป็นอันตรายถึงความพินาศ

พระราชปุจฉา : คนที่มีใจเหี้ยม ฆ่าคนแล้วไม่รู้สึกอะไรนั้น จัดเป็นบุคคลประเภทไหน ทำไมบางคนสร้างกรรมในชาตินี้ไว้มาก จึงยังไม่ได้รับผลของกรรมนั้น กลับเจริญ มีความสุขอยู่ได้

พระพรหมมุนี : ที่เขายังมีความเจริญและความสุขอยู่ ก็เพราะกรรมชั่วที่ทำนั้นยังไม่ให้ผล ถึงกระนั้นบุคคลผู้ทำกรรมชั่วย่อมจะได้รับความเดือดร้อนใจในภายหลัง ที่เรียกว่า **"วิปปฏิสาร"** บางกรณีก็อาศัยผลของกรรมที่สร้างมาแต่ปางก่อน ประกอบการกระทำซึ่งประกอบด้วย สติ ปัญญา วิริยะ เมื่อดีก็ดีเลิศ เลวก็เลวที่สุด ก็เพราะปัญญาของเขาเหล่านั้น

พระราชปุจฉา : ทำอย่างไรจึงจะระลึกได้ซึ่งชาติก่อนและชาติหน้า

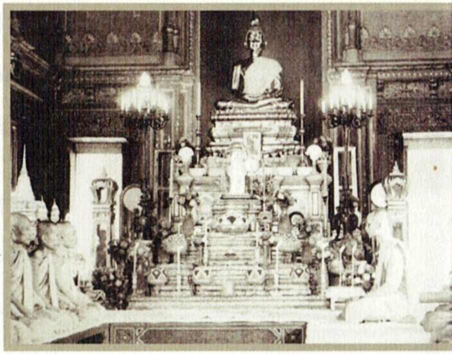
พระพรหมมุนี : จะต้องบำเพ็ญตนเองให้สูงขึ้นในการปฏิบัติธรรม และอบรมจิตของตนเองให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ เป็นลำดับ เช่น เด็ก ๆ ระลึกหรือจำวันก่อนไม่ได้ ครั้นเจริญวัยก็จำเหตุการณ์ได้บ้าง และเห็นกาลในอนาคตบ้าง เมื่อเจริญเต็มที่แล้วก็เห็นทั้งเหตุในอดีตและอนาคตอันไกล.

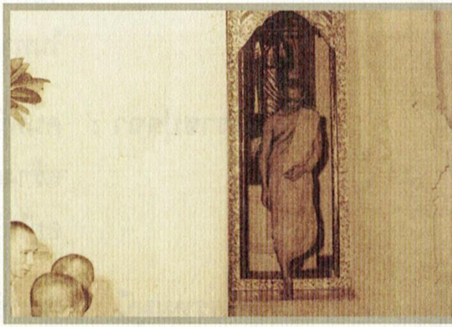
พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช
วันอังคารที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๔๙๙

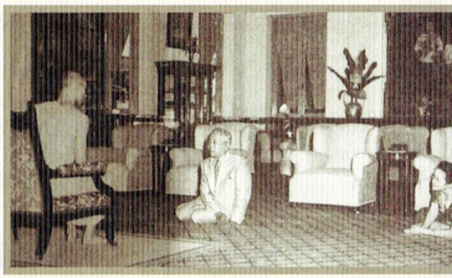
เสด็จลงพระอุโบสถ ทำวัตรเช้า ทรงสดับวินัยมุข เรื่อง **"อภิสมาจาร"** ซึ่งพระครูวิสุทธิธรรมภาณ อ่านถวาย

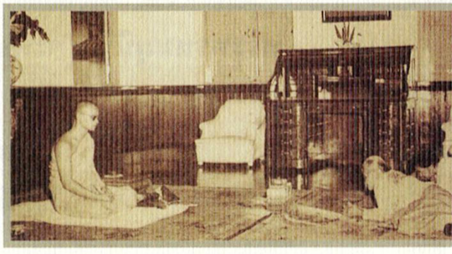
เวลา ๑๕.๐๐-๑๕.๔๕ น. พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระอัฐิกรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ อดีตสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ณ พระอุโบสถ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปยังอนุสรณ์รังสีวัฒนา (สุสานหลวง) ภายในวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เพื่อทรงอุทิศพระราชกุศลยังถวายสมเด็จพระราชบิดา สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

เวลา ๑๖.๓๐-๑๘.๓๐ น. พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีและท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ภริยา เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายดอกไม้ ธูป เทียน เสร็จแล้ว พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เจ้าจอมในรัชกาลก่อน ๆ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายดอกไม้ ธูป เทียน

เสด็จฯ นมัสการพระอัฐิ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ณ วัดราชบพิธ

เสด็จฯ ทรงอุทิศพระราชกุศล ถวายสมเด็จพระราชบิดา ณ อนุสสรณ์ รังษีวัฒนา ณ วัดราชบพิธ

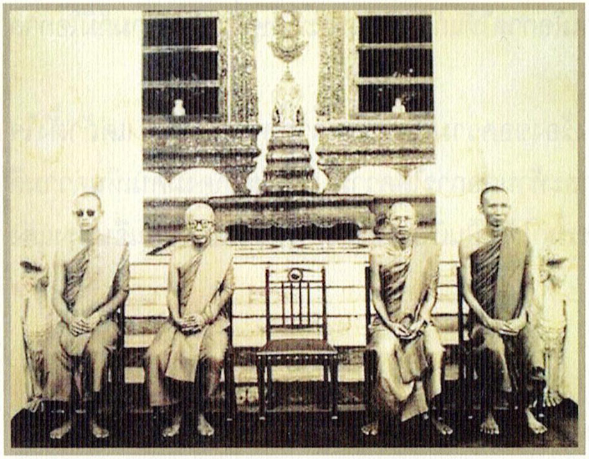

จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และภริยา เฝ้าฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียน ที่พระตำหนักเพชร วัดบวรนิเวศวิหาร

เจ้าจอมในรัชกาลก่อน ๆ เฝ้าฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียน ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

จากนั้นเสด็จลง ณ บริเวณหน้าพระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร ฉายพระบรมฉายาลักษณ์ร่วมกับพระภิกษุวัดบวรนิเวศวิหาร พระอนุศาสนาจารย์ สมเด็จพระวันรัต และพระกรรมวาจาจารย์พระศาสน-โศภณ เสร็จแล้ว ฉายพระบรมฉายาลักษณ์เดี่ยว

เวลา ๑๘.๐๐ น. ทำวัตรเย็น ทรงสดับเรื่อง **"คนกับธรรม"** ซึ่งพระมหาบุญธรรมอ่ายถวาย จบแล้วเสด็จขึ้น

พระพรหมมุนีขึ้นเฝ้าถวายธรรมะเรื่อง **"สังขาร"** โดยละเอียด

ทรงสนทนาธรรมกับพระพรหมมุณีดังนี้

พระราชปุจฉา : การที่มีคนป่าวข่าวทำให้เสียชื่อเสียงและอาจได้รับผลสะท้อนถึงฐานะของครอบครัวตลอดจนญาติพี่น้องวงศ์ตระกูล สมควรที่สมณเพศ และคฤหัสถ์จะปฏิบัติตนเช่นไรเมื่อมีการเช่นนี้เกิดขึ้น

พระพรหมมุนี : **ทางสมณเพศ** จงกระทำความดีต่อไป ความจริงย่อมหนีความจริงไปไม่พ้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ประทานโอกาสให้แก้ตัว เช่นพระภิกษุที่ถูกใส่ความก็มีโอกาสแก้ตัวได้

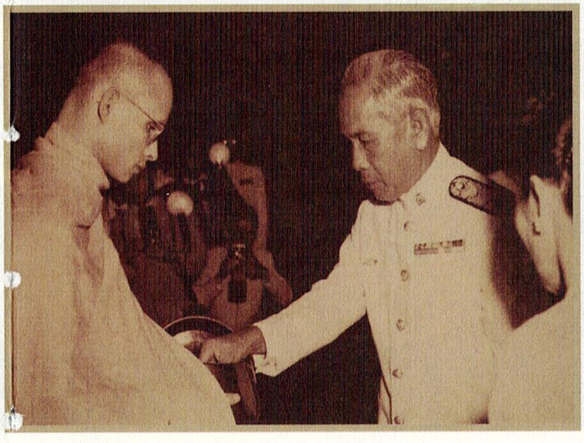
ทางด้านคฤหัสถ์ ถ้าจะฟ้องร้องขอความเป็นธรรมจากศาลก็ไม่ผิด แต่ถ้าตั้งใจปฏิบัติชอบต่อไปโดยไม่สะทกสะท้านต่อการใส่ความ นานเข้าก็คงมีคนเห็นความดี ความชอบของเราจะถือเป็นกรรมก็ได้ เป็นเรื่องของสังขารส่วนเหตุคือคนอื่นปรุงแต่งให้เป็นเรื่องเป็นราว

พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช
วันพุธที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๔๙๙

เสด็จลงพระอุโบสถ ทรงทำวัตรเช้า จากนั้นพระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินรับบาตรที่ทำเนียบรัฐบาล

ในตอนเย็นเสด็จลงพระอุโบสถทรงทำวัตรเย็น เสร็จแล้วทรงสดับธรรม เรื่อง **"คำสอนของพระพุทธเจ้าและการปฏิบัติธรรม"** ซึ่งพระจมื่นมานิต (สิริคุตโตภิกขุ) อ่านถวาย จากนั้นพระพรหมมุณี ขึ้นเฝ้าฯ ถวายธรรมะเรื่อง **"ขันธ์ ๕"** แล้วทรงปฏิสันถารกับพระภิกษุในพระบรมราชินูปถัมภ์ จนถึงเวลา ๒๑.๐๐ น. จึงเสด็จเข้าที่พระบรรทม

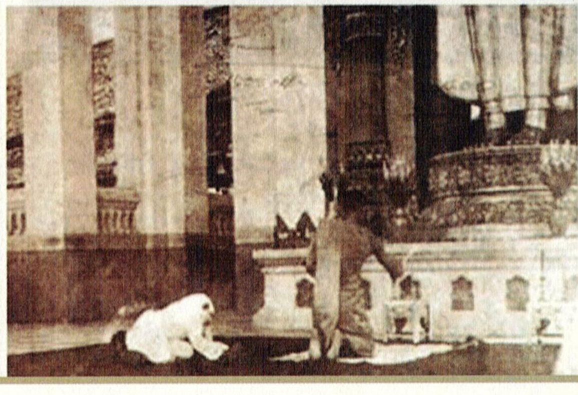

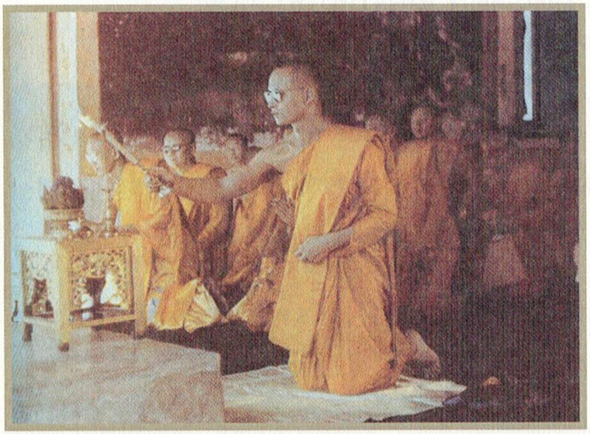
พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช
วันพฤหัสบดีที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๙

เสด็จลงพระอุโบสถ ทำวัตรเช้า ทรงสดับวินัยมุข เรื่อง **"คารวะ"** ซึ่งพระครูวิสุทธิธรรมภาณ อ่านถวาย

เวลา ๑๓.๓๐ - ๑๗.๕๐ น. พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปถวายสักการะพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

เสด็จฯ ไปถวายสักการะพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม
เสด็จฯ สักการะพระร่วงโรจนฤทธิ์แล้ว
เสด็จฯ เข้าพระวิหาร ถวายสักการะพระบรมสารีริกธาตุ ทำวัตรแล้ว
เสด็จฯ กระทำประทักษิณพระเจดีย์รอบบน
(รอบละ ๓๐๐ เมตร) ๑ รอบ
วันที่ ๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๙

พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช
วันศุกร์ที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๙

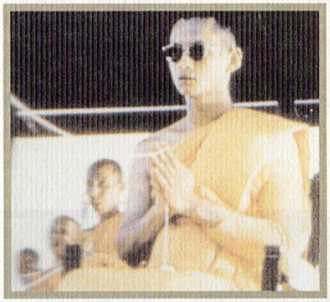
เสด็จลงพระอุโบสถ ทำวัตรเช้า ทรงสดับวินัยมุขเรื่อง **"อุโบสถ"** ซึ่งพระครูวิสุทธิธรรมภาณอ่านถวายวันนี้เป็นวันธรรมสวนะ และภิกษุอุโบสถตามประเพณีที่วัดบวรนิเวศวิหาร ถือวันธรรมสวนะและภิกขุอุโบสถตามปักขคณนา (วิธีคำนวณดิถีตามปักษ์) มีพุทธศาสนกชนพากันมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกันมากมาย

ในตอนเย็นเสด็จลงพระตำหนักเพชร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้นายทหารกรมราชองครักษ์เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายดอกไม้ธูป เทียน และถวายจตุปัจจัยสมทบทุนอานันทมหิดล แล้วเสด็จลงพระอุโบสถทรงทำวัตรเย็นทรงสดับธรรมเรื่อง **"สัปปุริสบัญญัติ"** คือข้อที่ท่านสัตบุรุษตั้งไว้ ๓ อย่าง ซึ่งพระจมื่นมานิตอ่านถวาย

เวลา ๒๐.๓๐-๒๐.๔๕ น. เสด็จพระราชดำเนินไปพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนชัยในพิธีหล่อพระพุทธชินสีห์จำลอง แทนพระองค์สมเด็จพระสังฆราช ซึ่งมี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ไวยาวัจกร เชิญเทียนที่สมเด็จพระสังฆราชทรงจุดนำมาถวาย ณ พระอุโบสถ

พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช
วันเสาร์ที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๔๙๙

เสด็จลงพระอุโบสถ ในพิธีหล่อพระสำหรับงานบำเพ็ญกุศลแลองพระชนมายุครบ ๘๔ พรรษาของสมเด็จพระสังฆราช ณ บริเวณพระอุโบสถด้านตะวันตก ทรงวางแผ่นทองคำเปลว ๘๔ แผ่นลงในเบ้า และทรงเททองหล่อพระพุทธรูป (ทรงถือสายสิญจน์ซึ่งโยงจากเบ้าเททอง เจ้าหน้าที่เททองลงเบ้าลงสู่พิมพ์ ซึ่งสุมไว้แต่เช้าตรู่) พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับ

ทรงเป็นประธานแทนสมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ ในพิธีหล่อพระพุทธชินสีห์จำลอง สำหรับงานทรงบำเพ็ญกุศลฉลองพระชนมายุ ๘๔ พรรษา ณ บริเวณพระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร

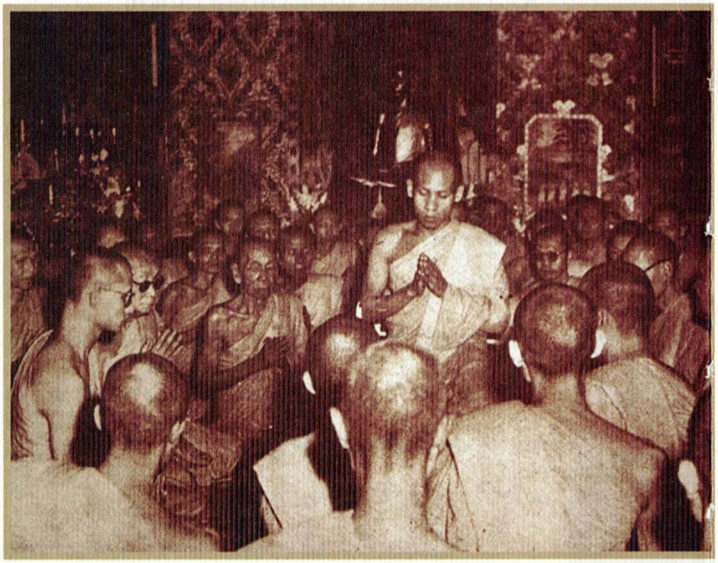
วันนี้เป็นวันอุโบสถตามปักขคณนา เสด็จลงพระอุโบสถ ทรงทำวัตรเช้า จบแล้วอุบาสกอุบาสิกาทำวัตร แล้วพระจุลนายกแสดงพระธรรมเทศนา

เวลา ๑๓.๐๐ น. เสด็จลงพระอุโบสถ ทรงทำวัตร ทรงสดับพระปาฏิโมกข์

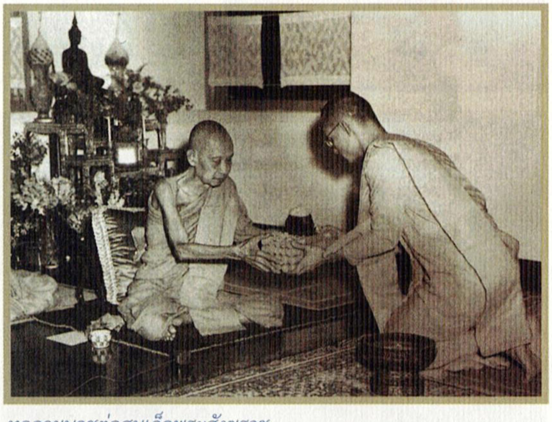
เวลา ๑๕.๓๐ - ๑๖.๑๕ น. เสด็จลงพระอุโบสถ ทรงสดับพระธรรมเทศนาเนื่องในวันธรรมสวนะ ซึ่งพระสาธุศีลสังวรแสดง

เวลา ๑๙.๒๐ - ๑๙.๓๕ น. เสด็จพระราชดำเนินไปถวายดอกไม้ ธูป เทียน และทูลลาผนวชต่อสมเด็จพระสังฆราช และทรงสดับพระโอวาท

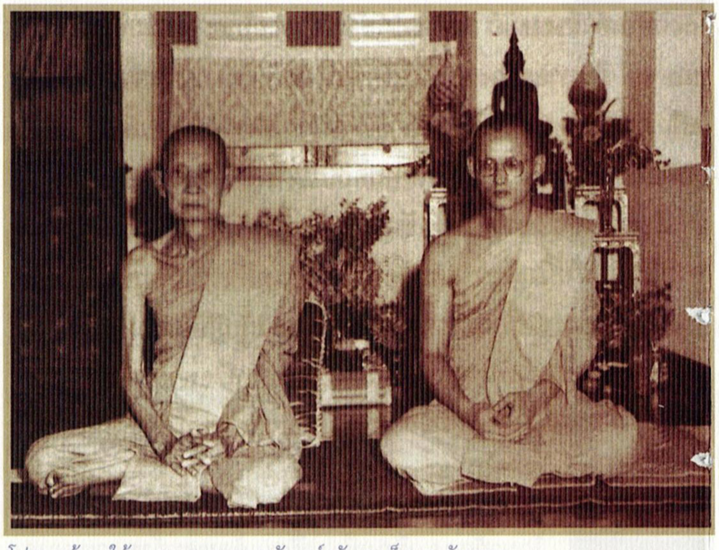
เวลา ๒๑.๐๐ น. ทรงนมัสการพระ แล้วเข้าที่พระบรรทม

ทรงสดับพระปาฏิโมกข์ ในพระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร

ทูลลาผนวชต่อสมเด็จพระสังฆราช
และทรงสดับพระโอวาท บนพระตำหนักบปัญจบเบญจมา

โปรดเกล้าฯ ให้ฉายพระบรมฉายาลักษณ์ กับสมเด็จพระสังฆราช
กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (หม่อมราชวงศ์ชื่น นพวงศ์ ฉายา สุจิตฺโต ป.๗)
พระราชอุปัชฌายาจารย์ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

พระโอวาทของสมเด็จพระสังฆราช

ถวายแด่พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในวันทรงทูลลาเพื่อทรงลาผนวช ณ ตำหนักบัญจบเบญจมา

วันที่ ๓ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๙

บุญกุศลอันใดที่อาตมภาพได้ประพฤติชอบด้วยกายวาจาใจ ขอถวายส่วนบุญส่วนกุศลเหล่านั้นแด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ขอสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า จงทรงอนุโมทนาส่วนกุศลที่ได้ถวายนั้นให้เหมือนกับทรงทำด้วยพระองค์เองแล้ว ทรงสถิตอยู่เป็นสุข ปราศจากทุกข์ ทุกทิพาราตรีกาล ทรงเห็นแต่การที่เจริญทุกเมื่อ อย่าทรงเห็นการที่เสื่อมทรามแม้แต่น้อยหนึ่งเลย พร้อมทั้งความเจริญด้วยพระชนมายุ วรรณะ สุขะ พละ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ตลอดไปจนกาลนาน

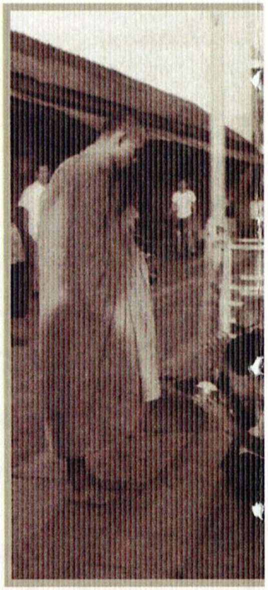
ในการทรงผนวชคราวนี้ อาตมภาพไม่ชอบใจตัวเองอยู่ เพราะได้ทำอะไรถวายไม่ได้เต็มที่ เพราะต้องเจ็บเสีย จนบัดนี้ก็ยังไม่หาย แต่ส่วนสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจได้เต็มที่ ที่แสดงให้เห็นได้ก็คือคนที่นับถือพระพุทธศาสนาทั้งในประเทศ ทั้งนอกประเทศอนุโมทนาตลอดทั่วถึงกัน และหวังความเจริญ ความสุขแด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ให้ทรงเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น เพื่อเป็นขวัญใจของบ้านเมือง และของผู้นับถือพระพุทธศาสนา

ว่าถึงบารมี น่าจะทรงทราบ ศัพท์ที่บารมี หมายคความว่า เก็บความดี หรือทำความคุ้นเคยกับความดีให้เกิดขึ้น ตรงกันข้ามกับอาสวะ คือเก็บความชั่วหรือทำความชั่วให้เกิดพอกพูนขึ้น บารมีไม่ใช่บุญกุศลโดยตรง บุญกุศลที่บุคคลได้ทำแล้ว ก็ให้ผลเป็นสุขตามคราวตามสมัย แต่ความคุ้นเคยหรือความเก็บความดีไว้นั้นเป็นบารมี ตรงกันข้ามการทำชั่วทำร้ายเสียหายที่เป็นบาป นั่นก็ให้ผลชั่วร้ายแก่ผู้ทำตามคราวตามสมัย แต่ว่าผู้ทำยังคุ้นเคยอยู่กับความชั่วหรือบาปนั้น นี่เป็นส่วนอาสวะ บารมีเกิดขึ้นได้เพราะรู้ดีรู้ชอบ อาสวะเกิดขึ้นได้เพราะรู้ชั่ว รู้ผิด เพราะฉะนั้น ในที่สุดบารมีจึงชนะอาสวะ

ขอพระบารมีทั้งหลายจงเจริญยิ่งแด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า

พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช
วันอาทิตย์ที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๔๙๙

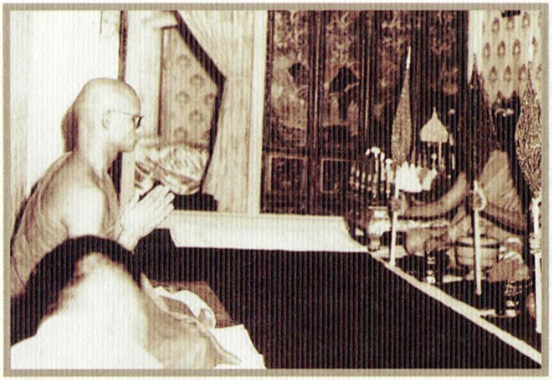
เช้ามืดวันนี้พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออกบิณฑบาตโดยไม่มีหมายกำหนดการ

ภาพที่พระองค์ประทับยืนรอรับบิณฑบาตอยู่เบื้องหน้า ด้วยสีพระพักตร์ที่อ่อนโยน สงบสำรวมเยี่ยงพระภิกษุสงฆ์รูปอื่น ๆ สร้างความปลื้มปีติโสมมนัสอย่างล้นเหลือ ที่ชาวบ้านแถวบางลำพูได้ถวายบิณฑบาตแด่พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นพระมหากษัตริย์ที่เคารพรักและเทิดทูนอยู่เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม

อาหารที่ทรงบิณฑบาตได้จากประชาชน มีเครื่องในไก่ผัดขิง ๑ ห่อ ผัดถั่วฝักยาว ๑ ห่อ กุนเชียงผัดหอมใหญ่กับหมู เนื้อทอด ปลาสลิดเค็มทอด ปลาทูทอด รวมอาหารคาว ๗ ห่อ ของหวาน ขนมครก ถั่วแปบ ขนมบ้าบิ่น ส้มเขียวหวาน กล้วยหอม กล้วยไข่ โรตี เค็ก ขนมปังปิ้งทาเนย รวม ๙ อย่าง

เวลา ๘.๐๕-๙.๐๐ น. เสด็จลงพระอุโบสถ ทรงทำวัตรเช้า ทรงสดับวินัยมุข เรื่อง **"กาลิก ๔"** ซึ่งพระครูวิสุทธิธรรมภาณ อ่านถวาย แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปทรงสักการะพระบรมสารีริกธาตุและพระพุทธรูปสำคัญในวัดบวรนิเวศวิหาร

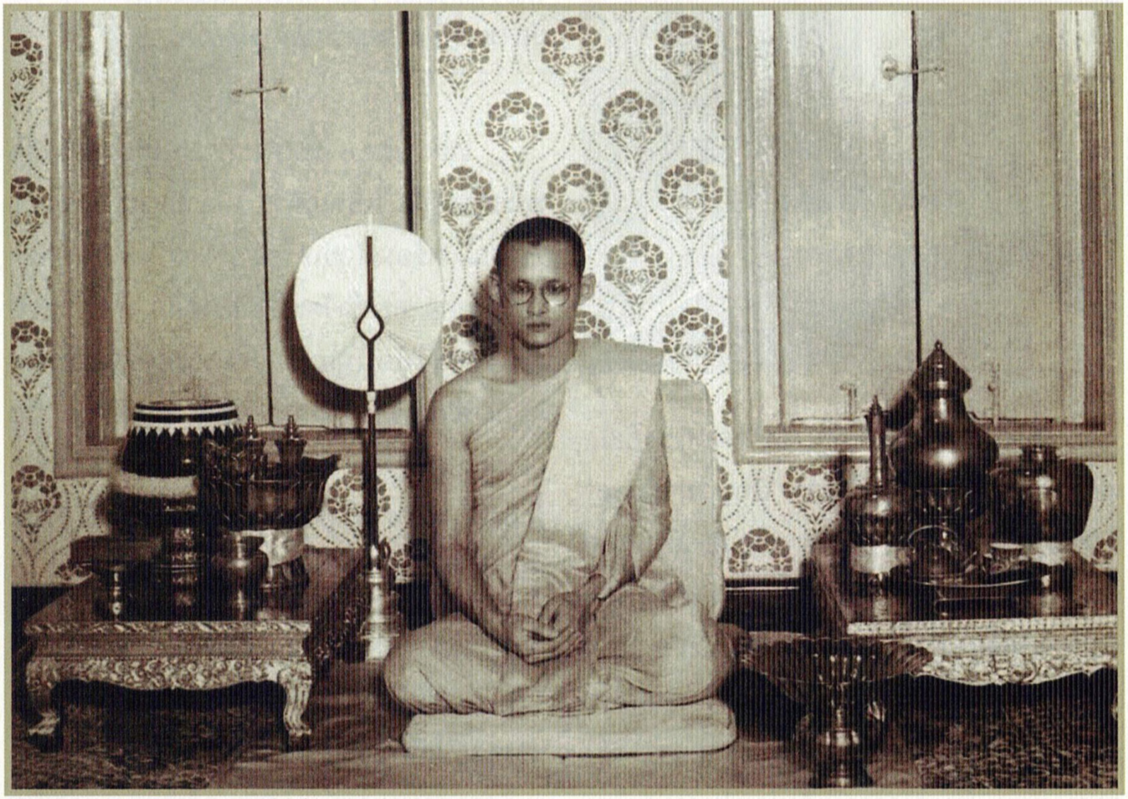
เวลา ๑๖.๐๐-๑๖.๕๐ น. เสด็จออกพระตำหนักปั้นหยา ในการพระราชพิธีลาผนวช ทรงจุดธูปเทียน เพื่อนมัสการ แล้วทรงประเคนผ้าไตรแก่พระราชาคณะ ๗ รูป ซึ่งจะเจริญพระพุทธมนต์ พระสงฆ์ออกไปครองผ้า แล้วกลับมานั่งยังอาสน-สงฆ์ เจริญพระพุทธมนต์

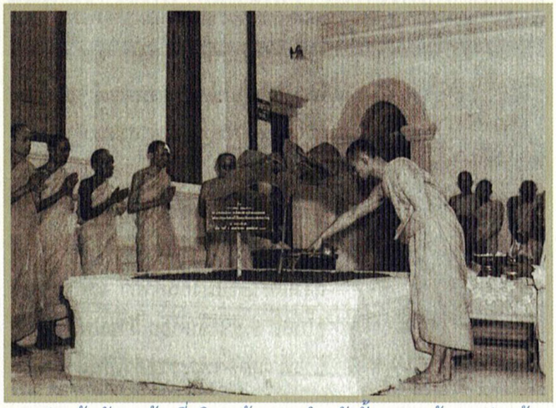
เวลา ๑๗.๐๐-๑๗.๕๐ น. เสด็จลงพระอุโบสถ ทรงทำวัตรเย็น ทรงสดับ เรื่อง **"บุญญกิริยาวัตถุ ๓ บุญญกิริยาวัตถุ ๑๐"** ซึ่งพระจมื่นมานิตฯ อ่านถวาย จากนั้นพระพรหมมุณี และพระโศภนคณาภรณ์ เฝ้าฯ ถวายธรรม

พระราชกรณียกิจ แห่งการทรงพระผนวช
วันจันทร์ที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๙

เวลา ๗.๕๐ น. พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ฉายพระบรมฉายา-ลักษณ์ พร้อมด้วยเครื่องบริขาร แล้วเสด็จลงพระอุโบสถ ทรงทำวัตรเช้า ทรงสดับ เรื่อง **"สรุปเรื่องพระวินัยบัญญัติ"** ซึ่งพระครูวิสุทธิธรรม-ภาณ อ่านถวาย จากนั้น เสด็จพระราชดำเนินกลับมาปลูกต้นสัก ๑ ต้น ที่บริเวณข้างพระตำหนักปั้นหยา แล้วทรงปลูกต้นสนฉัตร ๒ ต้น ที่บริเวณหน้าพระตำหนักทรงพรต

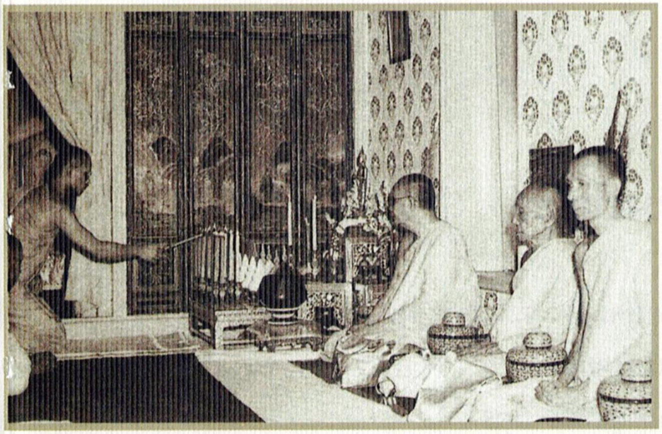
เวลา ๑๐.๑๕ น. เสด็จพระราชดำเนินไปในพระราชพิธีลาผนวช ทรงประกาศลาสิกขาบท ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ แล้วทรงประกาศลาสิกขาต่อพระสงฆ์ จากนั้นเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปลื้องกาสาวพัสตร์ เมื่อทรงเสวตรพัสตร์แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปทรงแสดงองค์เป็นอุบาสก แล้วทรงสมาทานเบญจศีล แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปยังพระตำหนักทรงพรต เสด็จเข้าที่สรง สรงน้ำพระพุทธมนต์เป็นการภายใน

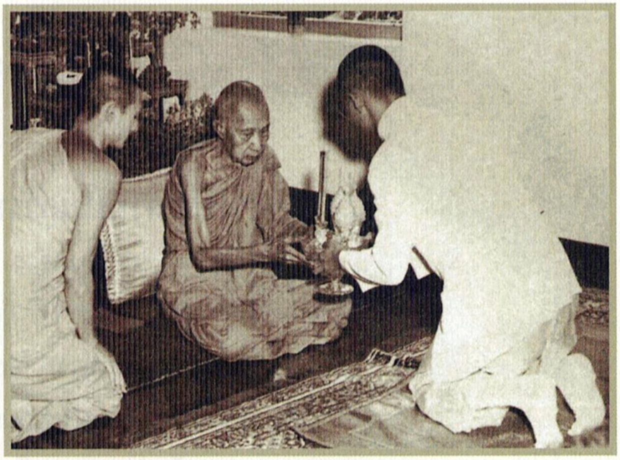

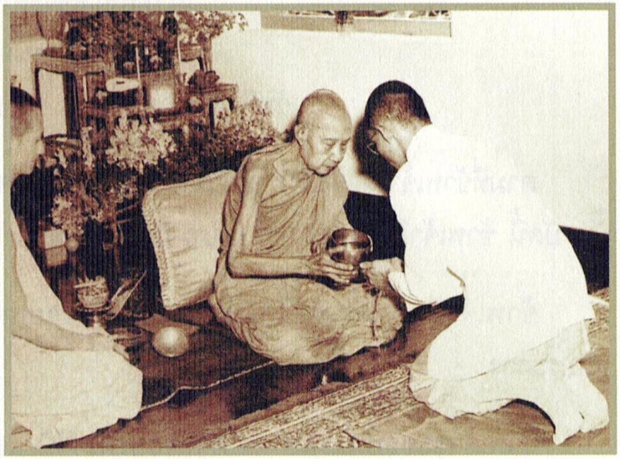

ทรงปลูกต้นสัก ๑ ต้น ที่บริเวณข้างพระตำหนักปั้นหยา แล้วทรงปลูกต้นสนฉัตร ๒ ต้น ที่บริเวณหน้าพระตำหนักทรงพรต

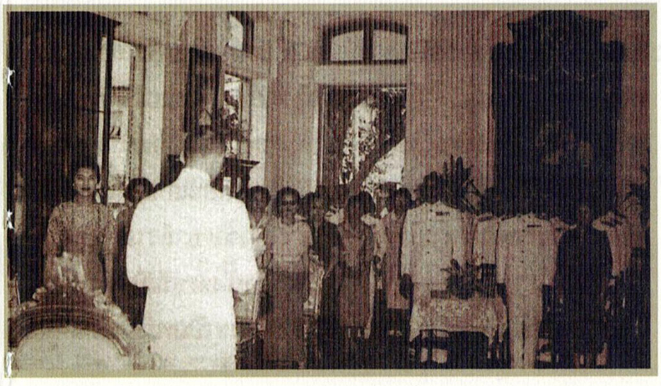

เสด็จฯ ไปยังพระตำหนักบัญจบเบญจมา ทูลลาสมเด็จพระสังฆราชเจ้า
พระราชอุปัชฌายาจารย์
สมเด็จพระสังฆราช ถวายสรงน้ำพระพุทธมนต์ ถวายพระพร

ทรงแถลงการลาผนวช ณ พระตำหนักเพชร วัดบวรนิเวศวิหาร

พระราชดำรัสในการทรงลาผนวช

ในคราว

สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินี ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

พระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี

คณะรัฐมนตรี และประธานสภาผู้แทนราษฎร

เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

ณ พระตำหนักเพชร

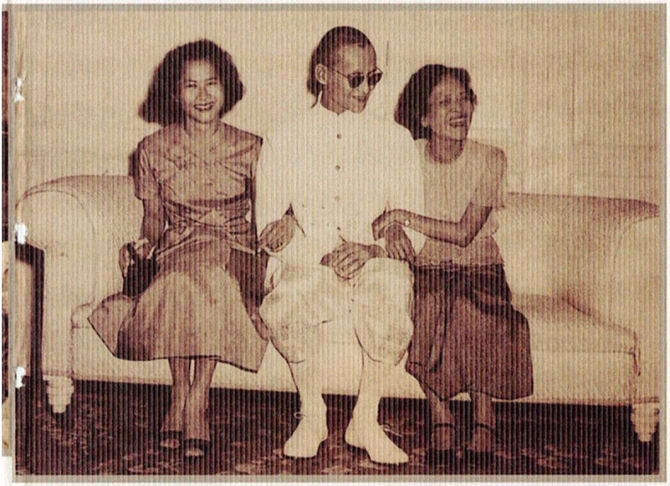
วันที่ ๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช. ๒๔๙๙

ตามที่ข้าพเจ้าได้แจ้งดำริ เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ศกนี้ว่า จะบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนานั้น บัดนี้ ข้าพเจ้าได้บรรพชาอุปสมบท และได้ลาสิกขาแล้ว ในวันนี้

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือในการนี้ โดยพร้อมเพรียงเป็นที่เรียบร้อยทุกประการ

ข้าพเจ้าขอขอบพระทัย สมเด็จพระบรมราชินี และขอบใจรัฐบาล ตลอดจนผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่ได้ช่วยกันบริหารการแผ่นดินให้เป็นไปด้วยดี

ขอท่านทั้งปวง จงมีส่วนได้รับกุศล อันพึงจะเกิดขึ้นแต่การบรรพชาอุปสมบทของข้าพเจ้านี้โดยทั่วกัน.

ภาพบนซ้าย
บนที่ประทับพระตำหนักทรงพรต วัดบวรนิเวศวิหาร ภายหลังทรงลาผนวชแล้ว

ภาพบนขวา
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระดำเนินลงจากพระตำหนักปั้นหยา เสด็จพระราชดำเนินออกจากวัดบวรนิเวศวิหาร ไปยังพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต

ภาพล่างซ้าย
ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต

อริยะ ธรรมราชา

บทสนทนาธรรม

พระราชาผู้ทรงศรัทธาในพุทธศาสนา
กับพระอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนามาอย่างต่อเนื่อง

ในวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ พระองค์จะทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ ทั้งเป็นการส่วนพระองค์ อาทิ ทรงพระราชกุศล ทรงบาตรในพระราชนิเวศน์ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงถวายผ้าพระกฐินส่วนพระองค์ ณ วัดราษฎร์ต่าง ๆ หรือในส่วนที่เป็นพระราชพิธีตามบุรพขัตติยประเพณี เช่น ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในวันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา

นอกจากนี้ ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดพระราชพิธีอาสาฬหบูชาเพิ่มขึ้นอีกเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๑ คือ **วันอัฏฐมีบูชา** หรือวันถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้าเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกวันหนึ่ง

งานพิธีทางศาสนาที่ประชาชนหรือข้าราชการจัดขึ้นในท้องที่ต่าง ๆ และได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนินตามพระราชอัธยาศัยนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธี หรือทรงเป็นประธานในพิธีมิได้ขาด ไม่ว่าจะเป็นพิธียกช่อฟ้าใบระกา พิธีฝังลูกนิมิต รวมทั้งพระองค์ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ให้เสด็จไปในงานพิธีต่าง ๆ ที่ประชาชนจัดขึ้นด้วย

การเสด็จพระราชดำเนินไปนั้นนอกจากพระองค์จะทรงบำเพ็ญพระราชกุศลแล้ว ยังทรงให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฯ อย่างใกล้ชิด รวมทั้งมีพระราชปฏิสันถาร ทรงถามถึงความเป็นอยู่ของราษฎรและทรงแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นความเดือดร้อนแก่ประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ

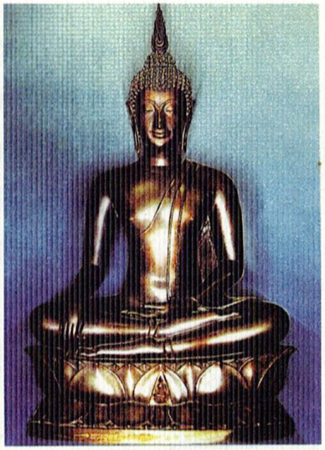
ในส่วนที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์ ทรงอุปถัมภ์คณะสงฆ์ทั้งที่เป็นทางการและเป็นการส่วนพระองค์ ในส่วนที่เป็นทางการ ทรงอนุเคราะห์สงเคราะห์กุลบุตรให้ได้บรรพชาอุปสมบท (นาคหลวง) เป็นประจำทุกปีเสมอมามิได้ขาด พระราชทานสมณศักดิ์ตามระเบียบแบบแผนและประเพณี ทุกวันที่ ๕ ธันวาคม ซึ่งเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษา ทรงอุปถัมภ์ส่งเสริมพระปริยัติธรรม โดยการพระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงให้กับพระภิกษุสามเณร ทรงอุปถัมภ์การทำสังคายนาพระธรรมวินัย โดยการชำระพระไตรปิฎกฉบับหลวงทั้งภาษามคธและภาษาไทย รวมทั้งทรงอุปถัมภ์การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้กว้างไกล เช่น รายการธรรมะทางวิทยุ อ.ส. พระราชวังดุสิต

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินไปทรงกราบนมัสการสนทนาธรรมกับพระอริยสงฆ์ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ แม้ว่าในหลายพื้นที่จะอยู่ห่างไกลความเจริญ ซึ่งหลายครั้งได้เสด็จพระราชดำเนินไปเป็นการส่วนพระองค์ อาทิ หลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำกลองเพล จังหวัดหนองบัวลำภู หลวงปู่แหวน สุจิณโณ วัดดอยแม่ปั๋ง จังหวัดเชียงใหม่ พระอาจารย์แบน ธนากโร วัดดอยธรรมเจดีย์ จังหวัดสกลนคร หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี วัดหินหมากเป้ง จังหวัดหนองคาย หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี หลวงพ่อเกษม เขมโก สำนักสุสานไตรลักษณ์ จังหวัดลำปาง หลวงพ่อพุธ ฐานิโย วัดป่าสาลวัน จังหวัดนครราชสีมา หลวงปู่ฝั้น อาจาโร วัดป่าอุดมสมพร จังหวัดสกลนคร ฯลฯ โดยทุกครั้งพระองค์จะทรงเยี่ยมและถวายปัจจัย และตรัสถามถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และที่สำคัญจะทรงสนทนาธรรมอยู่เป็นเวลานาน

ทรงสร้างพระพุทธรูป-ทำนุบำรุงวัดวาอาราม

พระราชจริยวัตรอีกด้านหนึ่งที่สำคัญยิ่งต่อพุทธศาสนาก็คือ การที่พระองค์ทรงทำนุบำรุงและบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามให้เป็นเสาหลักในการพัฒนาชุมชน เช่น พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ หรือเงินที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวายโดยเสด็จพระราชกุศลในการทำนุบำรุง ขณะที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมวัดนั้น ๆ หรือเสด็จพระราชดำเนินไปทรงถวายผ้าพระกฐิน รวมทั้งยังพระราชทานวิสุงคามสีแก่วัดที่ประชาชนร่วมกันสร้างขึ้น และยกวัดราษฎร์บางแห่งขึ้นเป็นวัดหลวง ทรงให้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นในวัด แล้วให้พระสงฆ์อบรมสั่งสอนนักเรียนโดยใกล้ชิด เพื่อให้เยาวชนไทยได้เรียนรู้และใกล้ชิดกับพุทธศาสนา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชยังทรงสร้างพระพุทธรูปขึ้นในโอกาสสำคัญต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก อาทิ พระพุทธรูปปางประทานพร ภปร. พระพุทธรูปหลวงพ่อจิตรลดา พระพุทธนวราชบพิตร พระพุทธปฏิมาชัยวัฒน์ประจำรัชกาล เหรียญพระชัยหลังช้าง พระพุทธรูปเหล่านี้พระองค์ได้พระราชทานไว้ ณ วัดวาอาราม ตลอดจนสถานที่สำคัญต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานราชการทั่วประเทศ รวมทั้งพระองค์ยังเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานหล่อพระพุทธรูปในสถานที่ต่าง ๆ ที่พุทธศาสนิกชนกราบบังคมทูลเชิญอย่างต่อเนื่อง

พระพุทธนวราชบพิตร

พระพุทธนวราชบพิตร[1] เป็นพระพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้สร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๙ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีพระราชประสงค์ที่จะพระราชทานไปประดิษฐานไว้ในจังหวัดต่าง ๆ ทุกจังหวัดทั่วราชอาณาจักร ด้วยตั้งพระราชหฤทัยจะให้พระพุทธรูปองค์นี้เป็นที่ตั้งแห่งคุณพระรัตนตรัย และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชนในชาติ

พระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้ช่างจากกรมศิลปากรเข้าไปปั้นแบบพระพุทธรูปในพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน โดยพระองค์ได้ทรงตรวจพระพุทธลักษณะขององค์พระจนพอพระราชหฤทัยแล้ว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ช่างเททองหล่อพระพุทธรูปขึ้นเมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๐๙ และได้ทรงบรรจุพระพุทธรูปพิมพ์ศักดิ์สิทธิ์ไว้องค์หนึ่งที่ฐานบัวหงายด้วย โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานพระพุทธรูปองค์นี้ทุกจังหวัดด้วยพระองค์เอง

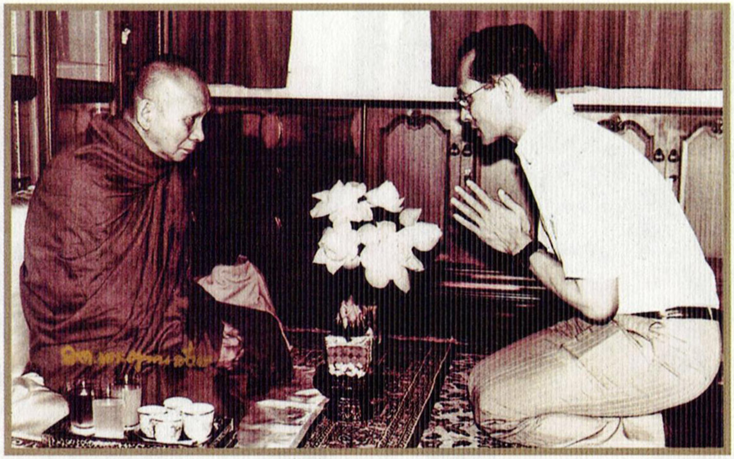
นอกจากพระองค์ทรงให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาแล้ว ยังทรงให้การอุปถัมภ์ศาสนาอื่น ๆ ที่ชาวไทยนับถือให้สามารถดำเนินกิจการได้อย่างสะดวกสบาย ไม่ว่าจะเป็น ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาฮินดู ศาสนาซิกข์ รวมทั้งพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ผู้นำศาสนาเข้าเฝ้าฯ ในโอกาสสำคัญ ๆ อย่างต่อเนื่อง

พระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านพระพุทธศาสนานั้น ได้ก่อให้เกิดคุณูปการแก่พุทธศาสนิกชนและศาสนิกชนศาสนาอื่น ๆ ในชุมชนและสังคมทั่วแผ่นดินไทยอย่างหาที่สุดมิได้ และยังก่อให้เกิดความประทับใจ ภาคภูมิใจ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า

---

1 ข้อมูลจาก “เอกกษัตริย์อัจฉริยะ” หนังสือเฉลิมพระเกียรติ ทบวงมหาวิทยาลัย ร่วมกับ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน จัดพิมพ์เนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๓๙ และ “ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร” จัดพิมพ์ในวโรกาสงานฉลองพระชันษา ๙๐ ปี สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๔๖ http://www.posttoday.com/kingbhumibol/thebelovedking/5

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) ทรงกล่าวถึงพระราชจริยวัตรของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ในทางพุทธศาสนา

ในด้านหน้าที่ราชการนั้น ก็ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจทางพระพุทธศาสนาตามราชประเพณีโดยมิได้ขาดตกบกพร่อง เช่น พระราชกรณียกิจเนื่องในเทศกาลสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทรงพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการบูรณปฏิสังขรณ์พระอารามต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและในหัวเมือง ทรงพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์แด่พระสงฆ์ในการเอื้ออำนวยแก่การปกครองคณะสงฆ์ และเชิดชูผู้ทรงศีลทรงธรรมให้เป็นที่ปรากฏ ตลอดถึงทรงพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์การสั่งสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ในด้านที่เป็นการส่วนพระองค์นั้น ก็ทรงปฏิบัติพระองค์ยึดมั่นอยู่ในคุณธรรมของพระพุทธศาสนา มีราชธรรม เป็นต้นดังกล่าวแล้ว ทรงศึกษาพระพุทธศาสนาและทรงนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นการส่วนพระองค์ในโอกาสต่าง ๆ และบำรุงพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นจำนวนมากมิได้ขาด

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ทรงสนทนาธรรมกับ
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

พระราชดำรัส : หนังสือสอนพระพุทธศาสนายากเกินไปแก่สมองเด็ก ให้เด็กเล็ก ๆ จำประวัติมากไป

สมเด็จพระสังฆราช : กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดหลักสูตร

พระราชดำรัส : อย่างสอนอริยสัจแก่เด็กเล็ก ๆ เหมือนจะให้เด็กเป็นพระอรหันต์ จะให้เด็กเข้าใจได้อย่างไร น่าจะสอนบทธรรมง่าย ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการอบรมเด็กด้วย เช่น ความเพียร และน่าจะจัดเป็นหลักสูตรสูงขึ้นไปโดยลำดับ แทรกพุทธประวัติ นิทานชาดก บทสอนคฤหัสถ์ศาสนาได้มีจัดไว้ในทำนองนี้ น่าจะทำแจกหรือจำหน่ายถูก ๆ ของกระทรวงก็ปล่อยไปเป็นส่วนของกระทรวง

สมเด็จพระสังฆราช : จะนำกระแสพระราชดำรัสนี้ไปจัดทำ แต่การเขียนเรื่องให้เด็กอ่านนั้น เขียนแล้วคิดว่าง่าย เด็กเข้าใจ ครั้นไปลองสอนกับเด็ก คือให้เด็กอ่าน เด็กก็ไม่เข้าใจ

พระราชดำรัส : ถ้าประสงค์จะทดสอบก็ได้ เขียนส่งไปให้ทูลกระหม่อมเจ้าฟ้าฯ อ่าน พระชนม์พรรษา ถ้าจะทดสอบอายุน้อยกว่านั้นก็ได้พระชนม์พรรษา

การปฏิบัติพระองค์

พระราชดำรัส : การปฏิบัติพระองค์ให้เหมาะเป็นการยาก ต้องทำ ๒ อย่างพร้อม ๆ กัน อย่างหนึ่งต้องให้มีภาคภูมิ อีกอย่างหนึ่งต้องให้สุภาพ มิให้เป็นหยิ่งหรือที่เรียกกันว่าเบ่ง และในสมัยประชาธิปไตยก็ต้องให้เหมาะสมเข้ากันได้กับประชาชน

สมเด็จพระสังฆราช : ตามที่ได้ฟัง ได้ยินแต่เสียงชื่นชมในพระบารมี

พระราชดำรัส : ต้องคอยสังเกตเป็นบทเรียนและแก้ไขเรื่อยมา เมื่อคราวเสด็จภาคอีสาน วันหนึ่งเหนื่อยมาก หน้าบึ้งกลับที่พักแล้วนึกขึ้นได้ว่าราษฎรได้มีโอกาสเห็นหน้าเราเพียงครั้งเดียว ให้เขาเห็นหน้าบึ้งไม่ดี ต่อจากนั้นถึงจะเหนื่อยมากก็ต้องพยายามไม่ทำหน้าบึ้ง ต้องทำชื่นบาน

กำลังใจ

พระราชปุจฉา : เมื่อคราวเสด็จทางใต้วันหนึ่งไม่สบาย แต่ถ้างดไม่ไปก็จะเกิดเสียหายต้องไป ครั้นไปแล้วกลับมาก็สบายดี จะเป็นเพราะกำลังใจใช่ไหม

สมเด็จพระสังฆราช : ทูลรับ และทูลว่า ฝึกบ่อย ๆ กำลังใจก็จะยิ่งมากขึ้น

นิมิตในสมาธิ

พระราชปุจฉา : ทำสมาธิ มองเห็นภาพต่าง ๆ เป็นจริงหรือ

สมเด็จพระสังฆราช : โดยส่วนมากไม่จริง ภาพที่เห็นมักเป็นนิมิต คือภาพที่เกิดจากสัญญาหรือที่เรียกว่าภาพอุปาทาน คือได้เคยคิด เคยเห็นมาแล้วเก็บไว้ในใจครั้นทำสมาธิใจแน่วแน่สิ่งที่เก็บไว้ในใจนั้นก็ปรากฏขึ้นมาเหมือนอย่างที่เห็นนรกเห็นสวรรค์ เห็นเทวดา ถามว่าเทวดารูปร่างอย่างไร ตามคำตอบก็คล้ายเทวดาที่ผนังโบสถ์

แต่ที่เป็นจริงก็มีเป็นพวกทิพยจักษุมีน้อย

พระราชปุจฉา : เหมือนอย่างดูของหาย มองเห็นมีพระดูได้

สมเด็จพระสังฆราช : ถ้ามองเห็นถูกต้องกับเรื่องที่เกิดขึ้น ก็ต้องรับว่าเป็นจริงเพราะมีข้อพิสูจน์

การทำสมาธิ

พระราชปุจฉา : ทำสมาธิอย่างไร

สมเด็จพระสังฆราช : คือทำใจให้ตั้งมั่นแน่วแน่อยู่ในอารมณ์เดียว จะทำอะไรทุก ๆ อย่าง ต้องมีใจเป็นสมาธิ ในทางปฏิบัติจึงต้องใช้สมาธิทั้งนั้น แต่มักมีคนเข้าใจว่าทำสมาธิต้องนั่งหลับตา

พระราชปุจฉา : นั่นทำพิธีทรงรู้สึกว่า เวลาทรงปฏิบัติราชกิจต้องทรงสำรวมพระราชหฤทัย เช่น คราวพระราชทานกระบี่นักเรียนนายร้อย เพียงหยิบให้ ถ้าไม่สำรวมใจมีผิดสำรวมใจอยู่ก็ทำไม่ผิด

อิทธิ

พระราชปุจฉา : หายตัวเป็นจริง หรือเป็นการสะกดจิตไม่ให้เห็น

สมเด็จพระสังฆราช : อาจเป็นการสะกดจิต แต่การล่องหนทะลุกำแพงออกไป ถ้าเป็นจริงก็จะต้องทำตัวอย่างไรให้เล็ดลอดออกไปได้

พระราชปุจฉา : มีในพระพุทธศาสนาหรือเปล่า

สมเด็จพระสังฆราช : มีแสดงไว้แต่ไม่ใช่พระพุทธศาสนาโดยตรง มีแสดงไว้ก่อนในตำหรับทางพราหมณ์

พระราชปุจฉา : แต่มีแสดงไว้ในพระพุทธศาสนาด้วย

สมเด็จพระสังฆราช : ทูลรับพระราชดำรัส

พระราชปุจฉา : อยู่ในที่นี้แล้วคิดสะกดจิตคนในที่อื่นได้ไหม

สมเด็จพระสังฆราช : เคยพบแต่ที่แสดงไว้ว่าอยู่ในที่เดียวกัน

พระเครื่อง

พระราชปุจฉา : พระเครื่องคุ้มกันได้จริงไหม คุ้มกันได้เพราะใจเชื่อมั่นว่ามีพระเครื่องอยู่กับตัวเราหรืออย่างไร

สมเด็จพระสังฆราช : เป็นเครื่องทำให้ใจเชื่อมั่น

พระราชปุจฉา : ถ้าใจเชื่อมั่นแล้วก็ไม่จำเป็นหรือ

สมเด็จพระสังฆราช : ไม่จำเป็น แต่ก็มีเชื่อกันว่าพระเครื่องให้อยู่คงจริงก็มี คือผู้ที่มีอยู่จะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม หรือมิได้คำนึงถึงแต่พระเครื่องก็คงคุ้มกันผู้ที่ไม่เชื่อก็มี

พระราชดำรัส : ก็เชื่อ มีคนให้รับมาไว้ที่พระองค์ เขาก็ยินดีแต่วันนี้ไม่ได้ติดมา

พระราชดำรัส : จะกลับ

สมเด็จพระสังฆราช : จะถวายอดิเรก[1]ก่อน

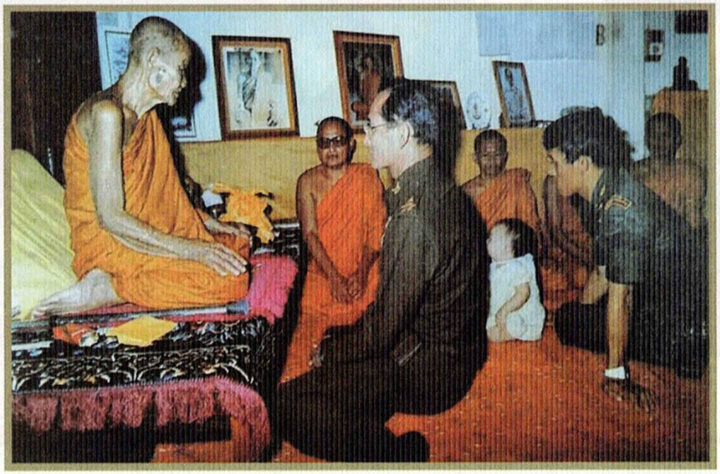
1 “อดิเรก” [อะดิเหฺรก, -เหฺรกกะ-] น. ชื่อพรพิเศษที่พระสงฆ์ชั้นพระราชาคณะถวายพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระบรมราชินีนาถและพระบรมวงศานุวงศ์หรือสามัญชนที่ปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ ในคำว่า ถวาย **ถวายอติเรก หรือถวายอดิเรก คือ** พระสงฆ์ถวายพระพรที่เป็นส่วนเพิ่มพิเศษ แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและหรือสมเด็จพระบรมราชินี ท้ายพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศล

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน)
และบำเพ็ญพระราชกุศล ณ สำนักสงฆ์ดอยปุย อ.เมือง จ.เชียงใหม่

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ทรงสนทนาธรรมกับ
พระราชวุฒาจารย์ (ดูลย์ อตุโล)

วัดบูรพาราม อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมหลวงปู่ดูลย์ อตุโล เป็นการส่วนพระองค์ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารีและพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา

พระองค์ทรงพระราชปฏิสันถารถามถึงสุขภาพอนามัยและการอยู่สำราญแห่งอิริยาบถของหลวงปู่ ตลอดถึงทรงสนทนาธรรมกับหลวงปู่ มีพระราชปุจฉาว่า

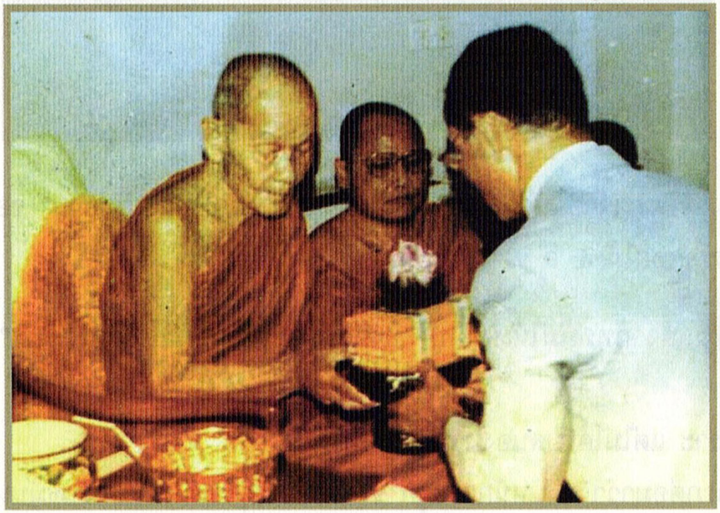
พระราชปุจฉา : หลวงปู่ การละกิเลสนั้น ควรละกิเลสอะไรก่อน

หลวงปู่ดูลย์ : กิเลสทั้งหมดเกิดรวมอยู่ที่จิต ให้เพ่งมองดูที่จิต อันไหนเกิดก่อน ให้ละอันนั้นก่อน

ทุกครั้งที่พระองค์เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมหลวงปู่ หลังจากเสร็จพระราชกรณียกิจในการทรงเยี่ยมแล้ว เมื่อจะเสด็จฯ กลับ มีพระราชดำรัสว่า

พระราชดำรัส : ขออาราธนาหลวงปู่ ให้ดำรงขันธ์อยู่เกินร้อยปี เพื่อเป็นที่เคารพนับถือของปวงชนทั่วไป หลวงปู่รับได้ไหม

หลวงปู่ดูลย์ : อาตมภาพรับไม่ได้หรอก แล้วแต่สังขารเขาจะเป็นไปของเขาเอง

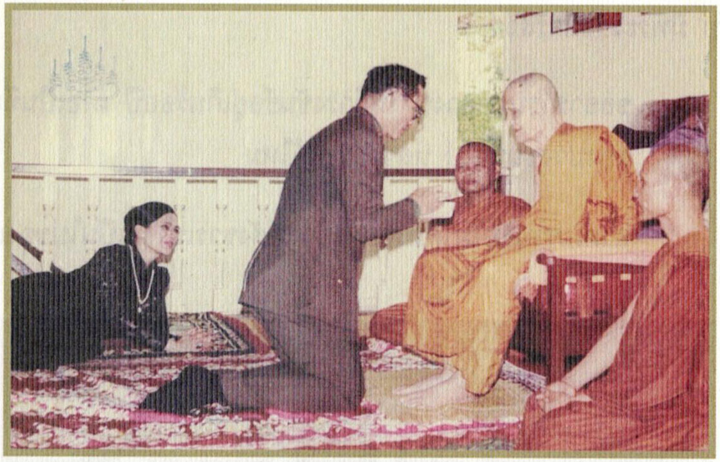

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

เสด็จพระราชดำเนินไปกราบนมัสการเยี่ยม

หลวงปู่ขาว อนาลโย

วัดถ้ำกลองเพล จังหวัดหนองบัวลำภู

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระอุตสาหะประกอบพิธี "ยืดอายุ" ของหลวงปู่ โดยทรงถือขัน (ขันน้ำ) บรรจุดอกไม้ ๕ สี เข้าไปประเคน

พอหลวงปู่รับแล้ว ก็ทรงไม่ให้หลวงปู่ "ทิ้งขันธ์" (เล่นคำ "ขัน" กับ "ขันธ์") ขอให้หลวงปู่อยู่ไปอีกนาน ๆ

หลวงปู่หัวเราะ แต่ไม่ได้รับสนองพระราชดำรัส

หลวงปู่ปรารภต่อมาว่า "มันหนักกระดูก ขันธ์มันเป็นทุกข์หนัก แบกขันธ์มันหนักกว่าแบกครก"

จิตวิญญาณ ของแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระราชทานสัมภาษณ์
ขณะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงกราบนมัสการหลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำกลองเพล
เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๒

(The B.B.C. wishes to thank their Majesties
King Bhumibol Adulyadej Queen Sirikit and the Thai Royal Family
for their gracious co-operation)

สถาบันกษัตริย์ คือจิตวิญญาณ ของแผ่นดินไทย ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ มายังวัดถ้ำกลองเพลแห่งนี้ เพื่อทรงกราบนมัสการพระภิกษุ (หลวงปู่ขาว อนาลโย) ผู้ทรงศีลอันบริสุทธิ์ และเปี่ยมด้วยจริยาวัตรอันสงบเยือกเย็น เสียงเครื่องบินลาดตระเวนบนฟ้าก็ยิ่งถี่และดังขึ้นเรื่อย ๆ บ่งบอกถึงภัยที่รายรอบและรุมเร้าองค์พระมหากษัตริย์และประเทศไทยยามนี้

ขอพระราชทานสัมภาษณ์ : พระพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรมมีความสำคัญอย่างไรกับพระองค์ในฐานะพระมหากษัตริย์

พระราชดำรัส (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว):

หลักธรรมในศาสนาพุทธมีความซับซ้อนและมีหลายระดับ ระดับสูงสุด คือการบรรลุซึ่งความบริสุทธิ์สมบูรณ์ในตัวตนของเรา ซึ่งเป็นสิ่งที่คุณเรียกว่า "ความเห็นแก่ตัว" มันเป็นแรงจูงใจที่เห็นแก่ตัวก็จริง เป็นความเห็นแก่ตัวโดยแท้ แต่การจะบรรลุซึ่งความบริสุทธิ์นี้ได้ เราต้องกระทำทุกสิ่งที่ไม่เป็นการเห็นแก่ตัว ซึ่งสำหรับคุณอาจมองว่าเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกัน เราต้องยอมเสียสละ ต้องปล่อยวาง

ทุกสิ่งที่เรายึดมั่นถือมั่นว่าเป็นของเรา จิตอันกุศลก็ถือเป็นหนึ่งในการละทิ้งซึ่งความเห็นแก่ตัว

ขอพระราชทานสัมภาษณ์ : แล้วการทำสมาธิมีความสำคัญต่อการบรรลุถึงระดับนี้ได้แค่ไหน

พระราชดำรัส (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว):

การทำสมาธิ เป็นธรรมปฏิบัติที่สำคัญมาก เพราะว่าคุณต้องเริ่มจากจิตที่มีสมาธิ จิตต้องนิ่งเพื่อจะได้เกิดความสงบ อาจไม่ใช่ความสงบอันยาวนาน แต่เป็นความสงบชั่วขณะที่จะช่วยให้คุณได้เห็นในหลาย ๆ สิ่งได้เข้าถึงความสงบที่แท้จริง จากนั้นด้วยจิตที่สงบนี้ คุณจะสามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างชัดขึ้น

พระราชดำรัส (สมเด็จพระนางเจ้าฯ):

พระราชสวามีของเรามักจะเข้ามาที่นี่ก่อนเราเสมอ เพื่อนั่งสมาธิพระองค์สามารถกำหนดลมหายใจ สามารถตั้งจิตให้สงบเป็นสมาธิแต่เราเองยังไม่สามารถฝึกจิตให้สงบขณะนั่งสมาธิได้ เรากำลังฝึกอยู่จึงทำได้เพียงแค่สวดมนต์ แต่พระราชสวามีบอกว่า**ได้เพียงเท่านี้ก็ดีแล้ว สิ่งที่เราทำก็เป็นการฝึกสมาธิเช่นกัน**

ขอพระราชทานสัมภาษณ์ : พระองค์ทรงมองว่าเป็นไปได้ไหมที่ใครสักคนจะฝักใฝ่ระบอบคอมมิวนิสต์ศรัทธาอย่างจริงใจในระบอบคอมมิวนิสต์ และในศาสนาพุทธไปพร้อมกัน

พระราชดำรัส (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว):

แล้วศรัทธาอย่างจริงใจในระบอบคอมมิวนิสต์ที่คุณหมายถึง คือแบบไหนละ

ขอพระราชทานสัมภาษณ์ : คนที่เชื่อมั่นในระบอบคอมมิวนิสต์

พระราชดำรัส (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว): คนที่ต้องการอยู่สูงสุดเหนือทุกสิ่งน่ะหรือ

ขอพระราชทานสัมภาษณ์ : คนที่เชื่อมั่นในอุดมการณ์และข้อตกลงของระบอบคอมมิวนิสต์

พระราชดำรัส (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว):

เราคิดว่า...เป็นเรื่องยากที่จะนิยาม คำว่า "ศรัทธาอย่างจริงใจ" คุณอาจมีความศรัทธาอย่างจริงใจ แต่สิ่งนั้นอาจเป็นเรื่องผิด เราไม่แน่ใจว่า "ศรัทธาอย่างจริงใจ" ในที่นี้จะใช้ได้ไหม ปกติแล้วคนที่ทำงานด้านการเมือง ไม่ว่าจะใช้ระบอบแนวคิดใดย่อมต้องการอยู่สูงสุดเหนือทุกสิ่งทั้งนั้น ถ้าคุณลองนึกถึงศาสนาพุทธ ไม่มีชาวพุทธคนไหนต้องการอยู่สูงสุดเหนือทุกสิ่ง เพราะไม่มีจุดที่สูงสุด หรือต่ำสุด มีเพียง ความบริสุทธิ์อันสมบูรณ์

พระราชดำรัส (สมเด็จพระนางเจ้าฯ):

เราไม่เคยรู้สึกหวาดกลัวต่อความตาย เพราะเราเชื่อในสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ ***อย่าได้ยึดติดกับอดีต และอย่าได้กังวลถึงอนาคต กระทำทุกสิ่งในปัจจุบันขณะให้ดีที่สุด แล้วผลแห่งการกระทำนั้นจะต้องเป็นผลดี*** ดังนั้น เราจึงสวดมนต์ทุกวัน เพื่อขอให้มีพลังในการดำเนินชีวิตต่อ ขอให้สามารถทำงานหนักเพื่อความผาสุกของราษฎรไทย

ขอพระราชทานสัมภาษณ์ : พระองค์เชื่อเรื่องที่ทุกคนต่างเกิดมาพร้อม "ความผิดบาปกำเนิด" หรือไม่

พระราชดำรัส (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว):

ไม่มีความผิดบาปหรอก คนเราไม่ได้เกิดมาพร้อมความผิดบาปอย่างที่เราได้บอกคุณแล้วว่ามีแต่ "ความบริสุทธิ์กำเนิด" ที่ถูกทำลายลงหรือถูกทำให้มัวหมองลงด้วยสิ่งที่เราเรียกว่า "ความผิดบาป" มันเป็นสิ่งตรงข้ามกันโดยสิ้นเชิง มีเพียง "ความบริสุทธิ์กำเนิด" เท่านั้น มีเพียงความสว่างอันประเสริฐเท่านั้น

พระราชดำรัส (สมเด็จพระนางเจ้าฯ):

มันเป็นความมหัศจรรย์ยิ่ง เมื่อจิตของเราสงบและนิ่ง เราแทบจะลืมความรู้สึกเหนื่อล้า เราจะไม่รู้สึกท้อต่อความเจ็บปวดหรืออ่อนล้า เช่นเดียวกับพระสงฆ์รูปนี้ *(พระภิกษุพระยานรรัตนราชมานิต)* ท่านมรณภาพด้วยโรคมะเร็งที่ลำคอ เราเคยถามท่านว่า *ท่านรู้สึกเจ็บปวด*

หรือไม่ ท่านตอบว่า...ถ้าจิตของเรามีความสงบแล้ว เราจะไม่รู้สึกถึงความเจ็บปวดเลย เราจะรู้สึกเพียงว่า...ในชีวิตนี้ เราได้ทำดีที่สุดแล้วเพื่อคนรอบข้าง ท่านบอกว่า นั่นคือหนทางเดียวที่จะ บรรลุถึงความสุข

ขอพระราชทานสัมภาษณ์ : พระองค์มีวิธีอย่างไรที่จะใช้พุทธศาสนาที่ไม่มุ่งการเข่นฆ่าหรือความรุนแรง ร่วมกับการปกครองบ้านเมืองในฐานะแม่ทัพของประเทศและกองทหาร

พระราชดำรัส (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว):

นั่นแหละคือปัญหา แต่ว่า...เมื่อทหารถือปืน ปืนนั้นควรมีไว้สำหรับยิง แล้วยิงอะไรละ...? ก็ต้องยิงศัตรู นั่นคือธรรมชาติวิถี แต่ถ้าทหารคนนั้นถือปืนด้วยเจตนาที่จะปกป้องรักษาอธิปไตย ของประเทศด้วยเจตนานี้แล้วไม่ถือว่าเป็นความผิดบาป และถ้ามีศัตรูล่วงล้ำเข้ามาเขาต้องยิง เพราะเหตุใด เพราะเจตนาของเขาคือปกป้องรักษาอธิปไตยของประเทศ และปกป้องศาสนา ถ้าศัตรูเข้ามาทำลายประเทศหมดสิ้น ศาสนาก็จะถูกทำลายไปด้วย นั่นคงเป็นเรื่องไม่ดีแน่

พระราชดำรัส (สมเด็จพระนางเจ้าฯ):

ความรักและเมตตาคือสิ่งที่มนุษย์เราควรมอบให้แก่กัน ควรให้โดยไม่หวังผลตอบแทน และให้ด้วยความรัก นั่นคือเหตุผลที่พระสวามีและตัวเราสามารถทำงานเหล่านี้ วันแล้ววันเล่า ปีแล้วปีเล่า โดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย แต่เราทั้งสองทราบดีว่า ท้ายที่สุดแล้วไม่มีใครหนีพ้น ความตายได้ เราจึงอยากมอบประโยชน์สุขให้กับสังคมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และแบ่งเวลาเพียงเล็กน้อยให้กับตัวเอง

เราเคยรู้สึกหวาดกลัวความตายเหลือเกิน แต่เมื่อเราได้พบกับพระอาจารย์รูปหนึ่ง ท่านบอกเราว่า *อย่าได้กลัวความตาย เพราะนั่นเป็นสัจจธรรมของชีวิต ถ้าเรามีจิตที่บริสุทธิ์ คิดดีกับผู้อื่น และเราได้ปฏิบัติต่อผู้คนและต่อประเทศอย่างเต็มกำลังสามารถแล้ว แม้วันหนึ่งที่เราจะต้องจากโลกนี้ไป วิญญาณหรือจิตของเราก็จะสงบและเป็นสุข*

เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๕ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าฯ ทั้งสองพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงกราบนมัสการและทรงสนทนาธรรมกับ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร ณ พระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

ในการนี้มีหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน พระสาสนโสภณ (เจริญ สุวฑฺฒโน) พระญาณวโรดม (สนธิ์ กิจฺจกาโร) และพระพรหมมุนี (วิชมัย ปุญฺญาราโม) ร่วมรับเสด็จฯ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ทรงสนทนาธรรมกับ

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

ณ พระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

พระราชปุจฉา : ทำอย่างไรประเทศชาติ ประชาชน จะอยู่ดีกินดี มีความสามัคคีปรองดองกัน

หลวงปู่ฝั้น : ให้เข้าหาพระศาสนา เพราะศาสนาสอนให้ละชั่ว กระทำความดี ทำใจให้ผ่องใส

พระราชปุจฉา : คนส่วนมากทำดี คนส่วนน้อยทำชั่ว จะทำให้คนส่วนมากเดือดร้อนไหม ทำอย่างไรจึงจะแก้ไขได้

หลวงปู่ฝั้น : ขอถวายพระพร ทุกวันนี้คนไม่รู้ศาสนาจึงเบียดเบียนกัน ถ้าคนเรานึกถึงศาสนาแล้ว ก็ไม่เบียดเบียนกัน เพราะต้องการความสุข ความเจริญคนอื่นก็เช่นกัน คนทุกวันนี้เข้าใจว่าศาสนาอยู่กับวัด อยู่ในตู้ ในหีบ ในใบลาน อยู่กับพระพุทธเจ้าประเทศอินเดียโน่น จึงไม่สนใจ บ้านเมืองจึงเดือดร้อนวุ่นวาย มองหน้ากันไม่ได้ ถ้าคนเราถือกันเป็นบิดามารดา เป็นพี่น้องกันแล้วก็สบาย ไปมาหาสู่กันได้ เพราะใจเราไม่มีเวร เวรก็ไม่มีใจเราไม่มีกรรม กรรมก็ไม่มี ฉะนั้น ให้มีพรหมวิหารธรรม อย่างมหาบพิตรเสด็จมานี้ ทุกอย่างเรียบร้อยหมด

สมเด็จพระนางเจ้าฯ : รับสั่งถาม ท่านอาจารย์ไปพักวัดบวรฯ บ่อยไหม

หลวงปู่ฝั้น : สมัยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ไปพักบ่อยทุกวันนี้ไม่ได้ไป ท่านเจ้าคุณศาสนโสภณนิมนต์เหมือนกัน (ท่านเจ้าคุณพระศาสนโสภณ ต่อมาได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในเวลาต่อมา)

สมเด็จพระนางเจ้าฯ : ถ้าท่านอาจารย์ไปพักที่วัดบวรฯ ดิฉันจะไปนมัสการ ดิฉันสนใจภาวนามานานแล้ว แต่เมื่อนั่งจิตไม่ค่อยสงบ

หลวงปู่ฝั้น : ไม่ว่าจะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดิน ทำได้

สมเด็จพระนางเจ้าฯ : ทำอะไร ให้รู้อยู่หรือ

หลวงปู่ฝั้น : ขอถวายพระพร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : มีพระราชปฏิสันถารว่า ท่านอาจารย์มากรุงเทพฯ รู้สึกเหนื่อยไหม

หลวงปู่ฝั้น : ขอถวายพระพร อาตมาถือเป็นเรื่องธรรมดา เนื่องได้เคยฝึกมาสมัยออกปฏิบัติครั้งแรกไม่มีรถยนต์ มีแต่เดินด้วยเท้า ขอถวายพระพร

พระราชปุจฉา (สมเด็จพระนางเจ้าฯ): คนทุกวันนี้เข้าใจว่า ตายแล้วไม่ได้เกิด ถ้าคนตายแล้วไม่เกิด ทำไมมนุษย์จึงเกิดมาก หากเดียรัจฉานเขาพัฒนาตนเองจะถึงขั้นเกิดเป็นมนุษย์ได้ไหม

หลวงปู่ฝั้น : ได้ เกี่ยวกับจิตใจ ใจคนมีหลายนัย ตัวเป็นมนุษย์แต่ใจเป็นสัตว์ ตัวเป็นมนุษย์แต่ใจเป็นเปรต ตัวเป็นมนุษย์แต่ใจเป็นนรก ตัวเป็นมนุษย์ใจเป็นมนุษย์ หรือเทวดา เป็นพรหม เป็นพระอรหันต์ เป็นพระพุทธเจ้า ก็มาจากคน จะรู้ได้อย่างไร ให้นั่งพิจารณาดูที่ใจ ไม่หยุดคิดโน้นคิดนี่ นั่นแหละเรียกว่า มันไปต่อภพต่อชาติที่ว่าเกิด ถ้าตายก็ไปเกิดตามบุญตามบาปที่ทำไว้

ใจเป็นเปรต คือใจที่มีโมโห โทโส ริษยา พยาบาท

ใจนรก คือใจทุกข์ กลุ้มอกกลุ้มใจ

ใจเป็นมนุษย์ คือใจที่มีศีล ๕ มีทาน มีภาวนา

ใจเป็นเศรษฐี ท้าวพระยามหากษัตริย์ คือใจดี

ใจเป็นเทวดา คือมีเทวธรรม มีหิริ ความละอายบาป โอตตัปปะ ความเกรงกลัวบาป น้อยหนึ่งไม่อยากกระทำ

ใจเป็นพรหม มีพรหมวิหารธรรม ใจว่างเหมือนอากาศ

ใจพระอรหันต์ คือท่านพิจารณาความว่างนั้น จนรู้เท่าทันแล้วปล่อยเหลือแต่รู้

ใจพระพุทธเจ้า รู้แจ้งแทงตลอดหมดทุกอย่าง

เสด็จพระราชทานผ้าพระกฐินส่วนพระองค์ ณ วัดป่าอุดมสมพร อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร พุทธศักราช ๒๕๑๕

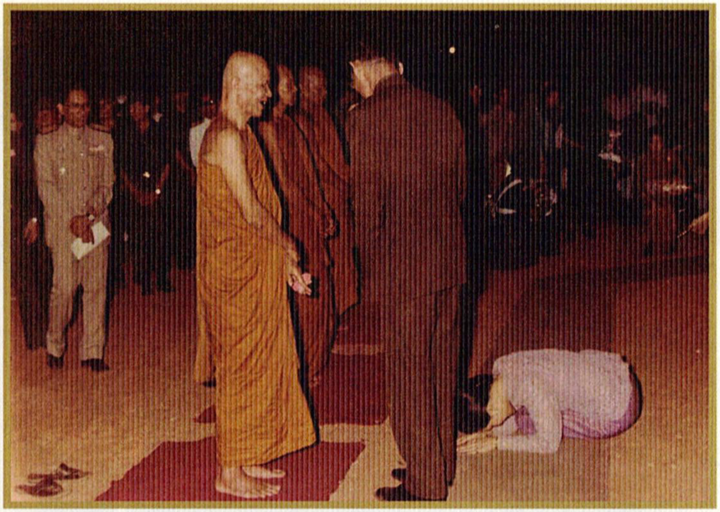
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

เสด็จพระราชดำเนินไปกราบนมัสการเยี่ยมและทรงสนทนาธรรม

เรื่อง ในความต่างของ **"สาวกภูมิ"** กับ **"พุทธภูมิ"**

หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน

วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี

เมื่อวันที่ ๗ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินไปกราบนมัสการหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน ที่วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี เพื่อนิมนต์เชิญหลวงตามหาบัวไปร่วมงานพระราชพิธี ในพระบรมมหาราชวัง ในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชปุจฉาธรรมกับหลวงตามหาบัว

พระราชปุจฉา : หลวงปู่ครับ "สาวกภูมิ" กับ "พุทธภูมิ" ต่างกันอย่างไร ?

หลวงตามหาบัว : พุทธภูมิก็เหมือนดั่งเรานั่งรถไฟไปเชียงใหม่ หรือนั่งรถไฟไปอุดรนั่นแหละพุทธภูมิ แต่ถ้าเรานั่งจักรยานมาหรือนั่งมอเตอร์ไซค์ ขี่มอเตอร์ไซค์ไปนั่นแหละ...สาวกภูมิ เพราะฉะนั้น การเป็นพุทธภูมิก็คือ การนำคนไปได้เยอะ ๆ ส่วนสาวกภูมินั้น นำไปได้น้อย ๆ ไม่ได้มากนัก อย่างเก่งก็ ๑ คน หรือ ๓-๔ คน ก็ว่ากันไปนั่น คือสาวกภูมิเข้าใจไหมล่ะพ่อหลวง

พระราชปุจฉา : เข้าใจแล้วหลวงปู่...แล้ว "นิพพาน" เป็นอย่างไรนะ หลวงปู่ ?

หลวงตามหาบัว : อ้อ พ่อหลวงเหมือนพ่อหลวงมาวัดป่าบ้านตาดนี่แหละ รู้ไหมว่าวัดป่าบ้านตาดอยู่ตรงไหน อยู่บนกุฏินี่เหรอ วัดป่าบ้านตาดอยู่ไหนล่ะ แต่พอพระมหากษัตริย์มาถึงนี่แล้ว บริเวณนี้ทั้งหมด คือวัดป่าบ้านตาดนี้แหละ แต่จะชี้ลงไปว่าที่กุฏิอาตมาก็ไม่ใช่ ที่กุฏิพระก็ไม่ใช่ ที่ศาลาก็ไม่ใช่ ไม่ใช่ทั้งหมด แต่เมื่อรวมกันทั้งหมดในกำแพงวัดนี้นี่แหละ คือวัดป่าบ้านตาด นี่แหละพระนิพพานก็มีความหมายแบบเดียวกัน

พระราชดำรัส : ขอบารมีหลวงปู่ช่วยต่ออายุให้แม่หลวง (สมเด็จย่า)

หลวงตามหาบัว : พ่อหลวงนั่นแหละก็จัดการเองได้ ขอเองได้ จัดการเอง อาตมาต่อให้ไม่ได้หรอก

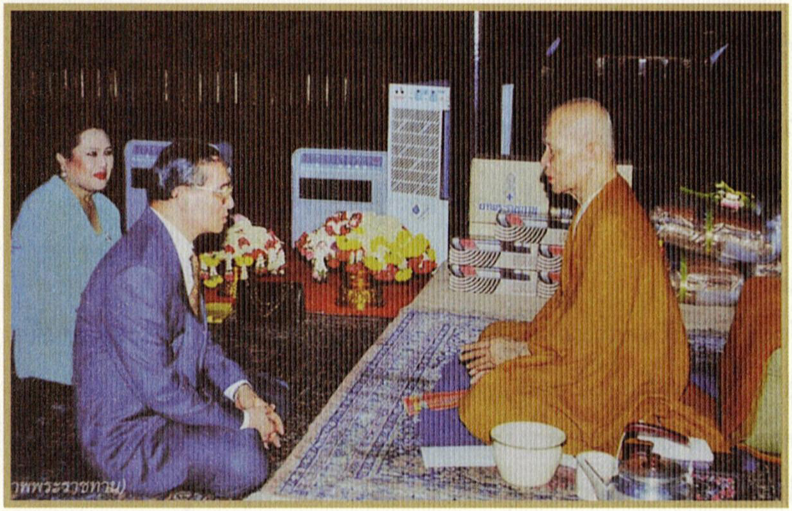
พระราชดำรัส : เอาล่ะ ได้เวลาแล้ว จะกลับแล้วท่านหลวงปู่มีอะไรจะบอกไหม

หลวงตาท่านได้เทศน์แจงสั้น ๆ ว่า

การเป็นพุทธภูมิ สร้างบารมีเพื่อความเป็นพุทธะ พอจบพุทธภูมิได้ก็เป็นพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็มีพุทธกิจ ๕ คือ (๑.) ตอนเช้าบิณฑบาต (๒.) ตอนบ่ายสอนคหบดี มนุษย์ทั่วไป (๓.) ตกเย็นสอนนักบวช สมณะชี พราหมณ์ (๔.) ตอนกลางคืนแก้ปัญหาเทวดา (๕.) ตอนเช้ามืดเล็งญาณดูสัตว์โลก สัตว์โลกตัวไหนมีกิเลสเบาบางพอที่จะบรรลุธรรมได้ ท่านก็จะเล็งญาณดูรีบไปโปรดก่อน

เจ้าชายสิทธัตถะสร้างบารมีพุทธภูมิจนได้เป็นพระพุทธเจ้า เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ท่านก็มีพระพุทธกิจ ๕ อย่างนี้ แต่ไม่รู้ว่าพ่อหลวงแม่หลวงของประเทศไทยปรารถนาอะไรทำงานกันจนไม่มีเวลาจะพักผ่อน. เอาล่ะ ๆ อาตมาจะให้พร

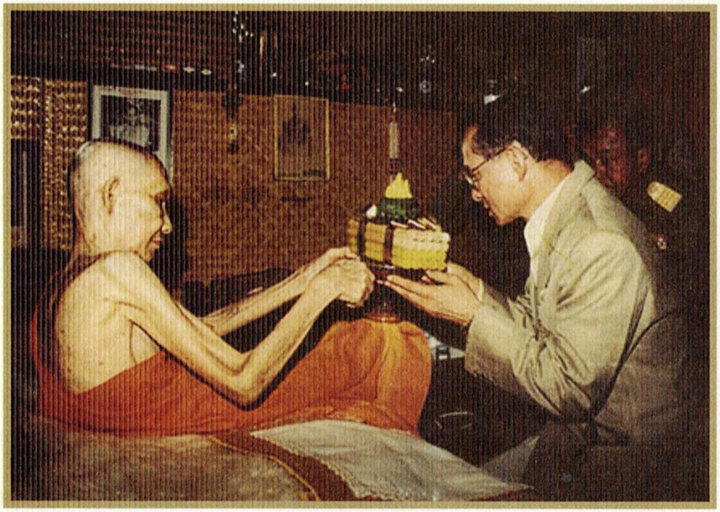
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จพระราชดำเนินไปกราบนมัสการ
หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน
ณ สวนแสงธรรม ถนนพุทธมณฑลสาย ๓
เขตบางแค กรุงเทพมหานคร
วันที่ ๒๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๑
เวลา ๑๙.๔๕ น.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

เสด็จพระราชดำเนินไปกราบนมัสการเยี่ยมและทรงสนทนาธรรม

หลวงปู่เกษม เขมโก

ณ สถานปฏิบัติธรรม - มณฑป สำนักสุสานไตรลักษณ์ จังหวัดลำปาง

พระราชปุจฉา : หลวงพ่อประจำอยู่ที่วัดนี้หรือ

หลวงปู่เกษม : ขอถวายพระพร อาตมาประจำอยู่ที่สุสานไตรลักษณ์

พระราชปุจฉา : อยากไปหาหลวงพ่อเหมือนกัน แต่หาเวลาไม่ค่อยได้ ได้ทราบว่าเข้าพบหลวงพ่อยากมาก

หลวงปู่เกษม : พระราชาเสด็จไปป่าช้าเป็นการไม่สะดวก เพราะสถานที่ไม่เรียบร้อย อาตมภาพจึงมารอเสด็จที่นี่ขอถวายพระพร มหาบพิตรสบายดีหรือ

พระราชดำรัส : สบายดี

หลวงปู่เกษม : ขอถวายพระพร มหาบพิตรพระชนมายุเท่าไหร่

พระราชดำรัส : ได้ ๕๐ ปี

หลวงปู่เกษม : อาตมาภาพได้ ๖๗ ปี

พระราชปุจฉา : หลวงพ่ออยู่ตามป่ามีความสงบ ย่อมจะมีโอกาสปฏิบัติธรรมได้มากกว่าพระที่วัดในเมือง ซึ่งมีภารกิจเกี่ยวกับการปกครองและงานอื่น ๆ จะเป็นอย่างนั้นหรือเปล่า

หลวงปู่เกษม : ขอถวายพระพร อาจจะเป็นอย่างนั้นก็ได้ เพราะอยู่ป่าไม่มีภารกิจอย่างอื่น แต่ก็ขึ้นอยู่กับศีลบริสุทธิ์ด้วย เพราะเมื่อศีลบริสุทธิ์ จิตใจไม่ฟุ้งซ่านนิวรณ์ไม่ครอบงำก็ปฏิบัติได้

พระราชปุจฉา : การปฏิบัติอย่างพระมีเวลามากย่อมจะได้ผลเร็ว ส่วนผู้ที่มีเวลาน้อยมีภารกิจมากจะปฏิบัติอย่างหลวงพ่อก็ไม่อาจทำได้ แล้วจะมีวิธีปฏิบัติอย่างไรเราจะหั่นแลกช่วงเวลาช่วงเช้าให้สั้นเข้าจะได้ไหม คือซอยเวลาออกจากหนึ่งชั่วโมงเป็นครึ่งชั่วโมง จากครึ่งชั่วโมงเป็น ๑๐ นาที หรือ ๕ นาที แต่ให้ได้ผล คือได้รับความสุขเท่ากัน ยกตัวอย่างเช่นนั่งรถยนต์จากเชียงใหม่มาลำปางก็สามารถปฏิบัติได้ หรือระหว่างที่มาอยู่ในพิธีนี้มีช่วงที่ว่างอยู่ก็ปฏิบัติเป็นระยะไปอย่างนี้จะถูกหรือเปล่าก็ไม่ทราบ อยากจะเรียนถาม

หลวงปู่เกษม : ขอถวายพระพร จะปฏิบัติอย่างนั้นก็ได้ ถ้าแบ่งเวลาได้

พระราชปุจฉา : ไม่ถึงแบ่งเวลาต่างหากออกมาทีเดียว ก็อาศัยเวลาขณะที่ออกมาทำงานอย่างอื่นอยู่นั้นได้หรือไม่ คือใช้สติอยู่ทุกขณะจิตที่เกิดดับ ทำงานด้วยความรอบคอบ ให้สติตั้งอยู่ตลอดเวลา

หลวงปู่เกษม : ขอถวายพระพร มหาบพิตรทรงปฏิบัติอย่างนั้นถูกแล้ว การที่มหาบพิตรเสด็จพระราชดำเนินมาปฏิบัติงานอย่างนี้ ก็เรียกได้ว่าทรงเจริญเมตตาในพรหมวิหารอยู่

พระราชปุจฉา : ก็คิดว่าเป็นอย่างนั้น เช่นว่ามาตัดลูกนิมิตนี้ ก็ถือว่าเป็นการปฏิบัติธรรม จึงมีกำลังใจมา และเมื่อได้โอกาสได้เรียนถามพระสงฆ์ว่าการปฏิบัติธรรมเป็นระยะเวลาสั้น ๆ เป็นตอน ๆ อย่างนี้จะได้ผลไหม อุปมาเหมือนช่างทาสีผนังโบสถ์เขาทาทางนี้ดีแล้วพัก ทาทางโน้นดีแล้วพัก ทำอยู่อย่างนี้ก็เสร็จได้ แต่ต้องใช้เวลาหน่อย จึงอยากเรียนถามว่า ปฏิบัติอย่างนี้จะมีผลสำเร็จไหม

หลวงปู่เกษม : ปฏิบัติอย่างนั้นก็ได้ โดยอาศัยหลัก ๓ อย่าง คือ มีศีลบริสุทธิ์ ทำบุญในชาติปางก่อนไว้มาก มีบาปน้อย ขอถวายพระพร

พระราชปุจฉา : ครับ ที่หลวงพ่อว่ามีศีลบริสุทธิ์ชาติก่อนทำบุญไว้มาก อยากทราบว่าผมเกิดเป็นอะไร ได้ทำอะไรไว้บ้างจึงได้มาเป็นอย่างนี้

หลวงปู่เกษม : (หลวงพ่อยิ้มและนิ่ง แล้วหันมาทางข้าพเจ้าว่าตอบยาก)

ข้าพเจ้า : ขอถวายพระพร หลวงพ่อไม่อาจจะพยากรณ์ถวายมหาบพิตรได้

(เจ้าคุณพระอินทรวิชยาจารย์ เจ้าอาวาสวัดคะตึกเชียงมั่น)

หลวงพ่ออาจเกรงพระราชหฤทัยมหาบพิตรก็ได้ ขอถวายพระพร

พระราชดำรัส : หลวงพ่อไม่ต้องเกรงใจว่าเป็นพระราชา ขอให้ถือว่าสนทนาธรรมก็แล้วกัน ยินดีรับฟัง มีคนพูดกันว่าชาติก่อนผมเกิดเป็นนักรบมีบริวารมาก ถ้าเป็นอย่างนั้น ศีล ๕ จะบริสุทธิ์ได้อย่างไร การเป็นนักรบนั้นจะต้องได้ฆ่าคน สงสัยอยู่

หลวงปู่เกษม : (หลวงพ่อหันมากระซิบข้าพเจ้าว่า เอ...ใครทำนายถวายท่านอย่างนั้นก็ไม่รู้ เราไม่รู้ เราไม่มีอตีตังสญาณ อนาคตังสญาณ ตอบยาก ต้องหลวงพ่อเมืองซิ)

ข้าพเจ้า : ขอถวายพระพร หลวงพ่อยืนยันว่ามหาบพิตรมีศีลบริสุทธิ์และทรงมีบุญมาก

พระราชปุจฉา : เรื่องบุญกับกุศลนี้ก็อีกเรื่องหนึ่ง ตามที่รู้ ผู้ทำบุญหรือผู้มีบุญ ได้ผลแค่เทวดาอยู่สวรรค์ ผู้มีกุศลหรือทำกุศลมีผลให้ได้นิพพาน ถ้าอย่างนั้นที่ว่าพระราชามีบุญมากก็คงได้แค่เป็นเทวดาอยู่บนสวรรค์เท่านั้นไม่ได้นิพพาน ทำไมเราไม่พูดถึงกุศลกันมาก ๆ บ้าง หลวงพ่อสอนให้คนปฏิบัติธรรมตามแนวปฏิบัติของหลวงพ่อบ้างหรือเปล่า

หลวงปู่เกษม : ขอถวายพระพรอาตมาภาพได้ทราบว่าที่วัดปากน้ำ วัดมหาธาตุ ก็มีสอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน มหาบพิตรเคยเสด็จฯ ไปบ้างไหม

พระราชปุจฉา : ทราบ แต่ไม่เคยไป หลวงพ่อสอนอย่างไรอยากฟังบ้างและอยากได้แนวปฏิบัติ เอาอย่างนี้ได้ไหม มีเครื่องหรือเปล่า

ข้าพเจ้า : ขอถวายพระพร เครื่องเทปของวัดมี

พระราชดำรัส : ขอให้หลวงพ่อสอนตามแนวของหลวงพ่อที่เคยสอน จะสอนอะไรก็ได้

หลวงปู่เกษม : ขอถวายพระพร มีเป็นประเภทภาษิตคติธรรมต่าง ๆ

พระราชดำรัส : อะไรก็ได้ ขอให้เป็นคำสอนก็ใช้ได้

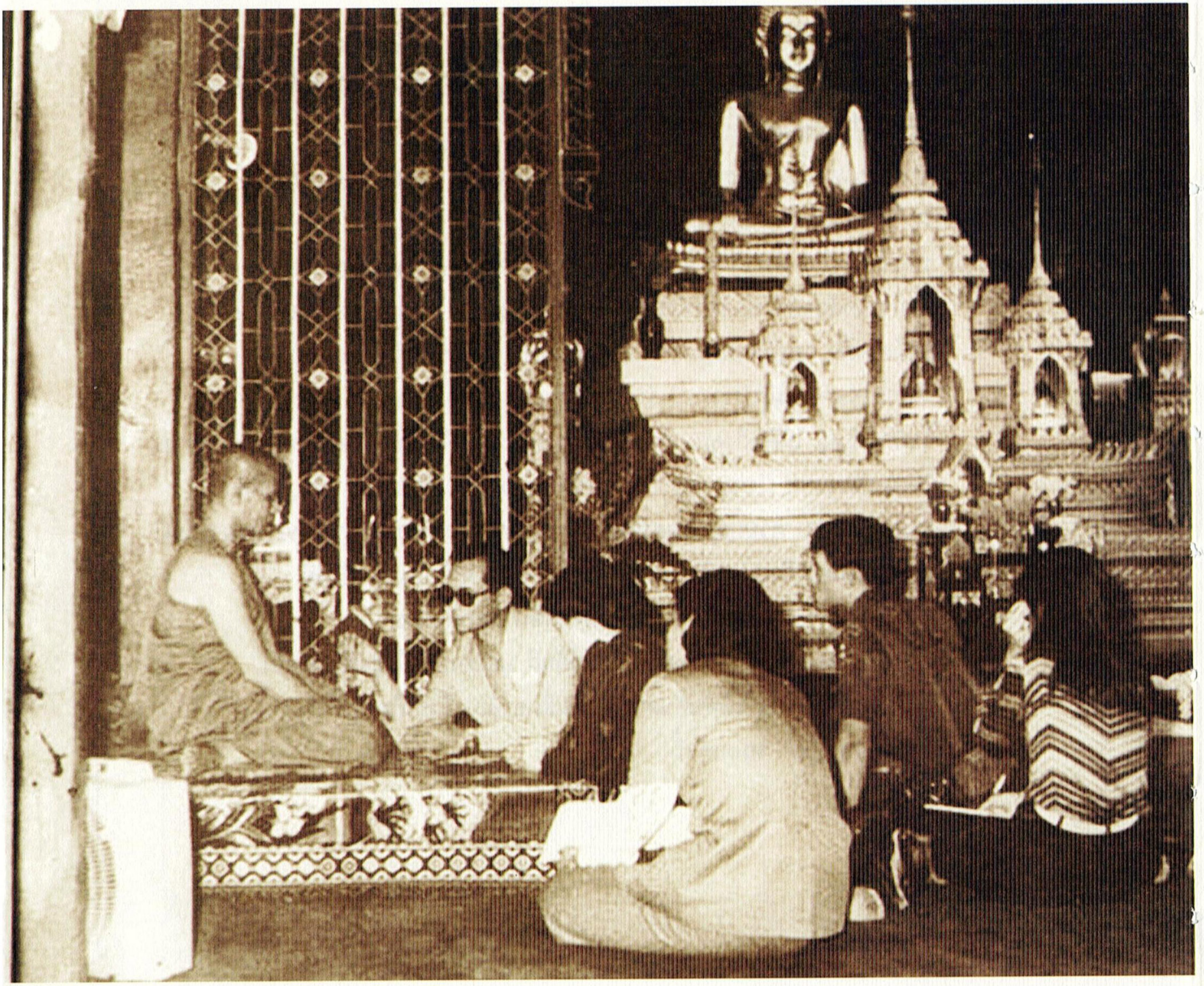
หลวงปู่เกษม : ได้ ขอถวายพระพร คำภาษิตของอาตมภาพมีอยู่ดังนี้

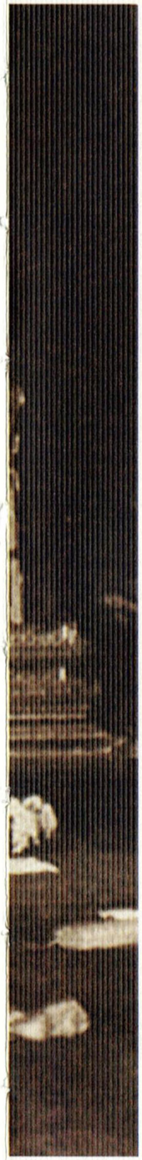
๑. การเห็นเป็นเหตุแห่งการคิด การคิดเป็นเหตุแห่งการเห็น ถ้าคิดดีก็เป็นทางเย็น หากคิดไม่เป็นก็เย็นสบาย

๒. ตายเป็นเหม็นเน่า เราเขาเหมือนกัน อยู่ไปทุกวัน ใครได้ก็ดี ใครมีก็ได้

๓. ภาษิตของพระวิปัสสนาแต่งไว้ ดังนี้

หทยัง (หัวใจ) พระเจ้าท่านไขว่า ใจนานา ใจขึ้นใจโกรธ ใจโทษโทสา
ใจมารแกล้วกล้า ฆ่าสัตว์ทั้งหลาย ใจมักเสียดส่อ ใจลวงใจล่อ ให้เขาลุ่มหลง
ใจมืดใจมัว กอปรด้วยตัณหา ใจดำนั้นหนา เหมือนสัตว์เดรัจฉาน
ใจร้ายใจพาล ไม่รู้ประมาณ ว่าจะจมอยู่นาน ในจตุรบาย
ใจมักทำบุญ ให้คิดถึงคุณ ศีลทานมากมาย ให้น้ำให้ข้าว เพื่อเป็นทานมากหลาย
ให้เร่งขวนขวาย มุ่งหมายทุกวัน ไหว้พระสวดมนต์ จักได้กุศล ผลบุญที่ทำ
นั้นใจประกอบ ด้วยบุญด้วยศรัทธา ใจนั้นสุภาพ ละอายแก่บาป ความหยาบไม่มี
ซื่อสัตย์มั่นคง ถึงเจรจาสิ่งใด ก็ไพเราะนักหนา หาโทษโทษาก็ไม่มี
ใจดั่งดวงแก้ว ส่องโลกโลกา ชั่วไกลจากตน ผลกุศลนำมา
เราท่านเกิดมา ไม่เป็นแก่นสาร ใจถือคันถี เมตตาปรานี ฝูงสัตว์ทุกวัน
เหนี่ยวเอามรรคผล ให้พ้นกันดาร แม้นสิ้นอาสัญ ถึงชั้นใด ๆ
ขอถวายพระพร หมดเท่านี้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ทรงพระกรุณาโปรดให้นิมนต์

พระราชสังวรญาณ (พุธ ฐานิโย)

แสดงธรรมและสนทนาธรรม ณ พระราชวังไกลกังวล พุทธศักราช ๒๕๒๕

การปฏิบัติธรรมดั่งที่พระอาจารย์เสาร์สอน

พระราชดำรัส : ขอท่านได้อธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม ดั่งที่ท่านอาจารย์เสาร์สอนมา

หลวงพ่อพุธ : โดยหลักการที่ท่านอาจารย์เสาร์ได้อบรมสั่งสอนลูกศิษย์ลูกหามานั้นยึดหลักการบริกรรมภาวนาพุทโธ และอานาปานสติเป็นหลักปฏิบัติการบริกรรมภาวนาให้จิตอยู่ ณ จุดเดียวคือ พุทโธ ซึ่งพุทโธแปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นกริยาของจิตเมื่อจิตมาจดจ้องอยู่ที่คำว่าพุทโธ ให้พิจารณาตามองค์ฌาน ๕

การนึกถึงพุทโธเรียกว่า วิตก จิตอยู่กับพุทโธไม่พรากจากไปเรียกว่า วิจาร หลังจากนี้ปีติและความสุขก็เกิดขึ้น เมื่อปีติและความสุขเกิดขึ้นแล้ว จิตของผู้ภาวนาย่อมดำเนินไปสู่ความสงบ นิ่ง สว่าง ไม่มีกิริยาอาการแสดงความรู้ ในขั้นนี้เรียกว่า จิตอยู่ในสมถะ

ถ้าจะเรียกโดยจิตก็เรียกว่า อัปปนาจิต ถ้าจะเรียกโดยสมาธิก็เรียกว่า อัปปนาสมาธิ ถ้าจะเรียกโดยฌานก็เรียกอัปปนาฌาน บางท่านนำไปเทียบกับฌานขั้นที่ ๔ จิตในขั้นนี้เรียกว่า อัปปนาจิต อัปปนาสมาธิอัปปนาฌาน จิตย่อมไม่มีความรู้อะไรเกิดขึ้น นอกจากมีสภาวะรู้อยู่อย่างเดียวเท่านั้น

เมื่อนักปฏิบัติผู้ที่ยังไม่ได้ระดับจิต เมื่อจิตติดอยู่ในความสงบนิ่งเช่นนี้ จิตย่อมไม่ก้าวขึ้นสู่ภูมิแห่งวิปัสสนา เมื่อเป็นเช่นนั้นอาจารย์เสาร์ ผู้เป็นอาจารย์สอนกรรมฐานในสายนี้ จึงได้เดินอุบายสอนให้ลูกศิษย์พิจารณากายคตาสติเรียกว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน โดยการพิจารณา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น โดยน้อมนึกไปในลักษณะความเป็นของปฏิกูลน่าเกลียด เป็นของโสโครกจริง ๆ โดยปราศจากสัญญาเจตนาใด ๆ ทั้งสิ้น จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้พิจารณาเห็นอสุภกรรมฐาน

เมื่อผู้ปฏิบัติพิจารณาอสุภกรรมฐานนั้นแล้ว ในขั้นต่อไปอาจารย์ได้แนะนำให้พิจารณาร่างกายให้เห็นเป็นธาตุ ๔ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ จนกระทั่งเห็นเป็นดิน น้ำ ลม ไฟ เมื่อจิตรู้ว่าเป็นแต่เพียงสักแต่ว่าธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ จิตก็จะเกิดความรู้ขึ้นมาว่าตามที่พูดกันว่าสัตว์ บุคคล เรา เขาไม่มี มีแต่ความประชุมพร้อมของธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ เท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น จิตก็ย่อมเกิดความคิดขึ้นมาได้ว่าในตัวของเรานี้ไม่มีอะไรเป็นอนัตตาทั้งสิ้นมีแต่ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟเท่านั้น ถ้าหากภูมิจิตของผู้ปฏิบัติจะมองเห็นแต่เพียงกายทั้งหมดนี้เป็นแต่เพียงธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ รู้แต่เพียงว่าธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ และภูมิจิตของท่านอยู่แค่นั้น ก็มีความรู้เพียงแค่ชั้นสมถกรรมฐาน และในขณะเดียวกันนั้นถ้าภูมิจิตของผู้ปฏิบัติปฏิวัติความรู้ไปสู่พระไตรลักษณ์ คืออนิจจังไม่เที่ยง ทุกขังเป็นทุกข์ อนัตตาไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง ถ้าหากมีอนิจสัญญาความสำคัญมั่นหมายว่าไม่เที่ยง ทุกขสัญญาความสำคัญมั่นหมายว่าเป็นทุกข์ อนัตตาสัญญาความสำคัญมั่นหมายว่าไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง ภูมิจิตของผู้นั้นก็ก้าวเข้าสู่ภูมิแห่งวิปัสสนา

เมื่อผู้ปฏิบัติมาฝึกฝนอบรมจิตของตนเองให้มีความรู้แจ้งเห็นจริง ในลักษณะของอสุภกรรมฐาน โดยอุบายอย่างใดอย่างหนึ่งจนมีความรู้แจ้งเห็นจริง ในลักษณะที่ว่ากายเรานี้เป็นเพียงแต่ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ มีความเห็นว่าธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ก็เป็นเพียงแต่ธาตุ ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรา เขา ด้วยอุบายดังกล่าวแล้ว ผู้ปฏิบัติยึดหลักดังนั้น ภาวนาบ่อย ๆ กระทำให้มาก ๆ พิจารณาให้มาก ๆ พิจารณาย้อนกลับไปกลับมา จิตจะค่อย ๆ ก้าวเข้าสู่ภูมิรู้ภูมิธรรมเป็นลำดับ ๆ ไป หลักการปฏิบัติของท่านอาจารย์เสาร์ก็มีดังนี้

มราวาสบรรลุธรรมได้หรือไม่

พระราชปุจฉา (สมเด็จพระนางเจ้าฯ): หากเผื่อว่าไม่ได้บวชเป็นพระนี้ จะสามารถชำระจิตของท่านจนสามารถบรรลุธรรมได้ไหมเจ้าค่ะ

หลวงพ่อพุธ : อาศัยตามหลักฐานในพระคัมภีร์ ผู้ที่เป็นฆราวาสก็สามารถที่จะชำระจิตให้ถึงวิมุติความหลุดพ้นได้

พระราชปุจฉา (สมเด็จพระนางเจ้าฯ): หมายความว่า ถ้าแม้ว่าเข้าถึงพระอรหันต์แล้ว ถ้าไม่บวชก็วางเบญจขันธ์ได้อย่างสิ้นเชิงใช่ไหมเจ้าค่ะ

หลวงพ่อพุธ : ตามพระคัมภีร์ก็ยืนยันอย่างนั้น แต่ถ้านำมาพิจารณาให้รู้แน่นอน และจะหาเหตุผลมาขัดแย้งก็อาจจะมีทาง เพราะในแง่ที่ขัดแย้งได้ มีว่า โดยธรรมชาติของพระอรหันต์แล้ว ท่านจะวางเบญจขันธ์ คลายความยึดมั่นหมดกิเลสตัณหา มานะทิฏฐิ แม้อาสวะ น้อยหนึ่งก็ไม่มีในจิตของท่าน อาจจะดำรงชีพอยู่จนกระทั่งอายุขัย ก็ย่อมเป็นได้ ถ้าหากว่าหามติมาขัดแย้งได้ แต่ว่าคุณของความเป็น พระอรหันต์นั้น เป็นคุณธรรมหรือสัจจธรรมที่สูง ซึ่งโดยหลัก ธรรมชาติของพระธรรมขั้นนี้แล้วจะไปสิงสถิตอยู่ในร่างของคฤหัสถ์ ซึ่งถือเป็นร่างของชาวบ้านธรรมดาเป็นการไม่คู่ควรกัน จึงสามารถทำให้ร่างของฆราวาสผู้สำเร็จอรหันต์แล้วต้องสลายตัวไป อันนี้ เป็นกฎความจริงของธรรมชาติในขั้นนี้

ถ้าจะเปรียบเทียบก็เหมือนกับแร่ธาตุบางอย่างในโลกนี้ ในเมื่อมา พบกันเมื่อใดแล้วจะต้องมีปฏิกิริยาสลายตัว หรือเกิดธาตุใหม่ขึ้นมา ในกรณีเช่นนี้ ธาตุแท้แห่งพระอรหันต์ที่บริสุทธิ์ที่สะอาดอย่างแท้จริง เมื่อเกิดอยู่ในร่างของคฤหัสถ์ธรรมดา จึงมีประสิทธิภาพหรือ มีอำนาจที่จะทำให้ร่างกายของคฤหัสถ์สลายตัวลงไปได้ เพราะ เป็นร่างที่ไม่ควรที่จะรองรับคุณธรรมของพระอรหันต์

พระปัจเจกพุทธเจ้า

พระราชปุจฉา (สมเด็จพระนางเจ้าฯ): ดิฉันขอยกข้อดีว่า ถ้าไม่มีพระบวรพุทธศาสนานี้ คงจะอยู่บนโลกนี้ด้วยความยากลำบากเพราะว่า เป็นสิ่งที่ช่วยเป็นแสงสว่างจริง ๆ ทำให้สามารถระงับความโกรธ ความเกลียด ความผิดหวังอะไร ๆ ได้ทุกอย่าง และน้อมระลึกนึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ท่านได้มีพระเมตตาคุณ พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ พระปัจเจกพุทธเจ้าไม่เหมือนพระพุทธเจ้าอย่างไรเจ้าคะ

หลวงพ่อพุธ : พระปัจเจกพุทธเจ้าไม่เหมือนกับพระพุทธเจ้าทั้งหลายตรงที่ไม่แสดงธรรมและไม่ตั้งศาสนา ถ้าใครทำบุญกับพระปัจเจกพุทธเจ้าท่านเพียงแต่ให้ศีลให้พร หรือถ้าแสดงธรรมก็ไม่เป็นเรื่องเป็นราวพอที่จะจับเอามาปฏิบัติได้ อย่างดีก็เพียงแต่แนะนำให้รักษาศีล ให้ภาวนา ให้ทาน เป็นแต่เพียงแนะนำเท่านั้น ส่วนมากไม่แสดงธรรมเป็นเรื่องเป็นราวเหมือนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

โดยวิสัยของท่านพระปัจเจกพุทธะไม่มุ่งที่จะมีสาวก ถ้าหากมีคำสอนปรากฏอยู่บ้างก็เป็นไปเพื่อชีวิตของท่านเท่านั้น ไม่ไว้สาวกเพื่อสืบพระศาสนา การตรัสรู้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น ก็มีความเสมอกันกับองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยทั่ว ๆ ไป ก็คือความเป็นอาสวักขยญาณ คือความสามารถทำกิเลสอาสวะให้หมดสิ้นไป

พระปัจเจกพุทธเจ้าบางองค์ก็ทำจิตให้เป็นสมาธิ มีความละเอียดยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนกระทั่งสามารถตัดกิเลสออกจากจิตไปได้โดยไม่ต้องอาศัยเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น

ส่วนมากพระปัจเจกพุทธเจ้าจะสำเร็จเป็นพระปัจเจกได้โดยเจโตวิมุตติ คือการทำจิตให้ละเอียดลงไปแล้วก็ตัดกิเลสด้วยกำลังจิตที่เข้มแข็งเหล่านั้น เพราะฉะนั้น เมื่อสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะพระองค์ท่านแล้ว ท่านจึงไม่สามารถแสดงธรรมได้อย่างกว้างขวางอย่างมีเหตุมีผลเหมือนกับพระพุทธเจ้า

โดยทั่ว ๆ ไป นี่คือข้อแตกต่างระหว่างพระปัจเจกพุทธเจ้าและสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระราชปุจฉา (สมเด็จพระนางเจ้าฯ): ดิฉันอยากจะถามว่า สมัยนี้มีพระปัจเจกพุทธเจ้าบ้างไหม

หลวงพ่อพุธ : หากอาศัยหลักเกณฑ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธเจ้าของเราทรงกำหนดอายุพระศาสนาไว้ ๕,๐๐๐ ปีพระศาสนา ขณะนี้ได้ดำเนินมา ๒,๕๐๐ ปีเศษแล้ว ศาสนาพุทธก็ยังปรากฏอยู่ในโลกยังไม่ว่างจากพระศาสนา ในช่วงที่ยังมีพระพุทธศาสนาปรากฏอยู่ยังไม่สิ้นอายุพระศาสนา พระปัจเจกพุทธเจ้ายังไม่มี ถ้าอาศัยหลักฐานตามคัมภีร์แล้วยืนยันได้ตามนั้น ปัจจุบันนี้พระปัจเจกพุทธเจ้าไม่มี

นิมิต

พระราชปุจฉา : นิมิตมีหลายอย่าง บางอย่างแสดงให้เห็นเป็นตัวอย่างอย่างหนึ่งและอีกอย่างหนึ่งก็ให้เห็นเหมือนฝัน และอีกอย่างหนึ่งก็แสดงให้เห็นเหมือนทิพย์ เป็นนิมิตความหมายขอท่านอาจารย์ได้อธิบายให้ฟัง

หลวงพ่อพุธ : นิมิตก็มีความหมายตรงตัวอยู่แล้วว่าเป็นเครื่องรู้ของจิต นิมิตจะเกิดขึ้นได้ในจิตสมาธิ คือผู้ภาวนาพุทโธ พุทโธ พุทโธ เมื่อจิตมีอาการเคลิ้ม ๆ ลงไปจิตสงบ สว่าง กระแสจิตส่งออกไปข้างนอกแล้วก็เกิดขึ้นมาในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาพคน ภูตผี ปีศาจ เทวดา และอีกอย่างหนึ่งในการพิจารณาอสุภกรรมฐานหรือธาตุกรรมฐาน ในขั้นต้นผู้ปฏิบัติอาศัย การน้อมนึกพิจารณาน้อมไปสู่การเป็นอสุภกรรมฐานความไม่สวยไม่งาม น่าเกลียดโสโครกของร่างกาย น้อมไปสู่ความเป็นธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ คือเป็นองค์ประชุมของธาตุ ๔ ด้วย

ความตั้งใจก็ดีเมื่อจิตสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิแล้ว จิตอยู่ในระดับอุปจารสมาธิ ก็จะเกิดนิมิตภายนอกขึ้นมา เมื่อผู้ปฏิบัติพิจารณาดูนิมิตภายนอกกาย นิมิตภายนอกกายจะย้อนกลับเข้ามาภายใน หมายถึงจิตนั้นน้อมเข้ามาภายในกาย ในขณะที่จิตรู้อยู่ภายในตัวนั้น จิตจะมีลักษณะตั้งอยู่ระหว่างกลางของ

กาย แล้วจิตจะไปรู้อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งภายในกาย เมื่อจิตมองดูสิ่งที่รู้เห็นอยู่ภายในกายนั้น จิตจะพิจารณากายต่อไปจนกระทั่งจิตละเอียดลงไปจนถึงขั้นอัปปนาสมาธิ เมื่อจิตถึงขั้นอัปปนาสมาธิแล้ว จิตจะมีลักษณะคล้าย ๆ กับถอนตัวออกจากร่างกายแล้วจิตจะมาลอยเด่นอยู่ แล้วจิตจะย้อนกลับไปมองดูกายเดิม

ในเมื่อจิตย้อนกลับไปมองดูกายเดิม จิตก็มองเห็นกายในลักษณะที่นั่งหรือนอนอยู่ก็ตาม แล้วกายนั้นจะแสดงอาการขึ้นอืด เน่าเปื่อย ผุพังสลายไปในที่สุดก็ยังเหลือแต่โครงกระดูก ก็หลุดออกไปเป็นชิ้น ๆ และแตกหักเป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่ ในที่สุดกระดูกก็หลุดละเอียดลงไปและหายไปในที่สุด

อันนี้เป็นนิมิตซึ่งเกิดขึ้นในจิตโดยปราศจากสัญญาใด ๆ ที่น้อมนึกนิมิตอันนี้เรียกว่าอุคคหนิมิต ในขณะที่จิตมองเห็นนั้น จิตยังไม่บอกว่าเป็นอะไรเรียกว่าอะไร คือเมื่อกายที่จิตมองเห็นนั้นมีอาการต่าง ๆ ผิดแปลกเช่นขึ้นอืด เน่าเปื่อย ผุพังลงไปดังที่ได้บรรยายมานั้น อันนี้จิตอยู่ในขั้นปฏิภาคนิมิต เป็นอุบายฝึกฝนอบรมจิตในขั้นสมถะ

เมื่อจิตมองดูนิมิตนั้นนิมิตนั้นอาจจะหายไป เมื่อนิมิตนั้นหายไป ก็ยังเหลือแต่สภาวะจิต ผู้รู้ นิ่ง สดใส สว่างชั่วขณะหนึ่งก็จะเกิดภูมิรู้ขึ้นภายในจิต คือมีแต่เกิดขึ้น ดับไป อยู่ภายในจิต จิตของผู้ปฏิบัติก็จะจดจ้องมองดูจิตที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ โดยปราศจากเจตนาสัญญาใด ๆ ทั้งนั้น

สิ่งที่มองเห็นนั้นเรียกว่าอะไรเรียกไม่ถูก ไม่มีความหมายในสมมติบัญญัติที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในธัมมจักกัปวัตนสูตร สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับเป็นธรรมดา สิ่งใดสิ่งหนึ่งในที่นี้หมายถึงอะไร จะเรียกชื่อตามสมมติบัญญัติไม่ถูก พระพุทธเจ้าตรัสว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งอันนี้เป็นความรู้ของจิตที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติธรรมขั้นสูง

ถ้าหากว่าจิตมองดูสิ่งที่เกิดขึ้นดับไป เกิดขึ้นดับไปแล้วก็ถอนออกมาจากสภาวะรู้อย่างนั้น จิตของผู้ปฏิบัติดีในขั้นนี้ก็เรียกว่าจิตอยู่ในขั้นสมถกรรมฐาน

แต่ถ้าหากสิ่งที่จิตมองดูนั้นเกิดอนิจสัญญา ความสำคัญมั่นหมายว่าสิ่งที่รู้เห็นนั้นเป็นของไม่เที่ยง แล้วก็เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา จิตของผู้ปฏิบัติก็จะวิ่งเข้าสู่ภูมิวิปัสสนา

ในขณะที่จิตรู้อย่างนั้นไม่มีอะไรปรากฏ คือมีแต่จิตผู้รู้นิ่งเด่นอยู่และสิ่งที่ผู้รู้ก็ปรากฏอยู่ คือจิตกับความรู้ที่เกิดขึ้นภายในจิตและมีสติตามรู้ จิตคือสิ่งรู้อันนั้น อันนี้เรียกว่าการปฏิบัติอยู่ในภูมิจิตภูมิธรรมขั้นสูงและอีกอย่างหนึ่งในลักษณะเช่นนี้ไปตรงกับพุทธสุภาษิตที่ว่า **ในกาลใดก็ดี เมื่อธรรมทั้งหลายย่อมปรากฏอยู่แก่พราหมณ์ผู้มีความเพียร ในกาลนั้นความสงสัยย่อมสิ้นไป**

พระราชปุจฉา : สำหรับนิมิตนี้ถ้าเป็นถึงอุคคหนิมิตหรือปฏิภาคนิมิต ทำให้สามารถที่จะเห็นได้จากการที่เราดู หมายความว่า ภาพที่เห็นนิมิตอีกอย่างหนึ่งคล้าย ๆ กับฝันมีความจริงเพียงใด กายหยาบหรือนิมิตในฝัน ตัวเองมีนิมิตว่าอย่างนั้นแล้วไปถามว่า แปลว่าอะไร บางทีก็มีความจริงหรือบางทีก็ไปถามพระอาจารย์อธิบายว่า มีนิมิตว่ากระไรบ้างและท่านก็บอกว่านิมิตอย่างนั้น ๆ ที่แปลนิมิตเรื่องนิมิตนี้มีความจริงอย่างไร

หลวงพ่อพุธ : นิมิตนี้บางครั้งก็มีความจริงบางครั้งก็ไม่มีความจริง เหมือน ๆ กับความฝัน คือนิมิตหรือการฝันในขั้นนี้เป็นเรื่องพื้น ๆ โดยทั่วไป

พระราชปุจฉา : แต่เรื่องนิมิตนี้เคยนำไปถามท่านผู้ทรงศีลหรือพวกหมอดู เคยไปถามท่านอย่างเมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้ไปถามหลวงปู่ขาวว่า จะเป็นอย่างไรกับเหตุการณ์เมื่อเร็ว ๆ นี้ *ท่านมีนิมิตหรือเปล่า* หลวงปู่ท่านก็บอกว่ามีนิมิตเห็นแปลกก็ตีความหมายว่าไม่มีอะไรมาก แต่ท่านก็ตีความว่าไม่ค่อยจะดีอย่างนี้ นิมิตของผู้ทรงศีลจะเป็นความหมายได้อย่างไร และอีกอย่างหนึ่งถ้าท่านแปลมาจะมีวิธีการอย่างไร

หลวงพ่อพุธ : นิมิตของผู้ทรงศีลก็อาศัยความมีศีลและอาศัยความคิดที่เกิดขึ้นของความรู้ เมื่อเกิดนิมิตขึ้นมาโดยพิจารณาในนิมิตสมาธิภาวนาย่อมเป็นสิ่งที่เป็นจริง

พระราชปุจฉา : คำว่าอุคคหนิมิตมีความหมายมาจากคำว่า การทำจิตใจให้มีสติ ไม่ให้หลงในความสวยความงามในทางตรงใช่ไหม

หลวงพ่อพุธ : ความมีสติ ความไม่หลงติดในความสวยความงามเป็นผลเกิดจากการพิจารณาทำอุคคหนิมิตให้เกิดขึ้นได้แล้ว แต่อุคคหนิมิตหมายถึงสิ่งที่มองเห็นติดตา เกิดจากการเพ่งกสิณอย่างใดอย่างหนึ่งจนเกิดสมาธิแน่วแน่ มองเห็นเป็นนิมิต ลืมตาก็เห็นหลับตาก็เห็นเรียกว่าอุคคหนิมิตอีกอย่างหนึ่ง เมื่อโยคาวจรมาพิจารณาอาการ ๓๒ มีผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น โดยน้อมไปสู่ความเป็นสิ่งปฏิกูล น่าเกลียด สกปรก โสโครก จนจิตสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิ สว่างไสว มีปิติสุข เอกัคคตาเป็นหนึ่งแน่วแน่ แล้วเกิดนิมิตมองเห็นอาการใดอาการหนึ่งในอาการ ๓๒ เช่น กระดูก เป็นต้น หรือเกิดนิมิตมองเห็นสิ่งปฏิกูลภายในร่างกายก็ดี หลับตาก็มองเห็น ลืมตาก็มองเห็นติดตา เรียกว่าอุคคหนิมิต มีผลเพื่อบรรเทาราคะให้เบาบางลง หรือขจัดราคะให้หมดไปตามกำลังแห่งสมาธิและสติปัญญา

พระราชปุจฉา : การพิจารณาความไม่สวยไม่งามนี้ มันเป็นสมมติบัญญัติ ไม่มีความหมายหรือแล้วแต่จะคิดไปใช่หรือไม่

หลวงพ่อพุธ : แล้วแต่จะคิด ทุกสิ่งทุกอย่างก่อนที่จะเกิดความจริงขึ้นมา ต้องอาศัยความเป็นจริงที่ปรุงแต่งขึ้นมา เพื่ออบรมจิตของตัวเองให้มีความคล้อยตามและเกิดความเชื่อถือว่าเป็นอย่างนั้น ถ้าหากจะพิจารณาในปัจจุบันนี้ ให้พิจารณาน้อมไปถึงอดีต หากร่างกายนี้แตกสลายไปแล้ว ผมก็ดี ขนก็ดี เล็บก็ดี หนังก็ดี ฟันก็ดี ล้วนแต่แตกสลายไป ให้น้อมไปพิจารณาเพื่อให้จิตเกิดความรู้ความจริงเห็นจริง แม้จะไม่เกิดความเห็นอย่างนี้ แม้จิตจะไม่น้อมเข้าไปสู่พระธรรมวินัยที่ถูกต้องดังกล่าวก็ตาม

ผลของการทำบุญ

พระราชปุจฉา : การทำบุญ ผลบุญที่ได้อยู่ที่ไหน จะได้อยู่ที่จิตของเราหรือจะได้อยู่ที่เราจะได้ผลบุญ คนเราส่วนมากเวลาทำบุญคิดว่าจะได้ผลบุญอย่างนี้ แต่บางทีก็ฟังดูว่าถ้าทำบุญทำทานหรือทำอะไร มันก็ได้กุศลผลมันก็ได้อยู่ที่ใจของเราและก็เป็นการขัดเกลาจิตใจของเรา

หลวงพ่อพุธ : การทำบุญโดยความมุ่งหมายที่แท้จริง ก็เป็นอุบายฝึกฝนอบรมจิตของผู้กระทำนั้นให้เป็นผู้มีเมตตาอารีแก่ผู้อื่น และการทำบุญนั้นเพื่อกำจัดกิเลส เป็นการฝึกฝนอบรมจิตใจให้เกิดมีวิชชากว้างขวาง มีความอารีอารอบ รู้จักเอื้อเฟื้อแก่มนุษย์และสัตว์ แต่สำหรับอุบายโดยตรงเพื่อเป็นการจูงใจผู้ที่หลงผิดได้ทำบุญ เพื่อผลบุญจะติดตัวไปหลังจากตายแล้ว จะได้ไปเกิดเป็นมนุษย์บ้าง เทวดาบ้าง อันนี้ก็เป็นอุบายเท่านั้น

ความหมายของกรรมฐาน

พระราชปุจฉา (สมเด็จพระนางเจ้าฯ): คำว่ากรรมฐานมีความหมายอย่างไร ขอพระคุณเจ้าอธิบายด้วยเจ้าค่ะ

หลวงพ่อพุธ : **กรรมฐาน** ตามความหมายของคำศัพท์ หมายความว่า เป็นที่ตั้งแห่งการงาน ความหมายในทางธรรมะหมายถึง การทำงานทางจิตที่เกี่ยวเนื่องด้วยจิตโดยตรงเรียกว่ากรรมฐาน อารมณ์ของกรรมฐาน พุทโธ เป็นพุทธานุสติเป็นที่ตั้งของการงานในทางจิต ธัมโม ธรรมะ ก็เป็นที่ตั้งการงานของจิตอย่างหนึ่ง สังโฆ พระอริยสงฆ์ก็เป็นที่ตั้งการงานทางจิตอย่างหนึ่ง

อานาปานสติ การกำหนดรู้ลมหายใจ หายใจเข้าออกให้รู้ว่าสั้นหรือยาว หยาบหรือละเอียด สบายหรือไม่สบาย เป็นที่ตั้งของกรรมฐานอย่างหนึ่ง คำว่ากรรมฐานจึงหมายถึง **ที่ตั้งการงานในทางจิต** พูดถึงหลักกรรมฐานตามแนวทางปฏิบัติเฉพาะอารมณ์ของสมถกรรมฐานมีถึง ๔๐ อย่าง ตามที่ปรากฏ

ในคัมภีร์ เช่น มีอนุสติ ๑๐ อสุภ ๑๐ ธาตุกรรมฐาน ๔ และอารมณ์อื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นอารมณ์ของสมถะและเป็นที่ตั้งแห่งการงานในทางจิตทั้งนั้น

พูดถึงอนุสติ หมายถึง การระลึกถึงอารมณ์ จิตใจ ในอนุสติ ๑๐ เช่น พุทธานุสติ ธัมมานุสติ สังฆานุสติ คือระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นต้น แต่มาว่าถึงอนุสติข้อที่ ๙ และ ๑๐ ได้แก่ กายคตาสติและอานาปานสตินั้น กายคตสติ คือการพิจารณากายเป็นอารมณ์ อานาปานสติ คือการกำหนดลมหายใจเป็นอารมณ์ อารมณ์กรรมฐานสองอย่างนี้ สามารถทำจิตของผู้ปฏิบัติให้สงบและสามารถเดินเข้าไปสู่ความเป็นอุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิโดยลำดับและการกำหนดรู้ลมหายใจก็ดีการพิจารณากายคตาสติก็ดี ทั้ง ๒ อย่างนี้ จัดเป็นกายานุปัสนาสติปัฏฐาน เป็นแนวทางยังจิตใจให้สงบในขั้นสมถกรรมฐานและเป็นเครื่องหมายให้จิตรู้พระไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตาด้วยเพราะการพิจารณากายก็ย่อมบ่งถึงการเปลี่ยนแปลงภายในกาย คือกายปกติทุกสิ่งทุกอย่างยังอยู่ในสภาพปกติ

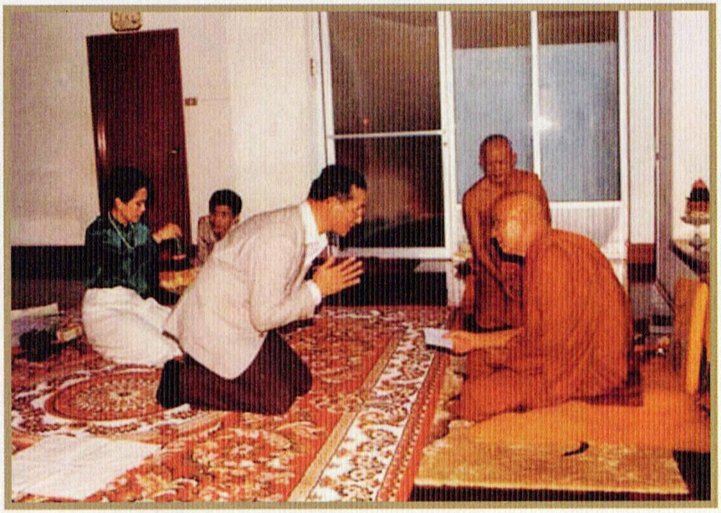
ผู้ปฏิบัติพิจารณากายคตาสติ มีจุดมุ่งหมายที่จะให้เป็นไปได้ ๒ อย่าง คือประการแรกให้มองเห็นร่างกายที่พิจารณาอยู่นั้นเป็นของปฏิกูล สกปรก น่าเกลียด โสโครก เน่าเปื่อย ผุพัง ไม่สวย ไม่งาม อันนี้เพื่อกำจัดราคะ ความกำหนัดยินดี เป็นความจำเป็นสำหรับผู้บวชในพระธรรมวินัยต้องปฏิบัติในแง่พิจารณากายคตาสติ มุ่งสู่จุดอสุภกรรมฐานเป็นสิ่งจำเป็นมาก และประการสอง พิจารณากายโดยกำหนดอาการ ๓๒ เหมือนกัน แต่จะน้อมจิตให้รู้ลงไปในแง่เป็นธาตุกรรมฐาน คือเป็นธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ในการพิจารณาน้อมใจเชื่อและพิจารณาย้อนกลับไปมาอยู่อย่างนั้นว่า ร่างกายเป็นแต่เพียงธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ จนกระทั่งจิตสงบลงไปแล้ว สามารถรู้ความจริงปรากฏขึ้นเป็นนิมิตให้เห็นว่าร่างกายของเราเป็นเพียง ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟเท่านั้น เพราะความเป็นสัตว์ เป็นชีวิต เป็นเราเป็นเขาไม่มี ในเมื่อความเป็นคน เป็นสัตว์ เป็นเรา เป็นเขา เป็นชีวิตไม่มี ภายในใจก็จะเกิดความรู้ขึ้นมาว่า กายของเรานี้จะเป็นเราเขา เพียงแค่สมมติบัญญัติ เมื่อพิจารณาแยกออกมาจริง ๆ แล้วไม่มีอะไรเป็นตัวเป็นตนหรือเป็นสัตว์บุคคล เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นอนัตตาไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง อันนี้คือจุดมุ่งหมาย

การพิจารณากายคตาสติและพร้อม ๆ กันนั้น แม้ว่าการพิจารณาลมหายใจเข้าออกก็ดี การพิจารณากายเป็นอสุภกรรมฐาน เป็นของปฏิกูลน่าเกลียดไม่สวยไม่งาม เป็นของโสโครกก็ดี การพิจารณากายเป็นธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ จนเห็นชัดลงไปก็ดี ถ้าหากว่าจิตรู้แต่การเป็นไปอย่างนี้ แม้ไม่มีความสำคัญมั่นหมายว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา จิตของผู้ปฏิบัติก็เป็นเพียงชั้นสมถกรรมฐานเท่านั้น แต่ถ้าหากว่าภูมิจิตของผู้ปฏิบัติปฏิวัติตนไปสู่อนัตตสัญญา คือความสำคัญมั่นหมายว่าเป็นอนัตตาไม่ใช่ตัวตน วิปัสสนาญาณก็บังเกิดขึ้น คือรู้ว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตาไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดให้พระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ พระราชาคณะชั้นราชที่พระราชสังวรญาณ ปฏิภาณพิพัฒนวิสิฏฐ์ ธรรมิกคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี (หลวงพ่อพุธ ฐานิโย) เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕

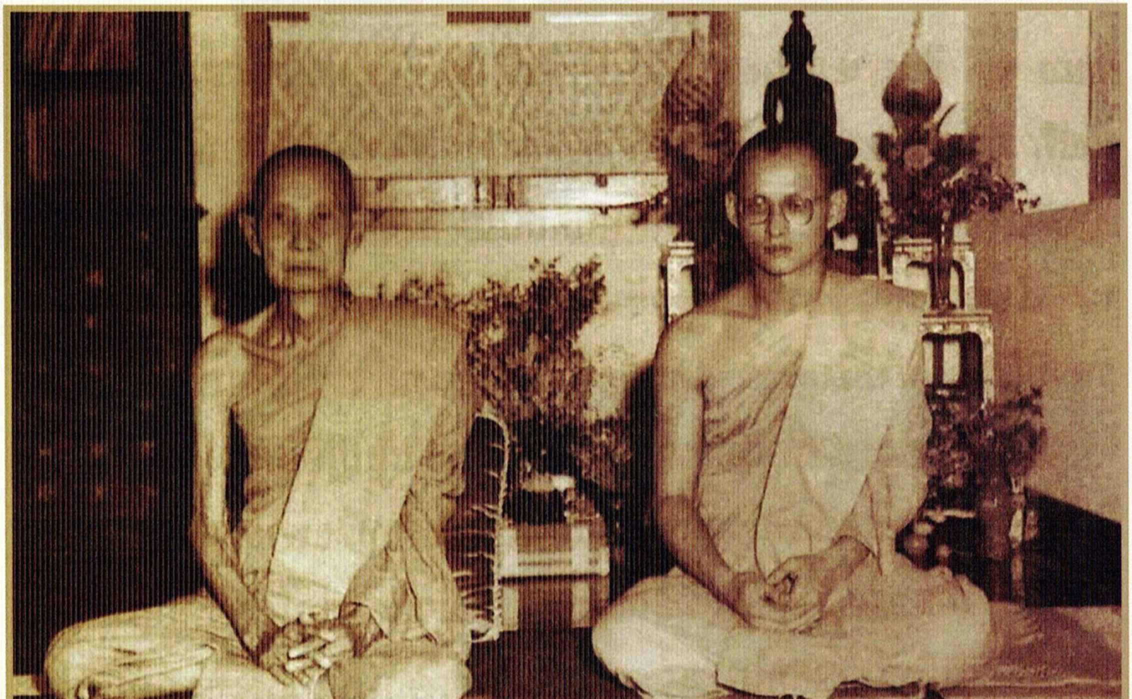
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จพระราชดำเนินไปทรงกราบนมัสการเยี่ยมและทรงสนทนาธรรม
พระราชนิโรธรังสีคัมภีรปัญญาวิศิษฏ์ (เทสก์ เทสรังสี)
วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

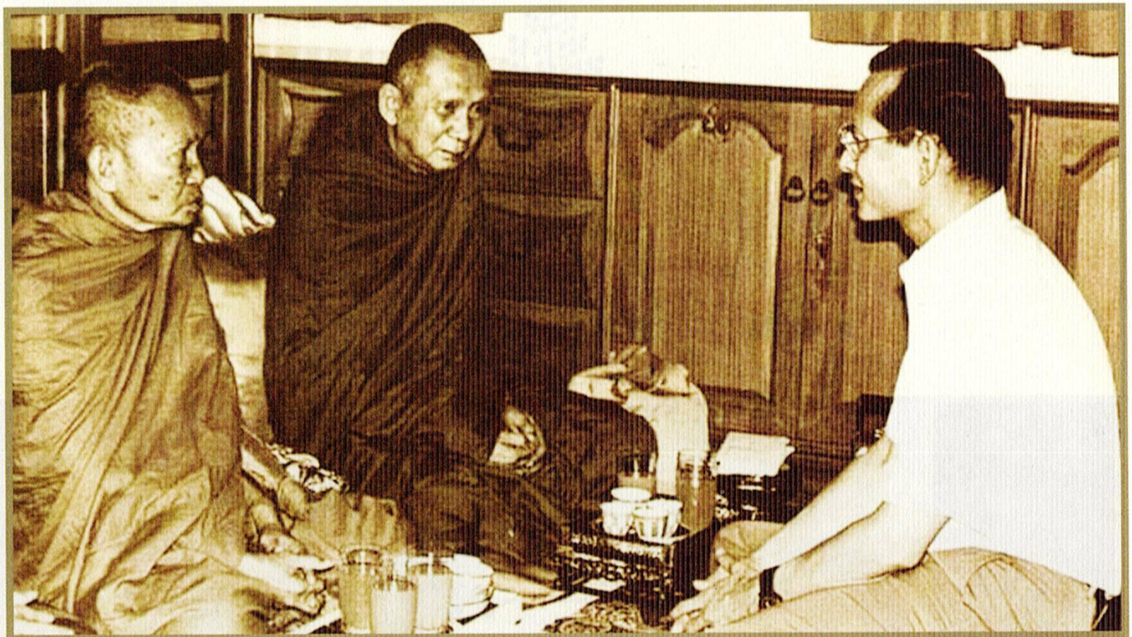
พระราชปุจฉา : ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนให้ปฏิบัติธรรมให้ถึงที่สุด แล้วอะไรคือที่สุดของการปฏิบัติดังกล่าว

หลวงปู่เทสก์ : ที่สุดของการปฏิบัติธรรมก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่สุดของศีล คือเจตนา ที่สุดของสมาธิ คืออัปปนาสมาธิ ที่สุดของปัญญา คือมรรคสมังคี

พระราชธรรม
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ทรงพระราชศรัทธา ทรงตามรอยแห่งพระอริยเจ้า

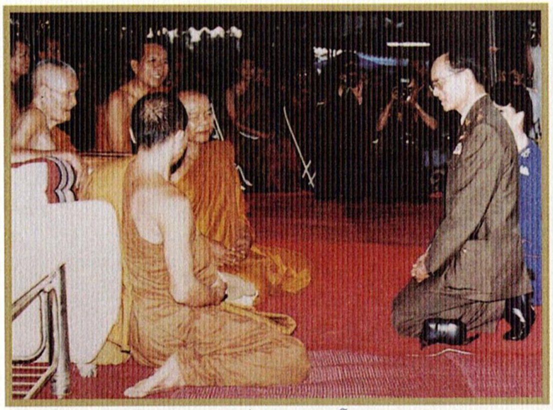
สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (หม่อมราชวงศ์ชื่น นภวงศ์ สุจิตฺโต) สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงเป็นพระราชอุปัธยาจารย์และพระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ (พระสมณฉายานามว่า "ภูมิพโล ภิกขุ") บันทึกภาพ ณ พระตำหนักบัญจบเบญจมา วัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อวันเสาร์ที่ ๓ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๙

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๘ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๙ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

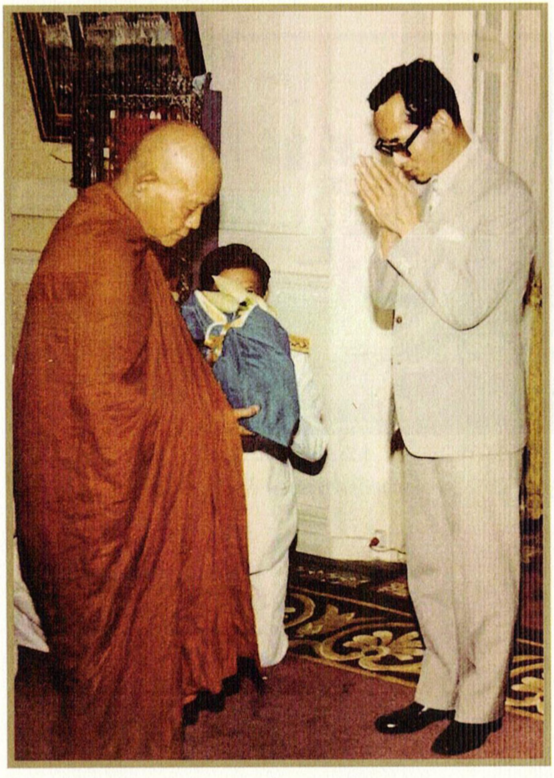
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
ทรงสรงน้ำเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (วิน ธมฺมสาโร)
อดีตเจ้าอาวาส วัดราชผาติการาม
ณ โรงพยาบาลศิริราช ๑๕ เมษายน ๒๕๒๘

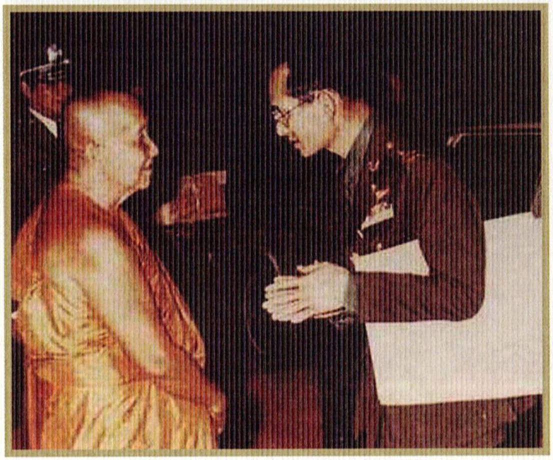
หลวงปู่ชอบ ฐานสโม
วัดป่าสัมมานุสรณ์ อ.วังสะพุง จ.เลย

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ
วัดดอยแม่ปั๋ง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร
วัดถ้ำผาบิ้ง อ.วังสะพุง จ.เลย

หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร
วัดถ้ำผาปล่อง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

พระอุดมญาณโมลี (จันทร์ศรี จันททีโป)
วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี

พระเทพวิทยาคม (คูณ ปริสุทฺโธ)
วัดบ้านไร่ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

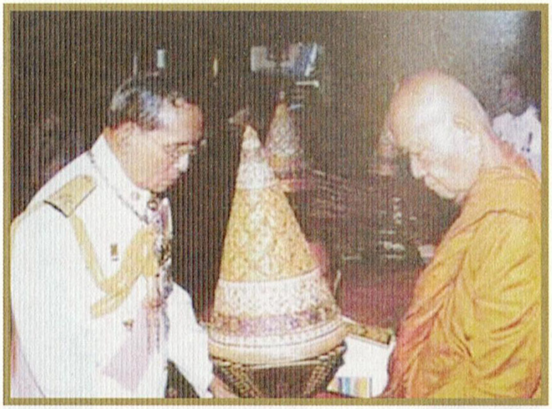
พระอาจารย์จวน กุลเชฏฺโฐ
วัดเจติยาคีรีวิหาร (วัดภูทอก) อ.ศรีวิไล จ.หนองคาย

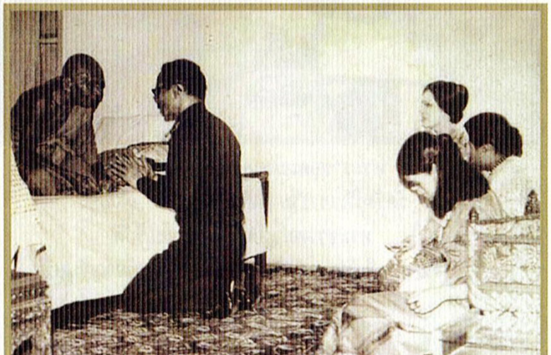
พระอาจารย์วัน อุตฺตโม
วัดถ้ำอภัยดำรงธรรม จังหวัดสกลนคร

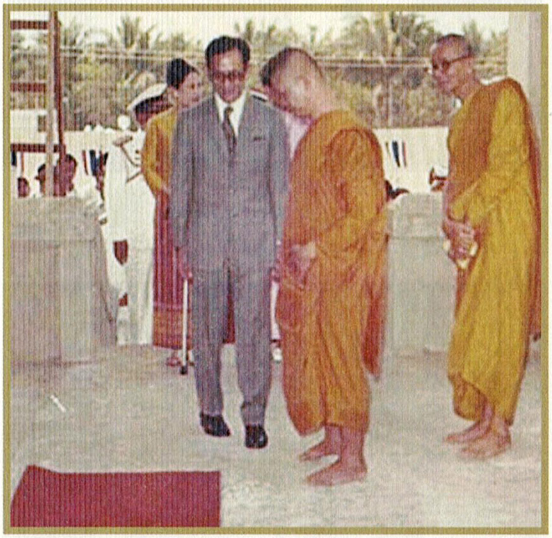
พระภาวนาวิสุทธิญาณเถร (แบน ธนากโร)
วัดดอยธรรมเจดีย์ ต.ตองโขบ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร

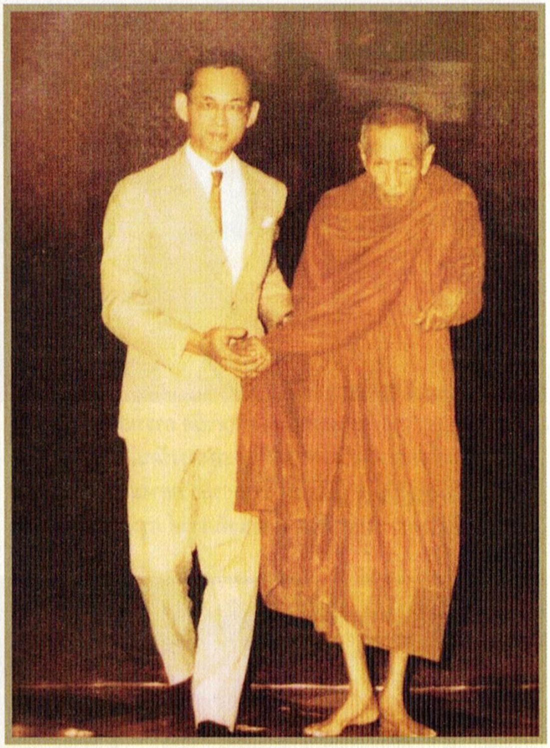
เจ้าประคุณ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (มานิต ถาวรเถระ ป.ธ.๙)
สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ รูปที่ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
พระสุปฏิปันโน ผู้ปักธง "กรรมฐาน" กลางมหานคร
วัดสัมพันธวงศาราม วรวิหาร เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

พระครูพิศิษฐ์อรรถการ (พ่อท่านคล้าย จนฺทสุวณฺโณ)
วัดสวนขัน ต.สวนขัน กิ่ง อ.ช้างกลาง จ.นครศรีธรรมราช

หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร
และหลวงปู่หลอด ปโมทิโต (องค์ใส่แว่น)
วัดธรรมมงคล กรุงเทพมหานคร

หลวงปู่โต๊ะ อินฺทสุวณฺโณ
วัดประดู่ฉิมพลี แขวงท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

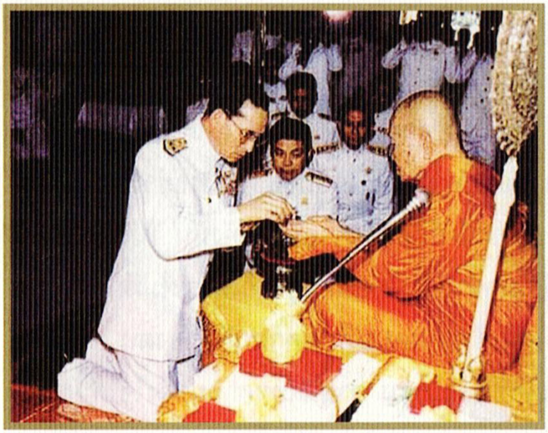
หลวงปู่สมัย ทีฆายุโก
วัดป่าโนนแสงทอง อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร

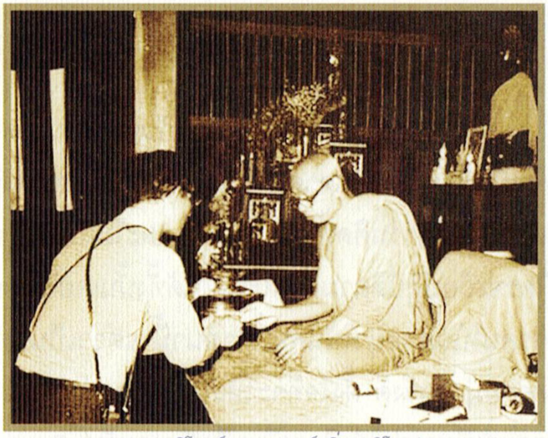
พระราชอุดมมงคล (หลวงพ่ออุตตมะ)
วัดวังก์วิเวการาม อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี
พระชาวพม่าผู้เคร่งครัดการปฏิบัติ
ที่ภายหลังย้ายมาจำพรรษาและสร้างวัดที่กาญจนบุรี

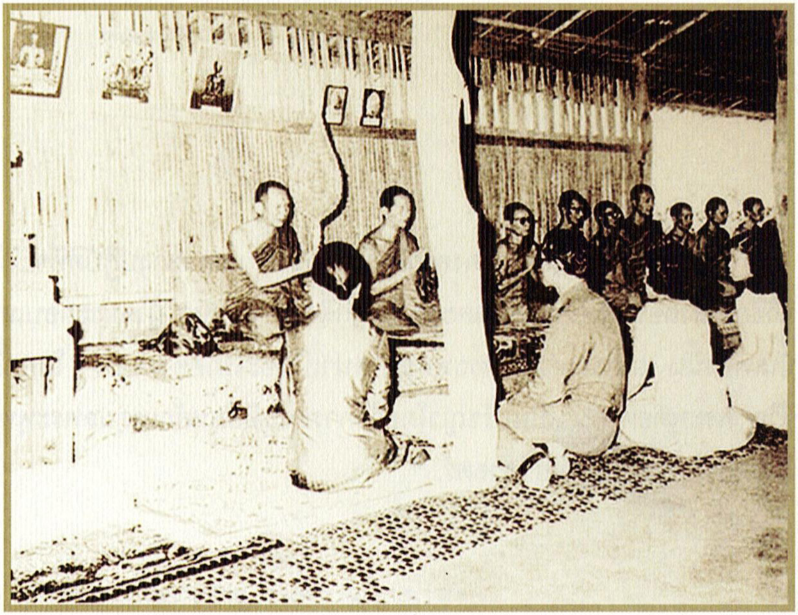
ครูบาพรหมา พฺรหฺมจกฺโก
วัดพระพุทธบาทตากผ้า จ.ลำพูน

สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสโน)
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร

พระครูวิโรจน์ธรรมาจารย์ (ปิ่น ชลิโต ป.)
วัดอริยวงศาราม (วัดหนองน้ำขาว)
ต.ดอนกระเบื้อง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จพระราชดำเนินทรงเข้านมัสการเยี่ยม
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก
เมื่อครั้งทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระราชาคณะ
ในพระราชทินนามที่ สมเด็จพระญาณสังวร
และบำเพ็ญพระราชกุศล
เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖
ณ วัดรัชดาภิเษก ต.บ่อพลอย อ.บ่อพลอย จ.กาญจนบุรี

"...ศาสนานั้นเป็นสิ่งที่ทราบกันอยู่แล้วว่าต้องมี และถึงว่าศาสนามีความหมายได้หลายอย่างก็ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นศาสนาที่มีชื่อหรือที่ต้องเคร่งครัดตามแนวทางการสั่งสอนอย่างหนึ่งอย่างใด เป็นแต่ต้องมีแนวความคิดที่แน่วแน่ ที่ดี และไม่เบียดเบียน อย่างนี้ ก็ถือเป็นศาสนาได้ทั้งนั้น ในเมืองไทยนี้ใครจะถือปฏิบัติตามศาสนาใดก็ได้ทั้งนั้นเคยชี้แจงอยู่เสมอว่าเมืองไทยนี้ที่อยู่ได้ก็เพราะไม่มีการกีดกันว่าคนโน้นศาสนาโน้นคนนี้ศาสนานี้ แต่ว่าเป็นที่ทราบกันดีว่าทุกคนปฏิบัติศาสนกิจของตน ๆ ด้วยความมุ่งดีหวังดี ตั้งใจที่จะให้เกิดประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวม ศาสนาทุกศาสนาจึงใช้ได้ทั้งนั้นขอแต่เพียงอย่าให้เบียดเบียนซึ่งกันและกัน..."

พระราชดำรัส
พระราชทานแก่ผู้แทนองค์การศาสนาและผู้แทนสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล
เนื่องในการเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาผกาภิรมย์
วันพฤหัสบดี ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๒

"...พระพุทธศาสนาแสดงความจริงของชีวิต แสดงทางปฏิบัติที่จะให้บรรลุความสุขสูงสุดของชีวิต มีวิธีการสั่งสอนที่ยึดหลักเหตุและผล ว่าทุกสิ่งเกิดจากเหตุ ผู้ใดประกอบเหตุอย่างไรเพียงใดก็ได้ผลอย่างนั้นเพียงนั้น หากจะถามว่าพระพุทธศาสนาเป็นอะไรก็ต้องตอบว่า โดยเนื้อหาที่เป็นเรื่องความจริงของชีวิต พระพุทธศาสนาเป็นปรัชญาโดยวิธีการสอนที่ยึดหลักเหตุผลพระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์ หรือพูดให้ชัดลงไปอีกก็เป็นวิทยาศาสตร์..."

พระราชดำรัส
พระราชทานในการเสด็จฯ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยฯ
วันพฤหัสบดี ที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๓

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่คณะผู้แทนพุทธสมาคมทั่วประเทศ
ที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันเสาร์ที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๒

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่คณะผู้แทนพุทธสมาคมทั่วประเทศ
ที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย
วันเสาร์ที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๒

ในโอกาสที่ผู้ที่เป็นผู้สนใจในพระพุทธศาสนา เป็นสมาชิกของพุทธสมาคมและสมาคมเครือทางพุทธศาสนา และผู้ที่สนใจอื่น ๆ ได้มาประชุมกัน เพื่อปรึกษาหารือในปัญหาของพุทธศาสนาในทุกด้าน ได้มาให้พรในโอกาสคล้ายวันเกิด ก็เป็นสิ่งที่ทำให้ปลาบปลื้ม และทำให้มีความรู้สึกกังวลใจอยู่บ้าง ท่านนายกพุทธสมาคมได้ยกยอปอปั้นอย่างมากว่า เป็นผู้ที่ปฏิบัติทางพุทธศาสนาอย่างชำนิชำนาญ ซึ่งเป็นสิ่งที่ลำบากที่จะรับแต่ก็ได้ขอให้ให้โอวาท

ข้อแรกเนื่องจากที่กล่าวว่า ท่านทั้งหลายหวังในบารมีให้ปกเกล้าบ้านเมืองนั้น ก็เป็นข้อหนึ่งที่น่าคิด เพราะว่าบ้านเมืองประกอบด้วยบุคคล และแต่ละบุคคลจะต้องทำด้วยตนเองตามหลักของพระพุทธศาสนา แต่ละคนต้องการอะไร ก็ต้องการความสุขคือความสงบ ความสุขและความสงบนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยตนเอง ฉะนั้น ที่จะให้คนอื่นมาปกป้องรักษาก็เป็นสิ่งที่ยากถ้าตัวเองไม่ทำ อันนี้เป็นข้อที่สำคัญยิ่ง ในพระพุทธศาสนาและผู้ที่ถือตัวว่าเป็นพุทธศาสนิก ต้องพึ่งตัวเองมิใช่พึ่งคนอื่น แต่การที่จะอาศัยคนอื่นก็อาศัยได้โดยดูผู้อื่นที่ปฏิบัติดีชอบ และคอยฟังสิ่งที่ผู้อื่นที่เราเห็นว่าปฏิบัติดีชอบได้พูดได้แนะนำดังนี้ก็เป็นสิ่งที่อาศัยผู้อื่นได้ ผู้อื่นจะช่วยเราได้ ฉะนั้น ก็จะต้องมีการพิจารณาของตัวเองว่าผู้ที่น่าที่จะดูการปฏิบัติหรือฟังข้อแนะนำในการปฏิบัติและทำตาม อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลได้บรรลุถึงความสำเร็จความสุขได้ อันนี้ก็ได้ชี้แจงตามที่ได้กล่าวมาเมื่อตะกี้

มาถึงปัญหาของพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ลำบากที่สุดที่จะเห็นพระพุทธศาสนาและประโยชน์ของพระพุทธศาสนา เพราะแต่ละคนก็มีกายและใจของตัว แต่ละคนก็มีความรู้หรือปฏิปทาของตัวแล้วแต่ภูมิแต่ชั้น การที่จะปฏิบัติตามพระพุทธศาสนานั้น ย่อมจะเป็นแล้วแต่บุคคล แล้วแต่สภาพของตัว จะเรียกว่าสภาวะหรือสภาพหรือฐานะของตัว ฐานะนี้ไม่ได้หมายถึงฐานะทางการเงินการทองหรือความเป็นอยู่ แต่เป็นฐานะของจิตของแต่ละคน ฉะนั้น พุทธศาสนาถ้าว่าไปเป็นสิ่งที่ลุ่มลึก ที่ลำบากที่จะสั่งสอนหรือที่จะเรียน เพราะว่าแต่ละคนจะต้องทำตามฐานะของตัว หรือจะว่าได้ว่าพุทธศาสนามีหลายชนิด แต่ละคนก็มีพุทธศาสนาของตัว ฉะนั้น การที่จะสั่งสอน การที่จะชี้แจง การที่จะฟัง การที่จะเรียนพุทธศาสนานั้น จะต้องพยายามที่จะทำด้วยตนเอง

มาพูดถึงหน้าที่ของแต่ละคนหรือหน้าที่ของแต่ละสมาคม ที่สนใจพุทธศาสนาก็มีมากหลาย เพราะจะต้องแบ่งพุทธศาสนานี้ออกเป็นหลายสาขาหรือหลายด้าน ด้านหนึ่งก็คือเรื่องของสังคม คนเรามีความว้าเหว่ใจก็ต้องหาเพื่อนฝูงที่จะเข้าหากัน และได้มีการสังสรรค์ได้มีการปรึกษาหารือ เพื่อที่จะหาทางที่จะบรรเทาความเดือนร้อนความขุ่นใจที่มีความลำบากใจลำบากกาย จึงได้ตั้งขึ้นมาเป็นสมาคมเป็นชมรมเป็นกลุ่มเป็นชุมนุม ซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะศึกษาพระพุทธศาสนา บางทีก็เรียกว่าพุทธสมาคม บางทีก็เรียกว่าชุมนุมพุทธศาสตร์ บางทีก็เรียกว่าชุมนุมพุทธศาสนา เป็นต้น เมื่อมีชื่อหลาย ๆ ชื่อก็เข้าใจได้ว่ามีจุดประสงค์หลาย ๆ จุดประสงค์ จุดประสงค์แรกคือการศึกษาพุทธศาสนานั้น มีการศึกษาได้อีกหลายทาง ศึกษาประวัติของพุทธศาสนา ศึกษากลไกของพุทธศาสนา ศึกษาประโยชน์ของพุทธศาสนาต่อสังคม และในที่สุดก็มีการศึกษาเพื่อปฏิบัติธรรม แม้การปฏิบัติธรรมนั้นเองก็มีหลายวิธีหลายสาย บางคนก็เห็นว่าการปฏิบัติหาความสงบอย่างเดียวก็จะพบทางของความสุข บางคนก็บอกว่าทำอย่างนั้นไม่พอ จะต้องหาความสงบ แล้วก็จะหาความรู้พิเศษต่าง ๆ เช่นให้มีตาทิพย์ได้ ให้เห็นทะลุกำแพงได้ ให้เห็นให้ฟังและให้รู้ถึงจิตใจของผู้อื่นได้ บางคนก็ปฏิบัติเพื่อให้เห็นความจริง คือความไม่ยั่งยืนของร่างกาย หรือความไม่ยั่งยืนของสิ่งที่อย่างที่มีอยู่ในโลก ฉะนั้น มีวิธีการที่จะปฏิบัติอีกหลายต่อหลายทาง ที่กล่าวอย่างนี้ก็จะให้แสดงถึงว่า แต่ละคนมีความคิดของตัว มีแนวทางของตัว จึงศึกษาหรือปฏิบัติศาสนาต่างกันทั้งนั้น

ถ้าพูดถึงการปฏิบัติธรรม หรือการปฏิบัติศาสนาเพื่อสังคม เราเห็นสังคมมีความวุ่นวาย เราเห็นว่าประเทศชาติมีอันตรายที่จะเข้ามากล้ำกราย เราก็เกิดเป็นห่วง เป็นห่วงทำไม ก็เพราะว่ารู้ว่าถ้าสังคมวุ่นวาย ตัวเราเองก็เป็นอันตรายเพราะไม่มีความปลอดภัย ถ้าเห็นว่าประเทศชาติอยู่ในอันตรายก็เช่นเดียวกัน เราก็รู้สึกว่าตัวเราเองจะต้องประสบภัย ฉะนั้น เราจึงพยายามแก้ปัญหาของสังคมแล้วก็ดูไปข้างนอกว่า มีการฆ่ากัน มีการลักขโมยกัน มีการปล้นกัน มีการแก่งแย่งชิงดี มีการทำให้มีทุจริตต่าง ๆ เราก็อยากที่จะระงับหรือลดหย่อนไม่ให้มีความยุ่งยาก ดังนั้นจึงประชุมกันปรึกษากันก็ทำกิจการซึ่งจะเรียกว่าการสังคมสงเคราะห์มากกว่าที่จะเป็นการปฏิบัติศาสนา แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติศาสนาคือการสงเคราะห์ การสงเคราะห์ต่าง ๆ เหล่านี้จะทำได้ต่อเมื่อตัวเองดี ต่อเมื่อตัวเองมีความสามารถ แต่ถ้าสงเคราะห์คนอื่นโดยมีรากฐานหรือหลักของการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ในการสงเคราะห์อย่างนั้นก็อาจจะทำให้มีอันตรายเพิ่มขึ้นได้เหมือนกัน ฉะนั้น การที่จะสงเคราะห์จะต้องขัดเกลาตัวเองเสียก่อน จะต้องรู้จักตัวเองเสียก่อน จะต้องสร้างความดีในตัวเองเสียก่อน ถึงจะสงเคราะห์ผู้อื่นได้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า ถ้าเรามีจุดประสงค์ที่จะตั้งเป็นกลุ่มพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขสังคมหรือแก้ไขภายนอกก็จำต้องศึกษาตัวเองก่อน

ถ้าจะเป็นการชุมนุมกันหรือรวมกลุ่มกัน เพื่อศึกษาพุทธศาสนาหรือที่เรียกว่าพุทธศาสตร์ มาใช้คำว่าพุทธศาสตร์ก็อาจจะเพราะว่าอยากจะให้ดูเป็นว่า พุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์อย่างหนึ่งแขนงหนึ่ง เป็นวิชาแขนงหนึ่งซึ่งจะต้องมาศึกษาและมาวิจัย มาศึกษาเพื่อที่จะให้ตั้งเป็นตำรา ทำอย่างนั้นก็มีประโยชน์เหมือนกัน เพราะว่าเป็นการประมวลคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อที่จะให้ผู้อื่นสามารถที่จะได้ใช้ประโยชน์อย่างสะดวกที่สุดจึงทำเป็นการแปลบ้าง การประมวลบ้าง การถกเถียงมีการอภิปรายบ้าง การทำสิ่งเหล่านั้น ถ้าทำด้วยจุดประสงค์ที่ดีและด้วยความสามารถก็ย่อมมีประโยชน์ แต่ว่าถ้ามีการศึกษาวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อที่จะสร้างตำราใหม่ อันนั้นก็ไม่ชอบ เพราะว่าตำรามีอยู่แล้ว ตำราคือคำสั่งสอนต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีอยู่ในพระไตรปิฎกและในอรรถกถาต่าง ๆ ครบถ้วนมีจนบอกได้ว่ามีมากเกินความจำเป็นของแต่ละบุคคล แต่ว่าที่ต้องมีมากเพราะว่า อย่างที่กล่าวไว้ว่าแต่ละคนก็มีฐานะของตัว แต่ละคนก็จะได้เลือกได้ การศึกษาดังนี้เรียกได้ว่าเป็นการศึกษาปริยัติ ปริยัตินั้นก็คือ

หลักการต่าง ๆ ที่เป็นตำรานั้นเอง การศึกษาปริยัติจึงเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาพุทธศาสนา เป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายที่สมาชิกสมาคมต่าง ๆ ในทางพุทธศาสนาควรที่จะได้สนใจ

ปริยัตินี้ก็มีการศึกษาได้ด้วยจุดประสงค์ต่าง ๆ กันเหมือนกัน เช่น ศึกษาปริยัติเพื่อที่จะมาถกเถียงกัน อาจจะเป็นการทะเลาะกันด้วยซ้ำ อันนี้อาจจะไม่ค่อยได้ประโยชน์นัก แต่ว่ามีการทำกันมากมาถกเถียงกันมาก ข้อนี้คนนี้พูดว่าอย่างหนึ่ง อีกคนก็แย้งว่าไม่ใช่อย่างนั้น ก็ถกเถียงทะเลาะกัน บางทีหน้าดำหน้าแดงจนกระทั่งเป็นศัตรูกันก็มี อย่างนั้นเท่ากับได้ศึกษาปริยัติสำหรับมาทะเลาะกัน สำหรับมาหาความทุกข์ สำหรับมาหาความไม่สงบ จึงเป็นการศึกษาเพื่อที่อาจจะไม่ค่อยได้ประโยชน์นัก เพราะว่าเป็นการศึกษาเพื่อมาโอ้อวดกัน เป็นการศึกษาที่จะมาทะเลาะกัน เอาดี ก็หมายความว่าเป็นการยึด เป็นมานะที่แรง ซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับจุดประสงค์ของพระพุทธศาสนา มีผู้ที่ศึกษาปริยัติของพระพุทธศาสนานี้สำหรับเก็บเอาไว้ ท่านเรียกว่าศึกษา พระปริยัติเป็นขุนคลัง คือหมายความว่าเก็บ...เก็บ...เก็บ...เก็บ...เอาไว้ เก็บเอาไว้เพราะว่าอยากเก็บ อันนี้เป็นวิธีอย่างหนึ่งที่อาจจะไม่ค่อยได้ประโยชน์นัก แต่ว่าก็ยังดีกว่าที่จะศึกษาปริยัติมาสำหรับทะเลาะกัน เพราะว่าการทะเลาะนั้นทำให้เกิดความไม่สงบ ทำให้เกิดความรุนแรง ทำให้เกิดแตกแยกกัน ทำให้เกิดทิฐิมานะในตัวเอง ไม่เห็นสว่างการที่จะศึกษาปริยัติเพื่อเป็นขุนคลังนั้น ก็ไม่ได้ประโยชน์นัก และอาจจะเสียอยู่ที่ว่าเท่ากับเราเป็นผู้ที่เก็บของโบราณ เราเป็นเหมือนคนที่สะสมเพราะว่าเรารักเราชอบ มันก็เป็นโลภหรือเป็นราคะก็ได้ไม่เป็นสิ่งที่จะขัดเกลาให้เรามีความสบายใจแต่ประการใด อาจจะมีความพอใจที่ว่ามีปริยัติเยอะแยะมันสนุกดีหรือมันน่าชื่นชมแต่ก็เป็นสุขชั่วแล่น ฉะนั้นการศึกษาปริยัติเพื่อที่จะเก็บไว้เฉย ๆ นั้น ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ได้ถึงจุดประสงค์ และอาจจะนำไปสู่ความเดือนร้อนบ้างเหมือนกัน เพราะว่าเราเรียนปริยัติเราสะสมปริยัติ บางทีมันตกหล่นบ้าง บางทีก็ลืมบ้าง ก็เกิดโทมนัสว่า เอ.......ข้อนี้ เราลืมไปเสียแล้วมันหายไปเสียแล้ว เพราะว่าเราเรียนเราจำมันย่อมลืมได้ โดยเฉพาะอย่างผู้ที่เคยจำได้ และเดี๋ยวนี้ก็จำไม่ได้ ก็เดือดร้อนกลุ้มใจ ความกลุ้มใจนั้นก็ไม่รู้จะไปแก้ไขอย่างไร เพราะว่าลืมเสียแล้วว่าท่านแก้อย่างไร ลืมปริยัติว่าเวลากลุ้มใจท่านแก้ด้วยอะไร ก็ลืมไปก็กลุ้มใจยิ่งกลุ้มก็ยิ่งกลุ้มว่ากลุ้มก็นับว่าการเรียนปริยัติอย่างนั้น เพื่อเก็บไว้เฉย ๆ ก็ไม่สู้จะดี

การศึกษาปริยัติก็มีอีกอย่างหนึ่ง คือศึกษาปริยัติแล้วที่เรียกว่าปฏิบัติ เวลาฟังปริยัติหมายความว่าคำสั่งสอนใด ๆ อ่านคำสั่งสอนใด ๆ มาแล้วก็มาคิด มาคิดให้เข้าใจ มาคิดให้รู้ มาคิดให้แจ้ง อันนี้แหละเรียกว่าปัญญาได้ เวลาพูดถึงปริยัติข้อใดเอามาคิดว่า ท่านหมายความว่าอะไร แล้วมาดูที่จิตใจของเราว่ามันตรงหรือไม่ มีเหตุอย่างนั้นมันตรงไหมที่ท่านสอน อันนี้ก็หมายความว่าเป็นการปฏิบัติ ฉะนั้น ถ้าเรียนปริยัติมาข้อใดแล้วมีเวลาเมื่อใด ก็มาพิจารณาถึงข้อปริยัติในระหว่างที่ยังไม่ได้ลืมคำสั่งสอนนั้น

มาดูจิตใจของเราการดูจิตใจนี้ก็คือการปฏิบัติ ไม่ต้องมีอย่างอื่น การดูจิตใจนั้นอย่างเดียวเป็นการปฏิบัติ ฉะนั้น ถ้าเรียนปริยัติ หรือได้ฟังปริยัติ ได้เห็นปริยัติ ได้รู้สึกปริยัติ หมายความว่าได้ไปที่ไหน ได้เห็นโลกเป็นอย่างนั้น ๆ นั่นเป็นปริยัติทั้งนั้น เอามาพิจารณาว่าเวลาเราเจอสิ่งของเหล่านั้น ใจของเรารู้สึกอย่างไร นี่เป็นการปฏิบัติ และมาพิจารณาว่าทำไมมันเกิดอย่างนั้นก็เป็นการปฏิบัติ ถ้าหากว่าเมื่อฟังปริยัติ อ่านปริยัติ ประสบปริยัติแล้วมาปฏิบัติคือดูที่ใจ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะว่าปริยัตินั้นลืมไปแล้ว แต่ใจที่สัมผัสและศึกษาอารมณ์ต่าง ๆ ไม่ลืม ไม่มีทางลืม เพราะว่าเห็นแล้วเห็นว่าอะไรเป็นจริงแล้ว เมื่อเห็นจริงแล้วไม่มีทางลืม

ฉะนั้น การปฏิบัตินั้นก็เป็นสิ่งที่สำคัญมาก โดยมากพูดถึงปฏิบัติก็กลัวกัน เพราะว่าปฏิบัตินั้นมีวิธีการต่าง ๆ แล้วก็โดยมากวิธีต่าง ๆ นั้นบรรยายกันมาว่า ต้องทำอย่างโน้นอย่างนี้ ต้องทรมานต้องเหน็ดเหนื่อย ต้องเสียเวลามาก ไม่สามารถที่จะปลีกตัวออกมาปฏิบัติ ความจริงปฏิบัติพระพุทธศาสนาตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นไม่ใช่ของยาก แต่ละคนทำได้ทั้งนั้น แต่ว่าต้องมีความตั้งใจ เมื่อเราอยากที่จะปฏิบัติธรรม มีความอยากแล้ว ก็หมายความว่าเรายินดี เราอยากที่จะปฏิบัติ ถ้าเราสนใจพระพุทธศาสนาและปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนา เริ่มสนใจก็เริ่มทำได้แล้ว เพราะว่าถ้าคนเราไม่อยากปฏิบัติขี้เกียจปฏิบัติ หรือไม่คิดอ่านที่จะปฏิบัติก็ย่อมไม่ได้ปฏิบัติ เมื่อไม่ได้ปฏิบัติแล้วความมืดก็ครอบคลุมเพราะว่าไม่ได้เปิดไฟ แต่ถ้าเราอยากขึ้นมา และเห็นว่าศาสนานี้เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ก็ย่อมเป็นการเปิดไฟ แม้จะริบหรี่ก็เป็นความสว่างให้เห็น อย่างเช่นเราเข้าไปในห้องที่มืด แล้วเราก็

ไม่รู้จักห้องนั้น ไม่ทราบว่าสวิตซ์ไฟอยู่ที่ไหน เรามีไฟฉายแล้วก็เปิดไฟฉายอันริบหรี่นั้น หรือขีดไม้ขีดที่เป็นแสงสว่างที่ริบหรี่ไปหาสวิตซ์ไฟ ถ้าเราไม่ไปหาสวิตซ์ไฟเราก็ไม่สามารถที่จะเปิดไฟที่มีอยู่ในห้องนั้น คือมีหลอดไฟ มีสายไฟ มีสวิตซ์ไฟครบถ้วนในห้องนั้น เราไม่สามารถที่จะหาพบนอกจากจะบังเอิญ โดยบังเอิญเราไปแตะสวิตซ์ไฟแล้วก็เปิดขึ้นมา แต่ว่าโดยมากก็ต้องหา เมื่อหาได้แล้วด้วยไฟริบหรี่ที่เรามีอยู่กับตัว เราก็สามารถไปเปิดไฟได้ ไฟริบหรี่นี้คือความสนใจเบื้องต้น เมื่อเราไปเปิดไฟได้แล้วก็จะสว่างขึ้นมา เราก็จะมีความดีอกดีใจ มีความพอใจว่าทำตามวิธีนี้ได้ผลดี มันสว่าง ไฟที่อยู่ในห้องนั้นอาจจะไม่สว่างเต็มที่ อาจจะมีหลายแห่ง ก็เปิดไฟอันนั้นก็มีความปีติยินดีแล้ว เป็นอันว่าเราพอใจในการปฏิบัติเช่นนั้น คือเปิดสวิตซ์ไฟมันมีความสว่างดี เปิดสว่างดี ก็ย่อมมีความพอใจใหญ่ สบายใจมีความร่าเริงใจ ความร่าเริงใจนี้ ความสบายใจเบื้องต้นนี้ เป็นปัจจัยสำคัญของการปฏิบัติพุทธศาสนา ท่านเรียกว่าฉันทะ คือ มีความพอใจในการปฏิบัติ มีความพอใจในการค้นคว้า

เมื่อมีความพอใจในการค้นคว้า เราก็ต้องค้นคว้าต่อไป ไม่ใช่พอใจเพียงแค่นั้น เพราะว่าความสว่างความดีความสุขความพอใจในการปฏิบัตินั้นยังมีอีกมาก ก็ต้องเพียรที่จะปฏิบัติงานของพระพุทธศาสนาต่อไป อันนี้ก็จะต้องมีวิริยะ วิริยะนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เมื่อเริ่มต้นแล้วต้องมีวิริยะหมายความว่าต้องเพียร ต้องมีความขยัน วิริยะนี้ก็คู่กับขันติ คือมีความอดทน บางทีเวลาเราทำงานอะไรก็ตามทั้งในทางโลกทางธรรม เราทำงานแล้วเหนื่อย เมื่อเหนื่อยก็ต้องมีความอดทนในความเหนื่อยนั้น ก็ต้องมีความเพียรที่จะปฏิบัติต่อไป ฉะนั้น พูดไปก็ต้องเห็นว่าความเพียรกับความอดทนนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้งานใด ๆ บรรลุผลได้ เมื่อมีความเพียรมีความอดทนแล้วสิ่งอื่นก็มา แต่ในความเพียรในความอดทนนี้ก็ต้องมีการเอาใจใส่ การเอาใจใส่นั้นคือติดตามอยู่ตลอดเวลาว่างานของเราไปถึงไหน แล้วก็ไม่ควรจะเผลอ ต้องให้มีการดูติดตามไม่ฟุ้งซ่าน เมื่อปฏิบัติเช่นนั้นก็จะยิ่งก้าวหน้าใหญ่ งานต่าง ๆ ก็จะมีความสำเร็จได้ ไม่ใช่งานทาง พุทธศาสนาเท่านั้น งานอื่น ๆ ความในโลก งานในหน้าที่ หรืองานในทางส่วนตัว งานทุกอย่างนั้นจะก้าวหน้าไปได้โดยดี จะไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะว่าราบรื่นได้ เพราะแม้จะมีอุปสรรค อุปสรรคเหล่านั้นไม่ใช่อุปสรรคที่จะข้ามไม่ได้ ถ้ามีความเพียรความอดทนความเอาใจใส่ และเมื่อปฏิบัติงานดังนี้ก็จะต้องทบทวนอยู่เสมอ ดูให้ชัดว่า

งานที่เราทำไปมันไปถึงไหน งานนั้นไปในทางที่ถูกต้องหรือไม่ เพราะบางทีถ้ามีความอดทน มีความเพียร และก็มีความเอาใจใส่ อาจจะเอาใจใส่อย่างไม่ถูกต้องนัก คือ เช่นเดียวกันกับการเดินทางไปที่ไหน สมัยนี้ก็ต้องแล่นรถเราก็แล่นรถไปตามทาง มีทางแยกเราก็เห็นว่าทางนี้ถูกต้องแล้ว แต่ว่าแท้จริงเราเลี้ยวผิดอาจจะเป็นได้เพราะว่าดูท่าทางเป็นเช่นนั้น ก็ต้องทบทวนว่าทางนั้นถูกต้องหรือไม่

อย่างเมื่อครั้งไปภาคอีสาน ดูในแผนที่ว่าหมู่บ้านแห่งหนึ่งอยู่ในแผนที่แล้ว เราก็เห็นว่าทางที่ควรจะไปหมู่บ้านหนองแคร่นั้นอยู่ข้างทาง ซึ่งบนแผนที่เขียนว่าเป็นทางประ หมายความว่าจะเรียกว่าเป็นทางเกวียนก็ได้หรือเป็นทางเดิน แต่ว่าเราทราบว่ามีทาง ร.พ.ช. ผ่านมาใกล้แถวนั้น และก็มีทางอีกทางหนึ่งที่จะไปเชื่อมกับทาง ร.พ.ช. ได้ เราก็แล่นไปทางถนนใหญ่ ถึงที่ ๆ จะเลี้ยวเราก็บอกเลี้ยวซ้าย แล้วก็เลี้ยวซ้ายไปในถนนที่เป็นทางประอีกแห่งหนึ่งไปถึงทาง ร.พ.ช. เมื่อถึงทาง ร.พ.ช. แล้ว ในแผนที่เขียนว่าให้เลี้ยวซ้ายแล้วก็ตรงไปลงจากทาง ร.พ.ช. เขียนไว้อย่างนั้น แต่ว่าเราแล่นรถไป แล่นไปขึ้นทาง ร.พ.ช. แล้ว ทาง ร.พ.ช. นั้นเลี้ยว เลี้ยวแล้วก็ไม่มีทางแยกแต่ประการใด ก็แล่นต่อไปข้ามสะพานไปถึงบ้านอีกบ้านหนึ่ง เราก็ฉงนว่าบ้านนี้มันอยู่ที่ไหน แล้วก็ทิศทางที่เราไปนั้นไปทางเหนือประมาณ ๒ กิโลเมตร ซึ่งมันไม่ถูก แต่ว่าไม่รู้ตัวเพราะว่าไม่ได้ทบทวนตลอดทาง แต่ไปถึงตรงนั้นเราก็ทราบว่ารู้สึกว่าต้องผิดแน่ จึงมาดูทิศทางและแผนที่อีกที ก็เลยปรากฏว่าจะต้องลงจากถนน ร.พ.ช. ตรงที่ใกล้เลี้ยวนั่นเอง แล้วก็กลับหลังหันลงมาประมาณ ๒ กิโลเมตร แล่นมาถึงทางเลี้ยว ตรงนั้นมีทางลงไปเลี้ยวขวาไปบ้านหนองแคร่ ก็กลับเลี้ยวขวาลงไปตามทางที่เรามาแต่เดิม แล้วลงไปประมาณ ๑๐๐ เมตร จึงเลี้ยวขวาอีกที แล้วไปทางประนั้นก็ไปถึงบ้านหนองแคร่ได้

ดังนั้น ก็เห็นได้ว่าเราต้องพิจารณาทุกฝีก้าวว่า ตรงเลี้ยวขวานั้นความจริงยังไม่ถึงทาง ร.พ.ช. มันเป็นเลี้ยวขวาที่อยู่ในแผนที่เดิม และก็ไปถึงหนองแคร่ได้ ถ้าตั้งแต่ต้นได้มาพิจารณาดูชัด ๆ และติดตามตลอดไป ก็จะไม่ต้องเสียเวลาไปต่อไปในทางที่ผิด แต่ถ้าเรามีความเพียรบอกว่ามีความเพียรอดทนกันไป ทางมันไกลแล่นไปตาม ร.พ.ช. นั่นจะไปถึงไหน มันจะออกไปโน่น จะข้ามไปถึงถนนไปนครพนมไปเลย หมายความว่าถ้าสมมติว่าเราเอาหัวชนฝา เราเพียรมีความอดทนแล่นรถไป

๒ ชั่วโมง ไปถึงนครพนมจะมีประโยชน์อะไร มันจะไม่มีประโยชน์อะไรเลย แล้วก็จะเสียหายเพราะว่าเราจะเหน็ดเหนื่อยเปล่า และก็เสียน้ำมันซึ่งแพงนักในสมัยนี้เพราะไกลมาก หมายความว่าถ้าเรามีความเพียร ความอดทน และความจ้องดูถนนที่แล่นไปนั้นเท่านั้นเอง ไม่มีการทบทวนเป็นระยะ ๆ ว่าเราไปถึงไหน เราก็ไม่สามารถที่จะไปถึงจุดหมายที่ถูกต้องนอกจากจะบังเอิญ เพราะฉะนั้นก็จะต้องประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้ครบถ้วนถึงจะดำเนินไปได้โดยดี

ที่กล่าวมานั้นก็เป็นทางที่จะให้ได้ปฏิบัติงานของธรรม หรือปฏิบัติพุทธศาสนาในทางที่เรียกว่าปฏิบัติ เริ่มต้นตรงนี้อย่างนี้ และที่ว่านี้ก็จะเป็นประโยชน์สำหรับการปฏิบัติงานทุกอย่าง ไม่ใช่งานของการปฏิบัติธรรม เป็นประโยชน์สำหรับการปฏิบัติงานของตัว ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้หญิงทั้งผู้ชายมีประโยชน์ทั้งนั้น ใครมีหน้าที่อะไรมีงานอะไร ถ้าทำตามหลักนี้ก็มีความสำเร็จได้แน่ ๆ บอกว่าแน่ ไม่ใช่อาจจะ เป็นสิ่งที่แน่เพราะว่าจิตใจของเราจะได้ปฏิบัติในทางที่ถูก

คราวนี้ก็ยังไม่ได้พูดถึงว่า พุทธศาสนานี้ปฏิบัติที่ไหน ปฏิบัติอย่างไร เพราะว่าคนที่ศึกษาพระพุทธศาสนา หรือมาตั้งพุทธสมาคม หรือเป็นกลุ่มศึกษาพุทธศาสนา บางทีก็ยังไม่ทราบว่าการปฏิบัติธรรมมานั้นเริ่มที่ไหน เพราะที่พูดถึงวิธีการที่จะเริ่มปฏิบัติได้นั้น ก็ไม่ได้บอกว่าเริ่มปฏิบัติที่ตรงไหน นอกจากมาเปรียบเทียบว่าเข้าไปหาสวิตซ์ไฟเพื่อจะเปิดให้มีความสว่าง และเมื่อมีความสว่างแล้วก็ดูทางได้ และไปดูทางที่จะทำให้สว่างยิ่งขึ้น สวิตซ์ไฟนั้นอยู่ที่ไหน คือสวิตซ์ไฟนั้น เราเอาแสงไฟเท่าที่เรามีริบหรี่นั้นไปฉาย แล้วก็ไปเปิดสวิตซ์ไฟ สวิตซ์ไฟนี้คืออะไร เพราะท่านพูดอยู่เสมอว่าพระพุทธศาสนานั้นเมื่อได้ปัญญาก็มีความสว่าง เมื่อปฏิบัติธรรมก็ได้ปัญญา ได้แสงสว่าง ปัญญานั้นก็ดูจะเป็นสวิตซ์ไฟ แต่ถ้าดู ๆ ไปปัญญานี้ปัญญาในอะไร ก็ปัญญาในธรรมนี่ ปัญญาในธรรมไม่ใช่สวิตซ์ไฟ ปัญญาในธรรมนั้นคือแสงสว่าง สำหรับเปิดไฟให้สว่างคือให้ได้ถึงปัญญานั้นก็จะต้องมีสวิตซ์ไฟ สวิตซ์ไฟนั้นคืออะไร หรือว่าสวิตซ์ไฟนั้นจะพบอย่างไร แต่การที่จะบอกว่าสวิตซ์ไฟคืออะไรนั้น ก็คือใจเรา ใจหรือจิต จิตหรือใจก็ได้ แล้วบางทีท่านก็เรียกว่าจิต บางท่านก็เรียกว่าใจ บางท่านก็บอกว่าจิตคือใจ บางท่านก็บอกว่าใจคือจิต บางท่านก็บอกว่าจิตไม่ใช่ใจ หรือบางท่านก็บอกว่าจิตคือเป็นอาการของใจ

อาการของใจนี้แปลว่าอะไร ใจเป็นสิ่งที่เรามีทุกคน เป็นสิ่งที่เราไม่เห็น เป็นสิ่งที่คนอื่นไม่เห็น แต่ว่าใจนี้เป็นผู้บงการการกระทำของเราทั้งหลาย จึงต้องพยายามดู แต่ใจนี้เราไม่ดูก็ไม่เห็น ถ้าดูด้วยตา ด้วยตาที่มองดูภูมิประเทศ ดูใครต่อใครดูตึกอาคารนั้น ตานั้นจะไม่เห็น ท่านก็เรียกว่าตาใจคือความรู้ ตาใจนั้นก็คือสิ่งที่จะใช้สำหรับได้ปัญญา ได้เห็นแสงสว่างของปัญญา

คราวนี้เราก็เจอแล้วว่า ส่วนหนึ่งของสวิตซ์ไฟหรือส่วนหนึ่งของกลไกที่จะทำให้มีความสว่าง คือใจ ใจนี้เมื่ออยากทราบก็จะต้องปฏิบัติหลายอย่าง ตอนแรกเราจะไม่เห็นใจ เพราะว่าเมื่อเราดูไป เราก็เกิดความฟุ้งซ่าน เราเกิดความรู้สึกโลภ รู้สึกอาจจะโกรธด้วยซ้ำ จึงทำให้เรามีสิ่งที่มาปิดคือปิดด้วยสิ่งที่ท่านเรียกโมหะ คือความโง่ความไม่รู้หรือรู้ไม่จริง มันปิดบังใจและปิดบังความจริง ฉะนั้น จะต้องหาทางที่จะเปิด เปิดม่านนั้น เมื่อเปิดม่านนั้นก็จะต้องพยายามที่จะทำให้ใจนี้สงบ อันนี้ก็มาถึงที่เรียกว่าสมถะหรือสมาธิ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้น่ากลัวเท่าที่ว่า บางคนก็บอกว่าการนั่งสมาธินี้ ระวังดี ๆ อาจจะเป็นบ้าก็ได้ อาจจะแย่ลำบากไม่มีทางที่จะทำ น่ากลัว แต่ว่าสมาธินี้ก็ต้องเริ่มอย่างเบา ๆ ก่อน คือว่าจะต้องมีความตั้งใจ ให้จิตใจนี้ไม่ไปเกาะเกี่ยวกับอะไรก็ตาม หมายความว่าต้องเริ่มต้นด้วยการปัดกวาดสิ่งที่เป็นม่าน หรือจะเป็นสิ่งที่คลุมไม่ทำให้สงบได้ ไม่ทำให้เกิดความนิ่งแน่ได้ การที่จะให้เกิดความสงบคือสมาธินี้ จึงต้องพยายามดูให้เห็นว่าอะไรมาปิดบัง เมื่อถอนสิ่งที่ปิดบังนั้นทันใดก็ได้สมาธิโดยมากเราจะทำอะไรเราก็คิดถึงอะไรสารพัดไม่แน่ คือหมายความว่าเราไปติดในเรื่องอื่น อย่างสมมติว่าเราเดินเดินไปไหน ถ้าสมมติเราลุกขึ้นยืนแล้วเราอยากออกจากห้องโถงนี้ เราไม่เห็นประตู เราไม่เห็นอะไร เราจะต้องถอนสิ่งที่อยู่ข้างหน้าตาเราก่อน หันไปในทางที่จะเห็นสิ่งที่เหมาะสมในการกระทำคือประตู ถ้าสมมติว่าเราดูฝาผนังหรือดูม่านหรือดูเพดาน สิ่งเหล่านั้นมันปิดบังไม่เห็นประตู เราก็จะต้องเอาจิตใจของเราออกไปจากฝาผนัง หรือออกจากเพดาน หรือออกจากม่าน เอาไปไว้ที่ประตู หมายความว่าขั้นแรกเราต้องการประตู เราก็จะต้องทิ้งฝาผนังหรือเพดานหรือม่านที่เรากำลังดู หมายความว่าสิ่งที่กีดขวางไม่ให้สามารถที่จะได้เห็นสิ่งที่เราต้องการ ถ้าเราบอกว่าเราดูฝาผนังบ้าง ดูเพดานบ้าง ดูม่านบ้าง เราไม่มีทางจะดูประตู แต่ว่าถ้าเราตัดสินใจว่าตอนนี้ไม่ใช่ภาระของเราที่จะดูเพดาน ดูฝาผนังหรือดูอะไร เป็นภาระที่จะไปหาประตู เราก็จะถอนออกมาจากสิ่งที่เรากำลังดูอยู่

ที่กำลังฟุ้งซ่านอยู่ ส่วนมากเรามีความชอบอะไรก็เรียกว่ามีกามราคะ มีโทสะคือพยาบาท และบางที ก็ไม่ใช่โทสะหรือราคะอะไร มีความฟุ้งซ่านแกว่งไกวไปที่โน่นที่นี่ เดี๋ยวอันนี้ก็ไม่เอา อันโน้นก็ไม่เอา มันไม่มีทางที่จะมีความสงบ หรือบางทีเราก็พยายามหาความสงบ เราไม่มีความเพียรพอ เรามันง่วง เรามันหาว บางทีเราก็เกิดมีสิ่งที่ทำให้ไม่สามารถ มันย่อหย่อน บางทีก็ไม่เชื่อว่ามีประตูด้วยซ้ำ ต้องปัดกวาดความลังเลสงสัยอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ สิ่งที่ไม่ดีคือสิ่งที่ทำให้เราฟุ้งซ่าน ทำให้เราไม่สามารถ จะทำใจให้นิ่ง ๆ เพราะว่ามีสิ่งที่มาปิดบังดังนี้ แต่ถ้าเราพยายามที่จะดูว่ามีสิ่งที่ปิดบัง และก็บอกว่าเอา ตอนนี้มันไม่ใช่เรื่องไม่ใช่เวลาที่จะเอาสิ่งมาปิดบัง ถอนปิดบังเหล่านี้ เราก็ได้สมาธิ ได้ทันทีเลย นี่เรียกว่า สมาธิ

สมาธินั้นเราอาจจะได้เป็นเวลาเพียงครึ่งวินาที นั่นก็เป็นสมาธิ แต่ว่าเป็นสมาธิย่อที่อ่อนมาก แต่ก็เป็นสมาธิ ข้อสำคัญที่จะต้องได้อันนี้ ให้เป็นว่าสมาธิคืออะไร โดยมากคนเราเมื่อเป็นเด็ก เป็นนักเรียนท่านก็สอน คือหมายความว่าครูบาอาจารย์หรือพ่อแม่ก็สอนให้ตั้งจิตตั้งใจเรียน ก็หมายความว่าทำสมาธินั่นเอง แล้วเราก็เรียนว่าถ้าเราตั้งใจในสิ่งนั้น ๆ ให้ดีมันก็ทำได้ เรียกว่าสมาธิ เพราะว่าจิตเราไปเพ่งอยู่อันเดียว แต่คนเราถ้าไม่มีสมาธิเสียเลย หมายความว่าเป็นคนฟุ้งซ่านจริง ๆ เป็นคนที่ไม่ได้เรื่อง จะเรียนอะไรไม่ได้ จะอ่านหนังสือไม่ได้ จะพูดก็ไม่ได้ ไม่มีทางอะไรเลย คือว่า ขึ้นชื่อว่าเป็นคนก็มีสมาธิ ไม่ใช่ว่าคนเราเราเสียใจเหลือเกินว่าเรามันขาดสมาธิ ถ้าคิดว่าเราขาดสมาธิ เท่ากับเรามีสมาธิอยู่แล้ว เพราะรู้ว่ามีคำว่าสมาธิ เราได้เรียนรู้แล้ว ถ้าไม่มีสมาธิในตัวเลย หมายความว่า ไม่มีความดีเลยในตัว ก็ไม่สามารถที่จะแม้จะคิดว่ามีคำว่าสมาธิ

ฉะนั้น **จุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรมอยู่ที่ตัวสมาธินี้ซึ่งเรามีทุกคน เรามีความดีอยู่ในตัว ทุกคน แต่ให้เห็นว่านี้เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรม คือจากสมาธิที่เรามีธรรมดา ๆ ที่เมื่อ เด็ก ๆ ครูบาอาจารย์พ่อแม่ได้สั่งสอนบอกว่าต้องตั้งใจ แค่นี้ก็เป็น จุดเริ่มต้นของสมาธิ เพราะเหตุว่าการที่จะปัดกวาดสิ่งที่ปิดกั้นสมาธิที่เรียกว่านิวรณ์ การปิดกั้นนี้เราจะเอาออก มันต้องมีสมาธิ**

อันนี้ พวกเราที่อยากจะศึกษาสมาธิ และศึกษาการปฏิบัติธรรมติดอยู่ตรงนี้ เพราะว่าเราไปหาอาจารย์ท่านบอกว่าต้องทำสมาธิ มีนิวรณ์ ๕ อย่างนั้น ๆ มีสิ่งที่ปิดกั้น การที่จะทำให้สิ่งที่ปิดกั้นออกจะต้องตั้งใจ ต้องมีสมาธิเพื่อที่จะเอาเครื่องปิดกั้นนี้ออก เราก็งงแล้ว โดยมากไม่มีที่ไหนที่จะสอนให้ทำสมาธิโดยไม่ได้บอกว่าให้เอาเครื่องปิดกั้นนี้ออก บอกว่าต้องระงับนิวรณ์ทั้งนั้น ก็หมายความว่าระงับนิวรณ์นี้ต้องใช้อะไร ก็ต้องใช้สมาธิ จะทำอย่างไร ไก่มาก่อนไข่หรือไข่มาก่อนไก่ ความจริงใช้สมาธิระงับนิวรณ์จริง ๆ ท่านไม่ได้พูดผิด แต่ว่าเรามันไม่เข้าใจ ไม่เข้าใจว่าเราต้องการสมาธิแล้วเราต้องใช้สมาธิเพื่อระงับนิวรณ์ซึ่งเป็นสิ่งที่ปิดกั้นสมาธิ เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ แต่ว่าถ้าเข้าใจแล้วว่าสมาธิเรามีอยู่ทุกคน มิฉะนั้นเราไม่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ถ้าเราไม่มีสมาธิหรือไม่มีทุนเดิม เราไม่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ไม่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ที่มีความฉลาดมากหรือน้อยก็แล้วแต่ แต่ว่ามีความฉลาด มีความดี มีวาสนาทุกคน ทุกคนมีมากหรือน้อยเท่านั้นเอง หรือดีหรือชั่วเท่านั้นเอง

แต่เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ก็เป็นสิ่งที่ประเสริฐยิ่งแล้ว เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เราทำสมาธิได้เพราะเหตุว่าเราได้ทำมาแล้ว เราทำมาถึงเกิดมาเป็นมนุษย์ เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์ก็มีความดีอยู่ในตัว ความชั่วมี แล้วก็โดยมากใคร ๆ ก็ว่ามนุษย์มีกิเลส มีความชั่วเลวทรามต่าง ๆ ต้องขัดเกลา เราก็หัวหดเลย แต่ว่าความจริงไม่เป็นเช่นนั้น คือความจริงทั้งหมดที่ครบถ้วนไม่เป็นเช่นนั้น ความจริงเรามีความเลวความชั่วในตัวทุกคนมากหรือน้อย โดยมากก็มาก แต่ว่าเรามีความดี เรามีความดีทุกคนมากหรือน้อย แต่โดยมากหรือน้อย อย่างไรก็ตาม มีน้อย ๆ นี่มันเป็นทุนเดิมทั้งนั้น ไม่ใช่ว่าเราไม่มี ทุกคนสามารถที่จะปฏิบัติงานของธรรมนี้ได้ทุก ๆ คน ไม่เว้นทุกคน แต่ว่าจะต้องหาหรือขุดความดีที่เรามีเป็นทุนเดิมนี้มาทำให้เกิดความดีเพิ่มขึ้น

ฉะนั้น ก็ใช้สมาธิที่มีอยู่เดิม อาจจะสมาธิแย่ ๆ ก็ได้ แต่ว่าเป็นสมาธิมากระตุ้นทำให้เกิดสมาธิที่ดีขึ้น ฉะนั้นสมาธิที่ดีขึ้นนั้นก็มีได้ทุกคน ก็อาศัยความเพียรความอดทนที่อาจมีสมาธินี้ ก็เปรียบเทียบไว้กับไฟฉายเล็ก ๆ หรือไม้ขีดไฟริบหรี่ ไฟริบหรี่นั้นก็สามารถที่จะใช้อันนี้สำหรับไป ทำให้สมาธิใหญ่ขึ้นดีขึ้น อันนี้ก็เป็นการปฏิบัติธรรมเพื่อให้ได้สมาธิ

สมาธินี้ถ้าเราเอามาใช้คือสร้างสมาธิให้ดีขึ้นหน่อย แล้วเอามาใช้ ไม่ต้องทำสมาธิให้ หนักแน่นมากนัก แต่ว่าเป็นสมาธิที่ควบคุมได้ เราทำสมาธิให้นิ่ง จิตใจให้นิ่ง ก็จะมาเห็นใจของเรา ใจจะไม่เป็นสิ่งที่ลึกลับ ใจจะเป็นสิ่งที่เปิดเผย คือเราเปิดเผยกับตัวเอง ถ้ากลัวว่าคนอื่นจะมาเห็นใจเรา จะมาทะลุทะลวงเข้ามาในใจเรา ไม่ต้องกลัว เราทะลุทะลวงเข้ามาในใจของตัวเอง เราก็ดูใจนี้ก็จะเห็นได้ต่อเมื่อใจนั้นได้รับที่เรียกว่าอารมณ์ คือสิ่งที่เราเห็นได้ด้วยตา ได้ฟังด้วยหู เป็นต้น เวลาเข้ามาแล้วเราจะเห็นว่าใจนี้ อันนี้พูดอย่างลับ ใจนี้จะมีความรู้สึกอย่างไร คือตัวใจนี้เป็นรูปร่างอย่างไร ใจนี้จะชอบ ชอบใจหรือไม่ชอบใจ อันนี้ใช้สมาธิที่ทำให้ใจนี้นิ่งก่อน แล้วก็เมื่อมีอารมณ์ ซึ่งอารมณ์เข้ามาทุกเมื่อตลอดเวลา อารมณ์เข้ามา เรากั้นอารมณ์นั้นไว้เท่าที่มีความสามารถ ด้วยการระงับนิวรณ์ ใจนั้นจะกระเพื่อม ถ้าเปรียบเทียบได้จะเห็น จะเห็นในใจของแต่ละคน ถ้าคิดจริง ๆ ดูว่าใจนี้เป็นเหมือนน้ำที่นิ่ง

สมมติว่าเราเอาน้ำมาไม่ต้องมาก เอาน้ำมาใส่ชามอ่างก็ได้ กลับบ้านไปหาชามอ่างเอาน้ำมาใส่ให้เต็ม เอาชามอ่างนั้นมาวางไว้แห่งหนึ่ง น้ำนั้นจะนิ่ง ทิ้งไว้ให้นิ่งสักครู่ คราวนี้เปรียบเทียบกับใจ ใจหรือน้ำนิ่งนั้น แล้วเราก็ไปหาอะไรอย่างหนึ่ง จะเป็นก้อนกรวดหรือจะเป็นอะไรก็ตามโยนลงไป น้ำนั้นเป็นอย่างไร น้ำจะกระเพื่อม หรือชามอ่างนั้นวางไว้ เราไปผลัก น้ำจะเป็นอย่างไร น้ำจะกระเพื่อม เราจะเห็นน้ำกระเพื่อม กระเพื่อมอย่างไรเราก็เห็น ถ้าเราโยนอะไรเล็ก ๆ ลงไป น้ำจะกระเพื่อมก็เหมือนเป็นคลื่นเล็ก ๆ เสร็จแล้วถ้าเราผลักเอา มาก็จะกระเพื่อม กระเพื่อมไปคนละอย่าง ถ้าเราเอาน้ำใส่เต็มอ่าง ชามอ่างนั้นจะทำให้น้ำกระฉอกออกมา หรือถ้าเราโยนอะไรที่ใหญ่ลงไป น้ำต้องกระเซ็นออกมาทำให้โต๊ะหรืออะไรที่เราวางไว้เปียกหมด ถ้าเราผลักน้ำก็อาจจะต้องหก นี่แหละใจ เราจะเห็นได้ว่าใจของเราเมื่อได้รับการกระทบอย่างไรก็ตาม ด้วยอารมณ์ใดก็ตาม ใจนั้นจะกระเพื่อม คือใจนั้นจะเหมือนน้ำ ใจนั้นจะมีคลื่นใจนั้นจะทำให้มีความเคลื่อนไหว เราก็เห็นได้ ถ้าใจนั้นโดนอย่างแรงก็อาจจะหกอาจจะออกมา หมายความว่าสมมติเราอยู่เฉย ๆ ใครเข้ามาตีหัวเราหรือมาต่อยเราก็โกรธแล้วก็ต่อยตอบไปเลย นี่ใจมันหกออกมา เราก็ดู ในการดูใจนี้ก็เป็นการดูปฏิกิริยาของใจ ความเคลื่อนไหวของใจ คราวนี้ก็ได้ถึงเห็นใจแล้ว ใจที่เคลื่อนไหว เคลื่อนไหวต่าง ๆ และก็ใจนี้ทำให้เรามีความสุขหรือมีความทุกข์ ใจนี้เองเมื่อมีความสุขบางทีก็ลิงโลดดีใจมาก อาจจะทำให้เสียหายก็ได้

กระโดดโลดเต้นหกคะเมนลงมาขาหักก็ได้ เป็นสิ่งธรรมดา คือหมายความว่าแม้แต่มีความสุขก็ทำให้มีความทุกข์ต่อไปได้

พุทธศาสนาศึกษาอะไร ก็ศึกษาความทุกข์นี่เอง ความทุกข์เป็นสิ่งที่คนไม่ชอบจึงต้องการให้พ้นทุกข์ พ้นทุกข์สำหรับตัวเองแต่ละคน ๆ แต่ว่าการให้พ้นทุกข์นี้ยากมาก เพราะว่ามีความรู้สึกว่าไม่เป็นทุกข์ มีความรู้สึกว่าเป็นสุขอยากได้ความสุข แล้วก็ใครมาทำให้เราเป็นทุกข์หรือแม้แต่มีความสุขน้อยลงไป ก็ทำให้เราโกรธ ทำให้เราไม่พอใจ แล้วก็เดือดร้อนฟุ้งซ่านไม่มีความสุข แล้วก็มีความทุกข์

ฉะนั้น การศึกษาพระพุทธศาสนาก็คือการศึกษาว่า ทุกข์นี้มาจากไหน ทำไมเราไม่ชอบความทุกข์ เราเป็นทุกข์ในทุกข์ เราก็จะต้องดูทุกข์นี้เป็นอะไร ให้เข้าใจว่าคืออะไร แล้วเราก็จะต้องเห็นว่าทุกข์นี้มีเหตุผล มีต้นเหตุ เมื่อมีต้นเหตุแล้วเราก็จะต้องดูว่า เราระงับทุกข์ได้ตรงไหน บอกว่ามีทุกข์ต้องบรรเทาทุกข์ ความจริงทุกข์นั้นบรรเทาไม่ได้ ต้องปล่อยให้ไปตามเรื่องของมัน ก็เสร็จแล้วมันก็หายไป เพราะว่ามีทุกข์ มันก็ไม่มี มันก็หมดไปได้ สุขมีสุขก็หมดไปได้

ฉะนั้น การที่พระพุทธศาสนาหรือพระพุทธเจ้าให้เราศึกษา ก็คือศึกษาให้เห็นว่าทุกข์มันมาจากไหน ให้รู้ว่าทุกข์เป็นอย่างไร เป็นอะไร แล้วก็ทุกข์มาจากไหน จะเห็นว่ามีทุกข์ก็ต้องมีการไม่ทุกข์ เมื่อมีการไม่ทุกข์ก็มีการหมดทุกข์ได้ มีการหมดทุกข์ได้แล้วก็เห็นได้ว่ามีทางที่จะหมดทุกข์ อันนี้ท่านก็เรียกว่าอริยสัจ

ฉะนั้น **การศึกษาพุทธศาสนาก็คือการศึกษาอริยสัจนั่นเอง** แต่ก่อนที่จะศึกษาถึงอริยสัจหรือได้ทราบถึงอริยสัจ ก็ย่อมต้องดูกลไกของการศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งเข้าใจว่าจะต้องเริ่มจากที่ได้กล่าวเมื่อตะกี้นี้คือจุดเริ่มต้น คือดูใจด้วยเครื่องมือที่มีคือสมาธิในการนี้ในตอนต้นนั้นก็ต้องมีความพอใจในการที่จะปฏิบัติคือชอบใจ มีฉันทะ แล้วก็มีความเพียรในการทำ มีความจดจ่อในการทำ มีความสำรวจในการทำ ถ้าหากว่าตั้งแต่ต้นสามารถที่จะทำอย่างนั้น ก็จะเคลื่อนขึ้นไป จะดำเนินไปถึงจุดสุดยอดได้สูงสุด คือได้ศึกษาอริยสัจและเข้าใจในอริยสัจ

การศึกษาพระพุทธศาสนานี้เป็นสิ่งที่ไม่ยากถ้าจิตใจจดจ่อถ้ามีความตั้งใจจริง และมีความซึ่งเรียกกันทุกคนว่าความสุจริต ทุกคนต้องสุจริตถ้าทุจริตแล้วไม่มีทาง เพราะว่าไปในทางที่ผิดทุกครั้งไปในทาง ที่คิดว่าดีคิดว่าสะดวกแต่ว่ามืดมนไปในทางที่ผิดทั้งนั้น ฉะนั้นต้องมีความสุจริต เวลาให้โอวาทกับใคร หรือใครท่านผู้ใหญ่ให้โอวาทกับผู้อื่น ก็ต้องพูดว่าขอให้ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต วางตัวด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ทุจริต อันนี้ก็เพื่อให้งานของส่วนราชการหรือส่วนงานนั้นดำเนินไปด้วยดี เพราะว่าถ้าทุจริตแล้วก็พัง แต่ว่าการงานของพระพุทธศาสนาเป็นการงานของแต่ละคนเป็นส่วนตัวแท้ ๆ ก็ต้องทำด้วยความสุจริตเหมือนกัน ถ้าไม่ทำด้วยความสุจริตแล้วตัวเองก็เท่ากับเอาก้อนหินมาถ่วงที่คอแล้วโยนลงไปในนรก

ได้พูดเมื่อวันที่ ๔ พูดถึงผี อันนี้พูดถึงผีอาจจะไม่ค่อยเข้าใจกัน นี่ขอพูดอีกสักนิดหนึ่ง เป็นเรื่องที่ตอนนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติพุทธศาสนานัก แต่เป็นสิ่งที่น่าจะเป็นความจริง คือคนเราไม่เห็นว่าเรามีกายและใจซึ่งทั้งสองอย่างนี้ก็มีประโยชน์ทั้งนั้น เราเกิดมาเป็นมนุษย์ก็เท่ากับได้มีใจนี้ คือตัวเรามาประกอบกับกาย ซึ่งเราก็นึกว่าเป็นตัวเราเหมือนกัน แต่ว่ากายกับใจนี้ก็สามารถที่จะนำมาใช้มาทำงานทำการมาประพฤติปฏิบัติตัวให้ดี เพื่อความสุขความเจริญของกายหรือใจ หรือของกายและใจ ฉะนั้นต่อไปเมื่อกายและใจนี้แยกออกไปก็ว่าเป็นผี เพราะว่ากายที่ไม่มีใจเขาก็เรียกว่าผี ผีความจริงก็เรียกว่าศพ แต่ว่าเขาก็เรียกว่าผี ผีเป็นสิ่งที่ไม่มีใครชอบ โดยเฉพาะว่าเป็นกายที่ไม่มีใจแล้ว ก็เป็นสิ่งที่ไม่น่าปรารถนาเลย เพราะว่าเป็นตามธรรมดา กายนี้เมื่อไม่มีใจอยู่แล้วก็ย่อมจะต้องสลายออกไปเป็นธาตุแล้วก็เป็นผี แต่ใจนั้นเวลาไม่มีกายแล้วก็เป็นผีเหมือนกัน คือว่าที่ว่าจิตวิญญาณหรืออะไรก็ตามที่ตายแล้ว แล้วก็เรียกว่าผี บางทีผีมาหลอก ก็แปลกเหมือนกันที่ว่าทำไมจึงมาหลอกได้ ทว่าผีหลอกได้นั้นก็เพราะเหตุว่า ผีนั้นหมายความว่าจิตวิญญาณนั้นยังยึดมาก ยังยึดจนกระทั่งกำลังยึดนั้นกลับมาเหมือนมายึดจิตใจของผู้ที่เห็นผี มายึดได้ชั่วขณะก็ได้เห็นว่าเป็นผี แต่ว่าผีนั้นจะเป็นผีกายที่ไม่มีใจหรือใจที่ไม่มีกาย ผีนั้นไม่มีความสามารถที่จะประกอบความดี ถ้าหากว่าเวลากายกับใจประกอบกันเป็นตัวบุคคล โดยเฉพาะเป็นมนุษย์ สามารถที่จะประกอบความดี ถ้าหากว่าแยกไปแล้วไม่สามารถที่จะประกอบความดีแต่เมื่อประกอบกันแล้ว แล้วก็ทำความดี ผีนั้นก็เป็นผีที่เรียกว่าเป็นผีดีคือเป็นผีที่มีคุณ เป็นเทวดา

เป็นพรหม คือเป็นผีที่ให้คุณและเป็นคุณกับตัว ถ้าประกอบความไม่ดีคือทุจริต ไม่ได้ทำอะไรที่เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ก็เป็นผีไม่ดี ก็เป็นเปรตเป็นอสุรกาย ผีนั้นความจริงก็ดูไม่มีกายแต่ว่าอาจจะมาหลอกเราได้เช่นเดียวกัน เพราะว่ามายึดกายเรามายึดตาเรา มายึดหูเราได้ แต่ว่าถ้าผีนั้นที่เมื่อมีกายทำไม่ดีเป็นผีไม่ดีนั้น เขาจะแก้ไขอะไรไม่ได้เหมือนกัน จะต้องทนทุกข์ทรมาน จะต้องทนทุกข์ทรมานได้อย่างไรเมื่อไม่มีกายแต่ความที่เป็นผีนั้นเองก็เลยมีความยึดนึกว่าตัวมีกาย อย่างเช่นพวกเราเอง ใจเราเราก็นึกว่าตัวเรามีกาย แต่แท้จริงก็เป็นสิ่งที่ประกอบเป็นกอง ๆ เท่านั้นเอง แต่ผีนั้นก็นึกว่าตัวมีกาย ตัวมีกายแต่ว่าต้องทนทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส อย่างเปรตหิวข้าวตลอดวันตลอดคืนตลอดเวลา กินก็ต้องกินตลอดเวลา แต่กินไม่ได้ มันก็ทรมานอย่างยิ่ง อย่างพวกเราเวลาไปไหน ๆ หรือเวลาแม่ครัวไม่ได้ทำกับข้าวให้กิน เราก็หิว มันทรมาน บางทีเราไปที่ไหนไม่มีอาหาร เราไม่มีอาหาร ควรจะได้อาหารกลางวันอาหารค่ำไม่มี เราหิวมันก็ทุกข์ทรมาน ผีนั้นก็นึกว่าตัวมีกาย ก็ต้องกินอาหาร เมื่อกินไม่ได้อย่างเปรตที่ว่าปากเป็นรูเข็ม ไม่สามารถจะกินอะไร มันหิวทุกข์ทรมานอย่างยิ่ง นี่ก็เป็นทุกข์ที่ยังไม่มากนักอย่างอื่นยังมากกว่าอีก เช่น เอาอะไรมาเสียบแทงทะลุหัวจนถึงทวารหนัก ที่ท่านว่าอย่างนั้น แทงด้วยเหล็กที่เป็นไฟ แล้วอาจจะลงกระทะทองแดงหรืออะไรก็ตาม นั่นนะเป็นความทุกข์ที่ผีมี ที่ผีไม่ดีมีเป็นความทุกข์อย่างแสนสาหัส แล้วก็ทำอะไรไม่ได้ ต้องให้หมดเวร หมดกรรม

หมดเวรหมายความว่าหมดวาระเวลาที่จะหมดความทุกข์ทรมาน แล้วก็สามารถที่จะไต่เต้าขึ้นมาเป็นคนอีก ถ้าคนเช่นนั้นขึ้นมาก็หมายความว่าเป็นคนที่ยังไม่ค่อยขัดเกลานัก แต่ว่าขึ้นมาก็พอที่จะได้มาเป็นคน บางคนเราเห็นว่าเป็นคนเลวทรามมาก เราก็ว่ามันพวกสัตว์นรก ก็เพราะว่าพวกนี้จิตใจยังเสื่อมอยู่ จิตใจยังไม่ได้ขัดเกลา แต่พวกนี้ที่ขึ้นมาได้แล้วก็สามารถที่จะมีสมาธิได้ และสามารถที่จะมีการขัดเกลาเรียนธรรมได้แน่นอน ไม่ใช่ไม่มี

เพราะฉะนั้น ที่พูดถึงผีนี่ไม่ใช่ที่จะชักชวนให้ท่านทั้งหลายได้สนใจเกี่ยวข้องกับวิชาผี ไม่ใช่อย่างนั้น แต่ว่านึกถึงว่าแต่ละคนก็เป็นผี ทุกคนเป็นผี เป็นผีมาแล้วและจะเป็นผีต่อไป เมื่อเป็นผีมาแล้วแล้วก็ได้ประกอบกรรมดีมาพอสมควร ได้เกิดมาเป็นคนหรือเป็นมนุษย์ เราก็พยายามประกอบความดีขึ้น

เพื่อให้เป็นผีดีต่อไป เมื่อเป็นผีดีต่อไปก็สามารถที่จะได้มีภพมีชาติที่ดีขึ้นไปต่อไป แต่ก็ต้องระวังเหมือนกัน แม้จะเป็นผีดีแล้วไปหลงในความดีความสบายของผีแล้วก็อาจจะตกนรกต่อไปได้มีเหมือนกัน

ฉะนั้น ก็ต้องพยายามที่จะต้องพิจารณาว่า ระหว่างนี้ที่เรามีกายกับใจประกอบกัน ให้ดูกายให้ถูกต้อง ให้ดูใจให้ถูกต้อง แล้วก็จะสามารถที่แม้จะเป็นผีก็เป็นผีที่ดีได้ แต่ว่าถ้าความปรารถนาสูงสุดคือปรารถนาที่จะให้หลุดพ้นจากการที่จะต้องเป็นผี อย่างพระพุทธเจ้าและอรหันต์สาวกท่านไม่ต้องเป็นผีท่านไม่ได้เป็นผี ท่านหลุดพ้น เรียกว่าพ้นไปได้ ต้องแยกกายกับใจอย่างพวกเรา ๆ ที่ยังไม่ได้ความหลุดพ้นถ้าหากว่าทำจิตใจให้ผ่องใสแล้วก็ได้ดูจิตของเราหรือใจของเรา แล้วก็ดำเนินให้จิตใจของเราพยายามที่จะเว้นจากสิ่งที่ทำให้ตกต่ำเป็นผีไม่ดี พยายามทำอะไรที่จะทำให้ดีขึ้น จะเรียกว่าทำให้ผ่องใสขึ้น ทำให้มีความสุขขึ้น ให้ทำอะไรที่สุจริตก็จะเป็นผีดีก็คือเทวดา และการเป็นเทวดาเท่ากับได้มีเวลาไปพักผ่อนในที่ ๆ สบาย แล้วก็ต่อไปก็สามารถที่จะกลับมารับราชการโลกต่อ เป็นคนก็จะเป็นมนุษย์ที่ดี แล้วก็ขัดเกลาไปขัดเกลามาก็สามารถที่จะเป็นผู้ที่หลุดพ้น อันนี้เป็นความปรารถนาของพุทธศาสนา

พูดมานานก็เพราะว่าพุทธศาสนานี้เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องสนใจ เป็นสิ่งที่ทุกคนจะได้ประโยชน์ถ้าเข้าในทางที่ถูก และเป็นสิ่งที่ไม่ยากที่จะปฏิบัติ พูดว่าไม่ยากในการปฏิบัติไม่น่าจะพูดนาน ถ้าเป็นสิ่งที่ง่าย ๆ แต่ว่าจะง่ายถ้าตั้งจิตให้ถูกที่ถูกทางด้วยความเพียรและด้วยความจดจ่อ ด้วยความรู้รอบคอบคือการสำรวจให้ดี การจะเป็นสิ่งที่ไม่ยาก ถ้าได้พูดให้ยาวก็เพราะว่า สิ่งที่ง่ายนี้ทุกคนอาจจะยังไม่เห็นหรือเห็นยาก เห็นยากในสิ่งที่ง่ายจึงต้องพูดยาว แต่ถ้าทุกคนเห็นสิ่งที่ง่ายนี้แล้วก็ไม่ต้องพูดยาวถ้าสมมติว่าทุกคนเห็นว่าง่ายจริง ๆ หมายความว่าเห็นส่วนที่ง่ายจะพูดได้สั้นมาก คือท่านทั้งหลายขอให้มีความเพียรในการปฏิบัติจิตที่ถูกต้องที่ดี อันนี้ก็หมด พูดแค่นี้ก็พอ ไม่ต้องพูดอื่น ถ้าพูดอย่างนี้ก็ยังยาว ถ้าท่านทั้งหลายมาแล้วก็รู้ว่าทุกคนรู้ว่าง่ายแล้วรู้จริง ไม่ใช่รู้เก๋ ๆ เฉย ๆ รู้จริงว่าง่าย บอกว่าสวัสดีเท่านั้นเองก็พอ ไม่ต้องมานั่งมายืนให้เมื่อย ไม่ต้องมาพูดให้คอแห้งเปล่า ๆ ก็เพียงว่าสวัสดีเพียงว่าปฏิบัติดีชอบก็พอ แต่มันยากที่ว่าไม่เห็นว่าง่าย ฉะนั้น ในที่นี้ก็พูดเกินไปพูดมากไปก็จะเป็นอันตรายเหมือนกัน เพราะว่าอาจจะมีคนคัดค้านได้ในคำพูดที่พูดออกไป ซึ่งอาจจะดูเหมือนว่าเป็นทฤษฎี

ความจริงไม่ใช่ทฤษฎีแหวกแนวอะไร เป็นส่วนหนึ่งของการสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแท้ ๆ ไม่ใช่สิ่งที่คิดค้นขึ้นมาโดยไม่มีหลักฐาน

ฉะนั้น ถ้าท่านทั้งหลายมาวันนี้มาให้พร คือตามที่บอกมาเป็นทางการว่า มาให้พรในโอกาสวันเกิดที่ผ่านมาแล้วเมื่อเร็ว ๆ นี้ ท่านมาที่นี่แล้วท่านก็ต้องมานั่งอยู่นาน แต่ก็ขอขอบใจที่ท่านมาด้วยปรารถนาดี และจะดีใจมากถ้าทุกคนที่อยู่ในกลุ่มสมาคมหรือชมรมหรือชุมนุมที่จะศึกษาพุทธศาสนา จะไปคิดทบทวนหน้าที่ของกลุ่มต่าง ๆ และหน้าที่ของแต่ละคนดังกล่าวนี้ ที่ว่าไม่ใช่ว่าจะบอกว่าเผยแพร่พระพุทธศาสนา สั่งสอนพระพุทธศาสนา ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ขอให้ได้ไปปฏิบัติแต่ละคนในจิตใจของแต่ละคน และทุกคนจะเป็นศาสนาใดก็ตามในประเทศไทย ก็จะได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติของท่าน คือว่าเป็นประโยชน์ผู้อื่นในการปฏิบัติประโยชน์ของตน ฉะนั้น ถ้าทุกคนได้ปฏิบัติประโยชน์ของตนอย่างแท้จริง อย่างจริง ๆ ไม่ใช่เบี่ยงบ่ายไปในทางทุจริต ทำจริง ๆ ในประโยชน์ของตนของธรรมของตัว หรือของโลกของตัว เป็นอันว่าได้ประโยชน์แล้วสำหรับทุกคนในโลกอาจจะมีประโยชน์สำหรับผีทั้งผีดีผีไม่ดี ถ้าเราทำดีแล้วเป็นประโยชน์สำหรับทุกคนทุกตนที่มีอยู่ในโลกหรือโลกอื่นเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นทั้งหมด เพราะว่าแผ่ความดีแผ่รัศมีเช่นเดียวกับที่เราว่าพระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ ท่านตรัสรู้แล้วก็แผ่รัศมีออกมา เราได้รับทั้งนั้น แม้จะเป็นคนที่ไม่ใช่พุทธศาสนา ก็ได้รับประโยชน์ของการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

อันนี้ก็เพียงแต่ต่อท้ายนิดหนึ่งว่า ท่านมาให้พรก็เพื่อประโยชน์ส่วนตัวของท่านที่ท่านมา บอกว่าให้บารมีปกเกล้าท่านก็ต้องเป็นผู้ทำ ถ้าผู้ทำเองได้ดีแล้วก็ดี มาให้พรก็เห็นว่าถ้าท่านทำตนเองให้ดีก็เป็นการให้พร เพราะฉะนั้นจะว่าขอขอบใจก็ไม่เชิง แทนจะบอกขอขอบใจ ก็ควรจะบอกว่าอนุโมทนา ควรจะบอกว่าดีใจ ดีใจที่ท่านมาให้พร เพราะหมายความว่าท่านตั้งจิตให้ดีแล้ว พรนี้ก็จะแผ่ออกมาแผ่ออกไปทั่วทั้งหมด อันนี้ถ้าพูดต่อไปก็อาจจะต้องพูดถึงแผ่เมตตาโดยไม่มีประมาณ ถ้าทำดีนี้ศึกษาดี ปฏิบัติดี สงเคราะห์ดี ก็เป็นการแผ่เมตตาจนไม่มีประมาณ อันนี้ก็เป็นหัวข้อต่อไป คราวนี้พูดแค่นี้แล้วก็รู้สึกว่ามากเกินไปก็ถึงขอลา แล้วก็ขอบใจท่านทั้งหลายที่มาชุมนุมกัน.

๗๐ ปี ใต้ร่มพระบารมี ร.๙

"...เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มซะด้วยซ้ำไป..."

พระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
จากวารสารชัยพัฒนา ประจำเดือนสิงหาคม ๒๕๔๒

"...แม้เราจะไปในที่ที่อันตรายที่สุด ถ้าเราทำกรรมดี เขาบอกว่าไม่ต้องกลัว ไม่ต้องมี......ที่เรียกว่าของขลังเหมือนกัน ความขลังดีที่สุดคือกรรมที่เราทำ ถ้าเราทำกรรมดีทำต่อไป อย่าไปท้อใจ ถึงทำดีเท่าไร ๆ ไม่เห็นได้อะไรเลย หารู้ไม่ว่าต่อไปนะไม่แน่บางทีภายในวินาทีเดียวก็ได้แล้ว..."

พระราชดำรัส
พระราชทานแก่คณะชาวพุทธแขวงห้วยขวางเขตพญาไท
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันจันทร์ ที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๑๘

สมเด็จพระสังฆราช
กรุงรัตนโกสินทร์

สมเด็จพระสังฆราช ราชาแห่งคณะสงฆ์

ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชมีมา ๗๐๐ ปีแล้ว ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ซึ่งมีหลักฐานจากศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช และยังได้จารึกคำว่า **"สังฆราช"** ไว้ด้วย

"สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก เป็นตำแหน่งสมณศักดิ์สูงสุดฝ่ายพุทธจักรของคณะสงฆ์ไทย"

ทรงเป็นประธานการปกครองคณะสงฆ์ ตำแหน่งนี้น่าจะมีที่มาจากคณะสงฆ์ไทย นำแบบอย่างจากลัทธิลังกาวงศ์ ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้ทรงอัญเชิญพระเถระผู้ใหญ่ของลังกาที่เชี่ยวชาญในพระไตรปิฎก เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทในประเทศไทย แบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ของไทยเริ่มจัดวางหลักตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย มีการพัฒนาเพิ่มเติมในสมัยกรุงศรีอยุธยาและต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อยมาตามลำดับ จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ การปกครองคณะสงฆ์ก็ยังจัดโดยมีตำแหน่งเปรียบเทียบดังนี้

สกลสังฆปริณายก ได้แก่สมเด็จพระสังฆราช
มหาสังฆนายก ได้แก่เจ้าคณะใหญ่
สังฆนายก ได้แก่เจ้าคณะรอง
มหาสังฆปาโมกข์ ได้แก่เจ้าคณะมณฑล
สังฆปาโมกข์ ได้แก่เจ้าคณะจังหวัดที่เป็นพระราชาคณะ
สังฆวาห ได้แก่เจ้าคณะจังหวัดที่เป็นพระครู

พระนามของสมเด็จพระสังฆราช ถ้าเป็นราชวงศ์ระดับหม่อมเจ้าขึ้นไป จะใช้พระนามว่า **"สมเด็จพระสังฆราชเจ้า"** หรือ **"สมเด็จพระมหาสมณเจ้า"** ถ้าสมเด็จพระสังฆราชมาจากบุคคลธรรมดาไม่ใช่เชื้อพระวงศ์ จะใช้พระนามว่า **"สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ"** หรือ **"สมเด็จพระอริยวงษญาณ"**

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๑
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๑

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ศรี)
สถิต ณ วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ศรี) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช เมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๑๑ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๖ สิริรวมพระชนมายุกว่า ๘๐ พรรษา

พระประวัติ

ไม่ปรากฏหลักฐาน พบแต่เพียงว่า เดิมเป็นพระอาจารย์ศรี อยู่วัดพนัญเชิง ครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา เมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๐ ได้หนีภัยสงครามไปอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช ต่อมาพุทธศักราช ๒๓๑๒ สมเด็จพระเจ้าตากสินเสด็จไปตีเมืองนครศรีธรรมราช ได้อาราธนาพระองค์ให้มาอยู่ที่วัดบางหว้าใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตาราม) และทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช นับเป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๒ แห่งกรุงธนบุรี

คติธรรม

"...ศีลมีอานิสงส์ยิ่งกว่าทาน บุคคลรักษาพระไตรสรณคมน์ แลรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ประการ แลปลงปัญญาลงสู่พระไตรลักษณญาณว่า มีผลมากยิ่งกว่าสังฆทาน ยิ่งกว่าวิหารทาน พระบาลีอันนี้ อาศัยพระไตรสรณคมน์เป็นโลกีย์ แลศีลเป็นโลกุตตร แลเมตตาจิต อันถึงซึ่งอัปปนาฌาน แลอนิจจ-สัญญาวิปัสสนาอันใกล้ซึ่งมรรคผลอยู่แล้ว จึงเป็นที่สรรเสริญประเสริฐขึ้นไปกว่าสังฆทาน วิหารทาน..."

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๒
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๑

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ศุข)
สถิต ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ศุข) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๖ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๒๓ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อพุทธศักราช ๒๓๕๙ สิริรวมพระชนมายุกว่า ๘๐ พรรษา ใน

พระประวัติ

ไม่ปรากฏหลักฐานในตอนต้น ต่อมารัชสมัยกรุงธนบุรีทรงเป็นพระราชาคณะที่พระญาณสมโพธิ์ ประทับ ณ วัดมหาธาตุฯ และได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมเจดีย์ เมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๓

คติธรรม

"...**อธิกาโรคือ** กระทำบุญให้ทาน บูชาคารวะด้วยเจตนาอันเป็นกุศลโสมนัสยินดีมีปัญญา ในสำนักพระอริยเจ้าองค์นั้น ๑ แลท่านผู้นั้น ครั้นพร้อมด้วยธรรมสองประการนี้แล้ว เกิดมาในชาติใด ๆ ถึงจะประมาทหยาบช้ากระทำผิดประการใดก็ดี ย่อมกลับตัวได้ด้วยเดชคุณธรรมสองประการนั้น ไม่ทำผิดไปทีเดียวหามิได้ บางทีผู้ทรมานสั่งสอนให้สติอารมณ์แล้ว ก็ยอมละเสียซึ่งกระทำชั่วย่อมมีความประมาทนั้น น้อยกว่าสามัญบุคคลอื่น ๆ ..."

"...เมื่อว่างศาสนาอายุสัตว์น้อยตั้งแต่ ๑๐๐ ปี ลงไปจนถึง ๑๐ ปีนั้น พระปัจเจกโพธิและพระยา-จักรพรรดิ มิได้บังเกิด ถ้าอายุสัตว์ตั้งแต่ ๑๐๐ ปี ขึ้นไป ตราบเท่าถึงอสงไขยนั้น พระปัจเจกโพธิพระยา-จักรพรรดิจึงบังเกิด..."

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๓
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๒

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (มี)
สถิต ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (มี) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช เมื่อพุทธศักราช ๒๓๕๙ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๔ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อพุทธศักราช ๒๓๖๒ สิริรวมพระชนมายุ ๗๐ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (มี) ประสูติในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว-บรมโกศ สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๓๔๓ ไม่ปรากฏหลักฐานภูมิลำเนาเดิม ต่อมาผนวชที่วัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดฯ แต่งตั้งเป็นพระราชาคณะที่พระวินัยรักขิต

คติธรรม

“...ถ้าเห็นรูปที่ชั่วลามก ก็อย่าให้เกิดโทมนัส คือความโกรธ พึงปฏิบัติเพื่อจะรักษาจักขุนทรีย์ ฉะนี้ เมื่อได้ฟังเสียงที่เพราะก็ดี มิได้เพราะก็ดี ด้วยโสตให้มีสติรักษา อย่าให้เกิดบาปธรรมดังกว่าวแล้วครอบงำน้ำจิตได้ เมื่อได้รับเอาคันธารมณ์คือ กลิ่นดี ชั่ว ก็ดี ด้วยฆานะก็ให้มีสติรักษา อย่าให้เกิดบาปธรรมเข้าครอบงำน้ำจิตได้ เมื่อได้บริโภครสารมณ์คือ โภชนาหารดี ชั่ว ก็ดี ด้วยชิวหินทรีย์คือ ลิ้นก็ให้มีสติสำรวม อย่าให้เกิดบาปธรรมครอบงำน้ำจิตได้...”

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๔
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๒
สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช
(สุก ญาณสังวร)
สถิต ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (สุก ญาณสังวร) ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชพุทธศักราช ๒๓๖๓ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๓ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อพุทธศักราช ๒๓๖๕ สิริรวมพระชนมายุได้ ๘๙ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (สุก ญาณสังวร) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีฉลู พุทธศักราช ๒๒๗๖ ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แห่งกรุงศรีอยุธยา

คติธรรม

“...พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า แม้เมื่อเราตถาคตปรินิพพานไปแล้วก็ดี กุลบุตรทั้งหลายที่ยินดีแล้วในเอกีภาพคือ *ความเป็นอยู่ผู้เดียว* นึกถึงมหาสูญญตาสูตรอยู่ดังนี้ แล้วหลีกออกจากหมู่คณะก็จะทำให้สิ้นวัฏฏะทุกข์ได้ดังนี้...”

“...การเจริญสมถะวิปัสสนากรรมฐานเท่านั้น เป็นมรรคสัมมาปฏิบัติอันประเสริฐ อันเป็นทางเดินไปสู่ประตูแห่งอมตะพระนิพพาน ภิกษุสัทธิวิหาริก และเถร ทั้งหลายหล่านั้น ก็ปฏิบัติตามที่พระองค์ท่านทรงบอกกล่าว สั่งสอน พระองค์ท่านใช้วิชาการเหล่านี้เพื่อขัดเกลาจิตใจ ให้เห็นถึงความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของการศึกษาวิชาการ จิตศาสตร์ไสยเวทย์ต่าง ๆ เหล่านั้น...”

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๕
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
ในรัชกาลที่ ๒, รัชกาลที่ ๓

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ด่อน)
สถิต ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช พุทธศักราช ๒๓๖๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๒๐ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๘๕ สิริรวมพระชนมายุได้ ๘๑ พรรษา

พระประวัติ

พระองค์ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีมะเส็ง พุทธศักราช ๒๓๐๔ ในรัชสมัยของพระเจ้าเอกทัศน์ กรุงศรีอยุธยา

คติธรรม

“...อนึ่งมีพระบาลีในคัมภีร์พระธรรมบทว่า พระภิกษุทั้งหลาย ณ เมืองโกสัมพี กระทำทะเลาะวิวาท หมายมั่นกันแลแตกออกกันเป็นสองพวก คือธรรมกถึกพวกหนึ่ง วินัยธรพวกหนึ่ง ครั้งนั้นสมเด็จพระสัพพัญญูเจ้าได้ทรงทราบแล้ว ก็มีพระพุทธฎีกาตรัสห้ามระงับวิวาทาธิกรณ์ สำแดงซึ่งโทษอันปราศจากสามัคคีรสว่า *ดูกรภิกษุทั้งปวง นามชื่อว่าทะเลาะวิวาท หมายมั่นซึ่งกันแลกันดังนี้ ย่อมกระทำให้ปราศจากประโยชน์ ถึงซึ่งความฉิบหาย...*”

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๖
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๓

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (นาค)
สถิต ณ วัดราชบูรณะราชวรวิหาร

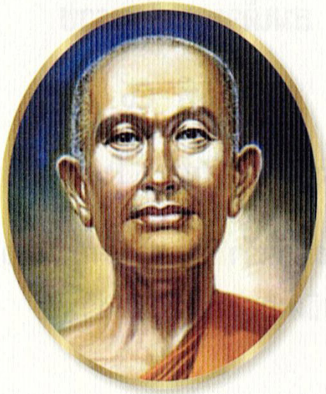
สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (นาค) ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช เมื่อพุทธศักราช ๒๓๘๖ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๖ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อพุทธศักราช ๒๓๙๒ สิริรวมพระชนมายุได้ ๙๑ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระอริยวงษญาณ สมเด็จพระสังฆราช (นาค) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๓๐๑ ในรัชสมัยของพระเจ้าเอกทัศน์ รัชกาลสุดท้ายแห่งกรุงศรีอยุธยา

คติธรรม

"...นามรูปปริเฉท หรือสังขารปริเฉกญาณ หรือความรู้ความเข้าใจในรูปและนาม คือแยกออกด้วยความเข้าใจว่า สิ่งใดเป็นรูปธรรม อันสัมผัสได้ด้วยอายตนะทั้ง ๕ อันมีตา หู จมูก ลิ้น กาย สิ่งใดเป็นนามธรรมอันเพียงสัมผัสได้ด้วยใจอย่างถูกต้อง เหล่านี้เป็นความเข้าใจขั้นพื้นฐานในการพิจารณาธรรมให้เข้าใจยิ่ง ๆ ขึ้นไป..."

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๗
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๔

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
สถิต ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช เมื่อพุทธศักราช ๒๓๙๔ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๒ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อวันศุกร์ที่ ๙ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๓๙๖ สิริรวมพระชนมายุได้ ๖๓ พรรษา

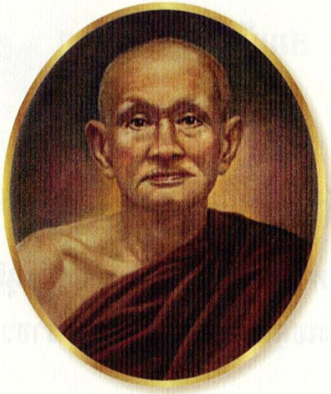
พระประวัติ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๒๘ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาจุ้ย เมื่อเสาร์วันที่ ๑๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๓๓๓ มีพระนามว่า พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าวาสุกรี ทรงผนวชเป็นสามเณรเมื่อพระชนมายุได้ ๑๒ พรรษา ต่อมาพุทธศักราช ๒๓๔๕ ทรงผนวชเป็นพระภิกษุแล้วเสด็จไปประทับ ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

คติธรรม

“...ความขัดกันของความสงบของอริยบุคคลกับความทุกข์อย่างปุถุชน ซึ่งระงับได้ด้วยพระสัทธรรม ควรมีความเข้าใจความจริงของชีวิต ผ่านการเรียนรู้และปฏิบัติตามแนวทางของพุทธศาสนา นั่นคือ หนทางแห่งการดับทุกข์ ที่มีคุณค่าอันสูงยิ่งของพระพุทธเจ้าต่อโลก...”

“...ธรรมมีอุปการะมาก ๒ อย่าง คือ **สติ**...คือความระลึกได้ **สัมปชัญญะ**...คือความรู้ตัว...”

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๘
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๕

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์
สถิต ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ พระเถระผู้เป็นต้นวงศ์ธรรมยุต ได้รับมหาสมณุตมาภิเษก เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๔ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระชนมายุได้ ๘๒ พรรษา ดำรงตำแหน่งได้ ๑๐ เดือน สิ้นพระชนม์เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๕ สิริรวมพระชนมายุ ๘๓ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๕๒ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นพระโอรสในกรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์ กับเจ้าจอมมารดาน้อยเล็ก

คติธรรม

"...ความจริงของรูปนามนั้น เมื่อกล่าวโดยสมมติบัญญัติสามัญเบื้องต้น ก็ได้แก่ความเกิด ท่ามกลาง ก็ได้แก่ ความแก่เบื้องท้าย ก็ได้แก่ความตาย ตรวจดูตามลักษณะที่รูปกายก่อกำเนิดขึ้นในเบื้องต้น และเมื่อมีจิตเข้าอาศัย นามกายก็ประกอบเข้า ปรากฏเป็นร่างกายของทุก ๆ คน ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ เมื่อกล่าวถึงระยะที่ก่อกำเนิดขึ้นก็เรียกว่า **ชาติ** ความเกิด เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็แปรเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ ร่างกายก็เจริญเติบโตขึ้น ผ่านวัยต่าง ๆ มาจนถึงบัดนี้ อันนี้เรียกว่า **ชรา** ความแก่และก็จะเปลี่ยนแปลงต่อไปจนถึงวาระสุดท้าย คือความ**ตาย**..."

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๙
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๕

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช
(สา ปุสฺสเทโว: ป.ธ.๙)
สถิต ณ วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๖ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๖ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๒ สิริรวมพระชนมายุได้ ๘๗ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๓๕๖ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระชนกจัน เป็นชาวตำบลเชิงกราน จังหวัดราชบุรี พระชนนีศุข เป็นชาวตำบลบางไผ่ จังหวัดนนทบุรี

คติธรรม

“...**สัปปุริสธรรม ๗ ประการ** มีดังนี้คือ **๑. ธัมมัญญุตา** ความรู้จักเหตุผล เช่นรู้ว่าสิ่งนี้เป็นเหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์, **๒. อัตถัญญุตา** ความรู้จักผล เช่นรู้ว่าสุข เป็นผลแห่งเหตุอันนี้, **๓. อัตตัญญุตา** ความเป็นผู้รู้จักตนว่า เรามีศรัทธา ศีลสุตะ จาคะ ปัญญา เพียงเท่านี้แล้วประพฤติตนตามฐานะ, **๔. มัตตัญญุตา** ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการแสวงหาการรับและการใช้จ่ายไม่ให้ฟุ่มเฟือยหรือเบียดเบียน, **๕. กาลัญญุตา** ความรู้จักเวลาประกอบกิจนั้น ๆ ว่าเวลานี้ควรทำอย่างนี้ เวลานี้ควรพูดอย่างนี้ เป็นต้น, **๖. ปริสัญญุตา** ความเป็นผู้รู้จักชุมชนและกิริยาวาจาที่จะต้องประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ, **๗. ปุคคลโรปรัญญุตา** ความเป็นผู้รู้จักบุคคลว่า ผู้นี้เป็นใคร เป็นพาลหรือบัณฑิต ควรคบหรือไม่ควรคบ ควรต้อนรับหรือไม่ควรต้อนรับ เป็นต้น...”

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๑๐
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๕

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
สถิต ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

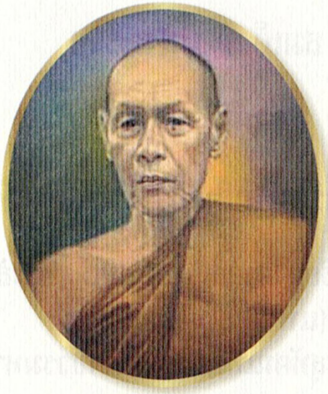
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้รับมหาสมณุตมาภิเษก เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๓ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระชนมายุได้ ๕๐ พรรษา ทรงดำรงตำแหน่งได้ ๑๑ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๔ สิริรวมพระชนมายุ ๖๒ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๐๓ เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๔๗ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับเจ้าจอมมารดาน้อยแพ

คติธรรม

“...มนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้ ย่อมมีรูปพรรณสัณฐานเป็นต่าง ๆ กัน บางคนก็มีรูปงาม บางคนก็มีรูปทราม ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่เหตุจะตกแต่งให้ เหตุดีก็ตกแต่งให้มีรูปงาม เหตุชั่วก็ตกแต่งให้มีรูปทราม เพราะเลือกเอาตามใจหวังไม่ได้ คนมีรูปงามก็เป็นที่นิยมชมชอบของผู้ที่พบเห็น ถ้ารูปทรามก็ตรงกันข้าม เหมือนดอกไม้ที่งามและไม่งาม ถ้าเป็นดอกไม้งามที่มีกลิ่นหอม ก็ย่อมเป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป ถ้าเป็นดอกไม้ไม่งามทั้งไร้กลิ่นหอมด้วยแล้ว ยิ่งไม่มีคนปรารถนาเลย คนเราก็เช่นเดียวกัน ถ้ารูปงามน้ำใจดี ย่อมเป็นที่รักใคร่นิยมชมชอบของผู้ที่พบเห็น ถ้ารูปงามหากไร้คุณธรรมประจำใจ ก็สู้คนรูปชั่วเลวทราม แต่มีคุณธรรมประจำใจไม่ได้...”

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๑๑
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๖, ๗

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์
(หม่อมเจ้าภุชงค์: ป.ธ.๕)
สถิต ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๔ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๑๖ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๐ สิริรวมพระชนมายุได้ ๗๘ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ ประสูติเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๐๒ พระโอรสของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชมพูนุท กรมขุนเจริญผลพูลสวัสดิ์ กับหม่อมปุ่น

คติธรรม

“...คติที่เราได้จากเรื่องมหานิบาตชาดก คือเรื่องการตั้งใจมั่น มุ่งหวังอย่างไรตั้งใจแล้วต้องให้สำเร็จผล อย่าทอดทิ้งเสียกลางคัน แม้พระพุทธเจ้าของเราตั้งอธิษฐานในใจว่า ไม่สำเร็จจะไม่ลุกขึ้น และพระองค์ก็ทำสำเร็จจริง ๆ ผลดีจึงเกิดแก่พวกเราจนกระทั่งบัดนี้ เพราะมิฉะนั้นแล้ว พระพุทธศาสนาของเราจะเกิดมีขึ้นไม่ได้เลย และมีอีกอย่างที่ไม่ควรลืมก็คือ ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้รับผลชั่วอย่างแน่นอน...”

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๑๒
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๘

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช
(แพ ติสฺสเทโว: ป.ธ.๕)
สถิต ณ วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (แพ ติสฺสเทโว) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๑ ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๖ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๘๗ สิริรวมพระชนมายุ ๘๙ พรรษา

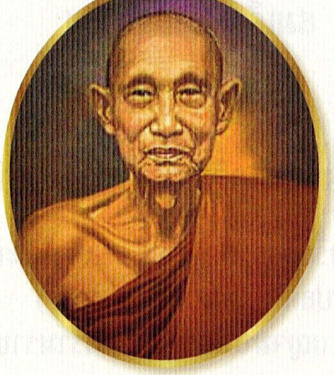
พระประวัติ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (แพ ติสฺสเทโว) ประสูติเมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๓๙๙ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชนกนุตร์ พงษ์ปาละ พระชนนีอ้น พงษ์ปาละ ณ บางลำภูล่าง อำเภอคลองสาน จังหวัดธนบุรี

คติธรรม

“...เยธ ลทฺธา มนุสฺสตฺตํ วทญฺญู วีตมจฺฉรา พุทฺเธ ปสนฺนา ธมฺเม จ สงฺเฆ จ ติพฺพคารวา

นรชนเหล่าใด ได้อัตตภาพมาเป็นมนุษย์ในโลกนี้แล้ว รู้ถ้อยคำของบัณฑิต มีจิตปราศจากตระหนี่ ยินดีในจาคะ มีความเคารพกล้า เลื่อมใสในพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นรชนเหล่านั้น ย่อมรุ่งเรืองในสวรรค์ อันเป็นที่เกิดของตน แม้จะกลับมาอุบัติในมนุษย์โลกนี้เล่า ย่อมเกิดในตระกูลสูง มั่งคั่งไปด้วยโภคทรัพย์สมบัติอันได้โดยง่ายไม่ฝืดเคือง...”

สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๑๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๘, ๙

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (ม.ร.ว. ชื่น นพวงศ์: ป.ธ.๗) สถิต ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (ม.ร.ว. ชื่น นพวงศ์) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๘ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลฯ ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๑๓ พรรษา ๙ เดือน ๑๐ วัน สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๐๑ สิริรวมพระชนมายุ ๘๖ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (ม.ร.ว. ชื่น นพวงศ์) เป็นพระโอรสของหม่อมราชวงศ์ถนอม กับหม่อมเอม ประสูติเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๑๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระราชนัดดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ารุณหิศ สยามมงกุฎราชกุมาร ในพระบาทสมเด็จพระจุจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีหน้าที่ตามเสด็จรักษาพระองค์

คติธรรม

“...เรื่องที่ไม่ชอบก็คิดได้ เมื่อคิดในเรื่องที่ชอบก็ทำให้ยินดี ในเรื่องที่ไม่ชอบ ก็ทำให้ยินร้าย **ตตร ตตราภินนทินี** มีความยินดียิ่งในอารมณ์นั้น ๆ อารมณ์ ได้แก่เรื่องที่คิด ที่ดำริ ที่คิดดังพระพุทธภาษิตว่า **ยญฺจ เจเตติ ยญฺจ ปกปฺเปติ ยญฺจ อนุเสติ อารมฺมณเมตํ โหติ** คิดดำรินอนตามเรื่องใด นั่นเป็นอารมณ์ มีความยินดียิ่งในเรื่องที่คิด ที่ดำริ ที่คิดนั้น ๆ...”

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๑๘
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๙

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช
(ปลด กิตฺติโสภณ: ป.ธ. ๙)
สถิต ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ปลด กิตฺติโสภณ) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๓ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๒ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๕ สิริรวมพระชนมายุ ๗๓ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ปลด กิตฺติโสภณ) ประสูติเมื่อวันจันทร์ที่ ๒๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๓๒ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชนก ขุนพิษณุโลกประชานาถ (ล้ำ เกตุทัต) พระชนนีปลั่ง ณ บ้านในตรอกหลังตลาดพาหุรัดติดกับวัดราชบูรณะ กรุงเทพมหานคร

คติธรรม

“...๑. หมั่นประกอบอาชีพโดยชอบอย่าได้เกียจคร้าน, ๒. ต้องรักษาทรัพย์ที่ได้มาเก็บไว้ให้ดี,๓. คบคนดี เมตตาปราณี เป็นที่ไว้ใจ ๔. เลี้ยงชีวิตลูกเต้า ญาติมิตรให้มีประมาณ อย่าสุรุ่ยสุร่าย ผลาญทรัพย์จักฉิบหาย...”

สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๑๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๙

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช
(อยู่ ญาโณทโย: ป.ธ. ๙)
สถิต ณ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

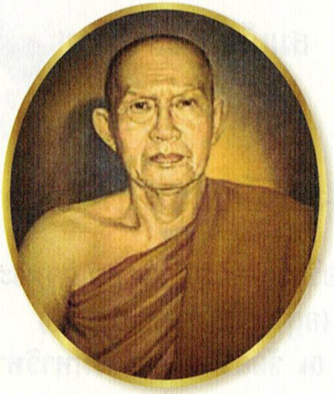
สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาโณทโย) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๖ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๒ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๘ สิริพระชนมายุ ๙๑ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาโณทโย) ประสูติเมื่อวันจันทร์ที่ ๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๑๗ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชนกตรุษ พระชนนีจันทร์ ณ ที่เรือนแพ หน้าวัดกัลยาณมิตร อำเภอบางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรี

คติธรรม

“...บุญเท่านั้นที่ควรรีบทำ ไม่ว่าในเวลาไหน คนที่ยังต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ต้องขวนขวายทำบุญ คนที่ไม่ประมาทเร่งทำบุญ...”

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๑๖
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๙

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช
(จวน อุฏฺฐายี: ป.ธ. ๙)
สถิต ณ วัดมกุฏกษัตริยารามราชวรวิหาร

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๘ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๗ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ สิริรวมพระชนมายุ ๗๔ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี) ประสูติเมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๔๐ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชนกหงส์ ศิริสม พระชนนีจีน ศิริสม ณ ตำบลบ้านโป่ง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

คติธรรม

“...**พ่อแม่** เป็นบุคคลที่ควรได้รับความเคารพเทิดทูนจากลูก ไม่ควรละเมิดล่วงเกินแก่ท่าน โลกย่อมยกย่องผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาของตนเสมอ เริ่มต้นเดินทางกันใหม่ ด้วยการเปิดประตูสวรรค์ ก้าวขึ้นสู่บันไดทองที่รอรับอยู่ข้างหน้า โดยกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ และรีบปิดทางไปสู่ขุมนรกให้หมดสิ้นกันเสียเถิดแล...”

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๑๗
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๙

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช
(ปุ่น ปุณฺณสิริมหาเถร: ป.ธ. ๖)
สถิต ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๑ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ สิริรวมพระชนมายุ ๗๗ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) ประสูติเมื่อวันจันทร์ที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๓๙ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชนกเน้า สุขเจริญ พระชนนีวัน สุขเจริญ ณ ตำบลสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

คติธรรม

"...แม้ชั้นพระอรหันต์ก็ยังต่างกันโดยคุณสมบัติ อุตริมนุสธรรมนั้น ผู้ปฏิบัติพึงได้พึงถึง ต้องสามารถดำเนินปฏิปทาทางจิต มีวิริยะอุตสาหะอย่างอุกฤษฏ์ พวกเรายังปฏิบัติไม่เข้าขั้นเช่นนี้ จะไปลงโทษผู้เชี่ยวชาญในพระกรรมฐานได้อย่างไร เอาความรู้อะไรไปลงโทษเขา..."

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๑๘
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๙

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก (วาสน์ วาสโน: ป.ธ. ๔)
สถิต ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสโน) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จ-พระสังฆราชเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๗ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๑๔ พรรษา ๒ เดือน ๕ วัน สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑ สิริรวมพระชนมายุ ๙๑ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสโน) ประสูติเมื่อวันพุธที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๔๐ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชนกบาง นิลประภา พระชนนีผาด นิลประภา ณ ตำบลบ่อโพง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คติธรรม

"...พ่อแม่ คือครูคนแรกของลูก ครูที่ดีควรอบรมตนให้มีวิชา ตลอดจนนิสัยใจคอ สมกับหน้าที่ครู ฉันใด พ่อแม่ที่ดีก็ควรสำนึกตนว่า จะต้องอบรมตนให้มีความรู้ความดีทุกอย่าง เพื่อจะได้ถ่ายทอดสอนลูก ที่รักปานแก้วตาดวงใจของตน ให้เจริญดียิ่งกว่าตน ฉันนั้น..."

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๑๙
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๙

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) ป.ธ. ๙ สถิต ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

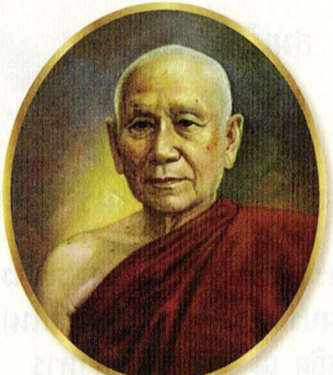
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๒ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงดำรงตำแหน่งอยู่ ๒๔ พรรษา สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖ สิริรวมพระชนมายุ ๑๐๐ พรรษา

พระประวัติ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) ประสูติเมื่อวันศุกร์ที่ ๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชนกน้อย คชวัตร พระชนนีกิมน้อย คชวัตร ณ ตำบลบ้านเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

คติธรรม

"...การนินทาและสรรเสริญนั้น เป็นของเก่า คือมีนมนานมาแล้ว ไม่ใช่เป็นเรื่องที่เพิ่งมีในวันนี้ คนนั่งนิ่งก็ถูกนินทา คนพูดมากก็ถูกนินทา คนพูดพอประมาณก็ถูกนินทา คนที่ไม่ถูกนินทาเลยไม่มีในโลก คนที่ถูกนินทา หรือได้รับสรรเสริญโดยส่วนเดียวก็ไม่เคยมีในอดีต จักไม่มีในอนาคตและไม่มีอยู่ ณ บัดนี้..."

สมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๒๐
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลที่ ๑๐

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก (อัมพร อมฺพโร: ป.ธ. ๖)
สถิต ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อัมพร อมฺพโร) สมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบัน พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

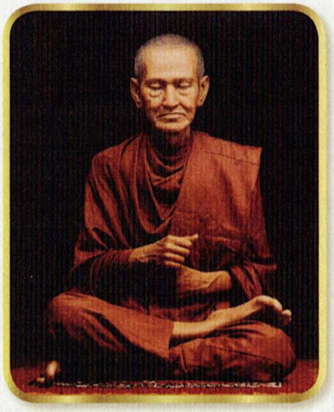
พระประวัติ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อัมพร อมฺพโร) (นามเดิม อัมพร ประสัตถ-พงศ์) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๐ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชนกนับ นิลประภา พระชนนีตาล ประสัตถพงศ์ ณ ตำบลบางป่า อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

คติธรรม

"...คนที่เกิดมา มีแต่คนช่วยเหลือ ถือว่าเป็นคนมีบุญ
แต่คนที่เกิดมาแล้ว ได้ช่วยเหลือคนอื่น เป็นคนที่มีบุญมากกว่า..."

พระอริยะสงฆ์
กรุงรัตนโกสินทร์

พระอริยะสงฆ์ องค์ที่ ๑

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี)

วัดระฆังโฆสิตาราม กรุงเทพมหานคร

พระประวัติ

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พฺรหฺมรํสี) (นามเดิม: โต) เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๓๑ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (หลังสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ได้แล้ว ๗ ปี) ณ บ้านไก่จ้น (บ้านท่าหลวง) อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อุปสมบท เมื่อพุทธศักราช ๒๓๕๑ สังกัดมหานิกาย ดำรงตำแหน่งทางคณะสงฆ์เป็นเจ้าอาวาส วัดระฆังโฆสิตาราม ในสมัยรัชกาลที่ ๔ จวบจนท่านมรณภาพ

มรณภาพ วันที่ ๒๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๑๕ (ในช่วงต้นรัชกาลที่ ๕) สิริรวมอายุ ๘๔ พรรษา

คติธรรม **ประโยชน์จากการฝึกจิต**...ผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จนมีสมาธิแน่วแน่ เมื่อจิตนิ่งก็รู้ตน เริ่มพิจารณาตน รู้ตนเองได้ ปัญญาก็เกิดขึ้น ปัญญานี้เรียกว่า ปัญญาภายในจากจิตวิญญาณ ซึ่งเราจะใช้ปัญญานี้ได้แน่นอน เมื่อเกิดมีปัญหาขึ้นในชีวิตตลอดระยะเวลาอันยาวนานข้างหน้า นี่คือประโยชน์ของการฝึกจิตแล้ว คุณของสมาธิยังเป็นพลังป้องกันไม่ให้เกิดโรคภัย เจ็บป่วยได้ กล่าวคือ การบำเพ็ญจิตจนจิตสงบนิ่งแล้ว ระบบต่าง ๆ ทางประสาทจะได้รับการพักผ่อน เป็นการปรับธาตุในกายให้เกิดพลังจิตเข้มแข็ง กายเนื้อก็จะแข็งแรงกระชุ่มกระชวยด้วย โลหิตในร่างกายจะหมุนเวียนสะดวกขึ้น ความตึงเครียดตามร่างกายและประสาทต่าง ๆ จะผ่อนคลายเป็นปกติ โรคต่าง ๆ จะลดน้อยลง โดยเฉพาะผู้ที่ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง หายป่วยได้ด้วยการฝึกจิตและเดินจงกรม

พระอริยะสงฆ์ องค์ที่ ๒

พระครูวิเวกพุทธกิจ (เสาร์ กนฺตสีโล)
วัดเลียบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

พระประวัติ

หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล (นามเดิม: เสาร์) เกิดเมื่อวันจันทร์ที่ ๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๐๒ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านข่าโคม ตำบลหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรของนายทา และนางโม่ มีพี่น้อง ๕ คน

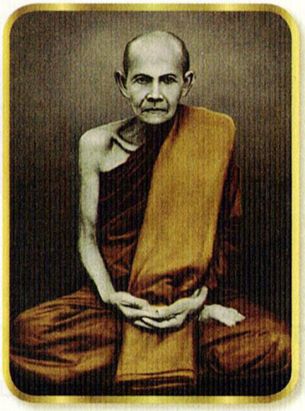
อุปสมบท เมื่อพุทธศักราช ๒๔๒๒ สังกัดมหานิกาย และญัตติกรรมเป็นธรรมยุติกนิกาย ณ พระอุโบสถวัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๒

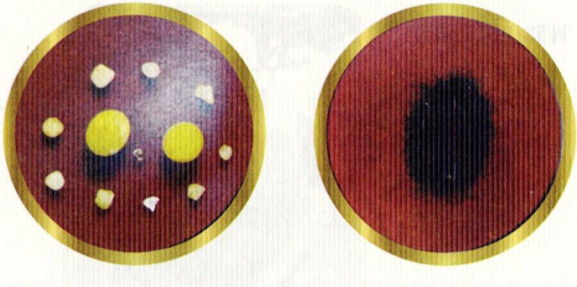
มรณภาพ วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๘๕ สิริรวมอายุ ๘๒ ปี ๖๑ พรรษา

คติธรรม

"...คนเราต่างมีกรรมเป็นของของตน มีกรรมเป็นผู้ให้ผล มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นผู้ติดตาม มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมอันใดไว้ เป็นบุญหรือเป็นบาป เมื่อยังมีชีวิตอยู่ กรรมนั้นจักเป็นทายาทให้เราได้รับผลกรรมนั้นต่อ ๆ ไป คือ หมายความว่า กรรมต่างจำแนกสัตว์ให้เป็นไปต่าง ๆ นานา ให้เลว ให้ดี ให้ชั่ว ให้ประเสริฐ..."

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๓

พระครูวินัยธร (หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต)
วัดป่าสุทธาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

พระประวัติ

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต (นามเดิม: มั่น แก่นแก้ว) เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๑๓ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านคำบง ตำบลสงยาง อำเภอโขงเจียม (ปัจจุบันคือ อำเภอศรีเมืองใหม่) จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรของนายคำด้วง และนางจันทร์ แก่นแก้ว

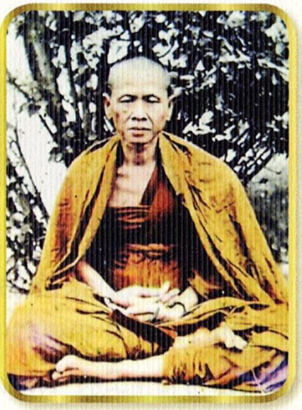
อุปสมบท เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๓๓๖ ณ พระอุโบสถ วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) จังหวัดอุบลราชธานี

มรณภาพ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๒ สิริรวมอายุ ๗๙ ปี ๕๗ พรรษา

คติธรรม

"...ปล่อยวาง **"สิ่งที่ล่วงไปแล้ว**...ไม่ควรทำความผูกพัน เพราะเป็นสิ่งที่ล่วงไปแล้วอย่างแท้จริง แม้กระทำความผูกพันและหมายมั่นให้สิ่งนั้น...กลับมาเป็นปัจจุบันก็เป็นไปไม่ได้ ผู้ทำความสำคัญมั่นหมายนั้น เป็นทุกข์แต่ผู้เดียว โดยความไม่สมหวังตลอดไป **อนาคต** ที่ยังมาไม่ถึงนั้น...เป็นสิ่งไม่ควรไปยึดเหนี่ยวเกี่ยวข้องเช่นกัน **อดีต**...ปล่อยไว้ตามอดีต **อนาคต**...ปล่อยไว้ตามกาลของมัน **ปัจจุบัน**...เท่านั้นจะสำเร็จประโยชน์ได้ เพราะอยู่ในฐานะที่ควรทำได้ไม่สุดวิสัย..."

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๔

ครูบาเจ้าศรีวิชัย
(พระอินท์เฟือน สีวิเชยฺโย)
วัดบ้านปาง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน

พระประวัติ

ครูบาเจ้าศรีวิชัย (นามเดิม: อินท์เฟือน) เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๑๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๒๑ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านปาง ตำบลแม่ตืน (ปัจจุบันคือตำบลศรีวิชัย) อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เป็นบุตรของนายควาย นางอุสา มีพี่น้องทั้งหมด ๕ คน

อุปสมบท เมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๒ ณ อุโบสถวัดบ้านโฮ่งหลวง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

มรณภาพ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๘๑ สิริรวมอายุ ๕๙ ปี ๓๙ พรรษา

คติธรรม

"...ข้อปฏิบัติที่จะให้พ้นทุกข์ได้ ก็คือรักษาศีลบริสุทธิ์เสียก่อน ความตั้งมั่นก็จะมีขึ้น เพราะฉะนั้น ปุถุชนทั้งหลาย ผู้แสวงหาความสุขใส่ตัว จงพากันรักษาศีลให้บริสุทธิ์เถิด เมื่อศีลบริสุทธิ์แล้ว สมาธิความตั้งมั่นก็จักเกิดมีมาแล้ว ให้ปลูกปัญญา ๆ ก็หากจักเกิดมีขึ้น ให้หมั่นระลึกถึงตนอยู่บ่อย ๆ ว่ามิใช่ตัวตน เป็นธาตุทั้ง ๔ ขันธ์ ๕ ทั้งอาการ ๓๒ โสโครก เป็นตัวทุกข์ตัวแก่ ตัวเจ็บ ตัวตาย มิใช่ตัวอันจักตามไป ในโลกหน้า ให้เห็นแจ้งด้วยปัญญาของตนเองแน่นอนลงไปแล้ว จึงเป็นสมุจเฉทปหานกิเลสหมดแล้ว จักเป็นวิมุติ หลุดพ้นจากความทุกข์ได้เป็นอรหันต์จริง..."

พระอริยะสงฆ์

องค์ที่ ๕

พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์
(หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม)
วัดป่าสาลวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

พระประวัติ

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม (นามเดิม: สิงห์ บุญโท) เกิดเมื่อวันจันทร์ที่ ๒๗ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๓๒ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านหนองขอน ตำบลหัวทะเล อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี (ตำบลหัวตะพาน อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ ในปัจจุบัน) เป็นบุตรของเพีย อัครวงศ์ (อ้วน บุญโท) และนางหล้า บุญโท มีพี่น้อง ๗ คน

อุปสมบท เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๒ ณ พัทธสีมา วัดสุทัศนาราม จังหวัดอุบลราชธานี

มรณภาพ วันที่ ๘ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๐๔ สิริรวมอายุ ๗๓ ปี ๕๑ พรรษา

คติธรรม

"...นักปฏิบัติพึงทราบดังนี้ว่า...มรรคก็ดี...อริยมรรคก็ดี ตกแต่งเอาเองได้...ผลก็ดี...อริยผลก็ดี ตกแต่งเอาเองไม่ได้ เป็นของเป็นเองหรือสำเร็จเอง มาจากมรรคและอริยมรรค ที่ตกแต่งถูกต้องแล้ว เมื่อบุคคลต้องการโลกุตตระ ให้ตกแต่งอริยมรรคให้ถูกต้อง ตามพระพุทธพจน์เดิมของพระพุทธเจ้า..."

พระอริยะสงฆ์

องค์ที่ ๖

พระภิกษุพระยานรรัตนราชมานิต
(ตรึก ธมฺมวิตกฺโก)

วัดเทพศิรินทราวาสราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร

พระประวัติ

พระยานรรัตนราชมานิต (นามเดิม: ตรึก จินตยานนท์) เกิดเมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๔๐ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรของพระนรราชภักดี (ตรอง จินตยานนท์ ภายหลังบวชเป็นพระภิกษุ ฉายา สทฺธมฺมวิจาโร) และนางนรราชภักดี (พุก จินตยานนท์) มีพี่น้อง ๕ คน

อุปสมบท เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๖๘ ณ วัดเทพศิรินทราวาสราชวรวิหาร

มรณภาพ วันที่ ๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ สิริรวมอายุ ๗๔ ปี ๔๕ พรรษา

คติธรรม

“...ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะ สุจริต และกตัญญูกตเวที อย่างยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน ดังที่ท่านเคยกล่าวถึงความภักดีต่อองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่า **“ต้องตายแทนกันได้”** ความกตัญญูกตเวทีที่ท่านได้แสดงนี้ ได้ประจักษ์ชัดเมื่อท่านได้บวชอุทิศถวายเป็นพระราชกุศลในวันถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖

ท่านเป็นพระแท้ ที่หาได้ยากยิ่ง เป็นตัวอย่างของสงฆ์ผู้ทรงศีลบริสุทธิ์ ไม่ใฝ่หาลาภสักการะ ไม่ใฝ่หาชื่อเสียงเกียรติคุณ เป็นผู้ปฏิบัติตรงต่อ พระธรรมวินัย มีความกตัญญูเป็นเลิศ...”

พระอริยะสงฆ์

องค์ที่ ๗

พระราชวุฒาจารย์ (ดูลย์ อตุโล)

วัดบูรพาราม อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

พระประวัติ

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล (นามเดิม: ดูลย์ ดีมาก) เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๓๑ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านปราสาท ตำบลเฉนียง อำเภอเมืองสุรินทร์ เป็นบุตรของนายแดง และนางเงิม ดีมาก

อุปสมบท เมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๓ สังกัดฝ่ายมหานิกาย และญัตติกรรมเป็นธรรมยุติกนิกาย เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๖๑ ณ วัดสุทัศน์ จังหวัดอุบลราชธานี

ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ อดีตเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย

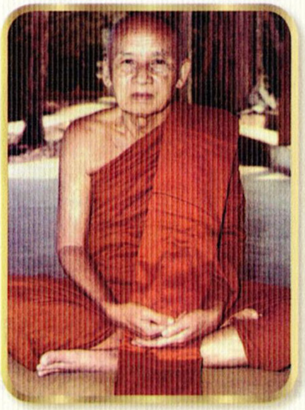
มรณภาพ วันที่ ๓๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๖ สิริรวมอายุ ๙๕ ปี ๖๕ พรรษา

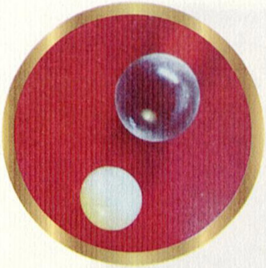
คติธรรม

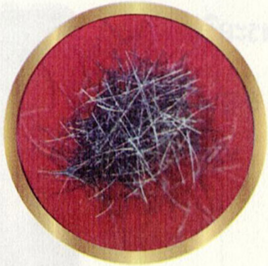
จิตที่ส่งออกนอก	เป็นสมุทัย
ผลอันเกิดจากจิตที่ส่งออกนอก	เป็นทุกข์
จิตเห็นจิตอย่างแจ่มแจ้ง	เป็นมรรค
ผลอันเกิดจากจิตเห็นจิต	เป็นนิโรธ

พระอริยะสงฆ์

องค์ที่ ๘

พระราชนิโรธรังสีคัมภีรปัญญาวิศิษฏ์
(เทสก์ เทสุรังสี)

วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

พระประวัติ

หลวงปู่เทสก์ เทสุรังสี (นามเดิม: เทสก์ เรี่ยวแรง) เกิดเมื่อวันเสาร์ที่ ๒๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๔๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านนาสีดา ตำบลกลางใหญ่ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เป็นบุตรนายอุส่าห์ และนางครั่ง เรี่ยวแรง

อุปสมบท เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๖ ณ พัทธสีมา วัดสุทัศนาราม จังหวัดอุบลราชธานี

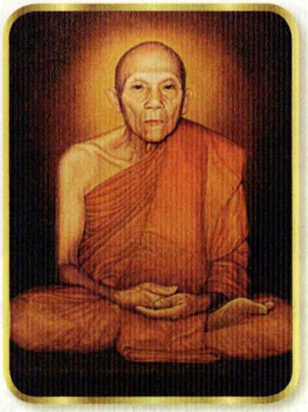
มรณภาพ วันที่ ๑๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๗ สิริรวมอายุ ๙๒ ปี ๗๑ พรรษา

คติธรรม

"...ธรรมะคือ ตัวของเรานี้ทุกคนก็มีแล้ว ครบมูลบริบูรณ์ทุกอย่าง แต่เราไม่ได้สร้างสมอบรมให้เห็นธรรมะที่มันมีในตนของตน ธรรมะแทรกอยู่ในขันธโลกอันนี้ หากใช้อุบายปัญญาพิจารณากลั่นกรองด้วยวิธี ๓ อย่าง มีศีล สมาธิ ปัญญา ดังอธิบายแล้ว ธรรมะ จะปรากฏในตัวของตน กายและจิตอันนี้เป็นบุญกรรมและกิเลสนำมาตกแต่งให้ เมื่อนำมาใช้โดยหาสาระมิได้ ถึงแม้จะมีอายุยืนนานก็ปานประหนึ่งว่าหาอายุมิได้ สมกับพุทธพจน์ที่พระองค์ตรัสว่า บุคคลใดมีชีวิตอยู่ร้อยปี แต่เขามิได้พิจารณาเห็นความเกิดดับ ผู้นั้นสู้ผู้เขามีชีวิตอยู่วันเดียว แต่พิจารณาเห็นความเกิดความดับไม่ได้..."

พระอริยะสงฆ์

องค์ที่ ๙

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ

วัดป่านิโครธาราม อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

พระประวัติ

หลวงปู่อ่อน (นามเดิม: อ่อน กาญวิบูลย์) เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๔๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านดอนเงิน ตำบลแชแล อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เป็นบุตรของนายเมืองกลาง และนางบุญมา กาญวิบูลย์

อุปสมบท เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๔ สังกัดฝ่ายมหานิกาย และญัตติกรรมเป็นธรรมยุติกนิกาย เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ ณ วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี

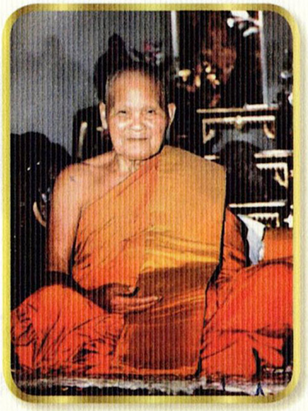
มรณภาพ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔ สิริรวมอายุ ๘๐ ปี ๕๗ พรรษา

คติธรรม

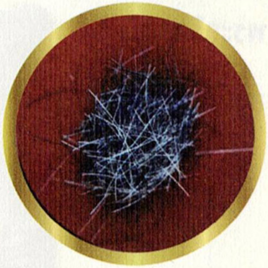
"...**ดูกายนี่แหละ** เมื่อจิตใจมันได้ที่หรือเป็นสมาธิเมื่อไหร่ เมื่อนั้นให้ยกจิตที่ละเอียดนี้ขึ้นพิจารณาข้ออรรถข้อธรรม ค้นคว้าดูแต่ภายในจิตของตัวเองให้มาก ๆ เราจะรู้ว่าอะไรมาเกี่ยวข้องอยู่กับจิตของเราบ้าง หลักสำคัญในการพิจารณาก็คือ กายนี่แหละ กายก็คือขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ตามธรรมดาของรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่อยู่กับตัวเราคือ จิต ตกลงว่าขันธ์ ๕ กับจิตนี่อยู่ร่วมกัน แยกกันไม่ออก..."

พระอริยะสงฆ์

องค์ที่ ๑๐

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม

วัดป่าสัมมานุสรณ์ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

พระประวัติ

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม (นามเดิม: บ่อ ต่อมาเปลี่ยนเป็น ชอบ แก้วสุวสรรณ) เกิดเมื่อวันพุธที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๔๔ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านโคกมน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เป็นบุตรนายมอ และนางพิลา แก้วสุวรรณ

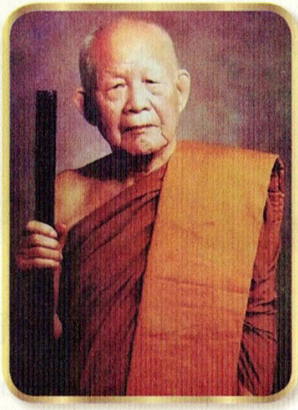
อุปสมบท เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ ณ วัดศรีธรรมาราม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

มรณภาพ วันที่ ๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๘ สิริรวมอายุ ๙๓ ปี ๗๐ พรรษา

คติธรรม

"...ให้พากันสร้างความดีงาม ความดีงามทั้งหลายที่เราสร้างนี้แหละ เก็บเล็กผสมน้อยไปทุกวัน เข้าในจิตไม่สูญหาย ถ้าใจมีธรรมเป็นที่อยู่แล้ว จะอยู่ที่ไหนก็อยู่ได้ ไม่มีความเดือดร้อน แต่ถ้าใจนั้นไม่มีธรรมเป็นเครื่องอยู่แล้ว ต่อให้นั่งนอนอยู่ในปราสาททองก็ไม่มีความสุข เพราะไฟกิเลสมันเผาผลาญหัวใจ ให้ได้รับความเดือดร้อนอยู่มิเว้นวาย..."

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๑๑

หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร
วัดถ้ำผาบิ้ง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

พระประวัติ

หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร (นามเดิม: วอ ต่อมาเปลี่ยนเป็น หลุย วรบุตร) เกิดเมื่ออังคารที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๔๔ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านโคกมน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เป็นบุตรนายคำฝอย วรบุตร *(ลูกชายเจ้าเมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี ประเทศลาว)* และนางกวย (สุวรรณภา) วรบุตร

อุปสมบท เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๖ เป็นพระฝ่ายมหานิกาย และญัตติกรรมเป็นธรรมยุติกนิกาย ๓ ครั้ง พุทธศักราช ๒๔๖๖ - พุทธศักราช ๒๔๖๘ วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๘ ณ วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี

มรณภาพ วันที่ ๒๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒ สิริรวมอายุ ๘๘ ปี ๖๔ พรรษา

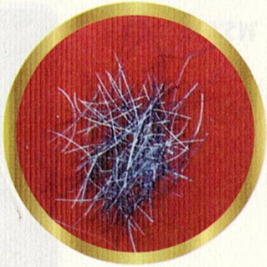
คติธรรม

“...ผู้ที่ไม่เคยทำบุญไว้แต่ชาติก่อน ความสมหวังแห่งผู้นั้นไม่มี ย่อมคลาดแคล้วแห่งสมบัติหลายประการ ทำนาข้าวตาย ค้าขายขาดทุน หาคนค้ำจุนไม่ค่อยได้ คนนั้นป่วยไข้ไปหาหมอก็ขัดข้องรักษาไม่ได้ ให้ตกอับทุกหน้าที่ ตกลงคนนั้นต้องกอดเข่าเจ่าจุก เพราะไม่ได้ทำบุญไว้แต่ชาติปางก่อน ไม่ชวนให้คนอื่นเมตตา...”

พระอริยะสงฆ์ องค์ที่ ๑๒

หลวงปู่ขาว อนาลโย

วัดถ้ำกลองเพล อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

พระประวัติ

หลวงปู่ขาว อนาลโย (นามเดิม: ขาว โครถา) เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๓๑ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านบ่อชะเนง ตำบลหนองแก้ว อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันขึ้นกับตำบลหนองแก้ว อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ) เป็นบุตรของนายพั่ว โคระถา และนางรอด โคระถา

อุปสมบท เป็นพระฝ่ายมหานิกาย และญัตติกรรมเป็นธรรมยุติกนิกาย เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๘ ณ วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี พร้อมกับ หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร

มรณภาพ วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๖ สิริรวมอายุ ๙๔ ปี ๕๗ พรรษา

คติธรรม

“...ทำไมเกิดมาไม่เหมือนกันล่ะ ไม่เหมือนกันคือ ความประพฤติ ผู้นี้เขาประพฤติดี เขามีการรักษาศีล มีการให้ทาน มีการสดับรับฟัง เขาจึงมีปัญญาดี มีการศึกษาเล่าเรียนดี อยู่ไหนก็มีแต่กรรมดี...”

“...**สติ**เป็นแก่นของธรรม แก่นของธรรมแท้อยู่ที่สติให้พากันหัดทำให้ดี ครั้นมีสติแก่กล้าดีแล้ว ทำก็ไม่พลาดคิดก็ไม่พลาด กุศลธรรมทั้งหลายจะเกิดขึ้น...”

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๑๓

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

พระประวัติ

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร (นามเดิม: ฝั้น สุวรรณรงค์) เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๔๒ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านม่วงไข่ ตำบลพรรณา อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เป็นบุตรของเจ้าไชยกุมาร *(ในตระกูล "สุวรรณรงค์" อดีตเจ้าเมือง พรรณานิคม)* และนางนุ้ย

อุปสมบท เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๓ เป็นพระฝ่ายมหานิกาย และญัตติกรรมเป็นธรรมยุติกนิกาย เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๘ ณ วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี

มรณภาพ วันที่ ๔ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๒๐ สิริรวมอายุ ๗๗ ปี ๕๒ พรรษา

คติธรรม

"...ผู้ปฏิบัติศาสนา อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย ท่านจะไปหามื้อหาวันทำงานทำการต้องการวันดี ...ไม่ใช่วันนั้นไม่ดีวันนี้ไม่ดี...วันไม่ได้ทำอะไรแก่คน วันดีทำไมคนจึงตาย...วันไม่ดีทำไมคนจึงเกิด..."

"...ให้พากันเข้าวัดนะ วัดดูจิตใจของเรา ต้องวัดเสมอ นั่งก็วัด นอนก็วัด เดินยืนก็วัด วัดเพราะเหตุใด ให้มันรู้ไว้ว่าจิตเรามันดีหรือไม่ดี ไม่ดีจะได้แก้ไข...ต้องวัดทุกวัน ตัดเสื้อผ้าก็ยังต้องวัดไม่ใช่เรอะ ไม่วัดจะใช้ได้อะไรล่ะ...ศาสนาอยู่ตรงนี้ ไม่ได้อยู่ที่อื่น มันอยู่ที่กายที่ใจของเรา เมื่อเราปฏิบัติอยู่ ศาสนามันก็เจริญ"

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๑๔

หลวงปู่พรหม จิรปุญฺโญ
วัดประสิทธิธรรม อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

พระประวัติ

หลวงปู่พรหม จิรปุญฺโญ (นามเดิม: พรหม สุภาพงษ์) เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๓๑ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านตาล ตำบลโคกสี อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เป็นบุตรของจันทร์ สุภาพงษ์ และนางวันดี สุภาพงษ์

อุปสมบท เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๙ ณ วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี

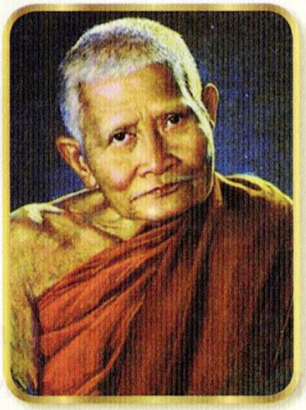
มรณภาพ วันที่ ๑๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๒ สิริรวมอายุ ๘๑ ปี ๔๔ พรรษา

คติธรรม

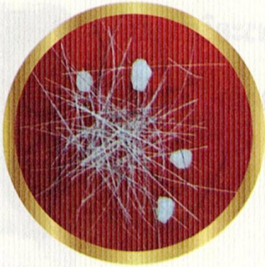
“...คนเราเกิดมาทุกรูปทุกนาม รูปสังขารเป็นของไม่เที่ยง เกิดขึ้นแล้วล้วนตกอยู่ในกองทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าพระราชามหากษัตริย์ พระยานาหมื่น คนมั่งมี เศรษฐี และยาจก ล้วนตกอยู่ในกองทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น มีทางพอจะหลุดพ้นได้คือ ทำความเพียรเจริญภาวนา อย่าสิมัวเมาในรูปสังขารของตน มัจจุราชมันบ่ไว้หน้าผู้ใด ก่อนจะดับไป ควรจะสร้างความดีเอาไว้...”

พระอริยะสงฆ์

องค์ที่ ๑๕

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ

วัดดอยแม่ปั๋ง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

พระประวัติ

หลวงปู่แหวน สุจิณโณ (นามเดิม: ณาณ ต่อมาเปลี่ยนเป็น แหวน รามสิริ) เกิดเมื่อจันทร์ที่ ๑๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๓๐ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านนาโป่ง ตำบลหนองใน (ปัจจุบันเป็นตำบลนาโป่ง) อำเภอเมือง จังหวัดเลย เป็นบุตรนายใส และนางแก้ว รามสิริ

อุปสมบท เป็นพระฝ่ายมหานิกาย และกระทำญัตติกรรมเป็นธรรมยุติกนิกาย พุทธศักราช ๒๔๗๐ ณ เจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่

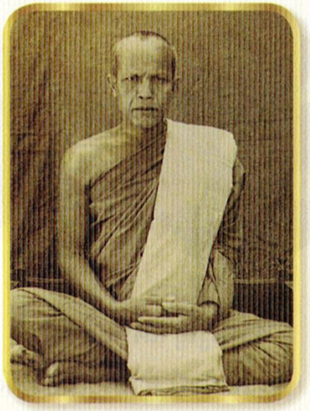
มรณภาพ วันที่ ๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘ สิริรวมอายุ ๙๘ ปี ๕๘ พรรษา

คติธรรม

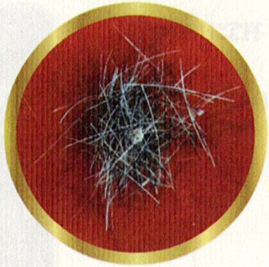
"...บารมีต้องสร้างเอา เหมือนอยากให้มะม่วงของตนมีผลดก ก็ต้องหมั่นบำรุงรักษาเอา ไม่ใช่แก่ไปชื่นชมต้นมะม่วงของคนอื่น ต้องไปปลูก ไปบำรุงต้นมะม่วงของตนเอง การสร้างบารมีก็เช่นกัน ต้องสร้าง ต้องทำเอาเองบารมีต้องสร้างเอา เหมือนอยากให้มะม่วงของตน มีผลดก ก็ต้องหมั่น บำรุงรักษาเอา..."

"...บรรดาสัตว์ทั้งหลายนั้น เมื่อไม่มีทุกข์มาถึงตัว มักไม่เห็นคุณพระศาสนามัวเมาประมาท ปล่อยกายปล่อยใจให้ประพฤติทุจริตผิดศีลธรรมอยู่เป็นประจำนิสัย เห็นผิดเป็นถูก เห็นกงจักรเป็นดอกบัว ต่อเมื่อได้รับทุกข์เข้า ที่พึ่งอื่นไม่มีนั่นแหละ จึงได้คิดถึงพระ คิดถึงศาสนา แต่ก็เป็นเวลาที่สายไปแล้ว..."

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๑๖

หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม
วัดอรัญญวิเวก อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

พระประวัติ

หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม (นามเดิม: ตื้อ ปาลิปัตต์) เกิดเมื่อวันจันทร์ที่ ๓ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๓๑ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ตำบลบ้านข่า อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม เป็นบุตรของนายปา และนางปัตต์ ปาลิปัตต์

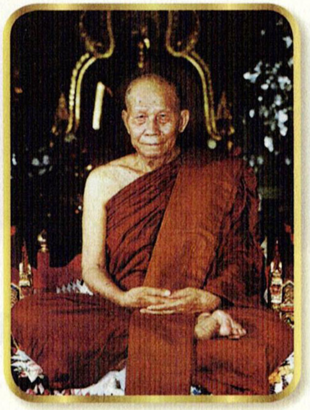
อุปสมบท เป็นพระฝ่ายมหานิกาย และกระทำญัตติกรรมเป็นธรรมยุติกนิกาย พุทธศักราช ๒๔๗๑

มรณภาพ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๗ สิริรวมอายุ ๘๖ ปี ๔๖ พรรษา

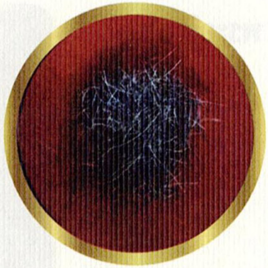
คติธรรม

“...บาปก็กระทำเอาแหละ คือทำชั่วมันจึงเป็นบาป ใครอยากดีก็ทำดีเอา ไม่ไปทำชั่วความชั่วมันก็เลยไม่เกิดขึ้น ถ้ายังทำชั่วอยู่ มันก็ไม่มีความดีนั่นแหละ ศาสนามีเท่านั้นแหละมีดีกับชั่วเท่านั้น มันอยู่ที่ไหน ก็อยู่ที่ตัวคน ไม่ได้อยู่ที่ตัวคนอื่นหรอก...”

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๑๗

พระครูญาณทัสสี (คำดี ปภาโส)
วัดถ้ำผาปู่ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

พระประวัติ

หลวงปู่คำดี ปภาโส (นามเดิม: คำดี นินเขียว) เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๔๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านหนองคู ตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น นายพร และนางหมอก นินเขียว มีพี่น้อง ๖ คน

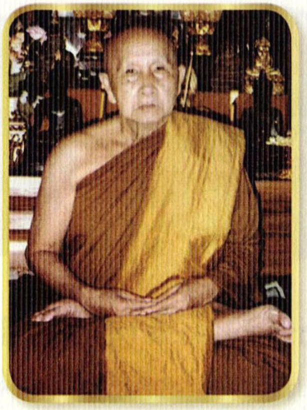
อุปสมบท เป็นพระฝ่ายมหานิกาย และกระทำญัตติกรรมเป็นธรรมยุติกนิกาย วันที่ ๒๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๑ ณ วัดศรีจันทราวาส จังหวัดขอนแก่น

มรณภาพ วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๒๗ สิริรวมอายุ ๘๓ ปี ๕๗ พรรษา

คติธรรม

"...ความจริงจิตใจของเราเองเป็นตัวก่อทุกข์ สังเกตได้จากพระอรหันตสาวกทั้งหลาย เมื่อท่านมีความรู้ มีปัญญาคุ้มครองรักษาใจท่านดีแล้ว ท่านก็ไม่มีทุกข์ เพราะท่านไม่ปรารถนาในสิ่งต่าง ๆ เมื่อเราประสบกับรูป กลิ่น เสียง หรืออื่น ๆ ก็เพราะใจเรามีตัณหา ปรารถนา ทะเยอทะยาน ยินดียินร้ายในสิ่งเหล่านั้น ทำให้เราเป็นทุกข์..."

พระอริยะสงฆ์ องค์ที่ ๑๘

พระญาณสิทธาจารย์ (สิม พุทฺธาจาโร)
วัดถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

พระประวัติ

หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร (นามเดิม: สิม วงษ์เข็มมา) เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๒ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านบัว ตำบลสว่าง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เป็นบุตรของนายสาน และนางสิงห์คำ วงศ์เข็มมา

อุปสมบท เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๒ ณ วัดศรีจันทราวาส จังหวัดขอนแก่น

มรณภาพ วันที่ ๑๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕ สิริรวมอายุ ๘๒ ปี ๖๓ พรรษา

คติธรรม

“...ใจของเรานี้แหละสำคัญกว่าใจคนอื่น ตัวคนเรา ใจคนเรานี้สำคัญมาก ไม่ให้มันแส่ส่ายออกไปหาผู้อื่น ให้มันรวมสงบเข้ามา คนอื่นจะดีจะเด่นอย่างไร ได้บรรลุมรรคผลก็เป็นเรื่องของคนอื่น จะชั่วเสียหายอย่างไรก็เป็นเรื่องความชั่วเสียหายของบุคคลอื่น

หน้าที่ของเราทุกคน ทุกดวงใจจะต้องรวบรวมกำลังจิต กำลังใจให้ตั้งมั่น ให้เกิดพลังงานความสามารถอาจหาญขึ้นมาในจิตใจของเราให้เต็มที่...”

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๑๙

พระสุธรรมคณาจารย์ (หลวงปู่เหรียญ วรลาโภ)
วัดอรัญญบรรพต อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

พระประวัติ

หลวงปู่เหรียญ วรลาโภ (นามเดิม: เหรียญ ใจขาน) เกิดเมื่อวันพุธที่ ๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๕๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านหม้อ ตำบลบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย เป็นบุตรนายผา และนางพิมพา ใจขาน มีพี่น้อง ๗ คน

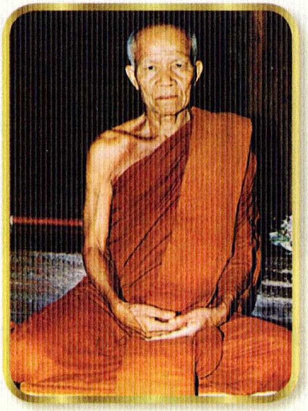
อุปสมบท เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นพระฝ่ายมหานิกาย กระทำญัตติกรรมเป็นธรรมยุติกนิกาย วันที่ ๑๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๖ ณ วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี

มรณภาพ วันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๘ สิริรวมอายุ ๙๓ ปี ๗๓ พรรษา

คติธรรม

"...เรียนธรรมเพื่อแต่งใจด้วยว่า ความรู้ในทางโลกนั้นมันก็เป็นเพียงแต่ว่าทำให้เกิดผลพลอยได้ในทางด้านวัตถุภายนอกเท่านั้นเอง แต่มันไม่สามารถที่จะมาขจัดกิเลสตัณหาอันหมักดองอยู่ในจิตใจให้เบาบางออกไปได้ ดังนั้น เราจึงต้องเข้าศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านี้เพิ่มเติมเข้าไปอีก เพราะคำสอนของพระองค์นี้เป็นอุบายสำหรับกำจัดกิเลสไปจากจิตใจ..."

พระอริยะสงฆ์ องค์ที่ ๒๐

พระธาตุเกิดจากชานหมาก

พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)
วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

พระประวัติ

หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน (นามเดิม: บัว โลหิตดี) เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ตำบลบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นบุตรของนายทองดี และนางแพงศรี โลหิตดี มีพี่น้อง ๑๖ คน

อุปสมบท เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ ณ วัดโยธานิมิตร จังหวัดอุดรธานี

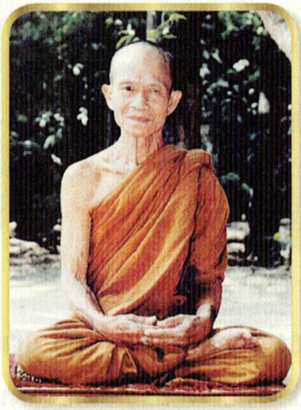
มรณภาพ วันที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ สิริรวมอายุ ๙๗ ปี ๕ เดือน ๗๗ พรรษา

คติธรรม

“...พยายามฝึกสติให้ดี และไม่ต้องเสียใจว่า จิตเสื่อมกรุณาทำไปเรื่อย ๆ ตามโอกาส จิตก็จะดีไปเอง...งานภาวนาท่านถือว่ามีคุณค่า มีน้ำหนักมากกว่างานกุศลทั้งหลาย แม้ท่านผู้บรรลุไปก็ต้องผ่านภาวนาเสียก่อนผ่านภาวนาแล้วพ้นทุกข์ได้เลย ให้พากันอุตส่าห์ พยายามนะ...”

“...จิตภาวนา คือการอบรมได้แก่ การสอดส่องมองดูจิตของตนเองด้วยปัญญาคัดเลือกกันอยู่โดยสม่ำเสมอ จิตก็สงบได้เพราะกิเลสตัวรบกวนมันค่อยเบาบาง...”

พระอริยะสงฆ์ องค์ที่ ๒๑

พระครูศาสนูปกรณ์ (บุญจันทร์ กมโล)
วัดป่าสันติกาวาส อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี

พระประวัติ

หลวงปู่บุญจันทร์ กมโล (นามเดิม: บุญจันทร์ กัมปันโน) เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๕๙ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านคำพระ (กุดโอ) ตำบลคำไฮ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นบุตรนายคำภา และนางมุม กัมปันโน มีพี่น้อง ๕ คน

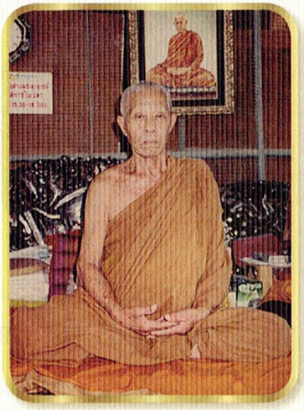
อุปสมบท เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๙ ณ วัดเหนือ จังหวัดร้อยเอ็ด

มรณภาพ วันที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๘ สิริรวมอายุ ๗๙ ปี ๕๙ พรรษา

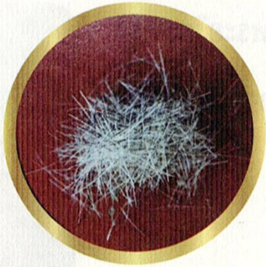
คติธรรม

“...ให้ตั้งใจภาวนา ภาวนาหรือเปล่า หมั่นพิจารณาให้มาก มาทรมานใจของเราให้มาก ถ้าเราไม่ทรมานมันไม่ได้ มันเคยตัว มันเคยตัวมาหลายชาติหลายภพแล้ว เป็นอยู่อย่างนั้น เราไม่ทรมานมัน มันก็ให้เราได้เสวยผลกรรมอยู่อย่างนั้น เดี๋ยวก็ปวดขาเดี๋ยวก็ปวดแข้งอยู่อย่างนั้น มันก็แสดงแต่เรื่องของทุกข์ทั้งนั้น แต่เราไม่เบื่อ ไม่เห็นโทษของมันสักที มีแต่อาการยินดี...”

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๒๒

พระครูสุทธิธรรมรังษี (เจี๊ยะ จุนฺโท)
วัดป่าภูริทัตตปฏิปทาราม จังหวัดปทุมธานี

พระประวัติ

หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท (นามเดิม: โอวเจี๊ยะ โพธิกิจ) เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๕๗ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านคลองน้ำเค็ม ตำบลคลองน้ำเค็ม อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เป็นบุตรของนายซุ่นแฉ โพธิกิจ (แซ่อึ้ง) มาจากประเทศจีน และนางแฟ โพธิกิจ เป็นชาวจันทบุรี มีพี่น้อง ๘ คน

อุปสมบท เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐ ณ พัทธสีมาวัดจันทนาราม อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

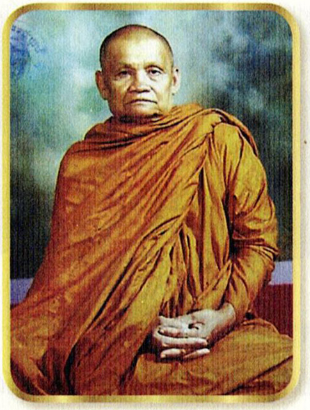
มรณภาพ วันที่ ๒๓ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ สิริรวมอายุ ๘๘ ปี ๖๘ พรรษา

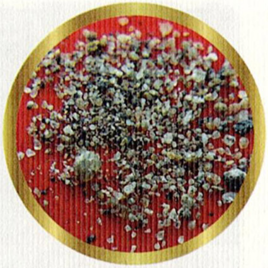
คติธรรม

"...การปฏิบัติต้องให้ใจเข้มแข็ง ใจเด็ดใจเดี่ยว จะเอาอันใดก็ต้องเอาอย่างนั้น จนได้เห็นใจนั้น ทำไมทรมานยากนัก ให้มันอันเดียวอยู่อย่างนั้น ดูซิว่าจะไปไหน ใจนั่นน่ะ แล้วนิวรณ์มันจะอยู่ได้อย่างไร ถ้าเมื่อเราพยายามอยู่อย่างนั้น เอ้อ มันไม่หนีเราไป หนีไปไม่ได้ เหมือนไฟเข้าไปเผาอยู่ในกองขยะ ก่อขึ้นน้อย พอขยะติดแล้วลุกอยู่ตลอดเวลา ผลที่สุดกองใหญ่ ๆ เท่าไรก็ไหม้ลงไปจนหมด..."

พระอริยะสงฆ์

องค์ที่ ๒๓

พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)

วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

พระประวัติ

หลวงพ่อชา สุภทฺโท (นามเดิม: ชา ช่วงโชติ) เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๖๑ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านจิกก่อ ตำบลธาตุ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรนายมา และนางพิมพ์ ช่วงโชติ

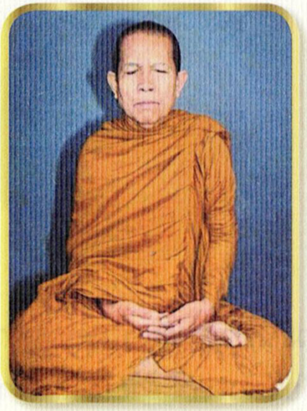
อุปสมบท เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ เป็นพระฝ่ายมหานิกาย ณ วัดก่อใน จังหวัดอุบลราชธานี

มรณภาพ วันที่ ๑๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๗ สิริรวมอายุ ๗๔ ปี ๕๒ พรรษา

คติธรรม

"...**ธรรมดา ๆ** ตามความเป็นจริงแล้ว โลกที่เราอยู่นี้ไม่มีอะไรทำไมใครเลย ไม่มีอะไรจะเป็นที่วิตกวิจารย์เลย ไม่มีอะไรที่น่าจะร้องไห้หรือหัวเราะ เพราะมันเป็นเรื่องอย่างนั้นธรรมดา ๆ แต่เราพูดธรรมดาได้ แต่มองไม่เห็นธรรมดา แต่ถ้าเรารู้ธรรมะสม่ำเสมอไม่มีอะไรเป็นอะไรแล้ว มันเกิดมันดับของมันอยู่อย่างนั้นเราก็สงบ..."

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๒๔

พระโพธิธรรมาจารย์เถร (สุวัจน์ สุวโจ)
วัดป่าเขาน้อย ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

พระประวัติ

หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ (นามเดิม: สุวัจน์ ทองศรี) เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๖๒ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ตำบลตากูก อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นบุตรของนายบุตร และนางกึ่ง ทองศรี มีพี่น้อง ๕ คน

อุปสมบท เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๑ เป็นพระฝ่ายมหานิกาย กระทำญัตติกรรมเป็นธรรมยุติกนิกาย วันที่ ๒๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔ ณ วัดป่าศรัทธารวม ตำบลหัวทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

มรณภาพ วันที่ ๕ เมษยน พุทธศักราช ๒๕๔๕ สิริรวมอายุ ๘๓ ปี ๖๑ พรรษา

คติธรรม

“...ไม่มีปาฏิหาริย์อันใดจะอัศจรรย์เท่ากับการฝึกหัดอบรมพัฒนาตนเองจากความเป็นปุถุชนไปสู่ความเป็นอริยชน ตามแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ทั้งหลักศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งอีกนัยหนึ่งก็คือ การพัฒนาความสามารถในการมีความสุขของตนให้ละเอียดประณีตยิ่งขึ้น กระทั่งถึงภาวะความสุขชนิดที่จะไม่กลับกลายเป็นความทุกข์ได้อีก นั่นก็คือพระนิพพาน...”

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๒๕

พระอุดมสังวรวิสุทธิเถร (พระอาจารย์วัน อุตฺตโม)
วัดถ้ำอภัยดำรงธรรม อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร

พระประวัติ

พระอาจารย์วัน อุตฺตโม (นามเดิม: วัน สีลารักษ์) เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๓ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๖๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านหนองหลัก ตำบลเหล่าบก อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรนายแหลม และนางจันทร์ สีลารักษ์

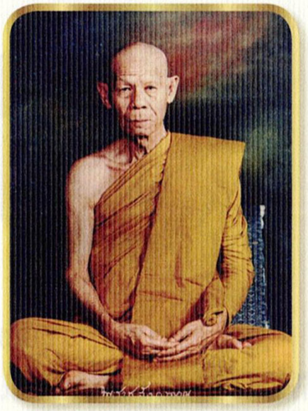
อุปสมบท เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๕ ณ วัดสร่างโศก จังหวัดอุบลราชธานี

มรณภาพ วันที่ ๒๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๓ สิริรวมอายุ ๕๗ ปี ๓๗ พรรษา

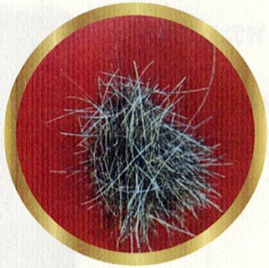
คติธรรม

"...สัตว์ทั้งหลายซึ่งมีกิเลสอยู่ จึงเป็นผู้มีจิตใจที่มืด ก็ไม่รู้ว่าความชั่วนั้นเป็นสิ่งที่ร้าย ไม่ได้เห็นผลของกรรม จึงเป็นที่ทำกรรมได้ ไม่รู้เรื่องกรรม จึงเป็นผู้ที่มีความสามารถอาจหาญในการทำความชั่วที่เรียกว่า ของควรกลัวกลับกล้า ไปกล้าทำในสิ่งที่น่ากลัว อุปมาเหมือนกับเด็กไม่รู้จักไฟ ถึงจะรู้ว่าไฟอยู่แต่ไม่รู้ว่ามันร้อน เด็กจึงได้ถูกไฟไหม้ เพราะความคะนองไปเล่นไฟ..."

พระอริยะสงฆ์ องค์ที่ ๒๖

พระราชสังวรญาณ (พุธ ฐานิโย)

วัดป่าสาลวัน อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา

พระประวัติ

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย (นามเดิม: พุธ อินทรหา) เกิดเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๖๔ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ หมู่บ้านชนบท ตำบลหนองหญ้าเซ้ง อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี เป็นบุตรคนเดียวของบิดามารดา มีอาชีพทำนาทำไร่

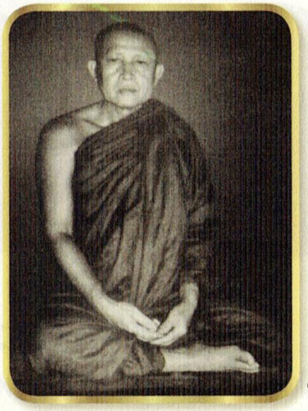
อุปสมบท เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๕ ณ วัดปทุมวนาราม เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

มรณภาพ วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๒ สิริรวมอายุ ๗๘ ปี ๕๖ พรรษา

คติธรรม

"...ถ้าท่านลำพังแต่เพียงแค่นั่งสมาธิ ๓-๔ ชั่วโมง ออกมาแล้ว ปล่อยจิตปล่อยใจให้เป็นไปตามอำเภอใจ ไม่มีการทำสติกำหนดตามรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ท่านประสบอยู่ มันก็ไม่คุ้มค่า จะไปสำรวมจิตเฉพาะในขณะหลับตานั้นไม่คุ้ม เพราะแรงผลักดันที่จะทำจิตของเราให้ตกอยู่ในอำนาจฝ่ายต่ำนี้ มันมีมากเหลือเกิน..."

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๒๗

พระอาจารย์จวน กุลเชฏฺโฐ

วัดเจติยาคีรีวิหาร (ภูทอก) อำเภอศรีวิไล จังหวัดหนองคาย

พระประวัติ

พระอาจารย์จวน กุลเชฏฺโฐ (นามเดิม: จวน นรมาส) เกิดเมื่อวันเสาร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๖๓ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านเหล่ามันแกว ตำบลดงมะยาง อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรของนายลา และนางแหวะ นรมาส มีพี่น้อง ๗ คน

อุปสมบท เป็นพระฝ่ายมหานิกาย และกระทำญัตติกรรมเป็นธรรมยุตินิกาย วันที่ ๒๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๘๖ ณ วัดป่าสำราญนิเวศน์ จังหวัดอุบลราชธานี

มรณภาพ วันที่ ๒๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๓ สิริรวมอายุ ๕๙ ปี ๓๖ พรรษา

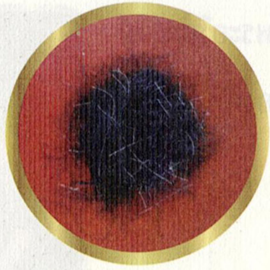
คติธรรม

"...ทีนี้ผู้บำเพ็ญ**ทาน ศีล ภาวนา**นี้ หวังลาภสักการะหรือหวังลาภหวังยศ หวังความสรรเสริญ หวังความสุขนั้น ยังไม่จัดเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงธรรมอันเป็นที่ดับทุกข์ ยังไม่พ้นโลก ผู้บำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา เมื่อเป็นผู้ที่มุ่งหวังที่จะทำลายกิเลสตัณหา อันเป็นตัวเหตุตัวปัจจัยให้เกิดทุกข์อยู่ร่ำไป ให้เกิดอยู่ในกามโลก รูปโลก อรูปโลก นี้จึงเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงธรรมอันเป็นที่ดับทุกข์ ถ้าผู้บำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา คือผู้แสวงบุญ มุ่งหวังที่จะต้องทำลายแต่กิเลส ตัณหา อันเป็นตัวเหตุตัวปัจจัย เป็นตัวกรรมวัฏฏ์ กิเลสวัฏฏ์ คือเป็นตัวสมุทัย เป็นตัวให้เกิดทุกข์นี้จึงจะพ้นไปเสียจากโลกทั้ง ๓ ได้..."

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๒๘

หลวงปู่สิงห์ทอง ธมฺมวโร

วัดป่าแก้วบ้านชุมพล อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

พระประวัติ

หลวงปู่สิงห์ทอง ธมฺมวโร (นามเดิม: สิงห์ทอง ไชยเสนา) เกิดเมื่อวันเสาร์ที่ ๑๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านศรีฐาน ตำบลกระจาย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร (ปัจจุบันเป็นอำเภอป่าติ้ว)

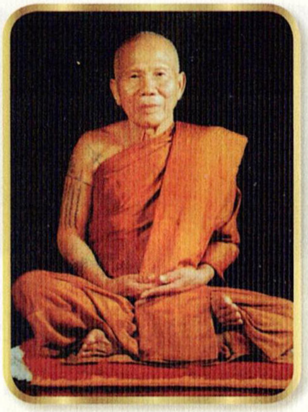
อุปสมบท เมื่อเดือนกรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๗ ณ พัทธสีมา วัดสำราญนิเวสน์ จังหวัดอุบลราชธานี

มรณภาพ วันที่ ๒๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๓ สิริรวมอายุ ๕๕ ปี ๓๕ พรรษา

คติธรรม

“...เวลาต่อสู้อยู่นั้น มันทุกข์มาก เจ็บปวดมาก ผิดกันกับทุกขเวทนาที่เคยผ่านมา ฉะนั้น ครูบาอาจารย์ท่านจึงได้ตั้งชื่อนี้เอาว่า ทุกขเวทนาใหญ่ ซึ่งไม่มีในตำรา ท่านว่ามันทุกข์จนเหงื่อหรืออะไรภาษาอีสานเขานิยมว่า ยางตาย ออกเปียกหมดทั้งตัว ท่านว่าเวลายกมือขึ้นดู เหงื่อ (ยางตาย) จะหยดปั๊บๆ ตามนิ้วมือ ท่านว่ามันทุกข์ขนาดนั้นนะ...”

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๓๑

หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต

วัดบรรพตคีรี (ภูจ้อก้อ) อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

พระประวัติ

หลวงปู่หล้า เขมปัตฺโต (นามเดิม: หล้า เสวตร์วงศ์) เกิดเมื่อวันจันทร์ที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๕๔ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านกุดสระ ตำบลกุดสระ อำเภอหมากแข้ง จังหวัดอุดรธานี เป็นบุตรนายคูณ และนางแพง เสวตร์วงศ์

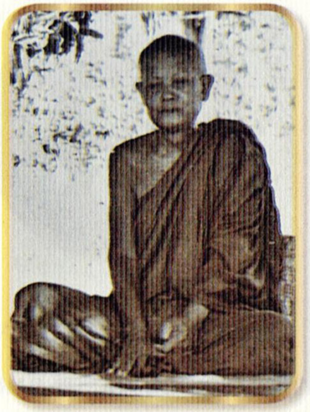
อุปสมบท เป็นพระฝ่ายมหานิกาย และกระทำญัตติกรรมเป็นธรรมยุติกนิกาย วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๘๘ ณ วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี

มรณภาพ วันที่ ๑๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๙ สิริรวมอายุ ๘๔ ปี ๕๒ พรรษา

คติธรรม

"...แม้ธรรมชาติอันไม่มีกิเลส คือพระนิพพานก็ยิ่งละเอียดมากไม่มีประมาณ สูงแหลมคมลึกซึ้งไม่มีประมาณได้อยู่นั้นแลนา กล้ายืนยันได้ว่าทรัพย์สินในสรรพไตรโลกาเป็นเมืองขึ้นของพระพุทธศาสนา กล้าพูดไม่ประหม่าเลย จะถูกกล่าวตู่ว่าเป็นบ้าเข้าข้างตัว ก็มีที่ปล่อยวาง ว่าเป็นของสักแต่ว่ารู้ตามความเป็นจริงของธรรมอันเป็นจริงในส่วนนี้เรียกว่า **"อนัตตา"** เมื่ออนัตตาไม่เลยเถิดก็ยิ่งเกิดปัญญา อนัตตามีขอบเขตทรงเดชกำจัด อวิชชา ตัณหา อุปาทาน กรรม ฯลฯ จะขอตอบเบาๆ เข้าไปอีกให้ถึงทุติตะติว่า ทรัพย์ในสรรพไตรโลกธาตุเป็นเศษกระดาษของพุทธสี่จำพวกก็ว่าได้ ..."

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๓๒

หลวงปู่ผาง จิตฺตคุตฺโต
วัดอุดมคงคาคีรีเขต อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

พระประวัติ

หลวงปู่ผาง จิตฺตคุตฺโต (นามเดิม: ผาง ครองยุติ) เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๔๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านศรีฐาน ตำบลกระจาย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร (ปัจจุบันเป็นอำเภอป่าติ้ว)

อุปสมบท เป็นพระฝ่ายมหานิกาย และกระทำญัตติกรรมเป็นธรรมยุติกนิกาย วันที่ ๒๓ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๙๑ ณ พัทธสีมา วัดศรีจุมพล (วัดทุ่งสว่าง) จังหวัดอุบลราชธานี

มรณภาพ วันที่ ๒๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕ สิริรวมอายุ ๘๐ ปี ๓๔ พรรษา

คติธรรม

"...คนเราเกิดมาแล้ว หนีความตายไปไม่ได้ มีเกิด มีดับ ให้ทำความดีให้เพียงพอ การให้ทาน รักษาศีลนี้ ไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง คือถ้าใครทำ คนนั้นก็ได้รับผลด้วยกัน อย่าเลือกเวลา การทำความดีทำได้ทุกเวลา สถานที่ เพศ วัย ไม่ว่าจะเป็นคนแก่ คนหนุ่ม คนสาว ทำได้หมด ให้รีบทำความดีเสีย เดี๋ยวจะตายก่อนไม่ได้ทำนะ..."

พระอริยะสงฆ์
องค์ที่ ๓๓

พระอาจารย์เสถียร สมาจาโร
วัดป่าวาชาคุ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

พระประวัติ

พระอาจารย์เสถียร สมาจาโร (นามเดิม: เสถียร ทองโคตร์) เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๐ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ณ ตำบลโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี เป็นบุตรของนายพรหมา และนางก้าน ทองโคตร์ มีพี่น้อง ๔ คน

อุปสมบท เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๐ ณ วัดป่าสำราญวิวาส จังหวัดลำปาง

มรณภาพ วันที่ ๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๖ สิริรวมอายุ ๓๖ ปี ๑๖ พรรษา

คติธรรม

"...ท่านเล่าว่าเวทนาเกิดขึ้นมาก ท่านจึงกำหนดความตายเป็นอารมณ์ จิตจึงวางเวทนา แม้แต่สังขารก็วาง เหลือแต่ความรู้ที่สว่างอยู่เฉย ๆ ไม่รู้นานเท่าไร จิตจึงถอนออก เมื่อครบ ๓ วันแล้ว หมู่เพื่อนจึงมาแก้มัดออกแล้วจึงค่อย ๆ ช่วยกันนวดตามแขนตามขา เมื่อยกมือที่วางซ้อนกันออกปรากฏว่าตรงฝ่ามือและขาที่ซ้อนกันนั้นมีลักษณะเหมือนไฟไหม้ ตั้งแต่นั้นมา การทำความเพียรของท่านเมื่อจิตใจฟุ้งซ่าน ท่านมักจะไปหาที่อยู่องค์เดียวในถ้ำหรือป่าลึก ๆ และบำเพ็ญภาวนานานเป็นวัน ๆ คืน ๆ ไป..."

อริยะสาวิกา
องค์ที่ ๓๔

คุณแม่ชีแก้ว เสียงล้ำ

สำนักชีบ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

พระประวัติ

คุณแม่ชีแก้ว เสียงล้ำ (นามเดิม: ตาไป๋ เสียงล้ำ) เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๔๔ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ บ้านห้วยทราย ต.คำชะอี อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร เป็นบุตรของ ขุนธรรมรังสี (ซ้น เสียงล้ำ) และนางด่อน เสียงล้ำ มีพี่น้อง ๕ คน

บวชชี พุทธศักราช ๒๔๘๐ หลวงพ่อกาเป็นพระอุปัชฌาย์ ณ วัดหนองน่อง อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร

มรณภาพ วันที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๔ สิริรวมอายุ ๙๐ ปี ๔๕ พรรษา

คติธรรม

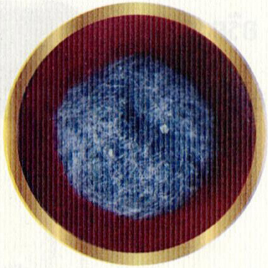
"...การปฏิบัตินี้อย่าสงสัยเลย อย่าประมาทนะ ทำไว้ได้น้อยหนึ่งก็ให้เอาเถิด พอใจเถิด เพราะเป็นจริงเฉพาะตน เป็นที่พึ่งเฉพาะตน ให้นึกถึงตัวเอง ใครเป็นผู้เกิด แก่ เจ็บ ตาย รูปนาม ชีวิตเป็นอยู่มันมิใช่ของเรา อย่าเอาตัวเองไปสกปรกอยู่กับทุกข์..."

"...เรื่องของกรรมอย่าไปตั้งข้อสงสัย เกิดมาแล้วอย่าประมาทกับตัวเอง เราเป็นคนให้ มีเมตตากับสัตว์โลก เพราะเขาก็เป็นทุกข์ เรื่องของกรรม เรื่องของทุกข์ ไม่มีอะไรยิ่งหย่อนกว่ากันเลย ที่ต่างกันก็มีแต่เลวทราม หยาบ ประณีต ของกรรมดีและกรรมชั่วนี้เท่านั้น..."

อริยะสาวิกา
องค์ที่ ๓๕

คุณแม่ชีพิมพา วงศาอุดม

วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

พระประวัติ

คุณแม่ชีพิมพา วงศาอุดม เกิดเมื่อวันพฤหัสบดี เดือนเมษายน พุทธศักราช ๒๔๕๕ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

บวชชี ณ วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

มรณภาพ วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๓ สิริรวมอายุ ๙๘

คติธรรม

"...เรื่องของโลกบังธรรม กรรมบังจิต จิตเห็นผิดเป็นถูกไปได้ก็เพราะกรรมบังจิต จิตเห็นผิดเป็นถูกก็จะทำความดีได้ยาก ก็เพราะฉะนั้นจึงให้เราอาศัยขันติ คือความอดทนต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ เราต้องยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อให้พร้อมทั้งกาย วาจา จิต ให้ซื่อตรงต่อพระธรรมคือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง อย่างหนักแน่นมั่นคง ไม่เคลื่อนไหวหรือเอนเอียงไปตามอารมณ์ทั้งหลายทุกอย่าง..."

อริยะสาวิกา

องค์ที่ ๓๖

คุณแม่บุญเรือน โตงบุญเติม

วัดอาวุธวิกสิตาราม บางพลัด กรุงเทพมหานคร

พระประวัติ

คุณแม่บุญเรือน โตงบุญเติม (บุญเรือน กลิ่นผกา) เกิดเมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๓๗ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ คลองสามวา เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรของยิ้ม และนางสวน กลิ่นผกา

บวชชี ณ วัดอาวุธวิกสิตาราม บางพลัด กรุงเทพมหานคร

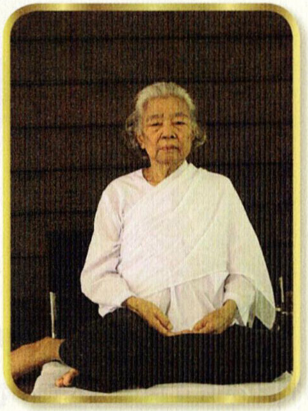
มรณภาพ วันจันทร์ที่ ๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๐๗ สิริรวมอายุ ๗๐ ปี

คติธรรม

"...เพื่อประเทศชาตินั้น ตนจะต้องอบรมบุตร ธิดาให้เป็นคนขยันหมั่นเพียรเล่าเรียน และให้เป็นคนซื่อตรงจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและต้องซื่อสัตย์ต่อรัฐบาลไทย ให้มีใจรักชาติศาสนาให้เป็นคนตรงไปตรงมาไม่ให้คบคนพาลมาเป็นมิตรให้คบแต่กัลยาณมิตรที่ดีมีศีลธรรม ให้เชื่อตามถ้อยคำที่รัฐบาลแนะนำ หรือคำพระสอน ต้องสอนบุตร ธิดาให้เจริญตามรอยของบิดา มารดา ครูอาจารย์ ไม่ให้มีขี้คร้าน ให้มีความขยัน..."

อริยะสาวิกา

องค์ที่ ๓๗

คุณแม่จันดี โลหิตดี

วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี

พระประวัติ

คุณแม่จันดี โลหิตดี น้องสาวพระธรรมวิสุทธิมงคล *(องค์หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน)* เกิดเมื่อวันพุธที่ ๑๒ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๓ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

บวชชี ณ วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี

มรณภาพ วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖ สิริรวมอายุ ๘๓ ปี

คติธรรม

"...สมมุติบัญญัติตั้งค่า ๑, ๒ เรียก หนึ่ง-สอง หรือ สิบสอง ค่าถูกเปลี่ยนไปทันที ตามการตั้งค่า หรือ ๒, ๑ เรียก สอง-หนึ่ง หรือ ยี่สิบเอ็ด ค่าถูกเปลี่ยนไปตามสมมุติบัญญัติ การตั้งค่า หรือ ๐ ศูนย์ ถูกตั้งค่าว่า ไม่มีค่า แต่เมื่อ ๐ ศูนย์ มาอยู่ หรือ ถูกวางตามตำแหน่งอื่น ค่าของ ๐ ศูนย์ ก็เปลี่ยนไปทันทีตามการตั้งค่า หรือสมมติบัญญัตินั้น ๆ ทันที ของทุกอย่างในโลกนี้ ล้วนตกอยู่ภายใต้กฎของสมมติที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดและตั้งค่าทั้งสิ้น นอกจากกฎธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถกำหนดและเปลี่ยนแปลงได้ตามต้องการเช่น ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความเป็นจริงที่อยู่เหนืออำนาจการกำหนดและบังคับของมนุษย์..."

บรรณานุกรม

มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
สำนักงานเลขานุการ มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
อาคารศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
20 ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170
โทรศัพท์ 0-2434-6255, 0-2880-9212 โทรสาร 0-2880-9212

ที่ มสท 10.070/2560

11 กันยายน 2560

เรื่อง อนุญาตให้ใช้ข้อมูลจากหนังสือนามานุกรม พระมหากษัตริย์ไทย

เรียน คุณชฎาบุญ บุญสิริวรรณ

อ้างถึง หนังสือ ศร.10/2560 ลงวันที่ 11 กันยายน 2560

ตามหนังสือที่อ้างถึง พระครูบวรธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดศรีสุราษฎร์ จังหวัดมหาสารคาม มีความประสงค์จะขออนุญาตใช้ข้อมูลจากหนังสือนามานุกรม พระมหากษัตริย์ไทย พิมพ์ลงในหนังสือ "อริยะ ธรรมราชา" ตามรายละเอียดแจ้งอยู่แล้วนั้น

มูลนิธิฯ อนุญาตให้ใช้ข้อมูลจากหนังสือดังกล่าวได้ แต่ขอให้ระบุด้วยว่าใช้ข้อมูลจากหนังสือนามานุกรม พระมหากษัตริย์ไทย

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ
กรรมการและเลขานุการมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

สำนักงานเลขานุการมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
ผู้ประสานงาน นางสาวเนตรชนก นาคขำ
โทรศัพท์/โทรสาร 02 880 9212

บรรณานุกรม

- ดนัย จันทร์ฉาย. ในหลวงในรอยธรรม. (ฉบับธรรมทาน). กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี, ๒๕๕๐

- ท่านผู้หญิง เกนหลง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. ทำเป็นธรรม. กรุงเทพ: บริษัทปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๙

- พลาดิศัย สิทธิธัญกิจ. **ประวัติศาสตร์ไทย ๒ ราชวงศ์จักรี.** กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, ๒๕๕๑

- พิริยะ ไกรฤกษ์. **ลักษณะไทย พระพุทธปฏิมา อัตลักษณ์พุทธศิลป์ไทย.** กรุงเทพฯ: ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

- ภาวาส บุนนาค. **พระปรมาภิไธย สมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

- มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. **นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, ๒๕๕๔.

- **พระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุพระอริยสงฆ์.** นครปฐม. วัดป่านพชัยมงคล. ๒๕๕๔

- **พระราชพิธีและพระราชกิจในการทรงผนวช** ตุลาคม-พฤศจิกายน ๒๔๙๙. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์เพื่อพระราชทานเป็นสาธารณกุศล ในวันวิศาขบูรณมี ปห่งปีพุทธศักราช ๒๕๐๐. กรุงเทพฯ: ๒๕๕๔

- ดร.อำนวย วีรวรรณ. **พระมหากษัตริย์ไทยกับพระพทุธศาสนา.** กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๕.

- กรมศิลปากร. สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. **ราชสกุลวงศ์.** กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสรต์ กรมศิลปากร, ๒๕๕๔.

- วลัย ชูธรรมธัช. **คำสอนสมเด็จพระสังฆรา ๑๙ พระองค์.** กรุงเทพฯ: ย้อนรอย, ๒๕๕๗.

- **ประชุมประกาศ รัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๓๘๔-๒๔๐๔.** คณะสงฆ์วัดอนงคาราม ในความอุปถัมภ์ของนายชำนาญ และคุณหญิงวลี ยุวบูรณ์ พิมพ์ถวายในงานพระราชทานเพลิงศพ พระมหาโพธิวงศาจารย์ อินทโชตเถระ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ ๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๑, จาก: https://www.archive.org/details/4238424040000unse

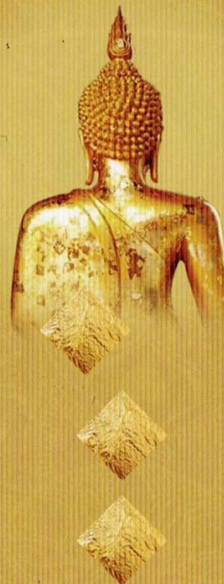
- **พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฏเกล้าเจ้าอยู่หัว, เทศนาเสือป่า ๑๗ กัณฑ์.** พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ร.ต.ท.ขุนจิตต์จรูญ (จิตต์ จารุภัตติ์) ณ เมรุวัดมกุฎกษัตริยาราม ๒๐ มิถุนายน ๒๕๐๔, จาก: https://www.archive.org/details/170000unse_h3p5

- หอพระสมุดวชิรญาณ, **"ประชุมพระราชปุจฉา ภาคที่ ๔ พระราชปุจฉาในรัชกาลที่ ๓,"** D-Library | National Library of Thailand, accessed 9 ตุลาคม 2017, จาก: http://164.115.27.97/digital/items/show/4420.

รายนามผู้ศรัทธาร่วมจัดพิมพ์หนังสือ
"อริยะ ธรรมราชา"
จัดทำโดย วัดป่าศรีสุราษฎร์ ประจำปี ๒๕๖๐

ลำดับ	รายชื่อผู้ร่วมบริจาค
1.	ท่านเชิดชัย สนั่นศรีสาคร
2.	ท่านกมล บูรณพงศ์
3.	ท่านเฉลิมไทย ญาณภิรัต
4.	ท่านสุจิตรา อินดนตรี
5.	ท่านสายสุนีย์ เกตุแก้ว
6.	ท่านชาติชาย มัฆวิมาลย์
7.	ท่านพีรพงศ์-คุณจริยาภรณ์ จิระวงศ์ประภา
8.	คุณวัชรวงศ์ ธนะแพทย์
9.	คุณอุษณี สุขสงวน
10.	คุณประเดิม นิลศิริ
11.	บริษัทเกียรติอำไพ คอนกรีต บุรีรัมย์
12.	คุณวุฒิเมศวร์-คุณปารดา บริบูรณ์ลักษณ์กุล
13.	คุณสุวัจจนนท์ เผือกผ่อง
14.	ท่านถิรพัชร อิ่มใจ
15.	คุณพชรวรรตน์ คุตไชยกุล
16.	คุณพ่ออุดม-คุณแม่อารยา พานิชเจริญ คุณลัดดาวัลย์ พานิชเจริญ-คุณวีรชิต หลิมวงศ์
17.	คุณพ่อสุชาติ-คุณแม่ขวัญใจ คงชื่น
18.	คุณประภากร-คุณสำราญ คุตไชยกุล
19.	คุณอิสระ-ชนิกานต์ คุตไชยกุล
20.	คุณแสงเดือน โยมไธสง
21.	คุณณภัชนันท์ ธงชัย
22.	คุณแม่เลื่อน ฤกษ์อุโฆษ
23.	ครูดำเนิน-ครูทวีป
24.	คุณชุดาภา มหาสะโร
25.	คุณนิดา มหาสะโร
26.	คุณอรทัย ฤกษ์อุโฆษ
27.	คุณคูน-คุณทิพวรรณ-คุณกีรติ เหมาะสม
28.	ครูชญาดา พรมวัน
29.	คุณนุกูล-คุณรุ่งอรุณ สิงห์สุพรรณ
30.	คุณแพรวา อันศิริโคตร-คุณมนทรียา สีเหลือง- คุณทศพล ดอกไม้ทอง-คุณญารีดา สีเหลือง
31.	คุณสุรศักดิ์ ถนอมผิว
32.	คุณอรุณ บัณฑจิต
33.	คุณพวงเพชร ปริวันตัง
34.	คุณนิทุตา วาปีโส
35.	คุณจันทร์จิรา เทพราชา
36.	คุณทิพวรรณ นุศรีอัน
37.	คุณแม่ทอง ปะทานัง
38.	ร.ต.ท.ศุภวงศ์ มีทองขาว
39.	คุณสุรชัย วงวาศ และครอบครัว
40.	คุณภัครวรรธน์ วีระเกียรติคุณ คุณสุขุมาล วรรณวิจิตร
41.	อ.อรรถชัย-คุณมัทรียา อรรถโยโค
42.	คุณวรโยชน์ มนชน
43.	น.ส สุวัฒนา ไชยศิริมงคล
44.	คุณนุชรินทร์ ปีนะกาตาโพธิ์
45.	คุณแม่เข็มพร มิปะทัง และครอบครัว
46.	คุณแม่โฮม นิตย์ไธสง และครอบครัว
47.	คุณณรงค์ จันฉว่าง และครอบครัว

ลำดับ	รายชื่อผู้ร่วมบริจาค	ลำดับ	รายชื่อผู้ร่วมบริจาค
48.	อ.นที–อ.ประไพ บัวสุคนธ์	73.	คุณณิชาอร ว่องโชติกุล-คุณเล็ก แซ่อึ้ง และครอบครัว
49.	รองผอ.สุวิชา มั่นยืน		
50.	คุณทวีชัย คุณบัวลี จุปะมะนัย	74.	คุณณัฐพงษ์ ณ พัทลุง
51.	คุณแม่สุวไล วัฒนบุตร	75.	คุณมณีรัตน์ พะโยโคและครอบครัว
52.	คุณบุญภา คุณปภาดา เสือวิเชียร	76.	คุณจำปี คุณจิรภัทร กลิ่นจันทร์
53.	คุณแม่ปราณี บุญท้วม	77.	คุณวรสิทธิ์ และยุพิน ศรีสิทธิ์
54.	คุณสุทธิศักดิ์ คุณปราณี สุชาสี พร้อมครอบครัว (ร้านพอดีภัณฑ์)	78.	นาวาเอก ดร.เรืองฤทธิ์ แสงแก้วและครอบครัว
		79.	คุณนิคม-คุณประยูรศรี จุปะมะนัย พร้อมครอบครัว
55.	คุณพ่อทรัพย์ คุณแม่วิไล ปะกังลำภู พร้อมครอบครัว	80.	คุณสุรินทร์-คุณมณี เชตะโพธิ์ พร้อมครอบครัว
56.	คุณพ่อทรงศรี-คุณแม่พรรณ บุญมาพิลา	81.	คุณบุญหนา สุธรรมวิจิตร พร้อมครอบครัว อุทิศบุญให้แก่ พ่อเคน แม่พวง สุธรรมวิจิตร และเจ้ากรรมนายเวร
57.	คุณประณีต ประสาระเอ		
58.	คุณประกายพิมพ์ ตันรังสรรค์ พร้อมครอบครัว	82.	คุณณพล-คุณกิ่งอ้อ บรรทัดเที่ยง พร้อมครอบครัว
59.	คุณนิติ พวงเลิศบุญคง พร้อมครอบครัว	83.	คุณจินดา ปานนก
60.	คุณสังเวียน-คุณศิริวัฒน์ จันทร์เงิน	84.	คุณโชติกา มูลตรีสา
61.	คุณเสนาะ อยู่ลำนาน	85.	คุณอุมารินทร์ ตุลารักษ์
62.	คุณแม่หนูทัย คุณพ่อทองลา สมภาร	86.	คุณแม่ละมุล พลจันทร์ทึก
63.	ร้าน ส.การค้า 2	87.	หน่วยกู้ภัยอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย
64.	คุณวิไลรัตน์ ภู่แย้ม	88.	ครูอุทัยทิพ ครองสนั่น และครอบครัว
65.	คุณนิธิโรจน์ สิทธิพรภิรักษ์	89.	คุณไพบูลย์ ทุมมี
66.	คุณผุสดี วงศ์หมั่น	90.	ครอบครัวชัยพิพัฒน์
67.	คุณวราภรณ์ สายสุนันทารมย์	91.	ครอบครัวพันเทศ
68.	คุณภัครวรรธน์ วีระเกียรติคุณ-คุณสุขุมาล วรรณวิจิตร	92.	ครูอดุลย์ เกษไทยสงค์ และครอบครัว
		93.	อ.รำไพ แพนลิ้นฟ้า
69.	คุณธนวัฒน์-อุไรวรรณ อุตรา	94.	คุณสราวุธ วงษ์พลับ และครอบครัว
70.	ท่านปลัดบุญชัย ดีเลิศไพบูลย์	95.	คุณสุดถนอม คุ้มไพฑูลย์
71.	คุณเกรียงไกร-คุณสุวรรณภรณ์ ส้มจีน	96.	คุณแม่น้อม คุณพ่อวันชนะ พูลศาสตร์
72.	ดต.บุญส่ง ศิลารัตน์	97.	คุณปาริตา พูลศาสตร์ พร้อมครอบครัว

"...การปิดทองหลังพระนั้น เมื่อถึงคราวจำเป็นก็ต้องปิด
ว่าที่จริงแล้ว คนโดยส่วนมากไม่ค่อยชอบปิดทองหลังพระกันนัก
เพราะนึกว่า ไม่มีใครเห็น แต่ถ้าทุกคนพากันปิดทองข้างหน้า
ไม่มีใครปิดทองหลังพระเลย พระจะเป็นพระที่งดงามบริบูรณ์ไม่ได้..."

พระบรมราโชวาท
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๐๖

อริยะ ธรรมราชา
๙ พระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์